Riksdagens protokoll
1994/95:81
Onsdagen den 29 mars

Kl. 9.00 – 17.50
19.00 – 22.19

Protokoll
1994/95:81

1 § Aktuell debatt: Avvisning av bosnier med kroatiska pass

Aktuell debatt

Anf. 1 ULLA HOFFMANN (v)

Herr talman! Jag blev uppringd av en förtvivlad mamma häromdagen. I hennes 16-årige sons klass hade eleverna diskuterat lag och rätt i förhållande till ett människoliv. När de utifrån värdet av ett människoliv diskuterade avvisningarna av bosnier med kroatiska pass sade ungdomarna: vi får vänta och se hur mycket ett liv är värt; det talar Blomman snart om för oss.

Det är de signalerna om mänskligt liv som svensk flyktingpolitik ger i dag. Det är detta som denna debatt ytterst handlar om. Hur vi handskas med de mänskliga rättigheterna gentemot dem som söker skydd hos oss är den absoluta kärnan i frågan om vad ett människoliv är värt. Det är vårt förhållande till de mänskliga rättigheterna som ger våra unga människor normerna för hur de skall förhålla sig till andra. Det är hur vi värderar mänskliga rättigheter i förhållande till avvisningarna av bosnier med kroatiskt pass som avgör om Sverige är en nation som värnar allas mänskliga rättigheter.

Vänsterpartiet har begärt att denna debatt skall ordnas i riksdagen. Vi har gjort det eftersom vi är många som upprörs av hur asylrätten, som finns med i FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna, successivt undergrävs i Sverige.

Regeringen har i tre vägledande beslut den 16 februari förklarat att det inte finns någon anledning att anta att bosnier med kroatiska pass inte skulle beredas skydd i Kroatien. Det finns ingen påtaglig risk för att dessa kroatiska medborgare mot sin vilja tvingas delta i väpnade konflikter, säger regeringen och hänvisar till ett brev från Kroatiens utrikesminister Granic. I dag vet vi vad som står i brevet.

Kroatiens flyktingminister Rebic har meddelat att 60 000 bosniska flyktingar skall repatrieras till den bosnienkroatiska federationens område från april till årets slut. Hans pressekreterare Radic meddelade att repatrieringen också innefattar dem som avvisas från Sverige och att den genomförs för att man bl.a. av försvarsskäl skall öka den bosnienkroatiska befolkningen numerärt. I går såg vi representanter för Bosnien-Hercegovina och Kroatien skåla i champagne för att fira överenskommelsen av repatrieringen av 50 000 bosnier med kroatiska pass.

Dessa nya uppgifter ger anledning att ifrågasätta värdet av de åberopade garantierna om skydd i Kroatien. De bosnier med kroatiska pass som nu avvisas från Sverige till Kroatien kommer med stor sannolikhet inte att kunna undgå att hamna i Bosnien, det Bosnien till vilket Sverige har deklarerat att det är uteslutet att avvisa någon, det Bosnien från vilket många av dessa människor bär med sig fasansfulla krigsupplevelser och från vars armé många av de män som skall avvisas en gång har deserterat.

De svenska frivilligorganisationer och kyrkor som gjorde en delegationsresa till Zagreb, Split, Mostar och Capljina i oktober förra året anser att risken är överhängande att dessa människor skickas vidare till Bosnien-Hercegovina – inte med hot eller fysiskt tvång utan genom att alla deras möjligheter till försörjning och uppehälle undanröjs.

För Ivan Vulic – chef för socialkontoret i staden Capljina, 30 km söder om Mostar i Bosnien-Hercegovina – är det självklart att återvändande män i vapenför ålder skall kallas in till tjänstgöring i HVO, den bosnienkroatiska armén. Det är dessa män och alla avvisningshotade vapenföra bosniska män med kroatiska pass och deras anhöriga som den här debatten handlar om – dessa människors mänskliga rättigheter.

Anf. 2 Statsrådet LEIF BLOMBERG (s)

Herr talman! Den offentliga debatten om bosnienkroaterna under de senaste veckorna är egentligen en mycket bra illustration till hela det flykting- och invandrarpolitiska dilemmat.

En speciell grupp hamnar i strålkastarljuset. All uppmärksamhet koncentreras på den, och åtminstone i den massmediala debatten reduceras problemet till en fråga om jag och den svenska regeringen är litet korkade som inte kan tolka juridiskt språkbruk. Sannolikt är vi också ondsinta och ser gärna att människor sänds tillbaka till död och elände.

Borta är alla andra grupper som också har sökt asyl i Sverige. Borta är alla de miljoner som aldrig har tagit sig till våra gränser och heller aldrig kommer att kunna göra det. Möjligen är det rent mänskligt förståeligt att vi värjer oss för det outhärdliga och väljer att nöja oss med ett djupt känt men väl avgränsat engagemang för några som står oss nära, några som vi har träffat och några som har tagit sin tillflykt till vår kyrka.

Regeringen, och för den delen också en ansvarsfull opposition, har inte den möjligheten. Vi tvingas att se på alla eländen samtidigt, eftersom de pågår samtidigt. Vi kan inte lägga några saker åt sidan för framtida bruk, och vi kan inte bygga beslut på rykten och massmedierefferat. Därför har både den tidigare och den nuvarande regeringen gjort upprepade försök att skapa klarhet i Kroatiens inställning och handlande gentemot bosnienkroaterna.

Vid en FN-konferens i Genève den 7 juli 1994 uttalade chefen för den kroatiska flyktingmyndigheten, doktor Adalbert Rebic, att återvändande till Bosnien-Hercegovina skall ske på ett frivilligt, välorganiserat och säkert sätt. Sedan rykten förekommit om att Kroatien tvingade bosnienkroater tillbaka till Bosnien-Hercegovina sändes en delegation med representanter för regeringskansliet och Invandrarverket för att

undersöka saken. Vi kunde inte få några belägg för att sådant hade skett.

I det brev som kroaterna nu har offentliggjort försäkrade Kroatiens utrikesminister att alla kroatiska medborgare kommer att tas emot i Kroatien oavsett var de tidigare har haft sin hemvist. Utöver dessa försäkringar gjorde jag själv, min statssekreterare och en tjänsteman från regeringskansliet en resa till Kroatien och Bosnien-Hercegovina i december 1994. Jag träffade ledande kroatiska företrädare som återigen försäkrade att inga kroatiska medborgare tvångsvis sänds till Bosnien-Hercegovina. Jag besökte även Mostar och omgivande städer och träffade bosnienkroater som sökt asyl i Sverige och avvisats till Kroatien. De hade sedan fortsatt tillbaka till Bosnien-Hercegovina, men ingen av dessa uppgav att de utsatts för någon form av tvång.

Det var först efter dessa resor, uttalanden och försäkringar kompletterade med ytterligare information från andra källor som besluten fattades i tre enskilda ärenden den 16 februari i år. Beslutet var för övrigt detsamma som den tidigare regeringen fattade den 26 maj 1994. Vi gjorde alltså samma bedömning som den tidigare regeringen, nämligen att bosnienkroaterna hade skydd i sitt medborgarskapsland Kroatien.

I detta läge säger en del debattörer: Okej, bosnienkroaterna kommer inte att förföljas i Kroatien eller skickas tillbaka till Bosnien-Hercegovina just nu, men allt är ju så osäkert där nere och vem vet vad som kan hända om några dagar eller veckor?

Inte heller jag eller regeringen kan naturligtvis skaffa några garantier för framtiden. Därför har jag hela tiden poängterat att förändringar i verkligheten också kan påverka beslutsfattandet.

Regeringen har fattat beslut i tre enskilda ärenden. Resterande ca 5 000 asylsökande kommer självfallet att bedömas individuellt av Invandrarverket och Utlänningsnämnden. Det innebär att man skall ta hänsyn till om det i något enskilt fall finns speciella omständigheter som ändå bör leda till att personen i fråga får stanna. Det ingår också i SIV:s och Utlänningsnämndens uppgifter att hålla uppsikt över utvecklingen i Kroatien. Om förhållandena där skulle förändras på något avgörande sätt ingår det i både SIV:s och Utlänningsnämndens uppgifter att omedelbart ta hänsyn till det i sitt beslutsfattande.

Men även om t.o.m. de flesta människor skulle kunna bli överens om att den asylrättsliga grunden för att man skall ge bosnienkroaterna skydd i Sverige saknas är det flyktingpolitiska dilemmat självfallet inte löst. Nu återstår den fruktansvärt svåra frågan om de inte ändå, av ren välvilja och mänsklig omtanke, borde få stanna i Sverige för alltid eller åtminstone för en tid. Eftersom de har det mycket bättre här än i Kroatien och eftersom så många engagerade och hängivna människor vill detta skulle det handla om att ge tillstånd av humanitära skäl. Det är kanske där de allra svåraste stunderna kommer för dem som inte har lov att bara titta på en tragedi åt gången. Det är då vi också tvingas ta ställning till kurder från Irak och Turkiet, ryska judar, hivsmittade och aidssjuka från Afrika, avvisade eritreaner som har väntat i åratal på att deras hemland skall acceptera att de återvänder, kubaner som bara vill bort från hemlandet, peruaner som hamnar i skottlinjen mellan Sendero

Luminoso och regeringstrupper, assyrier/syrianer som drabbas i konflikten mellan PKK och den turkiska regimen, afghanska flyktingar som tar sig hela den långa vägen genom forna Sovjet för att sätta sig i en minst sagt bräcklig farkost över Östersjön m.fl.

Är det levnadsförhållandena för bosnienkroater i nuvarande Kroatien som är den nedre gränsen för våra humanitära bedömningar? Skall alla andra som har det ännu sämre utan att vara förföljda också ha rätt att få stanna här i Sverige, eller skall det gälla olika standarder för olika nationaliteter? Skall somalier eller kubaner tvingas acceptera sämre förhållanden än bosnienkroaterna? Och skall det faktum att kyrkor, kulturpersonligheter och vanligt folk inte engagerar sig lika starkt i deras sak spela någon roll för bedömningarna? Skall det vi gör inom flyktingpolitiken genom mottagande här i Sverige ha några som helst konsekvenser för vad vi kan göra för flyktingar i t.ex. UNHCR:s läger runt om i världen?

Jag kan inte och tänker inte besvara de här frågorna, utan lämnar dem öppna för den kommande debatten. Möjligen skulle jag vilja lägga ytterligare en fråga på bordet: Har inte också invandrarnas situation i Sverige något samband med besluten om bosnienkroaterna? Varför finns inte samma djupa och varma engagemang, som nu ljuder högt och rent för att bosnienkroaterna skall få stanna, när det gäller invandrarnas villkor i det svenska samhället, deras rätt till arbete, bra skolutbildning för sina barn och delaktighet i vårt samhälle?

Se positivt på alla dessa opinionsyttringar, uppmanade mig härom-dagen ärkebiskopen Weman. Jag försäkrar er att jag ser positivt på dem. Jag skulle t.o.m. vilja ha fler starka, positiva opinionsyttringar för flyktingarnas och invandrarnas sak.

Allra sist vill jag en gång till understryka: Det beslut som regeringen fattade i februari bygger på den omständigheten att bosnier med kroatiska pass inte återsänds till Bosnien-Hercegovina. Våra myndigheter har en praxis fastlagd som innebär att man inte från Sverige avvisar bosnier till Bosnien-Hercegovina. Det vore för den svenska regeringen fullständigt främmande att avvisa personer som kommer från Bosnien men som har kommit via Kroatien och är kroatiska medborgare och att acceptera att dessa människor via Kroatien återsänds till Bosnien. Det accepterar den svenska regeringen inte, det är väldigt viktigt att komma ihåg det.

Dessutom: Om det visar sig vara så, vilket regeringen har förutsatt att det inte är, att män i vuxen ålder i Kroatien skulle tas ut i krigstjänstgöring, är detta naturligtvis också en omständighet som gör att myndigheterna har att ompröva de aktuella besluten och väga in den omständigheten i den fortsatta prövningen. Den svenska regeringen har förutsatt att personerna i fråga inte kommer att kallas in till fronten i kriget.

Detta är utgångspunkterna för regeringens politik. Vår bedömning är alltså att de personer som det gäller, de tre som regeringen har fattat beslut om, har skydd i Kroatien, att de inte kommer att återsändas till Bosnien-Hercegovina och att de heller inte tas ut till krigstjänstgöring i Kroatien.

Tack, herr talman!

Anf. 3 ULLA HOFFMANN (v)

Herr talman! För att det skall bli tydligt vad regeringens praxisbeslut den 16 februari egentligen betyder för de människor som nekas skydd hos oss lämnar jag ordet till mannen i ett av de tre regeringsärendena:

Jag heter Marinko. Jag, min fru Valentina och våra barn är en av de bosniska familjer som Sveriges regering torsdagen den 16 februari beslutade att avvisa till Kroatien. Jag är katolsk bosnier, född och uppvuxen i Bosnien. Min fru är också född i Bosnien, men ortodox. Därmed räknas jag som kroat, medan min fru betecknas som serb.

När vi lämnade Bosnien fick vi inte några bosniska pass, som vi borde ha haft; män i krigsduglig ålder får inte pass, och de som är ortodoxa får heller inga. Jag tvångsmobiliserades. Ingen vid sina sinnens fulla bruk låter sig mobiliseras till styrkor som när som helst kan anfalla och döda hustru och barn. Jag sårades i strid och sattes i serbiskt fångläger. Efter fångutväxling fick jag inre tjänst i armén, eftersom jag gick på kryckor.

Jag beslutade mig för att desertera, och min familj och jag flydde via Kroatien, där vi skaffade kroatiska pass. I Kroatien kunde vi inte stanna. Där rådde endast en vapenvila, som ständigt bröts. Läget i Kroatien var så osäkert att vi flydde vidare.

Vi kom inte till Sverige för att ta något av svenskarna, inte för att söka lycka eller materiell vinning. Den lyckan hade vi i vår hemstad i Bosnien. Den kan inget ersätta. Vi ville inte ha något krig. Vi ville inte tvingas på flykt. Vi ville inte bli utrensade. Vi var nöjda med det liv vi hade.

Vi kom till Sverige för att söka skydd undan den slakt och terror som kriget i Bosnien innebär. Vi kom till Sverige för att Sverige låg tillräckligt långt bort från det helvete där människor torteras och mördas därför att de är muslimer, kroater eller serber. Vi kom till Sverige för att vi inte ville vara brickor i detta krig.

Jag, Marinko, vill inte bli tvingad att skjuta och mörda dem som kallas serber. Jag riskerade att skjuta min fru, mina barn och deras kusiner. Vi kom till Sverige för att vi trodde att Sverige och de fredsälskande svenskarna kunde ge oss det skydd vi behöver, dels från att dödas, dels från att tvingas döda.

Kroatien står inför en uppenbar krigsfara om Unprofor försvinner den 31 mars. Läget har inte varit så allvarligt sedan 1992. Då, när risken för krig ökar, beslutar Sveriges regering att sända oss till Kroatien.

Sverige kan inte göra mycket åt det krigets vansinne som pågår i Bosnien-Hercegovina. Sverige kan inte göra mycket för att förhindra de mord och de våldtäkter som begås där nere eller förhindra den tortyr och den etniska rensning som pågår. Men Sverige kan förhindra att de människor som liksom vi har sökt skydd blir offer för mord eller våldtäkt, tortyr eller annan förnedrande behandling. Sverige kan också förhindra att vi män tvingas begå dessa krigsförbrytelser. Ändå beslutar Sveriges regering att vi skall sändas till Kroatien.

Vi är inga lycksökare. Vi har inte bett om bilar eller lägenheter. Det enda vi har bett om är skydd, en tillfällig fristad.

Vad skall jag göra? Vart skall jag åka för att rädda min familj, mina barn från ett krig där deras egen far kan bli den som tvingas döda dem? Vad skall vi göra, vart skall vi åka för att få en tillfällig fristad undan detta vansinne? Vem i Sverige garanterar att det inte åter blir öppet krig i Kroatien? Vem har fått de garantierna?

Undertecknat: Marinko Dragicevic.

Det var bara några månader sedan som ordföranden i Utlänningsnämnden, generaldirektör Johan Fischerström, fick brev från talmannen i Europaparlamentet, Klaus Hänsch. Kopior skickades också till statsminister Ingvar Carlsson och talman Birgitta Dahl. Talmannen vädjade på uppdrag av ett enhälligt utrikesutskott om att en desertör från den serbiska armén i Kroatien som vägrat skjuta en kroatisk krigsfånge inte skulle avvisas från Sverige. Europaparlamentet ansåg att denne desertör på grund av sin vägran att delta i ett fördömt krig borde kunna omfattas av 1951 års flyktingkonvention. Utlänningsnämnden har nyligen upphävt avvisningen i just detta konkreta fall.

FN:s flyktingkommissariat i Zagreb skrev den 9 januari i år ett brev till den danska ambassaden i Zagreb angående situationen i Kroatien för bosnier med kroatiskt pass.

"Under mobiliseringen av bosnienkroater i slutet av 1993 var det nästan enbart bosnienkroater med kroatiskt medborgarskap som inkallades i den kroatiska armén.

Enligt den kroatiska grundlagen kan kroatiska medborgare inkallas till den kroatiska armén.

Bosnienkroater som inte har uppehållstillstånd i Kroatien eller efter att ha återvänt från tredje land inte kunnat få uppehållstillstånd i Kroatien kan inkallas till den bosnienkroatiska eller bosniska regeringsarmén efter att ha återvänt till Bosnien-Herzegovina."

Regeringen säger sig ha fått garantier av den kroatiska ambassadören i Sverige för att inte någon tvångsvis vidaresänds till Bosnien-Hercegovina. Samtidigt nås vi av ett meddelande från United Nations Centre for Human Rights Field Office i Zagreb. Den kroatiske försvarsministern annonserade på måndagen den 28 mars en allmän mobilisering av alla män i Zagrebområdet för tjänstgöring i väpnade styrkor. Mobiliseringen gäller alla män födda 1978, män som inte ännu är registrerade i de väpnade styrkorna och barn till flyktingar födda 1978 som bor i huvudstaden. 17-åriga pojkar mobiliseras nu till de väpnade styrkorna.

Jag har frågat statsrådet tidigare, och jag frågar igen: Varför skall Sverige vara det första landet att sända tillbaka bosnier med kroatiska pass till Kroatien?

Anf. 4 GUSTAF VON ESSEN (m)

Herr talman! Kroatien har ambitionen att vilja tillhöra den västliga kulturkretsen och önskar bli involverat i den europeiska integrationsprocessen. Kroatien har på olika sätt klargjort att man är beredd till

åtaganden för att leva upp till en godtagbar standard när det gäller mänskliga rättigheter, demokrati, flyktingpolitik, m.m.

Det är dock helt uppenbart att Kroatien är utsatt för ett mycket stort flyktingtryck och att landets resurser är mycket begränsade. Delar av Kroatien är ockuperade av Serbien.

UNHCR, som är FN:s flyktingorgan, gör stora flyktinginsatser i området i samverkan med EU och enskilda länder och organisationer.

I Tyskland lär det finnas ca 50 000 bosnienkroater i samma situation som dem som befinner sig här. Tyskland avser såvitt jag förstår att genomföra ett återsändande, oklart dock exakt hur och när.

Frågan är nu om de asylsökande bosnienkroater som finns i Sverige skall beviljas uppehållstillstånd tillfälligt eller permanent. Denna fråga innehåller en stor laddning, och många är känslomässigt starkt engagerade, vilket är mer än förståeligt.

Vi moderater har noga övervägt frågan i hela dess vidd och försökt göra en bedömning i ett helhetsperspektiv. Vi konstaterar följande vad gäller i första hand asylskäl:

De asylsökande är huvudsakligen kroater som kommer från Bosnien. Dessa har erhållit pass av Kroatien, troligen i många fall för att ges möjlighet att ta sig vidare till tredje land, eftersom många länder, bl.a. Sverige, inte har visumplikt för kroatiska medborgare men har det för bosniska medborgare. Kroatien har säkerligen på så sätt haft som syfte att lätta något på sina interna flyktingproblem.

Kroatien har nu sagt sig vara berett att ta emot dem som har kroatiska pass och ge skydd och uppehåll, och man har gjort åtaganden som delgivits regeringen i Sverige. Någon flyktingstatus är Kroatien uppenbarligen inte beredd att ge de återvändande som kommer från s.k. säkra områden i Bosnien. Någon avvisning vidare till Bosnien kommer enligt uppgift inte att ske. Det är dock säkert så att åtskilliga ändå väljer att ta sig vidare in i Bosnien-Hercegovina.

Enligt uppgifter som föreligger har risken för krigsoperationer från kroatiskt håll minskat. Unprofor kommer att finnas kvar. Den kroatiska krigsmakten är sannolikt för svag för att inleda någon offensiv. Man lider i och för sig inte brist på personal, utan snarare på materiel av olika slag.

Vissa mobiliseringsövningar sker regelmässigt för att hålla i gång beredskapen. Kroatiska ambassadören har meddelat att inga av dem som kan komma att avvisas blir aktuella för tjänstgöring i krigsmakten.

Praxisbeslut har fattats både av den förra och den nuvarande regeringen beträffande bosnienkroaternas asylskäl. Vi moderater har ingen anledning att nu göra en annan analys av situationen än den som regeringen gör.

Enligt vår bedömning, som är densamma som den tidigare regeringens och den nuvarande regeringens, finns inte skyddsbehov som berättigar till asyl enligt 3 kap. utlänningslagen, låt vara att det kan föreligga asylskäl i enskilda fall.

Föreligger det då humanitära skäl att bevilja uppehållstillstånd? Det finns givetvis humanitära skäl som kan åberopas. Jag är i likhet med

många andra berörd av den rent mänskliga dimensionen. Jag har följt frågan i snart ett år och har tagit del av enskilda personers öden.

Mottagningsförhållandena i Kroatien är minst sagt påvra. UNHCR har såvitt jag förstår inte sagt nej till avvisning, men vädjat att avvisningen skall ske på ett sätt som Kroatien kan klara.

Sverige brukar åberopa vikten av bördefördelning, och man kan med fog säga att Kroatien bär en stor del av bördorna. Men Sverige är dock bland de länder utanför närområdet som förhållandevis gjort det största åtagandet när det gäller insatser med anledning av de tragiska effekterna av det forna Jugoslaviens kollaps. Detta gäller både insatser i närområdet och beviljande av uppehållstillstånd för flyende till vårt land.

Vad som skall anses utgöra humanitära skäl är något som regeringen kan avgöra. Över tiden har en rad beslut fattats där humanitära skäl har åberopats för att låta större grupper stanna. Ett helhetsperspektiv måste kunna anläggas, och rätt signaler måste kunna ges. Man måste kunna förena ställningstagande med humanism och realism.

Konsistens och likabehandling över tiden är viktiga inslag för att ge respekt för en långsiktigt hållbar flykting- och invandringspolitik. Flyktingpolitiken måste i längden huvudsakligen bedrivas utanför Sveriges gränser i samverkan med andra länder och internationella organisationer och koncentreras till krisområdenas närhet. En flyktingpolitik som ständigt innebär permanent uppehållstillstånd för stora grupper med livstidsintegration som mål är i längden inte möjlig.

Från moderat utgångspunkt vill jag göra följande ställningstagande. Avvisningsbeslutet skall även fortsättningsvis stå fast. Avvisning bör om möjligt ske i samverkan med Tyskland, UNHCR och Kroatien och kan kombineras med vissa insatser för ett värdigt mottagande. Försäkring måste ges av Kroatien att återvändande får en rättslig position som berättigar till skydd och uppehåll i korrekta former. I avvaktan på att närmare överenskommelser träffas om hur avvisningarna skall genomföras bör inga avvisningar ske.

Utlänningsnämnden har möjlighet om nya omständigheter inträder att återigen sända s.k. praxisärenden till regeringen eller fatta beslut som avviker från tidigare praxis. Kan Kroatien inte leva upp till sina deklarerade åtaganden måste visumtvång införas för kroatiska medborgare. Tack, herr talman.

Anf. 5 RUNE BACKLUND (c)

Herr talman! Den debatt som nu pågår om de ca 5 000 personer med kroatiska pass, flertalet från Bosnien, sätter fingret på en av svensk flyktingpolitiks uppenbara svagheter, oförmågan att fatta snabba beslut och ge tydliga signaler till omvärlden.

Det har nu hunnit gå en ganska lång tid sedan dessa människor kom. Efterhand som månaderna gått har de invaggats i en falsk säkerhet om att de trots allt skall få stanna i Sverige. Sådana rykten har florerat i gruppen med jämna mellanrum. Senast i samband med valrörelsen förekom rykten att en ny regering eventuellt skulle kunna ändra på den tidigare regeringens beslut. Därför blir de slutgiltiga besluten när de väl

kommer så traumatiska för människor. Det är det här som är så djupt inhumant med vår hantering av asylsökande. Vi tar så lång tid på oss att fatta beslutet och sänder därmed oklara signaler till omvärlden och försvårar ett återvändande till hemlandet.

Redan när de första bussarna kom till södra Sverige för drygt ett år sedan, med den nu aktuella gruppen, stod det klart för den ansvariga myndigheten Invandrarverket att det inte fanns grund för uppehållstillstånd. Trots det tog det tid innan Sverige fick fram sådana signaler till Kroatien som innebar att de organiserade resorna stannade upp. Under tiden man höll på med detta hann många påbörja resan och anlända till Sverige.

Förra våren diskuterades situationen i Kroatien. Den föregående regeringen och den dåvarande ansvarige ministern i fyrklöverregeringen beslöt den 26 maj, precis som den nuvarande ministern konstaterade, att det inte fanns grund för tillstånd, eftersom dessa människor kunde få skydd i Kroatien. Nu ett antal månader senare har även den socialdemokratiska regeringen fattat samma beslut efter ytterligare kontakter med Kroatien.

Jag delar i grunden den uppfattning som regeringen har redovisat i sakfrågan. Kroatien har skrivit under Genèvekonventionen och flyktingkonventionen, och man har påtagit sig ett ansvar genom att dela ut pass och medborgarskap till dessa människor. Därmed har man också enligt de internationella konventionerna en skyldighet att ge dessa människor ett skydd.

Herr talman! Detta är en grupp som innehåller många individuella öden. Det finns anledning att verkligen fullfölja den individuella prövningen. Även om merparten av dessa människor kan få skydd i Kroatien kan det finnas individer som av olika anledningar ändå har ett skyddsbehov som går utanför det som Kroatien kan ge. Jag tycker därför att det är viktigt att poängtera den individuella prövningen av ärendena.

Herr talman! Jag är däremot litet mer kritisk till formerna för hur regeringen har hanterat beslutet. När man valde att inte offentliggöra brevet från Kroatien skapade man en situation där det blev misstänksamhet och tvivel kring beslutsunderlaget. Jag tycker över huvud taget att den form vi har när det gäller att hemligstämpla handlingar i flyktingpolitiken ibland leder till motsatt effekt, dvs. i stället för att öka trovärdighet skapar vi misstänksamhet och tveksamhet om innehållet i vår flyktingpolitik.

Centerns uppfattning är att vi generellt sett måste vara öppnare och använda hemligstämpeln i mindre omfattning när det gäller det underlag på vilket vi fattar beslut i flyktingpolitiken. Det gör det möjligt att föra en öppnare och sakligare debatt om vår asylpolitik.

Herr talman! Enligt min uppfattning har Kroatien påtagit sig ett stort ansvar för dessa människor genom att sälja pass och medborgarskap. Det är möjligt att man då inte fullt ut förstod innebörden i det man gjorde när man delade ut passen. Men av de uttalanden som i dag kommer från ansvariga företrädare från Kroatien tror jag att man inser

sitt ansvar och är beredd att leva upp till det, enligt de uppgifter och försäkringar man har lämnat till den svenska regeringen.

Men man har samtidigt också insett att man har försatt sig själv i en omöjlig situation. Landets resurser räcker inte till för att leva upp till utställda åtaganden. Det är därför man ger ifrån sig så motstridiga signaler, och det är därför man vädjar om stöd och hjälp. Det reser naturligtvis ett antal frågor om hur vi skall hantera den nuvarande situationen. På vilket sätt kan vi hjälpa Kroatien? Under vilka former kan ett återsändande ske till Kroatien? När kan ett återsändande ske?

Herr talman! Vi har under den senaste tiden kunnat se hur många människor i vårt land har engagerat sig mycket starkt för denna grupp. Svenska kyrkan med ärkebiskopen i spetsen och andra kyrkor och samfund har starkt engagerat sig och sagt att de är beredda att ta ett ansvar för dessa människor.

Detta är någonting vi skall ta fasta på i den här debatten. Jag vill gärna sända över den signalen till invandrarministern. Låt oss utnyttja kyrkornas och samfundens engagemang i den fortsatta hanteringen av den här frågan. Vi har länge talat om att vi i den svenska flyktingpolitiken skulle utnyttja de frivilliga organisationerna och låta dem ta ett större ansvar i flyktingpolitiken.

Det finns nu en möjlighet att göra det. Jag tycker därför att ministern skall inleda diskussioner med Svenska kyrkan, kyrkorna i övrigt, samfunden och frivilligorganisationerna om hur de skulle kunna medverka i ett värdigt återsändande. Det skulle vara att inte bara ta ett moraliskt ansvar utan också ett praktiskt och ekonomiskt ansvar för det som nu måste ske efter att regeringen har fattat sitt beslut.

Anf. 6 LARS LEIJONBORG (fp)

Herr talman! Nyheterna i morse berättade om allmän mobilisering i Kroatien. Den omfattar alla män över 17 års ålder, även flyktingar kan komma att omfattas. Vi vet att spänningen i området stiger dag för dag. På fredag löper Unprofors mandat ut utan att något slutligt beslut om förlängning har kunnat fattas. Spänningen mellan Kroatien och Krajina ökar också dag för dag. I Bosnien är den vapenvila som förhandlades fram före jul i praktiken bruten.

Jag vill vara väldigt precis i den fråga vi nu diskuterar. Vi vet att Leif Blomberg har ett svårt arbete. Vi vet också att Sverige inte ensamt kan klara flyktingproblemen i det forna Jugoslavien. Vi kräver heller inte från Folkpartiets sida att de bosnier med kroatiska pass som lever i Sverige skall få permanent uppehållstillstånd. Vi har framfört ett enda krav: Avvisa inga bosnier till Kroatien så länge läget är så extremt svårbedömt och instabilt som det är just nu.

I avslutningen av invandrarministerns anförande talas om att den svenska regeringen utgår ifrån att inga avvisningar sker om risk föreligger att dessa flyktingar förs vidare från Kroatien till Bosnien eller inkallas till krigstjänst. En rad bedömare har kommit till en annan slutsats än Leif Blomberg och regeringen när man har diskuterat huruvida just den risken är stor eller liten.

Den kroatiska regeringens brev, som har spelat så stor roll i diskussionen, anses av den svenska regeringens representanter vara klart, men var och en som läser det inser att det kan tolkas på flera sätt. Beskeden från den kroatiska regeringen är ju inte heller på något sätt entydiga. Vi vet att det nyligen har träffats ett avtal mellan Kroatien och Bosnien om repatriering av flyktingar som nu lever i Kroatien; de skall överföras till Bosnien.

Leif Blomberg uttalar i någon av dagens tidningar att han anser att det är självklart att kroatierna avser att ta hand om de flyktingar som nu är aktuella i Kroatien; Kroatien kan inte ta hand om dem någon annanstans än i Kroatien, säger han. Det är en missuppfattning av läget i området. Kroatien och Bosnien har en federation. De samarbetar relativt nära, och de har som sagt just ett avtal om att överföra flyktingar från kroatiskt område till bosniskt.

Alla som hört mig tala om Bosnien i denna kammare vet att jag anser att de strider som Bosnien för är mer rättfärdiga än de som deras fiender för. Från Folkpartiets sida stöder vi Bosniens rätt att leva och har respekt för de åtgärder man vidtar för att uppnå det syftet, särskilt i ljuset av omvärldens svek mot landet. Då kan man kanske tycka att det är egendomligt att jag tycker att de som har flytt från medverkan i dessa krigshandlingar skall ha en humanitär behandling i Sverige. Jag tycker ändå att det borde vara en självklar följd av den humanitära flyktingpolitik som jag anser att Sverige skall föra att människor som åberopar krigsvägran som skäl skall kunna få stanna i Sverige, om man bedömer risken som stor att de kommer att inkallas eller utsättas för repressalier. När jag går igenom det material vi har för att bedöma just den frågan tycker jag att det är uppenbart att de riskerna är betydande.

Över huvud taget måste man ställa frågan, hur mycket besked från regeringar är värda vid en sådan här bedömning. Av tidningarna i dag framgår det också att Kroatiens ambassadör i Sverige bekräftar att det självfallet finns ett strategiskt motiv både för kroaterna och bosnierna att flyktingar återvänder och på det sättet motverkar den etniska rensning som framför allt serberna har bedrivit. Många av de här människorna har ju flytt från regeringar. Frågan är då om försäkringar från just regeringar skall väga så tungt i vår bedömning.

Låt mig till sist säga att omvärlden har svikit Exjugoslavien på många sätt. Jag håller helt med dem som säger att detta problem först och främst måste lösas i området. Jag menar att omvärlden har gjort alldeles för litet för att hjälpa till med det. Till dessa svek riskerar nu ytterligare ett att fogas, nämligen att Sverige kommer att behandla dessa flyktingar på ett mycket inhumant sätt.

Anf. 7 RAGNHILD POHANKA (mp)

Herr talman! Varför har vi en flyktinglag? Varför en Dublinöverenskommelse? Varför finns det inom EU en Schengenöverenskommelse, en TREVI-överenskommelse? Är det för att skydda oss mot flyktinginvasioner? Är det för att de som har de största flyktingsskälen skall få stanna? Det är uppenbart att båda ingredienserna finns i mixen av vår flykting- och asylpolitik.

Bosnienkroaternas behandling sätter fasadbelysning på hela asylfrågan. Håller asylrätten på att byråkratiseras bort?

Artikel 14:1 i FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna från 1948 lyder som följer: Envar har rätt att söka och åtnjuta fristad från förföljelse i ett annat land.

Asylrätten förstärktes genom FN-konventionen, och 1990 fick Sverige en ny utlänningslag. Den ger med en generös praxis ett gott skydd åt flyktingar i behov av det. Men vi håller på att krympa ramarna – i Sverige, i EU och i i-länderna över huvud taget. Arbetslösheten, de ökande spänningarna mellan invandrare, flyktingar, asylsökande och svenskar betonas för att inskränka asylrätten.

En distansmodell för flyktingpolitiken vinner mer och mer terräng. EU-länderna kommer att avvisa flera spontana asylsökande och lämna ökat stöd till flyktingläger i grannländer och i konflikters närområden, medan spontanflyktingar får allt större svårigheter att komma hit – genom allt ifrån visumtvång till hjälp åt Baltikum i form av skänkta spaningsfartyg som kan avpatrullera kusten så att inga båtar med flyktingar kan komma till Gotland eller svenska kusten i övrigt.

När det gäller bosnienkroaterna visar Sverige prov på dubbelmoral. Vi fördömer krigen i f.d. Jugoslavien men fattar beslut om att avvisa bosnienkroater till Kroatien, som rustar upp, som den 27 mars beordrat mobilisering av 17-åringar – barn till flyktingar mobiliseras också.

De flesta männen är krigsvägrare eller desertörer, och de har med sig kvinnor och ca 2 000 barn, som genom Sverigeflykten räddat sig från krypskyttar och våldtäktsmän. Av 90 kända serbiska fångläger är 20 s.k. våldtäktsläger, där man söker föda nya små serber till världen enligt en kvinnlig forskare, Ivana Ivkovic, som talar om folkmord genom våldtäkt; hon var nyligen här i Stockholm och talade på högskolan.

Får de avvisade stanna i Kroatien står de med sina kroatiska pass inför en mobilisering. Återsänds de till de säkra zonerna i Bosnien-Hercegovina står de med sin bosniska nationalitet inför allmän mobilisering. Där beordrades allmän mobilisering den 26 mars.

Representanter för Sverige talar så vackert om att dela bördorna när det gäller flyktingar. När det gäller dessa bosnienkroater har vi en möjlighet att visa att vi menar allvar. Kroatien har närmare 400 000 flyktingar, den allt överskuggande delen från Bosnien-Hercegovina. I det krigshärjade och därför fattiga Kroatien har man svårt att klara att ge dem skydd. Kanske det bara behövs ett tillfälligt skydd i Sverige?

I Kroatien har de visserligen pass men inte hemvistort där – det heter *prebivaliste.* Alltså kan de inte få ID-kort, som ensamt öppnar möjligheter att överleva i landet, även om också det är förenat med svårigheter. Alltså återstår endast att återvända till Bosnien, dit vi inte skickar tillbaka flyktingar.

Nu lovar dock dr. Rebic, Kroatiens invandrarminister, att de med hemvistort i serbkontrollerade områden kan erhålla flyktingstatus. Men Kroatien behöver i så fall hjälp till sina stora flyktingläger redan i dag.

Riskerna är uppenbara att en stor grupp av bosnienkroaterna sänds till Bosnien och mobiliseras där och att en grupp, beroende på varifrån

i Bosnien de ursprungligen kommer, får stanna och männen mobiliseras i Kroatien. I båda fallen är familjerna hänvisade till yttersta fattigdom och får dåligt skydd för sin säkerhet.

Alltså, invandrarministern, låt oss i Sverige vara med och dela bördorna när det gäller bosnienkroaterna! Tolka utlänningslagen och breven mindre doktrinärt och breven med den misstänksamhet nöden kräver, så att Sverige följer lagar och överenskommelser med hedern i behåll! Baltutlämningen och tillbakasändandet av judar är inget vi skall upprepa.

Krigsfaran i Kroatien är överhängande, och i Bosnien pågår kriget varje dag och så gott som överallt. I morgon kan vi inte skylla på att vi ingenting visste. Vi vet – alltför väl. Lyssnar ni i regeringen och särskilt då invandrarmnistern enbart till det ni vill höra?

I dag börjar striderna i Krajina, och i Bosnien höjs beredskapen. Det är hög tid att vi tar ansvar för den del av befolkningen från Balkan som vi kan ta ansvar för. Det gäller de 5 000 bosnienkroaterna och de krigsvägrare och desertörer från Exjugoslavien som befinner sig i Sverige. Det som var fred i går är krig i dag.

Anf. 8 ROSE-MARIE FREBRAN (kds)

Herr talman! Sverige är det enda land i Europa som avvisar bosnier med kroatiska pass. Det bekräftar chefen för FN:s flyktingkommissariat, UNHCR, i Sverige, Lennart Kotsalainen.

Orsaken till den svenska regeringens inställning är uppenbarligen att hela frågekomplexet fått bli en strikt juridisk angelägenhet. Det är bosnier vi talar om, och bosnier kan Sverige inte sända tillbaka. Men de här bosnierna fick helt enkelt kroatiska pass av den kroatiska regeringen. På så sätt kunde man undgå de visumkrav som införts i olika länder, av skäl som jag inte här skall gå in på. Så visst har Kroatien skuld i det som hänt, och visst har Kroatien ansvar!

Mot den bakgrunden kan man förstå att Sveriges regering ställer krav på den kroatiska regeringen. Men frågetecknen i det här ärendet är legio.

Invandrarverkets, utlänningsnämndens och regeringens hårda avvisningslinje motiveras av en skriftlig garanti från den kroatiska regeringen som det rått en del oklarheter omkring. Det har funnits mycket kritik. Till slut blev kritiken så stor att myndigheterna fann för gott att överlämna några ärenden till regeringen för vägledande praxisbeslut.

Herr talman! Att ett av regeringens s.k. praxisärenden gällde en barnfamilj från en serbockuperad ort där fadern deserterat från den militära organisationen HVO är uppseendeväckande. Det är litet märkligt att beslutet i detta enskilda ärende inte kritiserats hårdare. Det verkar som om fokus mera riktats mot regeringens inställning i stort till hela kollektivet på 5 000 personer. En del har ändå satt fingret på en öm punkt när man konstaterat att invandrarministern efter regeringsbesluten förnekat att några desertörer fanns med i de familjer som berördes av praxisärendena. Här behövs ett klarläggande från invandrarministern i dagens debatt.

Även när det gäller bosnienkroater som inte är desertörer finns det anledning att inte nu avvisa dem. Om inte enbart juridiska utan även humanitära aspekter vägs in, menar jag att de borde få tillfälligt uppehållstillstånd i Sverige. Alternativet är att verkställigheten av avvisningsbesluten skjuts upp. De många osäkra faktorerna i Kroatien talar för att man inte skall hasta fram med det här ärendet.

Dessa människor som har sökt en fristad i Sverige kräver inte att få stanna här för alltid. De ber oss, bildligt talat på sina bara knän, att få stanna här i landet tills läget i deras område stabiliserats – ett område i vilket alla internationella fredsstiftande organisationer har misslyckats totalt. Att välja avvisning nu är ett synnerligen illa valt tillfälle.

Det rapporteras om mobilisering i Kroatien. Landet är krigshärjat, och en fjärdedel av landet är ockuperat av serbiska styrkor.

FN-truppernas fortsatta närvaro är osäker. Bara detta gör att det är för mig obegripligt att regeringen står fast vid sina avvisningsbeslut i dagsläget.

Herr talman! Samtidigt som regeringen i Kroatien garanterar mottagandet av bosnienkroaterna från Sverige ingår samma regering avtal med Bosniens regering om att sända tillbaka så många som möjligt. Motstridigheten i budskapen oroar många, men uppenbarligen inte Sveriges invandrarminister.

Kroatiens utrikesminister upprepar garantierna från höstbrevet. Ambassadören i Stockholm försäkrar att detta gäller. Men flyktingministern och tjänstemän på invandrarverket i Kroatien ger andra signaler. De dubbla signalerna oroar många, men uppenbarligen inte invandrarministern.

Invandrarministern har sagt att bosnienkroaterna inte får avvisas av Kroatien. Jag vill fråga invandrarministern om det räcker med löftet att de inte skall tvingas med maktmedel att återvända. Invandrarministern har också sagt att de måste få ett värdigt mottagande. Vad innebär kravet på värdigt mottagande? Kroatien har ca 385 000 flyktingar och ett dagligt inflöde av nya flyktingar. Man kämpar också med försörjnings- och bostadsproblem. De som inte får flyktingstatus kommer inte att få ekonomisk eller medicinsk hjälp. De kommer inte heller att få hjälp med bostad. Är det ett värdigt mottagande? Kommer de i praktiken att ha något annat val än att antingen bo på gatan eller återvända till Bosnien-Hercegovina?

Herr talman! Jag vill avslutningsvis citera vad en katolsk kardinal sade nyligen vid ett Sverigebesök: "Alla har rätt att bo i sitt eget hem och skall kunna återvända dit. Men så länge det inte är möjligt skall de inte skickas ut i den stora osäkerheten."

Herr talman! Att vi inte kan hjälpa alla behövande i hela världen är inget skäl för att inte ge tillfälligt skydd till de 5 000 bosnienkroater som finns i vårt land.

Anf. 9 Statsrådet LEIF BLOMBERG (s)

Herr talman! Ulla Hoffmann talar om att vi inte har några hundraprocentiga garantier. Det är klart att det alltid är svårt, för att inte säga omöjligt, att i någon situation i livet få en hundraprocentig garanti.

Sådana garantier finns normalt inte. Vi kan inte heller garantera till hundra procent.

Vi kan bara notera att grunderna för besluten – jag kommer att upprepa det vid flera tillfällen – är att personer som avvisas till Kroatien men som har sitt ursprung i Bosnien inte avvisas vidare av kroatiska myndigheter till Bosnien-Hercegovina. Det är grunden för våra beslut. Vi har inte fattat något beslut i syfte att kringgå vår egen praxis, som innebär att vi inte själva återsänder någon person till Bosnien.

Vi vill inte heller att människor mot sin vilja skall tas ut i krigstjänst. Det ingår också i vårt beslutsunderlag. Det är en förutsättning.

Tidigare har vi fått sådana indikationer och försäkringar från den kroatiska regeringen, som också har undertecknat Genèvekonventionen utan några som helst undantag. Det är mycket viktigt att komma ihåg det.

På samma grund som Sverige och den svenska regeringen nu tog ställning har också UNHCR i Sverige sagt okej till regeringens beslut. Det är viktigt att man inte har någon annan uppfattning. Förutsättningarna är desamma – inget återsändande till Bosnien och inget uttagande till krigstjänst.

Det Gustaf von Essen sade tänker jag inte kommentera särskilt. I huvudsak höll han med om den bedömning vi har gjort. Jag finner ingen anledning att särskilt kommentera det.

När det gäller Rune Backlunds anförande vill jag understryka den individuella förändringen att regeringen har gjort ett politiskt ställningsstagande och lagt fast en praxis som redan tidigare gällde, där en folkpartistisk invandrarminister och en borgerlig regering ansåg att man skulle kunna göra så här. Det beslutet fattades i maj. Såväl i det sammanhanget som nu sker en individuell prövning. Det gör det alltid – i alla sådana här fall. Som människa har man den rätten. Det finns också inskrivet i konventioner och lagstiftning, vilket vi följer till hundra procent.

Det finns uppgifter i medier om att vi inte skulle göra det utan att myndigheterna har beslut i klump. Det är en helt felaktig utgångspunkt när man diskuterar dessa frågor. Det finns en individuell prövning, och den tillämpas också.

Rune Backlund är litet kritisk till hanteringen av den här frågan. Vi skulle önska en något öppnare attityd. Jag har ingen annan uppfattning. Jag har försökt att vara så öppen jag kan vara i olika sammanhang, utan att trampa på de nödvändiga sekretessreglerna. I går offentliggjorde den kroatiske ambassadören ett brev. Jag och den svenska regeringen välkomnade ett offentliggörande. Det var precis vad vi ville.

När det gäller kyrkor, samfund och engagemang tycker vi precis som Rune Backlund. Tanken är också att vi på olika sätt skall försöka fortsätta att utveckla samarbetet med kyrkor, samfund och frivilligorganisationer, som är ganska omfattande. Det gäller också hjälpinsatser i Bosnien-Hercegovina, Kroatien och en lång rad andra länder. Det är någonting som vi självfallet har all anledning att fördjupa och utveckla.

Lars Leijonborg är opportunismens mästare. Han tillhör ett parti som i regeringsställning har haft ansvar för den här politiken. När vi fattar samma beslut och fullföljer den folkpartistiska politiken i det här avseendet anses det i stället vara inhuman flyktingpolitik. Det gällde dock icke när samma beslut fattades av den förra regeringen på förslag av den folkpartistiska invandrarministern Birgit Friggebo. Jag tycker att det är ett egendomligt sätt att agera. Det är inte särskilt trovärdigt att en partiföreträdare lägger upp sin debatt på det här sättet. Det är faktiskt litet tråkigt att man inte vågar stå för den politik som man själv har sagt sig vilja föra när partiet var i regeringsställning.

När det gäller att dela bördorna, Ragnhild Pohanka, är Sverige det land som mest av alla har tagit ett stort ansvar och kommer att ta ett stort ansvar. Vi har i runda tal tagit emot 100 000 personer i Sverige från det forna Jugoslavien. Det är mer än något annat land i ett europeiskt perspektiv kan visa upp. Sedan 1991 har vi satsat 900 miljoner kronor på insatser i det forna Jugoslavien via UNHCR, FN-styrkor och på annat sätt. Vi delar bördorna. Vi har tagit ett stort ansvar, och det skall vi fortsätta med.

Rose-Marie Frebran säger att regeringen förnekar att desertörer fanns med bland de personer som regeringsbeslutet gällde. Det har regeringen inte gjort. Det fanns inga personer som har deserterat från den kroatiska armén, om de sedan har deserterat från en armé i Bosnien är det en annan sak.

Vi bygger hela vårt beslut på att personer inte skall sändas till Bosnien-Hercegovina. Då måste andra beslut fattas av våra myndigheter. Om myndigheterna själva så önskar skall nya ärenden för praxisstyrande beslut översändas till den svenska regeringen.

Våra villkor är slutligen – återigen – att människor inte återsänds till Bosnien och att man inte mot sin vilja tas ut i krigstjänst. Då måste också andra beslut fattas.

Anf. 10 ULLA HOFFMANN (v)

Herr talman! Statsrådet anser att det är svårt för regeringen som måste ta hänsyn till olika grupper, och så räknar han upp flera grupper såsom peruaner, ryska judar och somalier. Han får det att låta som om regeringen för en generös flyktingpolitik. Hade det varit så, statsrådet Blomberg, skulle vi två inte ständigt behöva ha dessa debatter om mänskliga rättigheter och Sveriges uppfyllande av internationella åtaganden. Att miljoner människor inte kan ta sig till våra gränser skall inte hindra oss från att hjälpa dem eller ge skydd till dem som lyckas ta sig hit.

Statsrådet Blomberg tolkade brevet som att alla bosnier skall tas emot i Kroatien, men det står ingenting om Kroatien i brevet. Det står så här: All Croatian citizen will be accepted and taken care of.

Sedan lägger statsrådet själv till Kroatien. Det står inte Kroatien.

I flyktingkommissariatets handbok står att innehav av ett nationellt pass skapar en presumtion för att innehavaren är medborgare i den utställande staten, men om passinnehavaren kan göra trovärdigt att

passet utställts av praktiska skäl för att möjliggöra en resa är det möjligt att kullkasta presumtionen. Det är samma typ av pass som de svenska skyddspass Raoul Wallenberg använde i slutskedet av andra världskriget för att rädda judar undan nazismen.

Bosnierna har tvingats att skaffa kroatiska pass för att kunna fly till Sverige, eftersom den borgerliga regeringen införde visumtvång för bosnier från den 21 juni 1993. Att få svenskt visum är så gott som omöjligt för en bosnier. Eftersom det kroatiska passet inte ger några normala medborgerliga rättigheter till de bosniska innehavarna och bara anskaffas för att möjliggöra flykten till Sverige borde de bedömas som passport of convenience, bekvämlighetspass. Då skall flyktskälen bedömas enbart gentemot Bosnien.

I konklusion nr 58 från flyktingkommissariatets exekutivkommitté ställs två villkor för att en asylsökande skall kunna skickas tillbaka till ett land där han eller hon redan fått skydd.

För det första måste han eller hon vara skyddad mot att sändas vidare till hemlandet. För det andra måste han eller hon få en behandling som överensstämmer med basic human standards, dvs. grundläggande mänskliga behov måste tillgodoses.

En kroatisk passhandling bevisar kroatiskt medborgarskap enligt lagen om medborgarskap. Det innebär dock inte att passinnehavet ensamt och automatiskt ger innehavaren rätt till hälso- och sjukvård, rätt till arbete, rätt att teckna hyreskontrakt för boende m.m. De medborgerliga rättigheterna regleras i stället genom olika lagar, bl.a. lagen om identitetskort.

ID-kort är absolut nödvändigt för att en person över huvud taget skall kunna söka arbete, få hälso- och sjukvård, hyra en bostad osv. Ett sådant ID-kort kan bara sådana personer få som har sin hemvistort i Kroatien inskriven i passet. Den hemvistort som är inskriven i bosnienkroaternas pass ligger i den av det internationella samfundet erkända självständiga staten Bosnien–Hercegovina, dvs. utanför den likaledes självständiga suveräna staten Kroatiens territorium.

Utan flyktingstatus i Kroatien och utan möjligheter till försörjning på grund av denna lagstiftning återstår endast att, för att kanske överleva ytterligare en tid, ta emot bussbiljetten till Ljubuski, Livno, Tomislavgrad, Mostar eller andra orter där kriget mellan de olika parterna rasar och risken för att bli inkallad till krigstjänst är synnerligen överhängande. Är det detta som är regeringens tolkning av basic human standards?

Vinko Pavlovic avvisades från Sverige under hösten 1994. Här är hans beskrivning: "När vi landade i Zagreb visste inte polisen där vad de skulle göra med oss. De kunde varken bereda oss sovplatser eller tala om var vi kunde få mat eller transport. De gav oss våra dokument och sade att vi får klara oss på egen hand bäst vi kan. Det svåraste var att se mina barn uppleva eländet på nytt. Eftersom vi var på gatan blev jag tvungen att kontakta min pappas gamla kusin som är pensionär för att be om hjälp. Vi fick övernatta hos henne.

Dagen efter besökte vi alla instanser vi tordes för att kunna få hjälp. Samtliga svarade att de har nog med flyktingar att vi inte kan få någon

flyktingstatus. Enda sättet att få flyktingstatus var att någon som kunde ge oss bostad och sörja för oss kunde intyga detta. På kontoret för flyktingar sade de att vi måste vänta minst 2–3 månader för att få plats på flyktingförläggningen i Gasinac.

Eftersom vi inte hade någon som kunde hjälpa oss att överleva i Kroatien dessa månader och risken var överhängande att man skulle skicka mig till krigsskådeplatsen i BiH, tvingades jag att åka till Mostar. Plats hittade jag där hos min hustrus släktingar.

Jag är mobiliserad till militärpolisen och det är fråga om dagar innan vi skickas vidare ut till krigsskådeplats. Jag är rädd för min familjs skull, för granater har börjat regna igen över Mostar och granater väljer inte den plats där de slår ner. Häromdagen slog en granat ner på katedralen och tog livet av två små flickor och sårade flera barn, ett barn blev utan ben och ett annat blev blind."

Vinko Pavlovic fick inte leva ett fridfullt liv med sin familj. Vinko Pavlovic mobiliserades under tvång i Mostar, i sydvästra delen av Bosnien–Hercegovina, strax efter ankomsten dit och dödades under tjänsteutövning i december 1994, någon vecka efter det att han skrivit brevet. Änkan och de två barnen befinner sig fortfarande i Mostar.

I avvisningsbeslutet stod SIV:s standardformulering: "Enligt av verket inhämtade uppgifter i Kroatien bekräftas att förhållandena i Kroatien inte är sådana att personer med medborgarskap i såväl Kroatien som Bosnien–Hercegovina löper risk att återsändas från Kroatien till Bosnien–Hercegovina. Invandrarverket finner ingen anledning att anta annat än att Kroatien kommer att bereda familjen Pavlovic samma skydd som tillkommer samtliga medborgare i Kroatien."

Enligt rapport från statsrådet Blomberg i Flyktingpolitiska rådet har de bosnier som frivilligt utan något fysiskt tvång åkt tillbaka till Bosnien inget skyddsbehov.

Anf. 11 GUSTAF VON ESSEN (m)

Herr talman! Konsekvens och lika behandling över tiden är viktiga inslag för att ge respekt för en långsiktigt hållbar flykting- och invandringspolitik. Vi moderater anser att flyktingpolitiken i längden huvudsakligen måste bedrivas utanför Sveriges gränser i samverkan med andra länder och internationella organisationer och koncentreras till krisområdenas närområden.

Jag är själv personligen engagerad i flyktingarbete och arbete för kurdernas mänskliga rättigheter. Jag avser också att försöka resa till Irak för att studera läget. Det är ett engagemang som jag har. Jag tror på att i första hand försöka hjälpa människor där de faktiskt befinner sig. En flykting- och invandringspolitik måste präglas av ett medvetet återvandringsperspektiv. Detta har också poängterats av UNHCR.

Jag tycker att det är intressant att höra Folkpartiet som nu börjar tala om tillfälliga uppehållstillstånd. Det är ett ord som tidigare närmast har varit en svordom i deras mun.

Vi har redan gjort ett stort åtagande för att integrera alla dem som vi de senaste åren givit permanenta uppehållstillstånd med livstidsperspektiv. Det rör sig, som Leif Blomberg sade, om över 100 000 personer

bara från det forna Jugoslavien. Detta är ett gigantiskt åtagande för det svenska samhället. Vi kan dagligen se exempel på att våra integrationsansträngningar inte alltid är så lyckosamma.

Låt oss i första hand nu ta hand om dem som faktiskt redan befinner sig i Sverige. Vi kan inte ta på oss all världens flyktingproblem innanför vårt lands gränser.

Det är viktigt att påpeka, som Rune Backlund gör, att det är frågan om individuella prövningar i varje enskilt fall. Det innebär således att de som har ett skyddsbehov också kommer att få stanna.

Vidare måste vi hela tiden följa utvecklingen i närområdet runt Kroatien och i Kroatien. Det kan mycket väl inträffa att utvecklingen blir en annan än den vi har tänkt oss. Då måste vi mycket snabbt anpassa vår egen avvisningspolitik så att inte någon utsätts för något som kan vara ödesdigert. Vi måste således ha en beredskap för en annan inställning om nya omständigheter tillkommer.

Tack, herr talman!

Anf. 12 RUNE BACKLUND (c)

Herr talman! Jag tycker att det var bra att invandrarministern än en gång klargjorde det här med den individuella prövningen. Det förekommer alltför ofta i den här debatten den missuppfattningen att det här handlar om kollektiva beslut. Jag tycker att det finns anledning att upprepa att myndigheterna även med utgångspunkt från de ställningstaganden regeringen har tagit har anledning att pröva de enskilda ärendena i sak.

Jag tycker också att det var bra att invandrarministern instämde i öppenheten i hanteringen av vår asylpolitik. Men samtidigt säger invandrarministern att han gärna skulle ha önskat att man hade kunnat lätta på sekretessen när det gäller det här brevet. Nu har vi fått kännedom om det på andra vägar.

Jag tror att vi bör ta upp en ordentlig diskussion om hur vi skall använda utrikessekretessen i asylärenden. Just detta att vi hemligstämplar viktiga beslutsunderlag i asylärenden skapar så mycket av misstro och misstänksamhet och ifrågasättande av politikens trovärdighet och innehåll. Vi bör diskutera om vi verkligen skall använda utrikessekretessen så ofta som vi gör i dag. Jag skickar gärna med det som en fråga som ligger utanför det som egentligen är ämnet för dagens debatt.

Sedan tycker jag ibland att den här debatten är litet egendomlig på ett par punkter. Vi är överens om att vi skall ställa krav på parterna i området. Det gäller inte bara tillämpningen av Genèvekonventionen utan även andra internationella konventioner. Vi måste få parterna i Bosnien och Kroatien och över huvud taget de parter som är inblandade i konflikten att leva upp till dem. Men när vi då får besked om att man tänker leva upp till dem, tror vi inte på beskeden. Vad är det för signaler vi sänder ut?

Jag tycker att vi måste vara så ärliga om vi skall få någon trovärdighet i vårt agerande. Om vi i det internationella samfundet skall få någon trovärdighet i vårt agerande mot parterna där måste vi naturligtvis lita på de besked som de lämnar. Om det är så att man inte lever upp till

detta måste vi naturligtvis visa tydligt hur vi agerar i ett sådant läge. Då måste vi verkligen ta i med hårdhandskarna mot de här länderna och klargöra att om man har skrivit på internationella konventioner och ställt sig bakom dem måste man faktiskt vara beredd att leva upp till dem.

Samtidigt är situationen naturligtvis den i Kroatien att de har stora ekonomiska bekymmer. De har mycket stora flyktingproblem. Där har vi naturligtvis ett annat ansvar att hjälpa till på plats. Jag tycker att Sverige borde kunna göra större insatser i närområdet. Men jag är samtidigt medveten om att det finns begränsade ekonomiska resurser. Vi för ju ständigt en diskussion här i kammaren om andra besparingar på andra sektorer. Då är det rimligt att vi går ut till de kyrkor och samfund som i dag är mycket starkt engagerade i den här gruppen och tar en diskussion om vilka möjligheter de har att inte bara hjälpa till på det moraliska planet och på debattnivån utan också att ställa upp på den personella och ekonomiska sidan för att göra insatser i närområdet tillsammans med de statliga möjligheter som finns.

Jag tycker trots allt att det är den kanske viktigaste frågan när vi nu skall diskutera under vilka former ett återsändande skall ske. Kyrkans trovärdighet vad gäller möjligheten att hjälpa till är i dag stor.

Anf. 13 LARS LEIJONBORG (fp)

Herr talman! Invandrarministern sade i sitt första inlägg att man inte kan bygga flyktingpolitik på medierapporter. Det är naturligtvis helt riktigt. Men när han talar får jag på något sätt en känsla av att han därav har dragit slutsatsen att man inte skall läsa tidningen över huvud taget.

Det verkar som om Leif Blomberg är väldigt omedveten om den dramatiska utveckling i Exjugoslavien som nu sker. När man bygger sitt resonemang på att man är konsekvent med ett beslut som fattades i maj 1994 bortser man från det enkla men viktiga faktum att läget är dramatiskt värre nu än det var i maj 1994. Vi har från flera håll hört redogörelser för de upptrappningsåtgärder som de olika parterna i konflikten har vidtagit. Det är inte bara frågan om mobiliseringar och krigsförberedelser, utan det är omfattande öppna krigshandlingar varje dag.

Även om man självfallet som utgångspunkt skall ha att man kan lita på regeringar som har skrivit på flyktingkonventioner måste man också i bilden väga in rapporter från andra trovärdiga källor. Jag tycker t.ex. att Gustaf von Essen, som i olika sammanhang brukar tala om att han är katolik, borde ta hänsyn till de rapporter som Caritas har kommit med om det som drabbar flyktingar i området.

Leif Blomberg kallar mig opportunist. Jag har litet svårt att förstå det påståendet. Jag var mycket tydlig med att säga att vi inte anser att den grupp vi här talar om skall få permanent uppehållstillstånd i Sverige. Jag använde heller inte uttrycket "tillfälligt uppehållstillstånd", vill jag påpeka för Gustaf von Essen. Vi kräver av humanitära skäl att beslut om avvisning av bosnier med kroatiska pass skall skjutas upp tills vi med större säkerhet kan säga att de inte kommer att tas ut i

krigstjänst, inte mot sin vilja återsändas till Bosnien och inte utsättas för repressalier för att de har vägrat krigstjänst.

Gör man en noggrann seriös genomgång av det beslutsunderlag som finns menar jag att man inte kan komma till slutsatsen att några tillfredsställande garantier på dessa punkter föreligger. Därför vill jag än en gång vädja till flyktingministern om att använda den grundsyn han själv har angivit till att se till att besluten inte verkställs i avvaktan på att vi vet mer om läget.

Anf. 14 RAGNHILD POHANKA (mp)

Herr talman! Sveriges regering fattade ett beslut den 21 juni 1993 om att inga bosnier kan skickas tillbaka till Bosnien. Denna praxis gäller än i dag. Men avvisningshotade bosnier med kroatiska pass med hemvist i de fria områdena riskerar att skickas tillbaka dit med den svenska regeringens goda minne. Därmed bryter regeringen mot sin egen praxis. Om Leif Blomberg litar på dubbelbottnade försäkringar från den kroatiska regeringen, varför litar han då inte också på innebörden i en förordningstext som funnits i snart två år?

Invandrarministern och Utlänningsnämnden kan helt lagligt ompröva beslutet. Var finns viljan? Asylrätten får inte ersättas av asylbörsen.

Jag tror på beskeden, men de är ju tvetydiga. Hur kan svenska regeringen anse att de bosnienkroater som inte ges flyktingstatus i Kroatien har sitt skyddsbehov tillgodosett? Kroatiska regeringen upprepar gång på gång beskedet att det inte erbjuds någonting i Kroatien – varken bostad, sjukvård, skolgång eller någonting annat. Däremot erbjöds en "frivillig" gratis resa till Bosnien-Hercegovina.

Jag tycker att det är bra att vi har axlat ett ansvar, men det gäller att dela bördorna med Kroatien. Vi vill även repatriera dem som det är möjligt att repatriera när den dagen kommer – när situationen ser annorlunda ut.

Många med mig skäms i dag för att vara svensk i denna situation. Det är en stor skam för Sverige och svenska folket att vi avvisar människor – vuxna och barn – som så uppenbart riskerar att direkt skickas ut som soldater. Familjen riskerar att skickas till ett krigsområde.

Det står så här i brevet: Enligt den kroatiska regeringens direktiv till SIV i Kroatien – alltså deras invandrarverk – skall bosniska flyktingar som avvisas från tredje land och påträffas i republiken Kroatien avvisas med betald resa till Hercegovina och där ombesörjas av deras flyktingomsorg.

Men detta gäller inte de serbkontrollerade områdena utan de andra områdena. Det är ganska tydligt vad detta brev egentligen säger. Det är inte alls så att flyktingarna kan få skydd, utan det är motsatsen som gäller.

Anf. 15 ROSE-MARIE FREBRAN (kds)

Herr talman! Jag konstaterar när jag lyssnar på invandrarministern att jag knappast får svar på de frågor som jag har ställt. Jag ser ingen möjlighet att tillföra något nytt i detta anförande. Jag måste upprepa de viktiga frågor jag har ställt utan att få några svar.

Jag har tagit upp å ena sidan garantierna till Sverige, å andra sidan avtalet med Bosniens regering. Varför bedöms det ena som mer seriöst än det andra? Intentionerna är mycket tydliga i avtalet med Bosnien, även om avtalet ännu inte är offentliggjort. Det skall tydligen göras på fredag.

Samma motstridighet finns inom den kroatiska regeringen – mellan olika ministerposter. Vad är det som gör att utrikesministerns ord väger tyngre än flyktingministerns ord när det gäller hur dessa människor kommer att tas om hand i landet? Flyktingministern har t.o.m. talat om transitvisum i Kroatien i detta sammahang.

Avtalet med Bosnien och flyktingministerns och Invandrarverkets uttalanden pekar entydigt på att trycket kommer att bli oerhört hårt på dem som återvänder och inte får flyktingstatus.

Det går an att raljera om vad som kan vara en acceptabel nedre gräns för levnadsnivå. Men invandrarministern har inte klargjort vad "värdigt mottagande" skall stå för. Vad står det svenska kravet om värdigt mottagande för? Jag tänker speciellt på gruppen som inte får flyktingstatus.

Är det riktigt att de inte kommer att få några sociala rättigheter? Är uppgifterna om att de inte kommer att få någon ekonomisk eller medicinsk hjälp eller hjälp med bostad riktiga? Är detta värdigt mottagande? Vad är det för oavvisliga krav som regeringen kommer att ställa i förhandlingar? Det blir väl förhandlingar med den kroatiska regeringen? Att brevet har offentliggjorts av ambassadören i Stockholm är väl inte nog? Vad är de svenska oavvisliga kraven värda när det gäller värdigt mottagande?

Anf. 16 Statsrådet LEIF BLOMBERG (s)

Herr talman! Jag blir väldigt tjatig, men det måste sägas varje gång eftersom det inte tas i beaktande i diskussionen från flera debattörer. Vad regeringen grundar sitt beslut på är brevet som utrikesminister Granic skrev till den svenska ambassadören i Kroatien, och därmed också till regeringen, i oktober förra året. Jag skall läsa ett stycke ur det: Den kroatiska regeringen är också medveten om och har accepterat den svenska regeringens beslut av den 26 maj 1994 rörande avslag på asylansökningar gjorda av kroatiska medborgare med hemvist i Bosnien-Hercegovina. Den kroatiska regeringen önskar framhålla att alla kroatiska medborgare kommer att accepteras och tas om hand oavsett var de tidigare haft sitt registrerade hemvist.

Det är väldigt tydligt. Kroatien kan ju inte, som någon har påstått, bestämma över någon annan nations territorium. När utrikesministern i Kroatien skriver till den svenska regeringen menar han självfallet Kroatien. Det borde inte behöva sägas. Om den svenska utrikesministern skriver något görs det å den svenska regeringens och den svenska nationens vägnar – inte någonting annat.

Därmed har det mellan de kroatiska och svenska regeringarna ändå gjorts ett väldigt tydligt klarläggande om vad man garanterar dem som avvisas från Sverige och återvänder. Det upprepades i går av den kroatiska ambassadören här i Stockholm. Det sades på samma sätt.

Mot den bakgrunden, och tills någonting annat bevisas, måste vi tro på att den kroatiska regeringen vill leva upp till FN-konventionen och det man själv har undertecknat utan undantag. Det är viktigt att vi gör det. I annat fall är det fullständigt omöjligt att föra en seriös debatt och diskussion mellan stater. Det finns hittills ingenting som tyder på att Kroatien skulle ha åsidosatt det man själv har sagt sig vilja uppfylla.

Det ligger också i regeringsbeslutet om praxisstyrningen. Vi har alltså fått skriftliga och muntliga garantier.

I övrigt handlar det om vad Rebic har sagt. Jag vill då redovisa följande. När Washingtonöverenskommelsen som lade grunden för den muslimsk-kroatiska federationen i Bosnien-Hercegovina ingicks, uttrycktes en rad olika avsiktsförklaringar som man knöt förhoppningar till i försöken att stabilisera händelseutvecklingen i fredligare banor. En sådan avsiktsförklaring från parterna i denna överenskommelse var att personer som drivits på flykt på grund av konflikten skulle kunna återvända när förhållandena så medger. Denna avsiktsförklaring har lett fram till att man mellan Kroatien och Bosnien avtalat närmare om hur detta skulle kunna förberedas. Det måste sägas nu, och uppenbarligen igen och igen, att det är en fråga om frivillig repatriering, återvändande, som närmare regleras i denna artikel.

I sammanhanget måste sägas att det är i princip ingenting som skiljer denna ambition att lösa ett flyktingproblem från den ambition som vi här hemma i Sverige följer när vi försöker skapa förutsättningar för bosnier att kunna frivilligt återvända och delta i återuppbyggnadsarbetet när det väl blir läge för det. Det är för resten samma slags flyktingpolitik som ligger bakom den bedömning man har gjort i flertalet europeiska länder, när man till skillnad från Sverige har givit tillfälliga uppehållstillstånd i avvaktan på att flyktingar skall kunna återvända när mer fredliga förhållanden gäller.

Det är viktigt att vi har detta klart för oss. Detta är vad Rebic pratar om. Det är de signalerna vi har fått. Några andra signaler har vi inte kunnat uppfatta. Vi har dessa garantier, och man förbereder en frivillig repatriering när förhållandena så medger, precis som vi gör i Sverige när vi vill rikta ett erbjudande till dem som själva önskar återvända till Bosnien och bygga upp landet, när förhållandena i Bosnien är sådana att det är möjligt att återvända.

Ulla Hoffmann kräver för ett återsändande, om jag har förstått det rätt, att jobb och bostäder skall ställas till förfogande. Det är alltså mycket långtgående krav som inte ens den svenska riksdagen eller regeringen, vare sig den förra eller den nuvarande, ännu kan erbjuda människor som lever och skall verka i Sverige. Det är 600 000 människor som inte har något jobb. Dess värre är det också så att många människor inte har bostad. Det kan man inte alltid garantera, inte ens i Sverige. Vi kan självklart inte heller göra det i Kroatien. Det är så. Det är svåra omständigheter för många människor.

Till Rune Backlund vill jag återigen säga att jag håller med om hans resonemang, inte minst när det gäller att öka möjligheterna till samverkan med kyrkorna och frivilligorganisationerna också för att hjälpa i närområdet.

Lars Leijonborg säger precis det som jag sade, nämligen att det inte får vara frågan om att de personer som återvänder till Kroatien tas ut i krigstjänst. Det tycker inte jag heller. De får inte återsändas till Bosnien, säger Lars Leijonborg. Det tycker inte jag heller. Visar det sig att de gör det och att Kroatien inte kan uppfylla de löften man har gett till den svenska regeringen, har Utlänningsnämnden och Invandrarverket att göra en ny prövning av ärendena i fråga. Då får detta ligga till grund för den nya prövningen. Då kommer sannolikt besluten också att bli att man inte kan återsända dessa människor. Vi har, som Ragnhild Pohanka mycket riktigt har sagt, en praxis att inte skicka tillbaka människor till Bosnien.

Anf. 17 ULLA HOFFMANN (v)

Herr talman! Om det visar sig att de tas ut till krigstjänst måste Invandrarverket ompröva, säger statsrådet Blomberg. Men vad skall vi då göra med dem som har tagits ut till krigstjänst? Skall Blomberg åka ner själv och hämta dem?

Den departementsdelegation som sänts ut till Zagreb redovisade i fredags i förra veckan sina intryck och vad överläggningarna med företrädare för den kroatiska regeringen ledde fram till: "Den information som lämnades vid delegationens besök och som bekräftades på högsta nivå av utrikesminister Granic innebär ingenting nytt i förhållande till den bedömning som lades till grund för regeringens beslut den 16 februari. Delegationen har inte nåtts av någon information om att någon som avvisats från Sverige mot sin vilja eller med något slags tvång sänts vidare till områden inne i Bosnien-Hercegovina. Det innebär att den asylrättsliga grunden för regeringens beslut inte har förändrats."

Jag har i dag redovisat olika internationella rekommendationer som Sverige borde bemöda sig bättre om att följa. Jag har redovisat förordningar och föreskrifter som reglerar medborgerliga rättigheter i Kroatien. Jag har läst upp brev från en bosnisk man som avvisats från Sverige och som, därför att Kroatien inte kunde ge honom "basic human standards", dvs. tillfredsställa grundläggande mänskliga behov, tvingades utnyttja de bussbiljetter han erbjöds av kroatiska myndigheter. Det var en man som definitivt hade skyddsbehov i Bosnien.

Varför nås inte statsrådet Blomberg eller departementsdelegationen av denna information? Varför når denna information bara mig och frivilligorganisationer, kyrkor och massmedier?

Att Sverige i avvaktan på överläggningarna i Stockholm med representanter för Kroatien tills vidare avstår från att verkställa avvisningsbesluten för bosnier med kroatiska pass räcker inte. De 5 000 bosnierna med kroatiska pass måste få lugn och ro. Sverige borde därför inställa alla avvisningar också till Kroatien så länge risken för uttagning till krigstjänstgöring finns kvar.

Enligt United Nations Committee for Human Rights den 28 mars mobiliseras nu 17-åringar. I det läget är det omöjligt att avvisa vapenföra män och deras anhöriga oavsett vad de aviserade förhandlingarna får för resultat. Så länge det finns risk för att kriget i Bosnien och

Kroatien åter tar fart måste alla bosnier med kroatiskt pass få en fristad i Sverige.

Regeringen gör ett stort nummer av att den har fått löfte om att inte någon mot sin vilja eller med något slags tvång skall sändas tillbaka till Bosnien. Men det handlar inte om fysiskt tvång, utan det är avsaknaden av möjlighet att överleva i Kroatien som gör att människorna tvingas tillbaka till Bosnien.

När kriget bröt ut i Kroatien var tekniker från Saab på plats för att montera och installera nya vapensystem. Att Sverige har varit en storexportör av vapen till det dåvarande Jugoslavien ger Sverige ett extra moraliskt ansvar i den rådande situationen.

Jag vill avsluta mitt sista inlägg med att återigen citera Vinko Pavlovic: "Det är svårt att leva i skräck hela tiden och se alla dessa tragedier – jag har aldrig förstått politiken som mördar för jag vill inte mörda eller bli mördad. Jag hoppas att ni kan hjälpa mig för jag betraktas av ena sidan (BiH) som fiende och den andra sidan (HVO) tvingar mig att mörda eller bli mördad själv, jag vill inget av det här. Jag vill leva ett fridfullt liv med min familj och det gör man inte här."

Anf. 18 Statsrådet LEIF BLOMBERG (s)

Herr talman! Jag skulle vilja säga några ord kring humanitet och asylrätt. När vi skall pröva asylansökningar har vi i princip två steg i prövningen. Först skall det undersökas om det föreligger skyddsbehov och var någonstans dessa skyddsbehov i så fall bäst tillgodoses. Sedan har man att pröva om det i övrigt finns skäl att på humanitära grunder bevilja tillstånd.

I fråga om bosnienkroaterna har både den borgerliga regeringen och den nuvarande funnit att det inte finns asylrättsliga grunder utan att Kroatien i enlighet med folkrätten ger alla sina medborgare skydd undan förföljelse. Hur grymt det än kan låta är fattigdom i den internationella flyktingrätten ingen grund för asyl.

Återstår så om det finns humanitära skäl som skulle kunna innebära att man får stanna i Sverige. Regeringen har prövat detta och funnit att de humanitära skälen inte är tillräckliga. Om man skall förändra sin syn på detta måste man föra en debatt som skulle omfatta en ny syn på humanitära skäl som skulle kunna vara tillämplig på alla grupper och alla folk på jorden, inte bara bosnienkroaterna. Det är uppenbart att inget land skulle klara av att sätta den humanitära ribban så att arbetslöshet eller exempelvis, som sades tidigare, brist på bostäder, skulle kunna utgöra ett skäl som gör att man får stanna.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag återigen upprepa att grunderna för regeringens beslut i februari innebar att vi utgick från att ingen bosnienkroat återsändes till Bosnien mot sin vilja tvångsvis och att heller inte någon person avvisad från Sverige med kroatiskt pass skulle tas ut i krigstjänst när han kommer tillbaka till Kroatien. Sker något av detta eller båda delarna, skall också dessa beslut omprövas av Invandrarverket och Utlänningsnämnden. De har att följa de regler och förordningar som fastlagts av denna riksdag. Om man så önskar och behö-

ver vägledning för sitt beslut överlämnar man nya praxisärenden till regeringen för beslut.

Slutligen vill jag säga att Kroatien har begärt förhandlingar med Sverige om återvändandefrågor. Sådana förhandlingar kommer också att äga rum inom en nära tid. Det återstår att se vilket resultat dessa förhandlingar kommer fram till. Vi är naturligtvis själva angelägna om att försöka hitta ett bra sätt att klara ut dessa frågor tillsammans med den kroatiska regeringen.

Överläggningen var härmed avslutad.

2 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 23 mars.

3 § Meddelande om ändringar i kammarens sammanträdesplan

Förste vice talmannen meddelade följande ändringar i sammanträdesplanen:

Torsdagen den 4 maj
Tidigare planerat arbetsplenum var inställt.

Måndagen den 29 maj
Sammanträdet för interpellationssvar skulle börja kl. *12.00* – inte kl. 10.00 som tidigare angivits.

4 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Propositioner
1994/95:125
avsnitt 1 till finansutskottet
avsnitt 2 till utrikesutskottet
avsnitt 3 och 6 till jordbruksutskottet
avsnitt 4 till arbetsmarknadsutskottet
avsnitt 5 till socialförsäkringsutskottet
1994/95:189 till lagutskottet
1994/95:214 till utbildningsutskottet

5 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Finansutskottets betänkande 1994/95:FiU23
Skatteutskottets betänkanden 1994/95:SkU19 och SkU22 – SkU24

Meddelande om samlad votering

Förste vice talmannen meddelade att jordbruksutskottets betänkande JoU17, skatteutskottets betänkande SkU32 samt trafikutskottets betänkanden TU13, TU14 och TU12 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

6 § Ändringar i lagen om lageravgift på socker och ris

Ändringar i lagen om lageravgift på socker och ris

Föredrogs
Jordbruksutskottets betänkande 1994/95:JoU17
Ändringar i lagen (1994:1704) om lageravgift på socker och ris (prop. 1994/95:146)

Kammaren biföll utskottets hemställan om att ärendet fick avgöras efter endast *en* bordläggning.

Anf. 19 EVA BJÖRNE (m)

Herr talman! I december diskuterade vi här i kammaren en avgift på lager av socker och ris. Avgiften skulle enligt majoriteten i utskottet förhindra spekulationsvinster på de överlager som fanns den 1 januari 1995. Man förväntade sig en höjning av sockerpriset och att sockerproducenter inför detta skulle öka sina lager. Vi moderater bestred bestämt att det fanns några onormala lager, några överlager. Att vi hade rätt har nu bekräftats av Jordbruksverket, som tagit in uppgifter om lagerhållningen. Verket konstaterar att det inte finns överlager i Sverige enligt de deklarationer som har lämnats.

Vad beträffar ris finns det företag som redovisat något större lager än normalt, men de har då angivit skäl som t.ex. nya kunder, nya produkter och sammanläggning av företag. Det innebär att det egentligen inte heller fanns något onormalt stort lager av ris vid årsskiftet.

Jordbruksverkets uppgifter omfattar inte de beredskapslager som finns i landet.

Beslut om den nationella avgiften på socker fattades den 20 december här i kammaren. Den 19 december beslutade EU-kommissionen om en förordning som gäller övergångsåtgärder vad avser handeln med jordbruksprodukter med anledning av Sveriges, Finlands och Österrikes anslutning. För svensk del handlar det om avgiftsskyldighet för lager av ris och beredda champinjoner som är onormalt stora. Med anledning av den förordningen vill nu majoriteten i utskottet ändra tidigare beslut, så att inte dubbel avgift tas ut.

I anslutningsfördraget till EU är det fastslaget i artikel 145.2 att varje lager av socker i Sverige som är större än det normala skall avvecklas på Sveriges bekostnad – detta för att undvika spekulation. Anslutningsfördraget som sådant skapar inte utrymme för de nya medlemsstaterna att avgiftsbelägga annat än onormalt stora lager. Den svenska nationella lagen om lageravgift lägger avgift även på den del av lagren som är att anse som normala enligt EU:s definition.

Den svenska lageravgiften är således en punktskatt på socker och ris som inte stämmer överens med de åtaganden som Sverige gjort gentemot EU i samband med anslutningen.

Ett av vårt lands främsta experter på EU-rätt ifrågasätter om Sverige implementerat anslutningsfördraget på ett adekvat sätt. Lagen om lageravgift på socker och ris förefaller med stor sannolikhet strida mot EU-rätten vad gäller lageravgiften på normallager.

Vi införde här i Sverige den nationella skatten dagen före anslutningsdagen – implementeringen måste dock ske efter det att vi blivit medlemmar i unionen. EU-rätten har dessutom företräde framför den nationella rätten, oavsett tidpunkten när den nationella lagen antagits. Principen om EU-rättens företrädesrätt har gradvis utvecklats av EU-domstolen. I en rad mål har EU-domstolen slagit fast att nationell lag vilken strider mot EU-rätten skall åsidosättas, eftersom ett ensidigt nationellt agerande skulle skada EU-rättens effektivitet och konforma tillämpning av EU-rätten i medlemsstaterna.

Jag yrkar därmed bifall till vår reservation till jordbruksutskottets betänkande, vilket innebär att lagen om lageravgift på socker och ris bör upphävas och propositionen avslås samt att regeringen snarast bör återkomma med en proposition som innehåller de nödvändiga implementeringsbestämmelserna.

Anf. 20 LENNART BRUNANDER (c)

Herr talman! Så diskuterar vi åter lageravgiften på socker. Det har väl inte hänt så mycket sedan vi fattade beslutet före jul, men det som har hänt är att EU har fattat ett beslut om avgifter på överlager av socker och ris. Det var ju vad som behövde göras. Det vi har gjort i Sverige är egentligen en överloppsgärning; det är en beskattning som vi tycker är felaktig.

Den här avgiften är lika felaktig i dag som den var före jul, och därför bör den tas bort. Vi tar upp detta i en reservation. Det är så man bör gå till väga, precis som Eva Björne sade. Det behövs inte något annat än de överlagringsavgifter som EU har infört.

När beslutet fattades före jul reserverade vi oss också, och då sade vi:

"Huvuddelen av de lager som kommer att omfattas av den föreslagna avgiften är självfallet inte något resultat av spekulation utan bygger på sunda, företagsmässiga bedömningar och handlingsmönster."

Det har nu visat sig att den bedömningen var alldeles riktig. Det har Jordbruksverket konstaterat i sin utredning. Det visar sig att det inte har förekommit någon sådan spekulation som man sade att avgiften skulle förhindra.

Vi hade också ett annat motiv för vårt avslagsyrkande före jul, nämligen att en sådan här avgift pressar upp konsumentpriserna. Nu vet vi inte hur det hade blivit om man inte hade infört avgiften, men det är troligt att de lager som fanns i affärer och hos grossister hade gjort övergången till de högre priserna mjukare, vilket hade varit en fördel från konsumentsynpunkt.

Det finns alltså inte särskilt många motiv för att ha den här avgiften. Det är en straffbeskattning som inte borde förekomma.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till den reservation som vi har fogat till detta betänkande till riksdagen.

Anf. 21 GUDRUN LINDVALL (mp)

Herr talman! Liksom de två föregående talarna vill jag yrka bifall till motionen i ärendet.

Vi får nu se vad den punktskatt, som vi får kalla det, som infördes på socker och ris i december egentligen handlar om. Det handlar inte alls om att beskatta några överlager, utan om att beskatta en spekulerad prisökning på ris och socker.

Vem som drabbas av punktskatten på ris och socker är ganska lätt att räkna ut. Det är de grupper som handlar basmat för en stor del av inkomsten. Det är de grupper som Socialdemokraterna och Vänsterpartiet, som gick ihop om denna punktskatt, i vanliga fall – och framför allt i valrörelsen – brukar säga sig vilja värna. Det är de medborgare som har låga inkomster.

När man införde punktskatten på ris och socker motiverade man det med att EU så krävde – vilket vi i dag vet inte var sant.

Det är förvånande att man så uppenbart inför en skatt som drabbar precis dem som man bara några månader tidigare sagt sig vilja värna.

Man skulle kunna åtgärda detta genom att se till att propositionen dras tillbaka, återkomma och göra det som EU kräver, nämligen införa en skatt på överlager. Det visar sig att den punktskatt som infördes i december inte var en skatt på överlager – det fanns inga överlager.

Ta bort skatten! Ta bort den skatt som drabbar låginkomsttagarna, som måste köpa basmat för en stor del av inkomsten! Inför det EU kräver, nämligen en skatt på överlager!

Jag yrkar alltså bifall till motionen och avslag på propositionen.

Se till att ni lever upp till det ni sade i valrörelsen! Inför inte en skatt för fattigt folk!

Anf. 22 KAJ LARSSON (s)

Herr talman! Den 18 december hade vi en debatt här i kammaren angående just lageravgift på ris och socker. Vid det tillfället sade vi bl.a. att vi inte skulle ha dubbla avgifter; om EU beslutade om det här skulle vi se till att inte ha dubbla avgifter. Det sade jag själv i debatten, och det sade också jordbruksministern.

Den 19 december, dvs. dagen efter debatten, beslutade EG-kommissionen att avgiftsbelägga onormalt stora lager, för att undvika störningar på marknaden i samband med Sveriges, Finlands och Österrikes anslutning till EU.

Därför behövs inte nya bestämmelser för att förhindra dubbla avgifter och för att beräkna och upphäva de av EG beslutade avgifterna.

Det är av den anledningen som vi i dag har jordbruksutskottets betänkande på riksdagens bord. Det är av den anledningen som regeringen har lagt fram en ny proposition. Det finns ingen anledning att återuppta den debatt som vi hade den 18 december. Jag vill bara göra några kommentarer till vad som tidigare har sagts.

Till Gudrun Lindvall vill jag säga att det inte var en skatt utan en avgift som vi tog ut. Det står tydligt och klart i betänkandet.

Med anledning av propositionen har det väckts fyra motioner, från Moderaterna, Centern, Kristdemokraterna och Miljöpartiet, där det yrkas att den tidigare beslutade lagen skall upphävas. Det finns en majoritet för att lagen skall vara kvar och för att den nationella avgiften skall tas ut. Jag tycker därför att det inte finns någon anledning till att fortsätta att debattera denna fråga.

Under behandlingen har vi i utskottet också anlitat juridisk sakkunskap på det här området, som Eva Björne sade, i form av professor Ulf Bernitz. Vi har också tagit del av juridisk sakkunskap från regeringskansliet. Här står ord mot ord, men vi finner ingen anledning att tvivla på regeringskansliets jurister. Det har också framkommit att man innan man lade fram förslaget i december hade två gånger varit ned till EU-kommissionen i Bryssel för att förankra sitt ställningstagande. Vi skall också ha i minnet att professor Ulf Bernitz är anlitad av betodlarna.

Herr talman! Jag tycker inte att det finns någon anledning att återuppta debatten om den nationella aspekten. Jag yrkar därför bifall till jordbruksutskottets hemställan och avslag på reservationen.

Anf. 23 GUDRUN LINDVALL (mp) replik

Herr talman! Kaj Nilsson tycker inte att det finns anledning att diskutera det betänkande som vi behandlade här i december, men så är det faktiskt, eftersom betänkandena hänger ihop. Det betänkande som nu framlagts är det som vi egentligen från början skulle ha haft, och det som kom i december skulle vi över huvud taget aldrig bort behöva behandla.

Det gällde en punktskatt på ris och socker, som infördes av den socialdemokratiska regeringen därför att man tänkte sig att handlarna skulle kunna höja priset på socker efter EU-inträdet. Genom att införa punktskatten såg man till att prisökningen verkligen kom. Jag menar att det är ett olyckligt sätt att utöva styrning. Om denna punktskatt inte hade införts skulle kanske den prisökning som så småningom kommer på grund av EU-bestämmelserna ha uppskjutits, och det hade varit till gagn för dem som har små inkomster.

Jag yrkade tidigare bifall till motionen, men jag menade självfallet bifall till reservationen.

Anf. 24 KAJ LARSSON (s) replik

Herr talman! Gudrun Lindvall säger att det är fråga om en punktskatt. Jag vill bara erinra om att den avgift som togs ut motsvarade skillnaden i förhållande till den prisnivå som EU har för ris och socker.

Frågan var vem som skulle få den vinst som uppstod över en natt. Skulle den tillfalla det danska sockerbolaget och betodlarna, eller skulle de 440 miljonerna tillfalla svenska staten? Ingen blev drabbad av detta. Vi tar inte pengar från någon, utan den höjning som konsumenterna får betala sker i vilket fall som helst. Vi såg det naturligt att ta in den här avgiften till staten.

Anf. 25 GUDRUN LINDVALL (mp) replik

Herr talman! Man var naturligtvis inte, Kaj Larsson, från handelns sida tvungen att höja priset på ris och socker därför att vi gick med i EU. Det fanns en möjlighet till det, eftersom priset på ris och socker inom EU är högre på grund av att man där har höga priser på varor som kommer från tredje land, ofta u-länder. Men det fanns alltså inget som sade att handeln i Sverige måste höja priset på ris och socker.

Genom att införa punktskatten såg man till att handeln blev tvungen att höja priset på ris och socker, och det är det som jag vänder mig mot. Jag anser att om man i valrörelsen talar om att man vill värna de grupper för vilka basvaror utgör en stor del av det som man använder inkomsten till, skall man sedan inte införa en punktskatt som gör att det blir en prisökning på precis dessa produkter vilken inte är nödvändig. Det var just den effekten som uppstod.

Detta skulle vi kunna rätta till genom att den nu framlagda propositionen dras tillbaka och genom att det i en ny proposition föreslås detsamma som EU kräver, nämligen en skatt på överlager. Den avgift som man tidigare tog ut på lager avsåg inte överlager utan normala lager, och jag har förstått att vi är ense med Jordbruksverket om detta.

Anf. 26 KAJ LARSSON (s) replik

Herr talman! Vi är nu inne i den debatt som jag tidigare sade är onödig, men okej. Än en gång, Gudrun Lindvall: Detta är ingen skatt utan en engångsavgift. Vi tog ut den en gång, den 31 december 1994.

Gudrun Lindvall säger att detta drabbar konsumenterna och att man inte skulle ha fått någon prishöjning. Varför var det då så angeläget för Sockerbolaget och för betodlarna att uppvakta utskottet? Självklart var det för att få ut dessa miljoner. Annars hade man inte ansträngt sig på det viset.

Och varför anlitar man nu jurister och professorer för att klarlägga detta? Är det med tanke på konsumenterna eller med tanke på att komma åt de 440 miljonerna? Jag tycker att svaret på detta är ganska klart.

Jag sade också i den förra debatten här, i december, att det fanns ett skrivet avtal mellan betodlarna och Sockerbolaget av vilket det klart framgår att man skulle dela på de 440 miljonerna. Det är av den anledningen som man fortsätter att driva denna fråga.

Anf. 27 EVA BJÖRNE (m) replik

Herr talman! Enligt Kaj Larsson skall vi inte diskutera den lag som antogs i december, men det som vi i dag diskuterar gäller en ändring av den lagen eftersom det inte var så som ni socialdemokrater trodde. Enligt EU:s definition fanns det inga överlager i Sverige vid årsskiftet.

Det fanns inga överlager att ta ut någon skatt på, utan det är fråga om en punktskatt.

Enligt de övergångsbestämmelser som gällde när vi blev medlemmar i EU skulle det inte tillämpas några speciella bestämmelser, utan vi skulle direkt bli fullvärdiga medlemmar. Vi skulle ta de fördelar och nackdelar som det innebär och inte som Finland ha en mängd övergångsbestämmelser. Det är då helt fel att besluta om en nationell skatt på socker och ris på det sätt som ni har gjort, och lagen härom bör upphävas.

Anf. 28 KAJ LARSSON (s) replik

Herr talman! Jag vill än en gång säga att det inte är fråga om någon skatt. Av propositionen och betänkandet framgår det tydligt och klart att det gäller en lageravgift, en engångföreteelse på grund av den situation som uppstod.

Det gäller inte heller överlager. Det anges tydligt i det beslut som vi tog i december att avgiften gäller alla lager över 3 ton. Det är en avgift som vi tar ut på grund av den situation som uppstod genom höjningen av priset på ris och socker.

Anf. 29 EVA BJÖRNE (m) replik

Herr talman! Om vi skall kalla det skatt eller avgift kan vi lämna därhän. Det är ändå fråga om pengar som skall betalas in, och det är pengar som drabbar konsumenterna. Hade den här avgiften/skatten inte lagts på socker och ris, är det möjligt att det hade kommit en prishöjning, men den hade kommit betydligt långsammare och inte som nu blivit en chockhöjning för konsumenterna, som det faktiskt blev.

Den här avgiften är enligt professor Ulf Bernitz faktiskt inte förenlig med EU-rätten, och bara det borde lända till eftertanke för er i utskottets majoritet.

Anf. 30 KAJ LARSSON (s) replik

Herr talman! Kan Eva Björne då förklara för mig varför betodlare och Sockerbolaget ligger på så hårt och varför de hade skrivit ett avtal dem emellan om att dela på dessa miljoner, om det nu är så som Eva Björne säger, att denna prishöjning hade kommit långsammare? Förklara för mig varför man då gör på det viset!

Anf. 31 DAN ERICSSON (kds)

Herr talman! Kristdemokraterna är ju inte representerade med en ordinarie ledamot i jordbruksutskottet, och jag vill därför inför kammaren markera hur vi ställer oss i den här frågan. Redan vid det förra tillfället, före jul, motionerade vi från kds och vände oss mot denna avgift eller skatt – det spelar egentligen inte så stor roll vad vi kallar den. Vi menade att förslaget vilade på en felaktig grund.

Vår motion röstades ned och avgiften drevs igenom i december. Jag har studerat snabbprotokollet och där sett att Kaj Larsson redan då sade, att om det skulle bli dubbla avgifter fanns det möjlighet för Jord-

bruksverket att korrigera detta. Han hänvisade till det betänkande som då förelåg.

Det har nu visat sig att det inte var så enkelt, och det har nu framlagts en ny proposition, där man ändå fullföljer sin klåfingrighet. Det finns en teori att om man har trampat i klaveret en gång, gäller det att hålla fast foten, och det är precis det som man gör i det här fallet. Man fullföljer den dumhet som man beslutade om i december med en ny dumhet i det betänkande som vi nu behandlar.

Vi vill också från kds sida yrka bifall till reservationen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 10 §.)

7 § Ändrad ansökningstid för skattereduktion för reparation och ombyggnad av bostadshus

Föredrogs
Skatteutskottets betänkande 1994/95:SkU32
Ändrad ansökningstid för skattereduktion för reparation och ombyggnad av bostadshus

Kammaren biföll utskottets hemställan om att ärendet fick avgöras efter endast *en* bordläggning.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 10 §.)

8 § Trafikpolitikens inriktning

Föredrogs
Trafikutskottets betänkande 1994/95:TU13
Trafikpolitikens inriktning (prop. 1994/95:100 delvis)

Trafikpolitikens inriktning

Anf. 32 SIVERT CARLSSON (c)

Herr talman! När det gäller trafikutskottets betänkande nr 13, som behandlar trafikpolitikens inriktning, har jag uppfattat diskussionerna i utskottet så att det föreligger en ganska stor samsyn i ärendet. Dock vill jag anföra följande.

Ett väl utbyggt kommunikationsnät är en förutsättning för ett decentraliserat samhälle. Ett decentraliserat samhälle är en förutsättning för delaktighet och demokrati. Trafikpolitikens inriktning har därför självfallet fundamental betydelse, inte enbart ur transportsynpunkt utan också ur demokratisynpunkt.

Goda kommunikationer är en förutsättning när det gäller att skapa goda utvecklingsmöjligheter i hela vårt land, att tillvarata utvecklingsmöjligheterna i hela vårt land och att utveckla hela vårt land.

I den alltmer internationaliserade värld som vi i dag lever i, med allt större krav på precision, kvalitet och snabba "just-in-time"-leveranser, utgör goda kommunikationer också en förutsättning för vårt näringslivs utveckling. Avståndsnackdelen i förhållande till övriga Europa måste minimeras med god infrastruktur, med goda kommunikationer.

Investeringar i en god infrastruktur är alltså av största strategiska betydelse för

- demokrati, arbete och boende i hela landet,
- utvecklingen inom näringslivet i hela Sverige samt
- exportindustrins konkurrensförutsättningar.

Därför vill vi i Centern kraftigt markera – dessutom förutsätter vi – att det regionalpolitiska målet också i fortsättningen jämställs med övriga trafikpolitiska mål.

När det gäller inriktningen på investeringarna menar vi att dessa måste ske utifrån en transportekonomisk helhetssyn, där miljövänliga transportsystem prioriteras och där systemlösningar som underlättar ett snabbt flöde av både person- och godstransporter – inom landet och till utlandet – bör eftersträvas.

Transporternas miljöaspekter och informationsteknologin som alternativ till transporter bör betonas. Det är angeläget, ja, det är en nödvändighet, att vidta olika åtgärder för att miljöanpassa all trafik.

Samordnade trafiklösningar är viktiga, liksom det är angeläget att sjöfart, luftfart samt post- och telekommunikationer integreras i den fortsatta planeringen.

Investeringarna i infrastrukturen måste på samhällsekonomiskt och miljömässigt bästa sätt göras utifrån varje regions specifika förutsättningar. För långväga transporter bör järnvägs- och sjöfartslösningar eftersträvas.

Herr talman! Det beslut som riksdagen fattade våren 1993 och som innebar en tioårig investeringsplanering i fråga om utbyggd infrastruktur var ett klokt, ett framåtsyftande och ett offensivt beslut.

Med de besparingar som nu måste göras och med hänsyn till vårt ekonomiska läge accepterar Centern att några av väginvesteringarna senareläggs. Dock anser vi att programmet i huvudsak skall fullföljas under tioårsperioden.

Beträffande regeringens förslag till fördelning av de olika anslagen har vi för avsikt att återkomma när respektive betänkande behandlas. Dock vill jag återupprepa behovet av och kraven på att de regionalpolitiska målen också i fortsättningen prioriteras även inom trafikpolitiken och inom hela det uppbyggda kommunikationssystemet, ända ut till det finförgrenade vägnätet i landsbygd, glesbygd och skärgård.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservation nr 2 i trafikutskottets betänkande nr 13 samt i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 33 KARL-ERIK PERSSON (v)

Herr talman! Trafikutskottets betänkande om trafikpolitikens inriktning präglas, som Sivert Carlsson sade, av en ganska stor samsyn.

Det är bra att en kommitté äntligen tillsatts för att se över 1988 års trafikpolitiska beslut. Det har vi krävt under lång tid, men ingen har velat ta tag i den här biten. Nu är alltså en kommitté tillsatt. Men det innebär också ett litet bekymmer, därför att i alla diskussioner i trafikutskottet hänvisar man till kommittén – hur bra förslagen än är.

Den förhoppning man kan ha är väl att de tankegångar som kommer fram i motioner om inriktningen på trafikens område tas till vara i nämnda kommitté.

Jag tycker att det är bra att motorvägsutbyggnader nu bromsas upp. Man skjuter dem litet framåt i tiden, kanske därför att kommittén skall ha möjlighet att se över hur och var utbyggnaderna skall ske. Frågorna om trafiksäkerheten kommer kanske också att diskuteras mer än som hittills varit fallet.

Vi måste alltså komma till rätta med de trafikproblem som finns. Dessutom måste vi få ned antalet dödade och skadade i trafiken.

Det behövs en bättre samordning, kanske framför allt mellan Banverket och SJ. När det i dag satsas pengar på en utbyggnad kan det vara så att SJ säger att trafikunderlaget är för svagt – om man inte får statliga eller kommunala medel, så blir det ingen trafik. Jag tycker att detta är besynnerligt. Men det går kanske att lösa detta på nämnda sätt.

1988 års trafikpolitiska beslut talar om tillgänglighet, effektivitet, säkerhet, miljö och regional balans. Men i första hand den regionala balansen har inte uppnåtts i 1988 års trafikpolitiska beslut. Det finns nämligen en obalans, kanske framför allt mellan glesbygd och storstäder. När det gäller hur man skall komma till rätta med den saken hoppas jag att utredningen kan hitta lösningar.

Taxor och avgifter är ett system. Men det systemet är också förenat med problem. Man får ju inte missgynna vissa trafikslag.

Vi i Vänsterpartiet har sagt att en bra kommunikationspolitik är en förutsättning för att hela Sverige skall kunna leva. En bra kommunikationspolitik innebär också att man måste se till att kollektivtrafiken ökar.

Kollektivtrafiken är också en jämställdhetsfråga. Alla har ju inte tillgång till bil. Framför allt äldre vuxna, kvinnor, barn och ungdomar behöver en väl fungerande kollektivtrafik. Som det ser ut i dag i samhället är det långa avstånd till exempelvis sportanläggningar. Därför måste kommunikationerna fungera, för annars ligger det på föräldrarnas ansvar att ta bilen. Det är inte riktigt.

Framför allt måste man se över godshanteringen. I dag transporteras gods på vägar härs och tvärs. Det finns otaliga exempel på att man kör långa sträckor med tom lastbil, därför att man bara kör åt ett företag och därmed inte kan ta returlaster. Det kan också vara så att lönsamhetskraven gör att man inte kör.

Godstrafiken på vägarna är ett stort problem inte bara därför att miljön till viss del förstörs utan också därför att det blir ökade underhållskostnader för vägnätet. Jag tycker att man skall se över underhåll-

skostnaderna. Det gäller att inte banta för mycket där. Underhållet av vägar och järnvägar blir då, som jag ser detta, en kapitalförstöring.

Denna debatt blir nog, som sagt, besvärlig framöver i och med att allting skjuts över till kommittén. I dag är det tre ärenden från trafikutskottet som skall diskuteras. Beträffande alla tre ärendena har utskottet varit finurligt nog att skriva att de här frågorna kommer att tas upp i den kommitté som nu är tillsatt.

Det är mycket bra att man skall ta upp sådana här frågor. Men litet besvärligt blir det. Man borde kanske säga att trafikutskottets arbetsuppgifter stannar upp tills utredningen är klar – visserligen skulle vi i trafikutskottet då mer eller mindre inte ha något att göra under två års tid.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till reservation 3 i detta betänkande.

Anf. 34 ELISA ABASCAL REYES (mp)

Herr talman! Riksdagens ledamöter har i dag att ta ställning till trafikutskottets betänkande om trafikpolitikens inriktning. För dem som förväntat sig ett betänkande där man lyckats absorbera alla de idéer som faktiskt flödar i samhället är det en stor besvikelse att läsa betänkandet. Det är nästan med en viss aktning man måste konstatera majoritetens förmåga att vägra anpassa sig och anamma nytt tänkande. Politiskt mod är också därmed uteslutet ur bilden. För oss miljöpartister blir betänkandet en tråkig påminnelse om förlegat trafiktänkande, som fortfarande dominerar.

Med denna inledning hoppas jag att det framgår att Miljöpartiets syn på trafikpolitiken står i radikal motsats till majoritetens.

Trafiken, dvs. kommunikationerna, är en faktor som har avgörande betydelse i vårt samhälle. Bra kommunikationer – såväl verbala, auditiva och visibla som fysiska – ger människor frihet. Frihet är en grundsten för livskvalitet. Jag, liksom många andra, känner att bilexemplet har ett visst berättigande. Det är en frihet för individen att kunna förflytta sig. Ändå finns det anledning att ifrågasätta bilexemplet. Jag återkommer senare till det.

Trafiken, kommunikationerna, är som sagt mycket viktiga och inverkar på flera sätt i våra liv och i vårt samhälle. Trafiken skapar möjligheter för näring och handel. Kommunikationernas väsentlighet i olika sammanhang är mångfasetterad och kanske svår att få ett grepp om i ett helhetsperspektiv, något som det nya tänkandet kräver – dvs. ett globalt perspektiv.

Jag har full förståelse för att det så här på morgonkvisten kan vara litet svårt att sätta t.ex. länstrafiken i Älvsborgs län i samband med växthuseffekten och den klimatkonvention som nu är aktuell. Men det tänkandet är nödvändigt. Vi hoppas att det så småningom kommer.

Problemet med förlegade kommunikationssystem och transportsätt är ganska allvarligt, därför att dessa är så att säga mycket djupt fundamenterade i vårt samhälle. Ta t.ex. flyget. Dess främsta fördel skulle jag vilja säga är tidsvinsten. Den största nackdelen med flyget är att det är väldigt ineffektivt energimässigt och ger mycket stora utsläpp. Detta

skulle behöva mätas per person eller kilo. Därmed blir bilden ganska tydlig.

Sjöfarten är däremot mycket energieffektiv men står får mycket stora utsläpp av t.ex. kväveoxider, svaveloxider och kolmonoxider.

Det välbekanta tåget är ett av de renaste transportsätt som vi känner till. Men tågtrafiken är en väldigt kapitalintensiv verksamhet som med stor svårighet bär sina kostnader.

Bilismen ger svåra konsekvenser för vårt samhälle. Problemet är inte *en* bil. Problemet är inte heller tusen, tiotusen eller en miljon bilar. Problemet är flera hundra miljoner bilar. Det är så samhället ser ut i dag. Vi lever i ett bilsamhälle. Frågan är hur mycket det skall inverka för att vi skall förändra förhållandet.

Är det en naturlag att bilismen skall öka eller inte? Somliga säger att det är det. Jag och många med mig säger att det inte är det. Jag tror att det gäller att skapa förutsättningar för en gynnsam utveckling för miljövänligare transportsätt.

Vi vet att en ökning av bilismen inte är naturlagsbunden. Det är inte så att det bara kommer att bli en massa bilar, utan det är fråga om en medveten påverkan. Ett exempel på detta är just de industristöd som pumpades in i bilindustrin i EU på 80-talet, då efterfrågan på personbilar faktiskt sjönk. Tänk om man hade tagit till vara den naturliga marknadssituationen med en minskad efterfrågan i stället för att arbetsmarknadspolitiskt och regionalpolitiskt satsa på ett miljödåligt transportsätt.

Att en bil ger frihet för en person håller jag med om. Jag tycker själv att det kan vara ganska roligt att åka bil. Men ett bilsamhälle är ett gissel för kollektivet, och det måste vi utgå ifrån. Det är ett gissel för dem som vi delar planeten med.

Om det är någon i sittande församling som tror att vi miljöpartister vill förbjuda alla bilar och flygplan och att norrlänningar skall cykla till Stockholm i alla väder, så kan vi genast lugna er. Vi förstår att ett väldigt nytt tänkande kan leda till missförstånd och extrema slutsatser. Vi har inte heller alla lösningar på problemen, men vi har en del lösningar. För detta krävs en medveten strategi. Vi menar att det är av yttersta vikt att man verkligen har en medveten planering som absolut gynnar miljövänliga transportsätt. För detta kan inte bilsamhället vara en förutsättning. Man måste satsa på de rena transportmöjligheterna och medvetet satsa på ekonomisk styrning. Som medlem i EU har Sverige en viktig uppgift att delta i den gemensamma trafikplaneringen.

Dessutom är det viktigt att inte bara centralisera, för centralisering innebär också trafikproblem. Därför är det viktigt att stärka de regioner som i dag är väldigt svaga. Trafikstockningar och överbelastning är inte de allvarligaste problemen. Avsaknaden av alternativ är ett lika viktigt problem. Därför vill vi i Miljöpartiet se en jämn regionalpolitisk fördelning av satsningarna, så att inte satsningarna bara koncentreras till storstäderna. Vi ser nämligen styrd centralisering som något ganska negativt.

Kommunikationer är som sagt något väldigt positivt, men frågan är hur de utformas. Vi anser inte att utskottets betänkande bjuder på några

nydanande idéer eller på något verkligt bevis på att det kommer att ske en förändring i trafikpolitiken till ett mer miljövänligt transportsystem.

Det är uppenbart att många enskilda länder inom EU, t.ex. Sverige, genomför enstaka åtgärder. Tyskland har t.ex. ett väldigt bra subventionssystem för elbilar osv. Frankrike har snabbtåg, vars miljövänlighet man i och för sig kan ifrågasätta. Men det är inte enskilda miljöåtgärder som skapar de viktiga förändringarna, utan det är en helhetssyn, något vi definitivt saknar i betänkandet. Vi tycker inte att man har råd att vänta på Kommunikationskommitténs betänkande. Vi kan helt enkelt inte vänta i två år på att det skall hända något, som Karl-Erik Persson sade. Vi måste ha politiskt mod att förändra i dag. Annars kommer det att gå mycket dåligt.

Med detta vill jag yrka bifall till reservation nr 4.

Anf. 35 WIGGO KOMSTEDT (m)

Herr talman! Jag vill börja med att be om ursäkt för det strul som har uppstått genom ett missförstånd, vilket gör att talarlistan blivit litet förändrad.

Samhällets transportbehov har ökat i allt snabbare takt under hela 1900-talet. Olika former av transporter av gods och människor ställer olika krav på kommunikationssättet beroende på färdsträcka, tid och ekonomi. Vi behöver därför goda förutsättningar för en mångfald av kommunikationssätt.

Den som skall transportera något eller skall genomföra en resa måste kunna väga de olika kommunikationsmöjligheternas för- och nackdelar mot varandra och därefter välja det kommunikationssätt som passar de egna förutsättningarna bäst, sett utifrån kostnad, kapacitet och andra faktorer.

De olika transportmöjligheterna är en förutsättning för att den enskilda människan skall kunna utnyttja sin frihet att fritt förflytta sig och för att företagen skall kunna finna de mest effektiva transportlösningarna.

Vårt lands geografi understryker behovet av att utifrån olika förutsättningar finna det bästa transportsättet. Skillnaderna mellan glesbygd och tätort är stora, och landets vidsträckta utformning ställer särskilda krav.

Även för att uppnå den mest samhällsekonomiska lösningen bör vi sträva efter en konkurrensneutralitet mellan de olika trafikslagen. De olika trafikslagen måste på sikt bära sina egna kostnader, inklusive påverkan på miljön. Olika kommunikationssätt skall varken subventioneras eller straffbeskattas. För att detta skall bli möjligt krävs så marknadsanpassade lösningar som möjligt, utnyttjanderelaterade finansieringar, fortsatt avreglering, privatisering av statliga trafikföretag, konkurrensutsättning av de verksamheter som fortfarande bedrivs som monopol och en fördelaktig reglering.

I en lågkonjunktur kan det vara motiverat med en högre nivå än den normala på investeringar, vilket också beslutades om av den borgerliga regeringen.

I nuvarande högkonjunktur kan det vara motiverat att minska ambitionsnivån för infrastrukturinvesteringar. I nuläget är det dessutom en fullständig nödvändighet för att bidra till en sanering av statsfinanserna och därmed en sänkt räntenivå, vilket på sikt gör de fortsatta investeringarna billigare.

Vi moderater har presenterat ett omfattande och konkret sparprogram. Vi har valt att inte ducka utan att se sanningen såsom den är. Mot bakgrund av de senaste veckornas ekonomiska utveckling – den så sent som i går ytterligare försvagade kronan och de höjda räntorna – utgör vårt program en sparmeny som Göran Persson kan luta sig mot den dagen han kommer till insikt om att Sverige behöver ett kraftigt sparpaket.

Inom trafikpolitikens område har vi främst valt att utsträcka tiden för det fullständiga genomförandet av det 98-miljardersprogram för byggande av vägar och nyinvesteringar i stomjärnvägar som den borgerliga regeringen tog fram och som riksdagen fastställde. Vi anser att det är acceptabelt om programmet tar ytterligare ett par år att genomföra, men vi är fast beslutna att genomföra programmet. Det är nämligen bättre att i nuläget underhålla de vägar och järnvägar som vi har än att bygga nya som vi inte har råd att underhålla.

Utöver nivåsänkningen av investeringar i infrastrukturen har vi föreslagit ytterligare besparingar på drygt 800 miljoner kronor. Dessa besparingar har inriktats på minskade subventioner och en ökad marknadsanpassning, vilket även förutsätter en fortsatt avreglering och konkurrensutsättning av de berörda verksamheterna.

Det är bara att beklaga att Socialdemokraterna inte har vågat ställa upp på våra besparingsförslag, men det sviktande modet är ju kännetecknande för hela budgethaveriet.

Vi förespråkar att varje trafikslag skall bära sina egna kostnader, inklusive påverkan på miljön.

Inom vägtrafikens område medför detta ett behov av klarare redovisning av biltrafikens kostnader och intäkter, vilket kan uppnås genom att delar av de nuvarande skatterna på fordon och drivmedel görs om till en allmän vägavgift som relateras till det verkliga utnyttjandet av vägarna. Vidare anser vi att trafikbeskattningen bör harmoniseras med vad som huvudsakligen gäller inom övriga EU. Detta är inte minst viktigt för att våra svenska trafikföretag inte skall erhålla konkurrensnackdelar.

Investeringarna i infrastruktur måste i framtiden hållas på en mer jämn och långsiktig nivå. Av den anledningen bör kommunikationspolitiken på sikt erhålla ett eget mål, t.ex. relaterat i procent av BNP. Vägunderhållet har under många år eftersatts. I framtiden bör man koppla underhållsanslagen till befintliga och nya investeringar för att undvika kapitalförstöring.

Marknadslösningar för nya trafikinvesteringar bör prövas där så är möjligt enligt den modell som användes för exempelvis Arlandabanan.

Kollektivtrafiken bör alltid upphandlas i konkurrens.

Järnvägsföretagen måste bli mer marknadsorienterade. SJ:s roll som myndighet bör upphöra. Verksamheten måste avregleras och prissätt-

Trafikpolitikens inriktning

ningen bli fri. Konkurrens mellan företagen skall tillåtas, och spåren skall öppnas för trafik av andra än det stora nationella företaget.

Genom att Banverket ansvarar för infrastrukturen och myndighetsutövningen samt att konkurrens tillåts kan SJ på sikt bolagiseras och så småningom även privatiseras. Banverket skall upphandla investeringar och konkurrens mellan marknadens aktörer för att minska kostnaderna.

Även en upphandling i konkurrens av trafiken på de olönsamma järnvägslinjerna bidrar till att minska statens utgifter.

Vid en fortsatt utbyggnad av infrastrukturen bör integration med det västeuropeiska järnvägsnätet prioriteras.

Inom sjöfartsområdet bör de svenska rederierna ges samma möjligheter som övriga svenska företag att bedriva verksamhet i utlandet på samma villkor som gäller för de utländska konkurrenterna. Inom den europeiska unionen måste den svenska regeringen kraftfullt verka för en gemensam sjöfartspolitik som utan subventioner och diskriminerande lagstiftning bygger på affärsmässigt sunda förhållanden.

En översyn av reglerna för partrederier måste göras i syfte att öka tillströmningen av riskvilligt kapital, och återanskaffningsfonderna för skepp bör återinföras.

Den avreglering av luftfartsmarknaden som den borgerliga regeringen initierade har bidragit till att öka konkurrensen och sänka prisnivån. Det finns ej heller några argument för att staten skall vara delägare i ett flygtrafikbolag, varför det svenska moderbolaget i SAS bör privatiseras.

Luftfartsverket verkar redan i dag självfinansierat och i bolagsliknande form. Detta gör en framtida bolagisering och på sikt en privatisering möjlig. Ett första steg är att privatisera Arlanda flygplats, vilket ger ökade möjligheter att finna riskvilligt kapital för de nödvändiga nyinvesteringarna.

Slutligen, herr talman, vill jag understryka vikten av att vi inom ramen för EU-samarbetet verkar i samma riktning som jag här har antytt. I synnerhet är det viktigt att verka för en konkurrens på lika villkor mellan svenska och övriga länders transportföretag. Sverige skall vara pådrivande inom EU genom en fortsatt avreglering och upphävande av konkurrenshinder samt utveckla ett gemensamt europeiskt kommunikationssystem.

En politik med dessa riktlinjer leder till en bättre samhällsekonomi och en utveckling av en effektiv infrastruktur.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 1.

Anf. 36 MONICA ÖHMAN (s)

Herr talman! Vice ordföranden i trafikutskottet hade gjort en miss när det gäller talarlistan. Men från socialdemokratiskt håll är vi generösa. Därför bjuder vi på den här möjligheten att komma in i debatten.

Herr talman! I det här betänkandet behandlas två förslag från regeringen. Det ena handlar om besparingar inom departementets område. Det andra förslaget innebär att investeringsplanerna i framtiden skall revideras vart fjärde år i stället för som nu vart tredje år. Dessutom har utskottet i betänkandet behandlat ett stort antal motioner som handlar

om trafikpolitikens inriktning och även om infrastruktursatsningar i olika delar av landet.

Herr talman! 1988 fattade riksdagen beslut om det övergripande målet för trafikpolitiken. Det var att erbjuda medborgarna i landets olika delar en tillfredsställande, säker och miljövänlig trafikförsörjning till lägsta möjliga samhällsekonomiska kostnad.

Under fjolåret ansåg riksdagen att det på nytt var dags att se över trafikpolitiken. Man beslutade att tillsätta en kommission som fick i uppdrag att utarbeta en ny nationell kommunikationsplan. Regeringen har fattat beslut om direktiv till kommissionen, och den har även tillsatts.

Kommissionen skall ur ett helhetsperspektiv utreda trafik- och informationsteknikens frågor. Förutom rena trafikfrågor skall kommissionen även se över miljöfrågorna, infrastrukturens utformning, investeringsplanernas inriktning, dimensionering av trafiken, finansieringsfrågor, regionalpolitiska effekter samt åtgärder på informationsteknikens område. När det gäller informationstekniken skall man också titta på tele- och datakommunikationernas möjligheter. Karl-Erik Persson sade att han var besviken över att frågan om den regionala effekten på trafiken saknades. Men det finns alltså med i utredningens uppdrag, och det är någonting som vi kanske får anledning att återkomma till senare.

Kommissionen har mycket vida direktiv som skall bilda ett underlag för att få ett samlat kommunikationspolitiskt ställningstagande, som regeringen har för avsikt att förelägga riksdagen 1997.

Men det pågår också ett stort antal andra utredningar inom departementets område. Det handlar om att lägga fram ett långsiktigt sjöfartspolitiskt program. Det finns en särskild kommitté som arbetar med ökad sjösäkerhet. Inom departementet arbetar man med informationsteknikprogram. Utredning pågår om hur vägtullar skall vara utformade. Dessutom är Trafik- och klimatkommittén i slutskedet av sitt arbete. Det är alltså ett väldigt brett fält som täcks.

Alla motioner som har behandlats i detta betänkande berörs på ett eller annat sätt av de pågående utredningarna. Därför har utskottsmajoriteten ansett att riksdagen nu inte bör ta ställning till de enskilda förslagen.

Enligt utskottets mening är det riksdagens och regeringens uppgifter att anvisa medel och att ange övergripande ramar och riktlinjer för investeringsplaneringen. Med en sådan här målstyrd organisation bör riksdagen normalt inte ta ställning till konkreta krav på investeringar och underhållsåtgärder i olika delar av trafiksystemet. Det är anledningen till att utskottet avstyrker ett ganska stort antal motioner just på det här området.

När det gäller besparingar har man inom departementet ålagts att fram till 1998 göra en besparing på 2,9 miljarder kronor. Från utskottets sida ser vi det statsfinansiella läget så allvarligt att vi inte har något att erinra mot denna besparing. Det innebär i praktiken bl.a. att vissa senareläggningar måste göras av infrastruktursatsningar, och det gäller såväl väg- som järnvägsinvesteringar.

I fråga om investeringsplaneringen föreslår regeringen fyraåriga perioder i stället för som nu treåriga. Detta är en uppfattning som också utskottet delar. Det har att göra med att riksdagen har beslutat om fyraåriga mandatperioder. I konsekvens med detta bör också perioderna när det gäller investeringsplaneringen förlängas.

Så några ord om EU. Vårt medlemskap I EU innebär att vi nu har nya möjligheter att tillsammans med medlemsländerna utforma trafikpolitiken. Utskottet anser att det ligger ett stort värde i att vi i så stor politisk enighet som möjligt kan vara pådrivande i frågor som gäller utformningen av trafikpolitiken, miljöanpassade kommunikationer, strävandet efter likvärdiga konkurrensvillkor för olika trafikgrenar och infrastrukturens utbyggnad i Europa.

Men medlemskapet i EU innebär självfallet inte att förbindelserna med Östeuropa skall försvagas. Utskottet förutsätter att regeringen kommer att föra diskussioner med bl.a. länderna runt Östersjön om infrastrukturens utbyggnad.

Fru talman! Det råder ganska stor samsyn mellan de olika politiska partierna när det gäller de övergripande trafikpolitiska målen. Trots detta har fyra reservationer fogats till betänkandet. Även Sivert Carlsson och Karl-Erik Persson var inne på den samsyn som råder, vilket vittnar om att vi har varit ganska överens. Det mesta som tas upp i dessa reservationer ingår i det uppdrag som de omnämnda utredningarna redan har. Därför är det svårt att förstå varför reservationerna över huvud taget har avgivits.

Vi har här i riksdagen tillämpat principen att när utredning pågår, får utredningen verka och arbeta färdigt innan vi går in och bryter. Våra kamrater som har fått i uppdrag att sitta i dessa utredningar skulle nog inte bli så glada om riksdagen började att fatta beslut på områden som de har att utreda.

Jag kan konstatera att moderaterna nu i sin reservation accepterar någon form av vägtullar – det rör sig i alla fall om någon sorts belastning för trafikanter. Men man kallar det för trängselavgift. För övrigt tycker jag att både Wiggo Komstedts anförande och reservationen andas något av marknadens lovsång.

I Miljöpartiets reservation har jag fastnat för en speciell mening. Jag citerar: "De fördelar som bil och flyg erbjuder är emellertid så pass uppskattade och etablerade att det krävs alternativ som inte stör samhällets funktion och utveckling." Är det detta som är den nydanande idén? Jag måste säga säga att jag har väldigt svårt att tolka vad som står i den här meningen. Men jag tolkar det så att Miljöpartiet ändå inser att det inte är med restriktioner och politiska beslut som detta styrs, utan det är medborgarna som styr valet av kommunikationsmedel.

Elisa Abascal Reyes sade att vi lever i ett bilsamhälle, men att detta inte är naturlagsbundet. Ja, det kan jag väl ställa upp på. Sedan sade hon att Miljöpartiet inte menar att norrlänningarna skall cykla till Stockholm. Nej, tack och lov för det. Jag vill lova Elisa Abascal Reyes att jag har en viss erfarenhet. Skulle det vara så att jag skulle cykla till Stockholm för att fullgöra mitt uppdrag i riksdagen fick jag åka hit på hösten och hem eventuellt till jul. Sedan fick jag cykla tillbaka till

Stockholm i januari och cykla hem på sommaren. Jag skulle inte hinna cykla.

Jag vet också vad det innebär att vara norrlänning, bo i ett glesbygdslän och tro att man skall kunna utnyttja allmänna kommunikationer. Jag tycker att Miljöpartiet borde fundera litet grand. Vi skall naturligtvis verka för en miljövänlig trafik, men jag ställer inte upp på tanken att vi på något sätt skulle förbjuda människor att köra bil.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan i dess helhet och avslag på reservationerna.

Anf. 37 KARL-ERIK PERSSON (v) replik

Fru talman! Monica Öhman sade att jag var rädd att de regionalpolitiska frågorna skulle komma bort. Nu är ju inte jag så lättskrämd av mig. Och förresten är jag så pass läskunnig att jag har kunnat ta del av direktiven. På s. 12 står det också om regionala effekter. Så jag är inte alls rädd för att de skall komma bort. I så fall har Monica Öhman misstolkat mig. Vad jag sade var att man måste beakta de regionala problemen, kanske på ett annat sätt än vad man gjorde i 1988 års trafikpolitiska beslut. Sett utifrån det beslutet och hur kommunikationerna ser ut i regionerna i dag, har man ju misslyckats. Det var så jag menade, och det var därför som jag tog upp den frågan.

Framför allt glesbygden har inte fått bättre kommunikationer. Sverige har inte blivit som man från Televerket sade, dvs. mycket rundare med de nya telekommunikationerna. När det gäller trafikpolitiken i övrigt ser Sverige ut som det gör.

Sedan återkommer jag till detta med kommittéerna. Jag har inte uttryckt annat än att det är bra att de har tillsatts. Som jag ser det är det ändå litet problematiskt. Vad skall vi göra i trafikutskottet om vi inte kan göra någonting och om vi nästan blir kritiserade när vi avger reservationer? Skall man då lägga ner trafikutskottet? Eller vad skall vi syssla med under de kommande två åren? Det är ju så länge som åtminstone den här kommittén skall arbeta.

Anf. 38 MONICA ÖHMAN (s) replik

Fru talman! Jag tror inte att Karl-Erik Persson och jag behöver föra någon längre diskussion om regionalpolitiken och effekterna. Som norrlänning är jag naturligtvis mycket angelägen om att vi har en fungerande trafik även i glesbygden och på landsbygden.

Jag tycker att både Karl-Erik Persson och jag skall acceptera att kommittén får arbeta. Sedan får vi se hur förslaget blir.

När det gäller vad vi skall göra i trafikutskottet har jag icke för avsikt att låta utskottet vara vilande under den tid som kommittéerna arbetar. Vi kommer säkert att hitta uppgifter även i trafikutskottet. Så Karl-Erik Persson kan vara lugn.

Anf. 39 KARL-ERIK PERSSON (v) replik

Fru talman! Det är bra att vi är överens om de regionalpolitiska målen. Under åren som gått har man, som jag sagt förut, misslyckats i det avseendet. Både när det gäller godshanteringen och när det gäller

transporterna har glesbygden drabbats oerhört hårt. Det innebär problem för företag som kanske vill nyinvestera i dessa områden. Om man samtidigt missgynnas av transporterna får vi ingen utveckling. Det är jättebra om den sittande kommittén kan ta del av den debatt som förs framöver och ta till sig de synpunkter som kommer fram.

Jag kan i detta sammanhang säga att jag gläder mig åt att vi kan fortsätta att arbeta i trafikutskottet, men frågan är: Med vad?

Anf. 40 ELISA ABASCAL REYES (mp) replik

Fru talman! Det var typiskt att Monica Öhman skulle fästa sig vid det som Miljöpartiet inte vill ha och aldrig har påstått sig vilja ha heller, t.ex. förbud av bilar. Vi i Miljöpartiet har aldrig sagt att vi skall förbjuda bilarna. Tvärtom har vi vid upprepade tillfällen i kammaren sagt att det är precis vad vi inte vill. Vi vill däremot tillgripa de medel och den teknik som faktiskt finns för att styra utvecklingen på ett sätt som gynnar miljövänliga transportsätt och skapar alternativ. Därmed kommer jag till den mening som Monica Öhman fann så kryptisk och som hon inte förstod andemeningen av, nämligen att vissa transportslag, t.ex. bil och flyg, erbjuder sådana fördelar att man måste kunna kompensera med fullgoda alternativ. Med det menas precis det som står, en verklighetsförankring. Vi förordar realistiska alternativ. Vi tror även att det går att skapa sådana. Det är precis vad som står där, ingenting annat.

Jag vet inte om jag skall behöva kommentera detta med Norrland. Vi har aldrig sagt att vi skulle ha sådana alternativ. Vi vill ha ett vettigt transportsystem. Vi har visat på olika exempel, t.ex. regionala spårvägar och olika former av andra alternativ, för att hitta lösningar för just regiontrafiken.

På tal om gynnsamma förutsättningar skall jag nämna "The royal commission on environmental pollution", som är en brittisk kommission som kommit ut med 18 olika betänkanden. Den konstaterar bl.a. att för varje meter bilväg som man bygger genererar man ytterligare biltrafik. Det är där man talar om att skapa förutsättningar. Är det den väg man vill välja, så var så god! Men vi kommer inte att stå tysta och se på den utvecklingen. Där menar vi att det krävs politiskt mod och handlingskraft för att agera.

Anf. 41 MONICA ÖHMAN (s) replik

Fru talman! Elisa Abascal Reyes talade själv om de stora problemen på grund av de många bilarna. Då måste man tolka det så att ni vill minska antalet bilar. Elisa Abascal Reyes sade att det inte handlar om någon naturlag.

Det är bra om vi kan verka tillsammans för att dels ställa krav på miljöindustrin att den skall förbättra bilarna, dels satsa på kollektiva lösningar där det går. Men det är inte alldeles enkelt, för man kan inte flytta över från den ena delen av landet till den andra och säga att det skall fungera med kollektiva lösningar. Jag tänker t.ex. på Norrbotten, ett område som upptar en fjärdedel av landets yta men som har väldigt litet folk, 260 000 människor. Det skall mycket till för att få kollektiv-

trafiken att gå runt i ett sådant län. Man får ha litet balans i debatten och inte säga att vi i alla lägen skall styra dithän.

Tolkar jag den senaste repliken rätt om jag tolkar den så att vi tillsammans skall verka för bättre miljö på vägarna och i trafiken i övrigt, för bättre bilar och i den mån det går för kollektiva lösningar?

Anf. 42 ELISA ABASCAL REYES (mp) replik

Fru talman! Jag verkar gärna tillsammans med socialdemokraterna om de visar vilja till det. Vi har inte menat att kollektivtrafiken är den enda lösningen. Däremot kan vi peka på bristerna och de grava konsekvenserna av en ökning av transporterna med lastbil, t.ex. från Norrland. Därför vill vi skapa förutsättningar för att godstransporterna skall kunna ske med sjöfart och järnväg i större utsträckning än i dag. Vi tror att det är framtidens transportsätt som långsiktigt kan vara hållbara.

Vi är inte ensidigt inställda på kollektivtrafik, absolut inte. Vi har varit med på en motion där man förespråkar Botniabanans utbyggnad i dess helhet, vilket jag tror att även Monica Öhman skulle uppskatta. Men socialdemokraterna har avvisat detta. Jag förstår inte vad likriktningen i vår politik skulle innebära.

Anf. 43 MONICA ÖHMAN (s) replik

Fru talman! Jag måste säga att jag inte förstår var motsättningarna finns. För majoriteten finns det inga motsättningar. Man skall frakta på sjö och järnväg när det är möjligt, har också vi tyckt. Vi har tillsammans – och vi har varit helt eniga i denna riksdag – sagt att vi skall verka för att vi nationellt skall få behålla 24-metersbilarna. Det har att göra med att vi inte vill öka antalet lastbilar. Vi vill att de långa timmertransporterna skall kunna gå på de långa bilarna inom Sveriges gränser.

Elisa Abascal Reyes nämnde Botniabanan. Det finns anledning att återkomma till den frågan, som ju behandlas i ett senare betänkande i dag. Men återigen: Var finns realismen? Hur är det med Botniabanan ända upp? Hur är underlaget? Elisa Abascal Reyes kan kanske fundera på detta fram till dess att betänkandet skall debatteras.

Anf. 44 WIGGO KOMSTEDT (m) replik

Fru talman! Det är riktigt att vi har en tradition i det svenska parlamentet att inte diskutera frågor som är föremål för utredning. Men det är också riktigt, som någon påpekade tidigare, att allting ligger snart nergrävt i Kommunikationskommittén, den som är döpt till Komkom. Den borde kanske ha döpts till Kom med förslag snabbt. Det är uppenbart att vi relativt fort måste komma fram till ett beslut därför att det accelererar väldigt fort på trafikens område.

Monica Öhman frågade varför det egentligen finns en reservation. Den mynnar helt enkelt ut i att vi har ett annorlunda synsätt. Kalla det för marknadens lag, det går utmärkt att kalla det för det. Vi tycker nämligen att marknaden skall ha ett inflytande när det gäller kommunikationerna. Vi går längre i våra besparingar när det gäller kommunikationsväsendet än majoriteten på grund av de svenska statsfinanserna.

Man diskuterar vad som är glesbygd. Vi menar att det faktiskt finns glesbygd mer än i Norrland. I Skåne finns det små möjligheter att använda allmänna kommunikationer på vissa orter. Skall vi stödja, som vi nu gör, olönsam järnvägstrafik så väldigt kraftigt, kunde man begära att de som inte bor vid järnvägen också skall få möjlighet åka tåg. Det blir kanske t.o.m. billigare att erbjuda dessa människor taxi till tåget än vad det kostar per person att subventionera olönsam järnvägstrafik på vissa sträckor.

Vad skall transporteras var? Jag sade i mitt inlägg att detta skall genomföras på ett sådant sätt att man tar bort nackdelarna och att man ställer kommunikationssätten mot varandra och väljer det bästa sättet med tanke på kostnader, kapacitet och andra faktorer.

Man talar väldigt mycket om lastbilar i samband med godstransporter. Låt mig erinra om att ett svenskt fjärrekipage betalar ca 200 000 kronor i skatt per år. Utländska åkare betalar en tiondel. Ändå tar vi ut en avgift på dessa fordon för att de skall köra miljövänligt. Miljövänligt med motorer som ännu inte finns tillverkade? Ändå skall man betala för det. Så tillåter vi östeuropeiska lastbilar att köra gratis i Sverige. De ryker ungefär som de gamla koleldade loken. Jag undrar vad vi egentligen prioriterar.

Anf. 45 MONICA ÖHMAN (s) replik

Fru talman! Det är inte så mycket att kommentera i det Wiggo Komstedt sade. Men det är en sak som jag tycker att Moderata samlingspartiet skall fundera över. Jag är helt på det klara med att det är olika synsätt mellan oss och moderaterna när det gäller avreglering och marknadsintrång. En sak är helt klar: Ni skall vara så pass ärliga att ni säger att vi visst upphandlar i konkurrens. Det gör vi ju. Det är inte så att staten bygger varenda väg. När Vägverket bygger en stor väg upphandlar man. Visst finns de privata aktörerna med i bilden.

En annan fråga som jag tycker att man måste fundera över och som återkommer i kammaren är: Vad händer om vi börjar upphandla allt i konkurrens och staten tappar sin del? Ja, det kan inträffa att vi får stora aktörer som bildar nya monopol. Då ställer jag mig frågan: Vad har vi då vunnit? Jag tycker inte att vi vunnit någonting. Låt mig vara väldigt konkret: Om vägbyggandet och vägunderhållet i för stor utsträckning går över till de privata är det de stora bolagen som tar över, medan statens del krymper. Det är en fråga som måste övervägas ordentligt. Annars tycker jag inte att vi har vunnit speciellt mycket.

Jag säger ungefär som Karl-Erik Persson, att om vi skall klara hela landet vet vi av erfarenhet att staten i vissa områden – det må vara i Norrland eller i de glesa delarna av Sydsverige – måste gå in därför att det inte finns intresse för de privata. Det är för smått för att de skall kunna leva på det.

Anf. 46 WIGGO KOMSTEDT (m) replik

Fru talman! Monica Öhman efterlyser att vi moderater skall vara ärliga. Vi är så ärliga att vi redovisar i våra motioner vad man måste göra i besparingshänseende i det här ekonomiska klimatet. När man

behöver spara finns det inget bättre sätt än att låta många tävla om de jobb som skall utföras, inte minst gäller det kommunikationsområdet.Det har varit en eftersatt del i Sverige under en lång socialdemokratisk regeringstid.

Detta har förbättrats, inte minst under den senaste treårsperioden. Jag tycker att vi skulle kunna vara överens om att detta skall fortsätta, för det har faktiskt betytt väldigt mycket, inte minst för att spara pengar.

Det är klart att staten ibland måste vara med och betala. Men det är fråga om hur mycket staten skall betala. Skall vi göra som hitintills, att vi vänjer människorna vid att staten svarar för strängt taget allting?

Väljer man att bo på landet, vilket man gör ibland, skall man naturligtvis vara medveten om att det kostar litet mer att transportera sig. Det har vi lärt oss. Det är dyrt att ha bil. Det är ingenting som är gratis. Men man får också betala för det man väljer. Däremot tycker jag att man kan vara generös när det gäller avgasregler och sådant för dem som tvingas att transportera sig på grund av att jobbet försvinner och man får lov att ta ett jobb någon annanstans. Man skall inte behöva säga nej till ett jobb därför att man inte kan transportera sig.

Slutligen till de stora bolagen, Monica Öhman. Det är alltid farligt med stora monopol, vare sig de är statliga eller privata. Det är därför vi vill slå vakt om mångfalden. Politikerna har ett stort ansvar. Inte minst gäller det de socialdemokratiskt styrda landsting där det nästan uteslutande är SJ, Swebus och Linjebuss som kör. De små bolagen har inte möjligheten, därför att politikerna ger uppdragen till de stora bolagen. Det är bekvämast för politikerna. Där har vi ett ansvar att inte ta bort mångfalden utan också ge de mindre aktörerna möjlighet att vara med.

Anf. 47 MONICA ÖHMAN (s) replik

Fru talman! Den här diskussionen skulle jag och Wiggo Komstedt kunna föra väldigt länge. Men ett skall jag lova: Jag avger inga löften rätt upp och ner i denna kammare om att vi skall fortsätta att konkurrensutsätta. Jag vill se vilka effekter vi har fått innan vi går vidare med avregleringar och konkurrensutsättning. Det vill jag se.

Jag kan rekommendera Wiggo Komstedt att ta kontakt med Kiruna kommun t.ex. eller med medborgarna i Kiruna och lyssna till vad de tycker om avregleringen av flyget, vad de tycker att de fick för service när mångfalden fick råda. Många människor där är mycket besvikna. Det är det jag vill ha sagt. Vi får se upp och inte tro att avreglering och konkurrensutsättning är lösningen på allt.

Anf. 48 Kommunikationsminister INES UUSMANN (s)

Fru talman! Jag vill också börja med att uttrycka min glädje över den samstämmighet som råder partierna emellan när det gäller trafikpolitikens inriktning. Det ger oss goda möjligheter att bedriva ett kraftfullt och målmedvetet arbete för att åstadkomma ett transportsystem som är långsiktigt hållbart och som inte skadar miljön och människors hälsa.

Trafikpolitikens inriktning

Fru talman! Kraven vi ställer på kommunikationssystemet är många, här är bara några exempel: Kommunikationssystemet skall vara resurssnålt och inte skada miljön och människors hälsa. Det skall befrämja ekonomisk tillväxt, ökad sysselsättning och bibehållen välfärd i hela landet. Det skall också medge snabba och effektiva förbindelser med våra marknader i Europa, men också med övriga världen. Kommunikationerna skall vara rikstäckande. Var man än bor i landet skall man ha tillgång till såväl transporter som post och telekommunikationer. Kommunikationssystemet skall dessutom så långt som möjligt vara utformat så att det kan användas av gamla människor och av människor med olika former av handikapp. Det skall vara så säkert som möjligt och det skall vara tillförlitligt. Man skall kunna lita på att man kommer fram.

Är detta en tulipanaros?

De mål och riktlinjer som gäller i dag beslutades av riksdagen 1988. Det har flera talare redan varit inne på. Men de har också kompletterats med beslut om investeringar i infrastrukturen 1991 och 1993.

Jag menar att det är mycket viktigt att vi, när vi diskuterar och tar ställning till investeringar i kommunikationssystemet, ser det som en helhet. Utifrån en helhetssyn kan vi, utöver att vi bestämmer ramar, ta ställning till vilken avvägning vi skall göra mellan nyinvesteringar och reinvesteringar i de olika kommunikationsslagen, som vägar, järnvägar, sjö- och luftfart, tele- och datakommunikation.

Detta är för mig oerhört viktigt, eftersom jag menar att vi hittills mest har hamnat i diskussioner om satsningar i de olika kommunikationsslagen var för sig utan att tänka på möjligheterna till samordning.

Den statsfinansiella situation som vi nu befinner oss i och även vetskapen om att investeringar i kommunikationssystemet belastar statskassan med mycket stora belopp gör det nödvändigare än någonsin att de framtida investeringarna i kommunikationssystem görs så att vi får ut största möjliga och även mest uthålliga samhällsekonomiska nytta för de pengar vi skjuter in i systemet.

Regeringen avser också att kraftfullt driva på arbetet med att begränsa trafikens miljöpåverkan. Det gäller både att fortsätta arbetet med att begränsa utsläppen, och att åstadkomma ett transportmönster som är långsiktigt hållbart och förenligt med en god livsmiljö.

Arbetet med att miljöanpassa transportsystemet är naturligtvis mycket grannlaga. Det måste innehålla en avvägning mellan behovet av att utveckla ett kommunikationssystem som motsvarar 2000-talets behov av snabba och tillförlitliga transporter och kravet på att samma kommunikationssystem skall vara rent och resurssnålt.

Jag ser detta som en mycket stor och viktig uppgift, och den kan vi klara om vi handlar rätt. Men då måste vi också ta till oss och utveckla den nya tekniken. Vi måste också erkänna de gränser som miljö och människors hälsa sätter. Vi måste också förstå och anpassa oss till hur ekonomin, näringslivet och jobben kommer att utvecklas i framtiden. Här kommer den nya informationstekniken att ha en avgörande betydelse.

Informationstekniken för med sig stora möjligheter att utveckla nya företag och ny sysselsättning både inom tjänstesektorn och inom den traditionella tillverkningsindustrin, där inslag av ny teknik i både produkter och produktion ökar. En viktig följd av IT-utvecklingen är att möjligheten att arbeta och bo i glesbygdsområdena förbättras. Ett uttryck för detta är beslutet att förlägga delar av bilregistret till Arjeplog och Visby. Det hade inte varit praktiskt möjligt om inte den nya tekniken funnits.

Genom att ta till vara informationstekniken i transportsystemet gör vi det också möjligt att utnyttja de resurser som finns i transportsektorn på ett effektivare sätt. Vi vet att inte minst de lokala transporterna, som är dominerande i transportarbetet, alltför ofta innebär tomma eller halvtomma lastbilar. Karl-Erik Persson var inne på detta tidigare. Även tomtransporter över nationsgränser är ett hett debattämne inom EU.

Ett annat område som är intressant ur IT-perspektiv är kollektivtrafiken. Här finns det möjligheter att förbättra kvaliteten, så att fler människor använder sig av kollektivtrafiken, särskilt i tätbebyggda områden och i storstadsområden.

Sverige har ett kapacitetsstarkt och högkvalitativt telenät med olika tjänster. På 8,5 miljoner invånare har vi 8 miljoner teleabonnemang, varav 1,5 miljoner är mobila. Nu gäller det att använda detta nät så att den nya tekniken också får en bred tillämpning. Det viktiga är inte att några få som har kunskap och tillgång till den nya tekniken kommunicerar med varandra över Internet. Det stora och viktiga är i stället att alla får tillgång till den nya tekniken med informations- och påverkansmöjligheter.

Det är detta som jag menar är den viktiga bakgrunden till att det nu är tid att förbereda ett nytt kommunikationspolitiskt beslut. Förberedelsearbetet har redan startat i den kommunikationskommitté som trafikutskottet tog initiativ till i våras och som leds av Naturvårdsverkets generaldirektör Rolf Annerberg. Många har hänvisat till denna kommitté, och dess uppgift är att arbeta fram ett förslag till ett miljöanpassat kommunikationssystem som samtidigt bidrar till ökad välfärd och hållbar tillväxt i vårt lands olika delar.

Kommittén har fått i uppdrag att presentera två betänkanden. Det första, som kommer i januari 1996, skall ligga till grund för ett förslag till riksdagen om en ny inriktning för infrastrukturinvesteringarna. Det andra, som skall vara klart i december 1996, skall utgöra grunden för ett samlat förslag till riksdagen om en nationell kommunikationsplan. Det blir tillfälle att diskutera under tiden som kommittén håller på med sitt arbete.

Fru talman! Ett annat område som är viktigt handlar om trafikskadorna. Trafikskadorna är ett stort folkhälsoproblem. Alltför många människor förorsakas stora lidanden i onödan. Samhället tvingas ta i anspråk resurser som skulle kunna användas till annat.

Trots att alltför många skadas och alltför många dör tycker jag att vårt utgångsläge i Sverige är ganska bra, åtminstone om man jämför med andra länder. De senaste åren har antalet dödade och skadade i trafiken minskat.

Det är oerhört viktigt att den utvecklingen fortsätter. Jag är övertygad om att det också är möjligt om vi arbetar målmedvetet och systematiskt. Vi måste tillägna oss ett förhållningssätt som tydligt visar att ett trafikfarligt beteende inte kan accepteras. Vi måste också uppvärdera trafiksäkerhetsarbetet. Här har myndigheterna och vi politiker men också våra folkrörelser ett alldeles särskilt ansvar att gå före och medverka till en attitydförändring.

Jag tycker att man skall komma ihåg att det inte är någon mänsklig rättighet att inneha ett körkort om man inte kan följa de regler som gäller för trafiken. Men det räcker inte att förändra attityder. Det är också samhällets ansvar att skapa en säker trafikmiljö, och ett verktyg som vi har till vårt förfogande är samhällsplaneringen. Inte minst viktigt är det att skapa säkra trafikmiljöer där t.ex. barn vistas. Om miljöerna är bra för barnen är de också bra för de vuxna.

1993 års riksdagsbeslut om riktlinjer för det framtida trafiksäkerhetsarbetet har nu resulterat i ett nationellt trafiksäkerhetsprogram som har antagits i samverkan mellan Polisen, kommunerna och Vägverket. Det är detta program som nu ligger till grund för det fortsatta trafiksäkerhetsarbetet.

Fru talman! Riksdagens beslut från våren 1991 om ökade anslag till utbyggnad av infrastrukturen lade grunden för den satsning som nu sker på investeringar i vägar, järnvägar och kollektivtrafikanläggningar. Därefter beslutade riksdagen 1993 om ytterligare investeringar i trafikens infrastruktur och långsiktiga investeringsplaner för utbyggnaden av vägar och järnvägar. Detta fastställdes våren 1994.

Regeringen föreslår nu, med anledning av att vi har en ansträngd samhällsekonomisk situation, besparingar i investeringsanslagen till vägar och järnvägar. Dessa besparingar innebär att genomförandet av planerna förskjuts i tiden. Jag uppskattar att en ansvarsfull opposition delar denna uppfattning.

Regeringen bedömer, precis som trafikutskottet, att de planerade järnvägsinvesteringarna kommer att kunna vara slutförda till år 2003. Och de planerade väginvesteringarna skall vara slutförda till år 2004. Besparingarna kommer alltså att visa sig i att inga nya projekt av någon större omfattning kommer att kunna påbörjas under de närmaste åren.

En ny prövning av investeringsanslagen kommer att ske inför budgetåret 1997. Denna prövning kommer sedan att upprepas inför varje nytt budgetår.

Som jag tidigare nämnde beräknar vi att reviderade investeringsplaner kan föreligga fr.o.m. våren 1998 som en följd av riksdagens beslut med anledning av Kommunikationskommitténs första betänkande.

Fru talman! Till slut skall jag säga några ord om Sveriges roll i det kommunikationspolitiska arbetet på Europanivå. Flera talare har varit inne på det tidigare. Det svenska medlemskapet i EU innebär ju att vi nu från svensk sida aktivt kan driva trafik- och miljöfrågorna och delta i arbetet med att skapa ett uthålligt transportsystem också i övriga Europa. Inte minst gäller det arbetet med det transeuropeiska nätverket.

Regeringen har angett de projekt som vi vill inrymma bland EU:s prioriteringar de närmaste åren. Bland dem finns Öresundsbron och den

nordiska triangeln. Därutöver förbereder Kommunikationsdepartementet nu prioriteringar för kommande år. Det är viktigt att Sverige deltar i det arbetet och att vi som lever i norra Europa kan hävda våra behov av goda kommunikationer. Inte minst gäller det mot bakgrund av utvecklingen i Östeuropa och den ökning av handeln över Östersjön som vi räknar med kommer att bli följden av den utvecklingen.

För vår del gäller det också att vi skall få en slutgiltig formell accept för våra krav om bibehållande av nuvarande regler för lastfordon i nationell trafik, så att vi slipper föra den diskussionen i fortsättningen.

Ett annat viktigt område på Europanivå handlar om telekommunikationerna. Vår öppna telemarknad har ännu inte sin motsvarighet i de övriga EU-länderna. Vi kommer att driva på, så att konkurrensvillkoren också i praktiken blir lika i hela EU senast 1998.

Naturligtvis finns det en rad övriga sakpolitiska områden, exempelvis vad gäller sjöfarten och sjösäkerheten, där svenska erfarenheter har stor betydelse i EU-arbetet och där vi kommer att driva på.

Fru talman! Som jag inledningsvis sade är det mycket värdefullt med den samstämmighet som råder om trafikpolitikens inriktning i vårt land. Men den innebär naturligtvis inte att vi inte har olika meningar om delar av eller prioriteringar inom trafikpolitiken. Detta är viktigt att diskutera även om vi har en kommunikationspolitisk kommitté.

Anf. 49 ELISA ABASCAL REYES (mp) replik

Fru talman! Jag vill först och främst säga att jag håller med kommunikationsministern om att det krävs en helhetsbild för ett fullgott kommunikationssystem. Jag instämmer till fullo i alla de punkter som hon räknade upp som exempel.

Socialdemokraterna har på något mystiskt sätt lyckats undvika miljön mer än väl i det senaste betänkandet om den trafikpolitiska inriktningen. Jag måste säga att den ambition som uttalas i kammaren inte märks. Det vore trevligt om den gjorde det. Det finns ingen ambition att ta med miljöskuldsberäkningen när det gäller investeringar, ingen ambition att ta med de externa kostnaderna för väggbyggen och ingen ambition att låta de miljövidriga transportslagen verkligen bära sina samhällskostnader.

Som jag sade förut gäller det att skapa gynnsamma förutsättningar. Det gör man inte genom att bygga en Öresundsbro.

Samstämmigheten i dag har bl.a. lett till 40 % allergiker i Stockholmsregionen. Det är ett problem som klart kan relateras till ökningen av bilismen. Detta kommer i längden att kosta otroligt mycket mer för samhället än att nu investera på ett bra sätt.

Miljöpartiet tar hänsyn till det statsfinansiella läget. Vi har inte heller i vårt budgetförslag, med tanke på ansvaret inför Kommunikationsdepartementet, överskridit det förslag som regeringen har lagt fram. Snarare är det tvärtom. Men vi har gjort en klar omprioritering som visar hur vi skulle vilja forma politiken i framtiden. Varför får vi inget gehör för det här? Det räcker inte att tala om miljön i kammaren. Man måste ha med frågan i betänkandet och vidta konkreta åtgärder. Vi ser inga sådana.

Anf. 50 Kommunikationsminister INES UUSMANN (s)

Fru talman! Jag har noterat att också Miljöpartiet ställer upp på de nödvändiga besparingarna eller på att vi skall hålla oss inom ramarna. Jag uppskattar det ansvar som Miljöpartiet tar. Självfallet är det så.

När det gäller t.ex. bilismen måste man skilja mellan var det finns bilar och hur vårt land ser ut. Vi kan nöja oss med att titta på Stockholmsområdet. Antalet bilar ställer naturligtvis till en mängd problem här, inte bara vad gäller utsläpp. Det handlar om människors hälsa, allergier och också om buller och trängselproblem.

Elisa Abascal Reyes sade i sitt första inlägg att bilsamhället är ett gissel för kollektivet. Jag tycker att man gör dem som är för ett mer bilfritt samhälle en otjänst genom att säga så. När man använder den typen av argumentering tar man inte de fördelar som bilen också har med sig på allvar.

Det handlar inte om att förbjuda bilar. Vi skall komma ihåg att bilarna, i vårt avlånga land, både miljömässigt och transportekonomiskt är ett mycket bra alternativ för områdena utanför storstäderna.

Jag kan återkomma till miljöskuldsberäkningarna och de saker som finns med i Miljöpartiets motion. Det handlar om lokala, regionala och globala effekter. Vi kan diskutera det i nästa replik.

Anf. 51 ELISA ABASCAL REYES (mp) replik

Fru talman! Jag noterar med sorg i hjärtat att kommunikationsministern har fallit i samma fälla som sin partikamrat Monica Öhman. Som jag tolkar det hävdar hon på något sätt att Miljöpartiet vill förbjuda norrlänningar att åka bil. Eller det kanske inte handlar om förbud utan om att vi inte skulle ha någon insikt.

Vi har faktiskt skrivit in i vår reservationstext att vi ser de fördelar som t.ex. bil och flyg erbjuder. Vi förstår vikten av att de måste ersättas med fullgoda alternativ. Vi har även tagit hänsyn till Sveriges geografiska bild som t.ex. inte kan liknas vid Tysklands eller Frankrikes, där koncentrationen är annorlunda.

Jag tänker inte diskutera det internationella läget. Jag förstår inte varför vi skall diskutera det nu när det inte händer något i alla fall.

Det finns så många myter om att man måste bygga ut bilismen av miljöskäl. Trafikforskningsinstitutet VTI har t.ex. i en stor undersökning visat att det billigaste sättet att minska antalet olyckor på motorvägar är att minska hastigheterna, inte att bygga fler motorvägar. Om man bygger fler motorvägar blir det fler bilar. Fler bilar innebär statistiskt sett fler olyckor. Vi måste krossa myter. Jag tycker att det är tråkigt att det inte görs.

Anf. 52 Kommunikationsminister INES UUSMANN (s)

Fru talman! Jag tror att det är viktigt att vi är seriösa och varsamma med orden när vi diskuterar trafikens effekter på miljön. Man kan dela in de här problemen i tre nivåer.

Vi har de lokala effekterna, dvs. effekterna på hälsan, utsläppen där vi bor och trängsel och framkomlighet. När vi bygger nya anläggningar, det kan vara vägar men också järnvägar, handlar det också om intrång i

nya grönområden, som man måste ta väldigt allvarligt på. För att avhjälpa detta måste vi ha en samhällsplanering och en trafiksanering som tar hänsyn till både trängselproblemen och människors behov av oförstörda grönområden. Det är en samhällsplaneringsfråga, det är naturligtvis en fråga om renare bilar, och det är, framför allt i storstadsområdena, en fråga om en utbyggnad av kollektivtrafiken.

De regionala effekterna handlar om utsläpp av kväveoxider och kolväten. Där är det fråga om en skärpning av avgaskraven. Detta måste ske inte minst genom ett internationellt samarbete inom EU.

De globala effekterna, växthuseffekterna, tog Elisa Abascal Reyes upp. Där handlar det om att vi skall driva på en teknikutveckling mot renare fordon och bränslen. Det är då i oerhört hög grad fråga om att vi som konsumenter skall använda vår konsumentmakt och bara köpa de renare fordonen. Det gäller oss som privatpersoner, och det gäller naturligtvis också företag och transportköpare.

Vi får emellertid inte falla i den fälla som många går i och säga att vi löser problemen bara vi lämpar över allt gods på järnväg. Så enkelt är det inte. Inom ett transportsystem måste man kunna använda de olika transportslagen i de olika situationerna. Jag återkommer därmed till helheten, och jag tror att Elisa Abascal Reyes och jag har en gemensam grundsyn på den punkten.

Anf. 53 KARL-ERIK PERSSON (v) replik

Fru talman! Kommunikationsministern talar sig varm för informationsteknologin. Jag är helt överens med kommunikationsministern om att det är jättebra att den satsningen nu äntligen har kommit till stånd på flera områden.

Men jag är ändå litet bekymrad. Det talas om att man skall kunna bo och verka i hela landet, och det talas då framför allt om glesbygdsområden. Den industri och den industristruktur som finns i glesbygdsområdena är kanske inte i så stor utsträckning i behov av den nya informationsteknologin.

Skogsproduktionen är kanske den viktigaste av dessa näringar. Drift och underhåll av vägarna har nu blivit eftersatta. Vi kan i de här tjällossningstiderna se att vägarna inte bär. Vägar stängs av, och den tillåtna vikten för lastbilar som skall ta sig fram minskas. Det här drabbar industrin väldigt hårt.

Det här måste tas upp. Kanske kan man tidigarelägga vissa projekt gällande drift och underhåll för att framför allt skogsnäringen skall klara sig. Skogsnäringen är ju i dag mer eller mindre en färskvarunäring. Man kör från skogen direkt till industrin och har inte några stora lager. Det här ger problem. Det gäller inte bara skogsindustrin, utan också övrig industri är beroende av framför allt landsvägstransport, och de kommer därför i kläm vid vissa tider på året. En delförklaring är att drift och underhåll har varit eftersatta.

Jag hoppas att man tar tag i det här ganska snabbt. Gör vi inget åt det här nu, kommer det att kosta mer pengar i framtiden. Det vet vi. Därför är en satsning på drift och underhåll av de här vägarna en bra kapitalplacering.

Anf. 54 Kommunikationsminister INES UUSMANN (s)

Fru talman! Jag var på ett möte i Västsverige för inte så länge sedan. En av åhörarna sade då till mig: Du talar om utbyggnad av informationstekniken, och det är väl gott och väl, men vi kan inte skicka sillen på kabel. Precis samma sak är det naturligtvis med timret. Det går inte heller att skicka timmer på kabel. Jag är väl medveten om det.

Det är därför vi i samband med de besparingar som har varit nödvändiga att göra har värnat underhållet. Vi har i det stora besparingsbeting som vi tillsammans har varit tvungna att genomföra dragit ner på investeringarna för att kunna värna reinvesteringar och drift och underhåll. Så vi har nog inte så olika meningar heller om den saken.

Anf. 55 KENTH SKÅRVIK (fp)

Fru talman! Folkpartiet liberalerna står bakom majoritetsskrivningen i betänkandet. I avvaktan på att de utredningar som tillsatts på trafikområdet skall bli klara finner vi inga skäl till att just nu ha en annan syn på trafikpolitiken än den som redovisas i majoritetens skrivning. Jag vill dock passa på att i detta anförande framhålla hur Folkpartiet liberalerna i stort ser på trafikpolitiken.

Vi liberaler vill skapa ett samhälle där människor, idéer och varor kan resa, förmedlas och transporteras snabbt och effektivt. Kommunikationer är samhällskroppens blodomlopp och nervsystem. Väl utbyggda kommunikationer inom Sverige är nödvändiga för näringsliv och sysselsättning i alla delar av landet.

Vi liberaler strävar med vår trafikpolitik efter att undanröja hinder för individens fria val av kommunikation. Ett av hindren just nu är tillgången till olika alternativ – det gäller bil, tåg, flyg, tele och IT. Ett annat hinder för det fria valet är differensen mellan den kostnad som individen möter och den verkliga totalkostnaden för de olika alternativen. Miljökostnaderna är långt ifrån klarlagda och ofullständigt fördelade. Beskattningen innehåller klara snedvridningseffekter, riskerna för skador måste minimeras vid alla typer av kommunikation.

Folkpartiet liberalerna står bakom riksdagens trafikpolitiska beslut från år 1988. Vi förutsåg redan då i en reservation att de åtgärder för förverkligandet av beslutet som föreslogs av den dåvarande regeringen inte skulle komma att leda till målet. Det har dess värre visat sig vara sant.

Staten har ett övergripande ansvar för att kommunikationerna fungerar tillfredsställande. Insatser i kommunikationssystemet är i princip av två slag: dels åtgärder för att undanröja flaskhalsproblem, dels offensiva insatser för att stimulera en önskvärd utveckling. Trafikens miljöpåverkan varierar starkt. Ökad användning av ekonomiska styrmedel leder på sikt till lägre total miljöbelastning. Den fria konkurrensen garanterar låga kostnader för trafikanterna. Monopol är hindersamma och bör undanröjas. Statens övergripande ansvar innebär inte att staten har något försteg som trafikutövare. Tvärtom är det angeläget att rollerna som ansvarig myndighet och operatör klart skiljs åt. Säkerhetsarbetet måste bli effektivare.

Fru talman! Goda kommunikationer med utlandet är en förutsättning för Europasamarbetet. Resor till och från arbetet, serviceställen och fritidsaktiviteter är viktiga för ett fungerande vardagsliv, där informationstekniken får en allt större betydelse.

Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan i betänkandet TU13.

Anf. 56 ANNIKA NORDGREN (mp)

Fru talman! I mitt anförande tänker jag tala med utgångspunkt från en motion jag har väckt, som har behandlats av trafikutskottet. Motionen handlar om trafiksituationen i Västsverige, miljömål som riksdagen har fastslagit, E 20 och behovet av en utredning som tar ett helhetsgrepp på hur kommunikationerna i Västsverige bör se ut i framtiden.

Miljöpartiet motsätter sig att E 20 byggs om till motorväg. Vi förespråkar i stället målstandarden 13-metersväg med trafiksäkerhetsåtgärder och samma sträckning som i dag. Jag ämnar återkomma till frågan när den kommer upp i kammaren senare i vår.

Västsverige är en hårt belastad region när det gäller föroreningar. De kritiska belastningsgränserna för bl.a. kväveutsläpp är kraftigt överskridna, och av sjöarna är två tredjedelar försurade. De sjöar som inte är försurade är kalkade. Nedfallet måste minska kraftigt om försurningen av vatten och mark skall kunna upphöra. Som vi alla vet är vägtrafiken en försurande faktor.

Riksdagen har beslutat om ett antal miljömål. Det gäller t.ex. kväveoxidutsläppen, som 1995 skall vara 30 % mindre än vad de var 1980. Prognoser visar att detta mål inte kan uppnås. Enligt en miljöanalys som gjordes i Bohuslän 1988 måste det sura nedfallet i stora delar av landet minskas med 90 % för att vi skall klara en långsiktig utveckling i Västsverige.

Riksdagen har fattat beslut om att koldioxidutsläppen år 2000 skall stabiliseras på 1990 års nivå för att sedan minska. Utsläppen bör enligt Naturvårdsverket i stället minska med 50–80 %. Om inte jordens medeltemperatur skall stiga mer än en halv grad Celsius per hundra år måste koldioxidutsläppen i världen halveras.

Utsläppen till luft av flyktiga organiska ämnen bör minska med 50 % från 1998 till år 2000. Målet nås inte, mycket beroende på att en minskad användning av fossila bränslen inom energi- och industrisektorn uppvägs av ökad vägtrafik.

År 1988 beslutade riksdagen att de olika trafikslagens avgifter skall motsvara de samhällsekonomiska kostnader som trafiken orsakar. Förutom de direkta utgifterna för t.ex. vägbyggen, underhåll och trafikövervakning skall också indirekta effekter som trafikolyckor och miljöskador värderas och avgiftsbeläggas.

I Göteborgsposten kunde vi så sent som i går läsa att Naturvårdsverket har underkänt miljökonsekvensbeskrivningen, den s.k. Göteborgsöverenskommelsen. Naturvårdsverket varnar för att de planerade vägutbyggnaderna inte leder till ett miljöanpassat transportsystem.

Miljöpartiet har sökt efter rapporten i regeringskansliet men inte lyckats få tag på den. Jag hoppas dock att den har nått kommunika-

Trafikpolitikens inriktning

tionsministern så att åtgärder för en långsiktigt hållbar miljösituation i Västsverige skall kunna genomföras.

Det är mot bakgrund av misslyckanden med att uppnå miljömål och det faktum att jag saknar en helhetssyn på trafikpolitikens område, som Elisa Abascal Reyes också talat om, som jag har skrivit motionen om behovet av en utredning som tar helhetsgreppet. Utredningen bör ta upp ekonomi, säkerhet och miljökonsekvenser av olika kommunikationssätt.

Nu har regeringen tillsatt en parlamentarisk kommitté som i ett helhetsperspektiv skall utreda trafik- och IT-frågor. Min förhoppning är att detta leder till en mer framtidsvänlig trafikpolitik. Gör det inte det ämnar jag återkomma i ärendet.

Anf. 57 TUVE SKÅNBERG (kds)

Fru talman! Jag vill inleda mitt anförande med att yrka bifall till yrkande 1 och 6 i den kristdemokratiska motionen T239 av Mats Odell m.fl.

En bärande idé i den kristdemokratiska ideologin är förvaltarskapstanken, idén att vi har ansvar att förvalta skapelsen inte att förbruka den. Genom det nuvarande transport- och kommunikationssystemet tär vi på naturens kapital, dels genom att vi förbrukar de begränsade tillgångarna av fossila bränslen, dels genom de avgasmängder som släpps ut, som vida överstiger vad naturen förmår att återföra i kretsloppet.

För att få harmoni mellan trafiken och vad naturen långsiktigt tål måste utsläppen av försurande ämnen, som kväveoxider och svaveldioxid, minskas ytterligare. Riksdagens mål för år 2000 bör enligt vår mening skärpas ytterligare så att utsläppen från transportsektorn minskas med 80 % för koldioxid, 85 % för kväveoxider och 40 % för svaveldioxid, räknat på 1989 års utsläppsnivåer.

I dag bär inte trafiken sina fulla samhällsekonomiska kostnader om vi räknar med olyckor, buller och miljöförstöring. Vi kristdemokrater föreslår en skatteväxling där skatten på miljöförstöring och energiförbrukning höjs och skatten på arbete sänks. Genom en sådan skatteväxling skulle trafiken förmås bära mer av sina kostnader.

Andra kristdemokratiska förslag för att minska miljöbelastningen från trafiken är att stimulera framställningen och användningen av förnyelsebara drivmedel för fordon. Här har Sverige mycket goda förutsättningar. Biobränslekommissionen visade att den tillgängliga potentialen för biobränslen faktiskt överstiger vår nuvarande bensin- och dieselkonsumtion. Utöver de goda miljöeffekterna kommer vinsten i handelsbalansen, möjligheten att bevara våra öppna landskap och att arbetstillfällen skapas i vårt land och inte i de oljeproducerande länderna.

NUTEK och KFB genomför ett treårigt forskningsprogram för att utveckla tekniken för bioraffinaderier, dvs. att ur vedråvara framställa motoralkoholer som etanol och metanol. Även inom EU satsas stora summor på att utvinna högklassiga oljor ur ved genom s.k. atmosfärisk pyrolys.

En introduktion av biobränslen på den svenska marknaden bör ske dels genom s.k. låginblandning, dvs. inblandning av några få procent i konventionella bränslen, dels genom att utveckla motorer som kan drivas med ren alkohol.

Motoralkohol är befriad från drivmedelsskatt om inblandningen är mer än 30 %. Det innebär att låginblandning av etanol inte är fullt ut gynnad i skattesystemet. Ändå finns det en omedelbar marknad på låginblandning, där blandningen avpassats till högsta möjliga halt som nuvarande motorer klarar utan att modifieras. Vi kristdemokrater anser därför att biobränslen helt skall skattebefrias även vid låginblandning. Vi vill vidare ställa tydliga mål för att utvecklingen skall drivas i rätt riktning. Ett sådant mål är att minst hälften av alla bilar år 2010 skall drivas med annat och miljövänligare bränsle är med fossila bränslen.

Bland andra förslag som vår trafikpolitiska kommittémotion innehåller kan jag i korthet nämna att vi vill främja miljövänlig och energisnål bilteknik samt återvinning. I storstäderna vill vi satsa på kollektivtrafik och gynna den genom att använda ekonomiska styrmedel. Vi har också konkreta förslag om att gynna ökad cykelanvändning, som förutom miljövinsten också ger en stor folkhälsovinst.

Fru talman! I den kristdemokratiska trafikpolitiska motionen har vi också förordat att de beslutade vägprojekt enligt det program som riksdagen beslutade om 1993, och som gäller 1994–2003, omfördelas inom perioden. Vi har yrkat att väginvesteringarna under perioden 1995–1998 bör förskjutas ett år till perioden 1999–2003 och att järnvägsprojekten i programmet bör slutföras före år 2003. Utskottsmajoriteten anför att väginvesteringarna kommer att kunna genomföras år 2004, dvs. med ett års försening. Det kan vi acceptera, men vi vill inte acceptera regeringens sänkta ambitioner vad gäller standarden på vissa vägar. Dessa överväganden har skett efter noggrann prövning, och vi yrkar därför på att man vad gäller ambitionsnivån för vägarnas standard håller fast vid 1993 års beslut.

Under den förra mandatperioden genomfördes under kommunikationsminister Mats Odells ledning investeringar på järnvägen på en nivå som vi i Sverige inte haft sedan rallartiden på 1800-talet, då vårt nuvarande järnvägsnät byggdes ut. I och med bilens intåg som transportmedel har investeringarna i järnvägen legat lågt, och järnvägen har tappat konkurrenskraft.

Därför var riksdagens beslut år 1993 ett historiskt sett mycket viktigt beslut. Genom en genomarbetad plan för investeringar och en hög investeringstakt kommer järnvägen genom det beslutet att under den närmaste tioårsperioden återerövra ställningen som ett av de främsta transportmedlen för både människor och gods. Järnvägen har stora fördelar såväl vad gäller miljö, trafiksäkerhet som samhällsekonomi. Vi ser därför med tillfredsställelse på utskottsmajoritetens besked att samtliga planerade järnvägsinvesteringar kommer att kunna genomföras under tioårsperioden.

Fru talman! Jag avslutar mitt anförande med att upprepa mitt yrkande om bifall till motion T239, yrkandena 1 och 6.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 10 §.)

Banverket

9 § Banverket

Föredrogs
Trafikutskottets betänkande 1994/95:TU14
Banverket (prop. 1994/95:100 delvis)

Anf. 58 BIRGITTA WISTRAND (m)

Fru talman! Vi skall nu övergå till att diskutera Banverket, som har till uppgift att främja utvecklingen, driva och förvalta statens spåranläggningar, ta hand om säkerheten, men också ansvara för alla spårlinjer och spårtrafik i landet samt främja en miljöanpassad järnvägstrafik.

Jag vill börja mitt anförande med att yrka bifall till reservation nr 1.

Fram till det att den förra regeringen tillträdde kan man säga att investeringarna när det gällde infrastrukturen var oerhört låga. De var nere på 1940- och 1950-talsnivå. Därför var det oerhört viktigt att en rad beslut fattades under förra mandatperioden. Vi har nu fått upp infrastruktursatsningarna på en rimlig nivå.

Den borgerliga regeringen beslöt bl.a. att satsa 40 miljarder på ny- och reinvesteringar på den statliga järnvägen. Inte sedan 1860-talet har man satsat så mycket på järnvägarna som nu. Det beslutet är i samklang med att man 1988 hade beslutat sig för att dela på SJ i två delar, dels ett affärsdrivande verk, dels ett infrastrukturverk, nämligen Banverket.

Vi har nu fått möjligheter att utveckla järnvägen till den viktiga trafikled som den kan bli. Jag menar då att SJ måste bolagiseras och bli ännu mer affärsmässigt, men även Banverket måste konkurrensutsättas och få en helt annan och marknadsorienterad verksamhet. Jag skall alltså i dag ägna mig åt Banverket.

Om vi tittar på de stora insatser som redan är i gång när det gäller investeringarna kan vi se att en rad projekt kom i gång under förra året. Det gäller Ostkustbanan, där det satsas över 1 miljard kronor. Det gäller fyrspårsutbyggnad, t.ex. Ulriksdal–Rosersberg. Det gäller en rad anpassningar av X 2000, Västra stambanan, Södra stambanan, Mälardalsbanan, Norra stambanan, Övre Norrlands stambana, Västkustbanan. Det gäller också en rad reinvesteringar.

Det är nu väldigt viktigt att vi upprätthåller takten så att våra järnvägar får den standard att de kan uppfylla de krav som vi ställer på 2000-talet. Men kanske kan takten inte vara lika snabb som den har varit hittills. Som Wiggo Komstedt tidigare sade är vi nu i en högkonjunktur. Det kan alltså finnas skäl att när vi nu behöver skapa budgetförstärkningar minska takten och i stället börja se på vilka projekt som vi skall prioritera.

Vi menar att det finns två prioriteringsgrunder. Den ena är att vi måste förbättra våra förbindelser med Europa. Vi måste underlätta våra kommunikationer med Europa på alla sätt. Därför måste de investe-

ringarna finnas med. Regeringen har faktiskt inte i sin proposition talat om vad det är som man vill skjuta på framtiden.

Dessutom vill vi självfallet lyfta fram de projekt som redan är igångsatta och de projekt som har mycket trafik. Vi vill alltså gå med på litet lägre takt när det gäller investeringarna. Vi föreslår att 1,2 miljarder mindre läggs ner på investeringar under denna tid. Samtidigt som vi gör detta bör Banverkets administrationskostnader kunna minskas med ca 150 miljoner kronor.

Fru talman! Med detta lämnar jag avsnittet om investeringar och reinvesteringar i Banverket och går över till Banverkets organisation och själva myndighetsrollen.

Banverket har delat upp de trafikpolitiska målen i sex delmål för sin verksamhet. Man talar om hastighet, axellast, kapacitet, driftsäkerhet, trafiksäkerhet och miljön. Vi moderater menar att dessa mål behöver preciseras ytterligare. Vi menar också att man måste kunna få vettiga uppföljningsmöjligheter. Riksdagen måste kunna se på vilket sätt dessa mål har kunnat uppnås.

Nu finns det två utredningar – en intern och en inom Kommunikationsdepartementet – som skall se över hur Banverket arbetar och framför allt titta närmare på Banverkets olika roller. Vi menar exempelvis att skillnaden mellan SJ och Banverket behöver bli tydligare. Vi menar att den som kan påverka kostnaderna också bör ta ansvaret för kostnaderna. Vi menar vidare att Banverkets produktion och underhåll bör konkurrensutsättas i alla lägen. Det skall också ses över.

Banverkets myndighetsroll behöver också diskuteras. Hur fungerar den, och kan den bli effektivare?

Vi menar att staten måste bli en kompetent och effektiv ägare av infrastrukturen. Vi måste också bli en kompetent beställare. Vi menar att projektering och byggande – oavsett upphandlingsform – bör ske i konkurrens mellan marknadens aktörer. Jag återkommer till detta litet senare i mitt anförande.

Vi tror också att det finns skäl att diskutera hur man gör sina analyser, hur man diskuterar sina investeringar. Vi har i våra motioner tagit upp behovet av att få företagsekonomiska och samhällsekonomiska analyser som kan ligga till grund för investeringsbesluten. I 1988 års trafikbeslut sade vi t.ex. att varje trafikslag skall bära sina kostnader. Det beslutet kan vi faktiskt inte uppfylla i dag, eftersom vi inte har några sådana analyser. Därför menar vi att regeringen måste se till att den typen av underlag finns, så att besluten kan fattas på ett riktigt sätt.

Det har under senare tid också kommit flera rapporter från RRV som visar att kostnader för investeringar oftast underskattas. Ibland blir kostnaderna t.o.m. 100 % högre än man har räknat med.

Slutligen vill jag ta upp en utredning som kom i min hand för bara några dagar sedan och där man just har tittat närmare på effektiviteten av spårunderhåll. Spårunderhållet är faktiskt oerhört väsentligt i Banverkets verksamhet. Nära 5 000 av de 6 500 anställda i Banverket arbetar faktiskt med spårunderhåll. Fru talman! Jag vill understryka vikten av att se hur det arbetet går till.

Av undersökningen, som är amerikansk, kan man se att det är tre gånger dyrare att bedriva spårunderhåll i Sverige. Man kan alltså säga att vi skulle få tre gånger så mycket för pengarna om vi skulle upphandla spårunderhåll i USA än om vi gör det i Sverige. Det är så, trots att trafikbelastningen är väldigt mycket högre på de amerikanska järnvägarna och trots att man har mycket större belastning på spåren. Det betyder att en anställd i USA har ansvar för 7 bankilometer, medan motsvarande för Sverige bara skulle vara 2 bankilometer.

Jag är självklart medveten om att den här typen av utredning är farlig – det kan sägas att man inte får göra sådana jämförelser. I det amerikanska systemet är man hela tiden konkurrensutsatt, och jag menar att det är därför priserna har kunnat pressas ned. Tänk er att vi skulle kunna få tre gånger så mycket spårunderhåll för samma pengar i detta svåra ekonomiska läge! Det skulle betyda oerhört mycket i dagens statsfinansiella läge. Konkurrens betyder lägre kostnader. Vi måste – vad utskottets ordförande än sade tidigare i dag – utsätta oss för marknadens krav och marknadens konkurrens. Det kommer att betyda inte bara sänkta kostnader utan kanske också högre kvalitet.

Med detta vill jag yrka bifall till vår reservation, nr 1.

Anf. 59 KARL-ERIK PERSSON (v)

Fru talman! I trafikutskottets betänkande om Banverket behandlas en motion från Vänsterpartiet med bl.a. kravet att man skall höja investeringarna, framför allt på underhållssidan. Utskottet konstaterar att järnvägsnätet representerar ett mycket stort värde, och det är då angeläget att det finns en rimlig balans mellan underhållssidan och de omfattande nyinvesteringarna. Det tycker jag är helt riktigt.

Om man inte underhåller den befintliga järnvägen kommer det att bli en kapitalförstöring, och när Banverket bygger nytt säger SJ att man inte kommer att trafikera, därför att det inte är företagsekonomiskt lönsamt för SJ:s del, som jag nämnde i mitt förra inlägg. Jag ser det här som ett stort problem. Vi har i trafikutskottet haft ett exempel på att SJ ställt krav på kommuner för att man skall trafikera när Banverket har rustat upp. Någon balans måste det bli på det här området. Därför tycker vi att det vore bra om man höjde anslaget för underhåll av de befintliga järnvägarna. Jag skall inte orda så mycket mer om den motionen.

Vi har också en motion som gäller Barentsregionen. Den gäller en omaxlingsstation i Haparanda. Jag har försökt titta tillbaka litet grand på den diskussionen. Då jag kom in i riksdagen 1985 var en omaxlingsstation i Haparanda på tal. Jag har inte gått tillbaka längre än så för att se efter om den här frågan förekommit längre tillbaka i tiden. Det är märkligt att man har diskuterat detta under så lång tid och inte fått fram bättre förslag.

Trafikutskottet var på studiebesök i Haparanda i höstas – jag tror det var i augusti månad. Vi fick då veta vilken stor betydelse det skulle ha om man hade fått den här omaxlingsstationen. Nu skriver utskottet att man förutsätter att regeringen noga följer utvecklingen när det gäller utbyggnaden av trafiksystemen på Nordkalotten. Vad menar man då med det? Har man på Kommunikationsdepartementet inte följt den här

problematiken tidigare under alla dessa år? Det borde ju vara glasklart att denna omaxlingsstation, som eventuellt heller inte skulle kosta så mycket pengar, måste komma till stånd.

Talar man med folk i Barentsregionen om deras trafiksituation får man veta att en omaxlingsstation skulle ha oerhört stor betydelse, inte bara för Sveriges del utan även för kommunikationerna österut, framför allt med Finland. Hjälper vi sedan till med Sallabanan, så att vi får kontakt med den norra delen av den ryska sidan, skulle det också kunna ha stor betydelse för svensk industri. Men då måste vi lösa problemen där uppe. Jag tycker faktiskt att det är beklagligt att vi inte har kommit längre i den här delen.

Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till reservation 3 under mom. 7 och reservation 8 under mom. 21, även om jag naturligtvis står bakom alla Vänsterpartiets reservationer i detta betänkande.

Anf. 60 ELISA ABASCAL REYES (mp)

Fru talman! Det är med stor tillfredsställelse som vi miljöpartister har tagit del av de senaste årens stora satsningar på nya spår. Miljöpartiet förordar som bekant tåget som transportmedel. Vi är övertygade om att tåget på sikt kommer att bli ett verkligt alternativ till dagens mindre miljövänliga rese- och transportsätt. Detta kan dock bara ske om utvecklingen av tågmateriel, service och banor fortsätter i åtminstone den anda som hittills skett.

Det är däremot med en viss oro som vi ser på överföringen av godstransporter från järnväg till lastbil. Detta är nästan det sämsta som kan hända. För att tåget skall bli ett verkligt alternativ måste det göras ännu mer kostnadseffektivt och tågtrafiken byggas ut i sådan omfattningen att tidsvinst och räckvidd inte står i vägen. Eva Goës pekar i motion N234 på behovet av att bygga ut järnvägen och på att en sådan utbyggnad är ett typiskt grönt jobb som ger oss framtidshopp. Men det tjänar ingenting till att bygga spår, om man inte köper in rullande materiel, vilket vi förväntar skall bli en naturlig konsekvens av investeringar och behov.

Järnvägstransporter är en kapitalintensiv verksamhet, och den blir svårligen lönsam och självfinansierande såsom det ser ut nu. Byggandet av järnväg är och måste ett tag in i framtiden förbli en statlig angelägenhet och ett statligt ansvar. Om vi skall klara miljömålen och verkligen påverka riktningen för trafikutvecklingen är det nödvändigt att vi håller en hög investeringstakt. Miljöpartiet har därför yrkat på att Banverket får ett anslag på 2 miljarder mer än vad som föreslagits i propositionen. Denna investering skall ligga till grund för ett vettigt framtida kommunikationssystem där resandet blir rent och inte ger de hälsoproblem som nuvarande kommunikationssystem bidrar till. Vi tillstår dock att den tekniska utvecklingen har en bit att gå.

Miljöpartiet förordar en utbyggnad av järnvägen även i de delar av Sverige som inte drabbats av överbelastning. Vi menar att järnvägsutbyggnaden måste ske i hela Sverige på de villkor som gäller för olika regioner. Vi betonar t.ex. betydelsen av Botniabanan. Ett konkret problem är just att godset oftare fraktas med lastbil och att lastbilstranspor-

terna förväntas öka med minst 40 % de närmaste 30 åren – om ingenting görs vill säga. Utsatta regioner måste snarast understödjas med järnväg så att möjligheter skapas. Vi vet att lastbilen blir en mindre utgift än nya spår och tågmateriel kortsiktigt sett. Utskottet motiverar också sitt avstyrkande av yrkandet med att hänvisa till det statsfinansiella läget. Vi menar dock att det är nödvändigt med långsiktigt tänkande, som lönar sig i längden. Dessutom har Miljöpartiet i sitt budgetförslag lyckats spara mer än regeringen. Vad beträffar det totala anslaget på Kommunikationsdepartementets område har vi även där lagt fram förslag till en omfördelning av medlen så att en besparing skulle klaras trots en kraftig utbyggnad av järnvägen. Vi skall nu främst satsa även på andra regioner än storstadsområdena. Vi tror även att regionala spårvägar med snabbspår skulle kunna vara en mycket positiv utveckling. Vi tror att decentralisering på många sätt ger en hållbar utveckling när det gäller boende och näring. Miljöpartiet vill göra järnvägsinvesteringar på bekostnad av bilismens expansion, dvs. på bekostnad av framför allt nya motorvägar och inte underhållet. Detta får då självklart inte ske på bekostnad av trafiksäkerheten.

Vi tror att den gemensamma trafikplaneringen i EU har en lång väg kvar att gå. Den är långt efter Sverige, trots att enskilda länder i EU har genomfört mycket positiva åtgärder. Vi anser att vägbyggena står i klar dominans gentemot spårbyggena i EU. Det här vill vi se en förändring av snarast.

Vi menar att Sverige måste vara bra mycket tydligare än hittills när det gäller kraven på en hållbar trafikpolitik i dess verkliga mening. EU har myntat modebegreppet "sustainable mobility" men lever dåligt upp till det i sin trafikplanering.

Järnvägar får inte heller byggas ut för att sedan stå oanvända. Det krävs en aktiv järnvägspolitik som ställer krav på motsvarighet till de fördelar som mindre miljövänliga transportslag erbjuder. Det gäller framför allt räckvidd och tidsvinst. Järnvägsutbyggnaden måste också anpassas till regionens speciella behov, kapacitet och framtida behov.

Vad gäller persontrafik på järnväg har tåget den fantastiska fördelen att det är åtkomligt för långt fler människor än vad bil och flyg är. En järnvägsresa är en solidarisk resform, vilket måste betonas. Vi tycker att det får vara slut på resesnobberiet. Vi varken kan eller vill tvinga folk att resa som Miljöpartiet vill, men vi skapar de gynnsammaste förutsättningarna. Detta är fullt möjligt, eftersom de gemensamma resurserna är begränsade. Då handlar fördelningen om politik, helt enkelt.

Jag yrkar bifall till reservationerna 6 och 7. Jag står även bakom reservation 8, men jag avstår från att yrka bifall till den för att spara kammarens tid.

Anf. 61 ULRICA MESSING (s)

Fru talman! Banverkets verksamhet är en del av vårt lands infrastruktur, och det är en viktig del. Alla har vi åsikter om och synpunkter på hur rälsen skall dras och hur järnvägsnätet borde se ut just där vi bor. Det kan vara svårt att se till de nationella förutsättningarna och till

det gemensamma behovet i sådana frågor. Vi är alla allra bäst på de områden som vi berörs mest av.

För att riksdagen skall slippa en del av de detaljfrågor som skulle kunna komma upp i diskussionen om Banverkets verksamhet har vi överlåtit delar av planeringen och prioriteringen till Banverket. Det är en bra förutsättning för en delegering, så att det arbete som måste göras blir gjort på ett effektivt sätt och prioriteras rätt.

Riksdagens uppgift är att fastställa målen och ramarna för deras verksamhet och inte minst att följa upp och se att våra beslut blir sådana som vi har tänkt oss.

Rörligheten i vårt land ökar hela tiden. Människor reser, pendlar och rör sig betydligt mera i dag än tidigare. Detta sker trots att nya tekniska landvinningar har gjort det möjligt att egentligen plocka hem mera arbete och därmed resa mindre. Men den personliga kontakten är oersättlig. Människors vilja att skaffa sig nya kunskaper och vänner ställer stora krav på en helhetsbild inom infrastrukturen. Det ställer också krav på flexibilitet och möjligheter till nya lösningar.

En del av de frågor som vi debatterar här i dag är gamla för oss och väl kända i utskottet. Några av årets motioner berör Banverkets verksamhet och inriktning. Regeringen har tillsatt en kommunikationskommission som skall arbeta med att se över hur ett integrerat kommunikationssystem som kan komplettera och foga samman våra olika delar skall se ut. I debatten i dag har vi varit inne på det flera gånger tidigare. När vi nu debatterar Banverkets verksamhet blir det också naturligt för oss att anse de motioner som egentligen avser frågor som berör den kommissionen vara besvarade i och med att ett sådant arbete just nu pågår.

Just nu pågår en dammsugning i alla län för att sammanställa de behov och förutsättningar som finns inför en framtida ekologiskt hållbar trafikpolitik. Resultatet skall sändas till kommissionen för att vävas in i dess arbete. Kommissionen har inte fått ett enkelt uppdrag. Många har önskemål, både i den ena och den andra riktningen. Kommissionen har i uppgift att utvärdera en framtidsfråga som är viktig och gemensam för oss. Vi får nu vänta in kommissionens resultat och ta till oss synpunkterna för att kunna planera ett hållbart trafiksystem för framtiden.

Riksdagen har, som jag nämnde tidigare, satt upp mål som vi vill att Banverket skall leva upp till och sköta. För att det skall vara möjligt förutsätts att det finns vissa pengar att jobba med. I några av de motioner som nu behandlas föreslås att delar av Banverkets bidrag skall minskas. I andra motioner föreslås att det skall ökas. Det är en fråga om hur mycket pengar man har.

Vi har lagt en ram för Banverkets verksamhet, som vi vill skall bli utförd. För att klara den ramen och de målsättningarna krävs en del administration och en del planering. Men precis som på alla andra områden får också infrastrukturen vara med och känna av de besparingar som vi alla märker i dag, till följd av vårt lands dåliga ekonomi. I dåliga tider är det naturligtvis oerhört viktigt att alla pengar som betalas ut från vår gemensamma kassa kan motiveras väl. Vi menar att Banverkets budget kan det.

Banverket

Nya investeringar i järnväg är ett dyrt arbete. De motioner som hänvisar till olika behov av en ut- eller tillbyggnad av befintlig räls motiverar sina förslag med det regionala behovet och med att det är en viktig förutsättning för att människor skall kunna bo och verka i olika delar av vårt land. Det är ett oerhört viktigt argument.

För att det dessutom skall vara lönsamt att planera nya banor krävs en samhällsekonomisk vinst. Det är viktigt för oss att vi använder dessa delar av vår infrastruktur där de passar allra bäst och gör störst nytta. För att bättre veta exakt hur det skall se ut skall vi även i dessa frågor invänta kommissionens arbete. Nya system och utbyggnader skall hänga samman med en helhet och bidra till en regional utveckling. I takt med förändrade förutsättningar för andra delar i vårt land såsom industrin och befolkningsstrukturen krävs ibland ny planering även för Banverket.

Redan 1991, under ledning av Georg Andersson, startades delar av det mycket stora investeringsprogram som nu gäller infrastrukturen. Vi har kommit en bit på väg, men vi måste gå vidare.

På vägen, i det arbetet, finns bl.a. en omaxlingsstation i Haparanda, som Karl-Erik Persson nämnde. Banverket tittar nu på godsflödet och på möjligheterna att effektivisera ett samarbete.

Ett återkommande problem för Banverket är de många trafikolyckor som sker varje vinter, då renarna i de norra delarna av vårt land letar sig fram på rälsen. Förra året anslog riksdagen extra arbetsmarknadspengar för att skynda på arbetet med att sätta upp stängsel som försvårar för renarna att komma ut på banan. Det har varit till viss hjälp, men fortfarande inträffar alltför många olyckor av det här slaget. Det är ett problem för renägarna, för tågförarna som måste ta hand om de skadade djuren och för Banverket som varje år ådras stora kostnader för detta.

Vi i utskottet förutsätter att de berörda parterna fortsätter att försöka finna gemensamma lösningar som minskar antalet olyckor ytterligare. Trafiksäkerheten utgör en viktig fråga, även på andra områden. Det samarbete som nu finns mellan Polisen, kommunerna och de ansvariga verken är mycket bra och kan leda till något gott.

För att kunna integrera ett svenskt sammanhållet kommunikationssystem med övriga Europa är det viktigt att vi är med och driver på våra frågor inom infrastrukturen i EU. Det gäller också i förhållande till övriga europeiska länder. Förutsättningen för att vi skall kunna hitta gemensamma system för att underlätta gränsöverskridande arbete är en öppen och aktiv dialog. Eftersom Sverige i vissa delar dessutom har kommit långt i arbetet med att planera ett sammanhållet kommunikationssystem, är det ännu mera värdefullt att vi finns med i det framtida arbetet. Jag förutsätter att vi gemensamt kommer att se till att så också blir fallet.

Fru talman! Mot bakgrund av det anförda yrkar jag bifall till hemställan i föreliggande betänkande och avslag på samtliga motioner.

Banverket

Anf. 62 PETER ERIKSSON (mp)

Fru talman! Jag skall ta upp ett par frågor som jag tycker är viktiga i det här betänkandet. Jag skall börja med att uttrycka min glädje över att man i utskottet har sett mycket positivt på satsningen på järnvägar över Nordkalotten och Barentsregionen och en fortsatt satsning på Haparandabanan. Man ser också positivt på en ny bandel mellan Karlsborg och Haparanda, som avsevärt förkortar sträckan och underlättar en kraftig ökning av godsflödet på järnväg i det här området.

Vad som förvånar mig är dock att utskottet inte samtidigt tog stark ställning för en ny omaxlingsstation i Haparanda, som Vänstern också har talat om i dag. Det hade varit naturligt. Det är en förutsättning för att man skall kunna få ett bra och effektivt flöde i framtiden mellan den finsk-ryska järnvägen och den svenska. I Finland och Ryssland har man som bekant en bredare spårvidd än vad vi har i Sverige. Det är i dag ett stort problem när det gäller att få en effektiv och snabb överföring av tågtransporter mellan det svenska och det finska järnvägssystemet. En omaxlingsstation skulle göra det oerhört mycket lättare och effektivare i framtiden.

Jag vill starkt yrka bifall till reservation 8 om en uppbyggnad av en omaxlingsstation i Haparanda.

Jag tycker att det är tråkigt att t.ex. Moderaterna har en riksdagsledamot som har skrivit en motion i just den här frågan, men att man sedan inte orkar stödja frågan i gruppen och följa upp frågan i plenum. Det är synd, särskilt som jag tycker att man har fått fin publicitet i massmedierna om en omaxlingsstation hemma i Norrbotten. Det är tråkigt att man inte orkar följa upp det i Stockholm.

Jag vill även ta upp frågan om Botniabanan och dess sträckning från Umeå vidare upp till Luleå, eventuellt också vidare till Haparanda. Den delen brukar ibland kallas Norrbotniabanan. Det råder en viss diskussion om hur man skall göra med den sista delen av sträckningen.

Jag är orolig över att framför allt socialdemokraterna har visat sig vara mycket ljumma inför satsningen på Norrbotniabanan och till att bygga vidare på projektet Botniabanan. Jag är rädd för att socialdemokraterna med den inställningen kommer att hindra en effektiv och bra järnvägslösning längs Norrlandskusten.

En förutsättning för att man skall få Botniabanan rejält lönsam med bra trafik är att man också bygger den vidare till stora orter på kusten, t.ex. Skellefteå, Piteå och Luleå. Då får man en integrerad heltäckande lösning som också är samhällsekonomiskt, och sannolikt också företagsekonomiskt, motiverad i framtiden. Om man gör en halvhjärtad insats och slutar med sträckningen i Umeå kommer det att bli betydligt svårare att få den långsiktigt lönsam och bärkraftig i framtiden.

Jag vill tacka för det initiativ som andre vice talmannen har tagit för att få fram en flerpartimotion om Ostkustbanan och sträckningen hela vägen upp. Det är synd att inte socialdemokraterna också var med på den motionen.

Nu finns det en parlamentarisk utredning om de långsiktiga trafiklösningarna. Jag hoppas att man även där kommer att ta fram och peka på vikten av att vi får en kustbana som sträcker sig hela vägen längs

Norrlandskusten och inte slutar halvvägs. Jag hoppas också att socialdemokraterna där har litet mer långsiktighet och miljömässigt bättre tar till vara de intressen som faktiskt finns för att satsa på det här projektet och att de är villiga att tänka om.

Anf. 63 ULRICA MESSING (s) replik

Herr talman! Jag tror inte att det råder några delade meningar mellan Peter Eriksson och mig eller mellan er och oss om vikten av en fungerande järnväg längs kusten. De projekteringar och beräkningar som har gjorts hittills på den sträckan har ju varit mycket bra och lönsamma. Hur fortsättningen kommer att se ut måste vi få titta litet mer på. Den delen är inte projekterad och därför inte lika klar.

När det gäller en omaxlingsstation i Haparanda står det väldigt bra skrivet i det betänkande som nu debatteras att Banverket skall titta på det godsflöde som går mellan Sverige och Finland och de gemensamma förutsättningar som skulle behöva ordnas upp på ett bättre sätt, t.ex. när det gäller spårproblematiken. När Banverket återkommer får vi se om lösningen på detta är en omaxlingsstation. Det är mycket bra skrivet om detta i det betänkande som finns.

Anf. 64 PETER ERIKSSON (mp) replik

Herr talman! Min oro för den s.k. Norrbotniabanan kommer sig av att ledande socialdemokrater visat en väldig tvehågsenhet i den här frågan. Trots att näringslivet i Norrland har kunnat visa att det är en samhällsekonomiskt motiverad och lönsam satsning har socialdemokraterna tvekat väldigt mycket. Olika företrädare har gett olika signaler. Det vore mycket positivt om riksdagen tydligare kunde ta ställning för att göra den här satsningen.

Anf. 65 ULRICA MESSING (s) replik

Herr talman! Vi skall ju inte här i kammaren i dag rösta om hur olika socialdemokratiska ledamöter har uttalat sig utan om det betänkande som ligger. Där finns inga tveksamheter utan det är ganska bra skrivet.

Anf. 66 PETER ERIKSSON (mp) replik

Herr talman! Man kan inte säga att det är ganska bra skrivet om Norrbotniabanan och dess sträckning. Det är över huvud taget knappt skrivet något om detta. Jag är absolut inte nöjd med den socialdemokratiska inställningen om den innebär att man tycker att det är ganska bra skrivet om detta.

Men om ni verkligen är intresserade av att göra en seriös undersökning och satsning på detta skulle jag kunna ändra mig. Men betänkandet säger ju varken bu eller bä i den frågan.

Anf. 67 ULF BJÖRKLUND (kds)

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation nr 1. Den berör Banverkets verksamhet. Jag kommer inte att hantera frågan i mitt anförandet. Den har diskuterats mycket tidigare. Men kristdemo-

kraterna har en motion, T239, som just berör effektivisering av Banverkets verksamhet. Jag vill alltså yrka bifall till den.

För övrigt vill jag beröra några frågor som det inte har sagts så mycket om. De gäller Inlandsbanan och dessutom en länsbana, Västerdalsbanan. Västerdalsbanan är ju en typisk länsjärnväg. Även vi har den uppfattningen att den typen av frågor kanske inte skall diskuteras alltför mycket här. Det är ju mer övergripande frågor och riktlinjer som bör tas upp här. Men det kan väl inte skada att man ibland får belysa de här banornas värde för regionen. Den betydelsen är ju i många avseenden ganska stor.

Västerdalsbanan är ju en mycket betydande regional bana i Dalarna. Den har stor regionalpolitisk betydelse. Länsstyrelsen har tidigare använt ett antal miljoner ur LTA-anslaget för att satsa på den här banans framtid. Man har dessutom fått särskilda arbetsmarknadsmedel – ungefär lika mycket under innevarande år – för att göra en satsning. Dessutom har länsstyrelsen nu plockat fram en vision. Man jobbar med en vision för framtiden just för Västerdalsbanan och den stora potential som finns både på godssidan och när det gäller turismen.

Det är utan tvekan så att det finns en mycket stor möjlighet till utveckling av godstransporter. Kompletterar man då med de stora möjligheter som turisttrafiken till Sälenområdet ger borde Västerdalsbanan i framtiden kunna betraktas som en statlig angelägenhet.

Vi har ju Sveriges största vintersportområde i Sälen. Ingen annanstans är liftinkomsterna så stora. Ingen annanstans är andelen av fjällturismen så stor. Vi har 30–35 % av den totala fjällturismen här. Vi har 50 000 bäddar. Här finns det en betydligt större kapacitet än i hela Åreområdet och även i hela Norrlands inland. Detta talar för att man i framtiden måste göra en satsning på en förlängning av den här banan till Sälen.

Låt mig för övrigt säga något om Inlandsbanan. I betänkandet finns det ett antal motioner som tar upp möjligheterna till utveckling av Inlandsbanan. Den banan är ju nu hanterad av IBAB. Där pågår redan det som sägs i en motion från Miljöpartiet, nämligen diskussioner med Norge om möjligheten till ett samarbete med norska transporter från norra Norge till den södra delen. Detta är sådant som självfallet behöver vidareutvecklas. Där vill IBAB, Inlandsbanan AB, ha ett stöd från alla tänkbara parter.

Inlandsbanans avreglering har visat på en fördubbling av godstrafiken på banan. I en folkpartimotion förs det fram en tanke på att tvärbanorna på sikt också kanske borde föras över till Inlandsbanans AB för att hitta en möjlig fortsättning för Inlandsbanan efter de fem år som det nu har fattats beslut om. Vidare bör även möjligheterna till eventuella stöd i framtiden från EU:s strukturfonder beaktas.

Detta är sådant som bör beaktas framöver när revisorerna kommer med sin granskningsrapport om Inlandsbanan. Man bör ta med och diskutera hur det här skall se ut i framtiden.

För övrigt har jag inte tänkt att lägga fram något yrkande här. Jag vill bara lämna dessa synpunkter när det gäller Inlandsbanan och Västerdalsbanan. På sikt måste man säkert ta litet mer allvarligt på möjlig-

heterna att bygga ut den fram till Sveriges största vintersportområde i Sälen.

Med det nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation nr 1.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 10 §.)

Sjöfart

10 § Sjöfart

Föredrogs
Trafikutskottets betänkande 1994/95:TU12
Sjöfart (prop.1994/95:100 delvis)

Anf. 68 SIVERT CARLSSON (c)

Herr talman! Trafikutskottets betänkande nr 12 handlar om sjöfart. Det faktum att två tredjedelar av vårt klot består av vatten och att resten enligt mången sjövän närmast är att betrakta som förtöjningsplatser borde i sig vara argument nog för att ytterligare utveckla sjöfarten och sjötransporterna. Men samma faktum borde också vara argument nog för att inse att en sådan utveckling bör och måste ske i och genom ett internationellt samarbete. Vattnen är gemensamma.

De flesta av de frågor som tas upp i betänkandet och de flesta motionsyrkandena hänvisas till pågående utredningar, vilka inte är få. Detta visar att sjöfarten alltmer uppmärksammas, och detta med fog. Sjöfarten kommer att bli allt viktigare. Sjöfarten är det mest energieffektiva trafikslaget. Utvecklad sjöfart krävs för att miljömålen skall klaras.

Därför är det positivt när utskottet anser att arbetet med att uppnå en minskning av sjöfartens negativa miljöpåverkan är en angelägen uppgift för Sjöfartsverket liksom att detta miljöarbete skall ha en "internationell tyngdpunkt".

Detta ställningstagande tillgodoser syftet i en aktuell centermotion. Vi ser fram emot en handlingsplan för skärpta internationella överenskommelser om mera miljöriktig sjöfart.

Med ökad sjöfart följer också ökade krav på säkerhetsregler beträffande t.ex. konstruktion, utrustning, utbildning, behörighet osv. Även detta arbete måste enligt Centerns mening bedrivas i ett ökat internationellt samarbete. Särskilt måste ett ökat regionalt samarbete utvecklas mellan länderna kring Östersjön av säkerhetsskäl och av miljöskäl.

En frisk Östersjö förutsätter en renare havs- och kringmiljö. Speciellt tror jag att sjötrafiken i de södra delarna av Östersjön under senare år har fått en ökad betydelse. Den har i realiteten ökat med 25 %. Mot den bakgrunden är det viktigt att se över, ytterligare utveckla och samordna sjöräddning och informationsinhämtning och att samutnyttja olika befintliga resurser.

Det nyligen undertecknade flyg- och sjöräddningsavtalet mellan Sverige och Tyskland är ett bra exempel på ett led i rätt riktning när det gäller sjöräddning och sjösäkerhet i bl.a. södra Östersjön.

Herr talman! När det gäller den återkommande frågan om fritidsbåtsregister har vi i Centern den uppfattningen, att nuvarande frivilliga register som på kort tid samlat ca 160 000 båtar utgör ett gott bevis på frivillighetens möjligheter. Det finns därför skäl, menar vi, för att låta denna framgångsrika verksamhet fortsätta innan andra eventuella förslag och åtgärder diskuteras.

Med detta vill jag, herr talman, yrka bifall till reservation 10 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 69 KENTH SKÅRVIK (fp)

Herr talman! Sjöfarten är ett av de stora trafikslagen i de svenska och internationella kommunikationerna, och den är mycket betydelsefull för framtidens transporter.

För tillfället pågår det flera utredningar beträffande våra transporter, varav Sjöfartsutredningen är en. Den har precis startat sitt utredningsarbete, varför det känns speciellt svårt att i dag ingående debattera dessa frågor samt kräva några stora förändringar för sjöfarten.

Vi vet alla vad sjöfartsnäringen har betytt och kommer att betyda i framtiden för transporter mellan länder och folk – för godstransporter och persontrafik. Vi vet också att denna näring är nödvändig för framtiden och för Sverige.

Det känns också angeläget att detta transportslag knyts fastare till Sverige. Det skulle innebära att s.k. utflaggade svenska fartyg så snart som möjligt skulle kunna flaggas om till svensk flagg, vilket kan ge fler svenska sjömän arbete på de svenska fartygen. Detta har också gjorts mer och mer den senaste tiden, vilket är glädjande.

Det är nödvändigt att säkerheten till sjöss både för de anställda och för passagerare noga studeras och förbättras, samt att sjöfartens ansvar för miljöfrågorna förbättras. Sjöfarten måste ta *sitt* ansvar i det gemensamma miljöansvaret för renare havsvatten och renare stränder.

Den s.k. Gotlandsutredningen är snart klar med sitt betänkande. Det innebär att frågorna kanske äntligen kan få sin lösning på ett varaktigt sätt när det gäller transporterna till och från Gotland.

Vi från Folkpartiet finns med på en reservation tillsammans med moderater och Centern vad gäller fritidsbåtsregistret. Vi anser att man skall kunna ge det frivilliga anslutandet till frivilliga register en möjlighet att lyckas innan man åter försöker införa ett obligatoriskt register. Det går inte att resonera bort att någon form av kännemärke på fritidsbåtar har en viss betydelse t.ex. vid efterlysning, sjöräddning och efterforskning av stulna båtar. Men låt oss pröva det frivilliga registret fullt ut innan vi återinför ett obligatoriskt!

Med detta, herr talman, hoppas jag att vi alla ser nödvändigheten av att värna om den svenska sjöfarten, och att vi gemensamt försöker finna lösningar för att ge den svenska sjöfarten en möjlighet att på bästa sätt konkurrera med övriga världens sjöfartsnäringar.

Slutligen vill jag yrka bifall till reservation nr 10.

Anf. 70 KARL-ERIK PERSSON (v)

Herr talman! Detta är det tredje betänkandet från trafikutskottet som vi diskuterar i dag. Återigen skall vi lämna över ett ärende till en ny utredning. Som Kenth Skårvik sade är det litet svårt att diskutera sjöfartspolitiken när utredningen inte har kommit i gång. Vi vet inte riktigt var den kommer att hamna.

Att sjöfarten har en stor betydelse för svensk industri är vi väl alla överens om – framför allt för exportindustrin. Det som händer med svensk sjöfart har stor betydelse för hur vårt land utvecklas. Sjöfarten har, framför allt när det gäller godshanteringen, oerhört stor betydelse.

Regeringarna har ställt oerhört stora krav på sjöfartens näringar och sagt att de skall vara kostnadseffektiva. Man har också gått in och tittat på bemanningen och ställt krav på att bemanningen skall minska i svensk sjöfart. Det görs också för att sjöfarten skall bli effektivare.

Jag tror inte att man kan fortsätta hur länge som helst och kräva att sjöfartens parter skall minska bemanningen ombord. Skall man ha en säker sjöfart måste det också finnas personal som klarar av jobbet. Om vi fortsättningsvis skall ha en säker sjöfart måste det också finnas en bra och välutbildad personal på båtarna. Jag tror inte att man med tekniska hjälpmedel kan lösa allting. Det finns och måste finnas en gräns.

Det är bra att utredningen kom till nu. Den sjöfartspolitik som bedrivs har varit med sedan 1988. Det fattades beslut om den då. Man talade om att man skulle ha en svensk handelsflotta i rimlig omfattning. Beredskapsaspekterna skulle också ha stor betydelse.

Vänsterpartiet har två motioner till betänkandet, men när det gäller inriktning på sjöfartspolitiken accepterar vi den skrivning som finns. De förslag och tankegångar vi fört fram i motionen när det bl.a. gäller sjösäkerhet kommer med i den fortsatta utredningen.

Vår andra motion har utmynnat i en reservation. Vi vill att man skall intensifiera arbetet med att se till att svensk sjöfart får hjälp och stöd att installera katalysatorer på fartygen. Vi vet i dag att många av fartygen är väldigt smutsiga och skulle tjäna på katalysatorer.

Jag blir litet fundersam när utskottet avslår vårt yrkande. Det sägs att det är förorenaren som skall ta hela ansvaret. Det är riktigt att förorenarna är de som skall ta ansvaret, men jag vet att staten förut har gått in och hjälpt till på andra områden för att komma till rätta med miljöförstöring. Det är konstigt att staten kan hjälpa till på andra områden medan man är väldigt negativ och ovillig att ställa upp när det gäller sjöfarten. Jag tycker att det är väldigt konstigt.

Med det, herr talman, vill jag yrka bifall till reservation 6, mom. 14, i detta betänkande.

Anf. 71 ELISA ABASCAL REYES (mp)

Herr talman! Vatten är en förutsättning för liv. De tårar som jag fäller i dag kan vara någon annans tårar i framtiden, likaväl som de kan vara snön över fjället. Så fungerar ett kretslopp. Vattnet är vårt gemensamma ansvar. Vi äger det alla gemensamt. Med "alla" menar jag ett globalt perspektiv. Rent vatten är fortfarande en självklarhet för svens-

ken i gemen men en stor bristvara för t.ex. namibier, vilket det senaste projektet har visat.

80 % av jordens yta är täckt med vatten. 80 % av befolkningen bor vid kusten. Ungefär 95 % av alla godstransporter sker till sjöss.

Sjöfarten är sedan årtusenden ett naturligt inslag i människors handel. Sjöfarten är också det energieffektivaste transportsätt som vi använder i dag när det gäller godssidan.

Men sjöfarten har också en baksida som främst består i kraftiga emissioner av svaveloxider och kväveoxider. Med renare bränsle och katalysatorer skulle dock en stor del av dessa emissioner kunna minskas. Kväveutsläppen skulle med en katalysator kunna minskas med 90 %, vilket skulle ha stor betydelse för Östersjön. Man räknar med att ca 30 % av Östersjöns botten i dag är död. Det beror till viss del på kväveutsläppen. I dag använder en stor del av fartygen bränsle med en svavelhalt som överstiger 0,5 %.

Det finns ett slags frivillig överenskommelse mellan vissa rederier, främst på passagerarsidan, som innebär att man använder lågsvavligt bränsle. Vi menar att internationella avtal och nationellt förbud mot försäljning av bränslen som innehåller mer än 0,5 % svavel skulle vara ett effektivt sätt att få bort den miljödåliga bränsleanvändningen. På sikt vill vi se en sänkning av svavelhalten i bränsle till 0,1 %.

Utskottets motivering till avslag på denna yrkan är häpnadsväckande. Man menar att ingenting hindrar ett fartyg från att tanka i något annat land. Det är en argumentation som är fullständigt ohållbar. I så fall skulle en stor del av svensk konsument- och läkemedelslagstiftning vara fullständigt ogiltig. Konsekvensen av utskottsmajoritetens resonemang blir att lagar endast kan stiftas på den nivå där ribban är lägst internationellt sett.

Katalysatorer, som Karl-Erik Persson pratade om, är en dyr investering med en snittkostnad, inklusive installation, på ca 3 miljoner. Trots att bra teknik är fullt tillgänglig hindras investeringen av höga kostnader. Det är därför nödvändigt att sjöavgifter i stor utsträckning ges en miljövänlig karaktär, där katalysatorförsedda fartyg m.m. gynnas. Ett miljöklassystem bör införas på bränsle och en speciell avgift på svavelutsläpp, som blir kännbar, bör tas ut.

Olyckor inomskärs blir allt vanligare och konsekvensen blir ofta oljeutsläpp och, om det vill sig riktigt illa, utsläpp av ytterst miljöfarliga produkter. Vi vill därför att man gör en närmare översyn av transporterna av miljöfarliga ämnen och förbjuder dem om de inte är strikt nödvändiga.

Med tanke på de stora oljeutsläpp som skett på sistone genom olyckor – det finns förstås andra orsaker också – ser vi det som en nödvändighet att använda lots i större omfattning än vad som nu sker. Vi menar att det är ett enkelt sätt att minska olycksrisken och olyckans konsekvenser. Tyvärr har utskottsmajoriteten hänvisat till den framtida Sjöfartsutredningen och yrkat avslag.

Vi menar att lotsning dessutom skall tillämpas i högre grad på de fartyg som har enkelt skrov.

Som bekant har vi miljöpartister länge förordat en energieffektivisering. Vi vill framför allt minska användandet av fossila bränslen och kärnkraft. Därför ser vi det inte alls som en omöjlighet att volymen transporterad olja skulle kunna minskas. Då skulle vi undvika risken för verkligt allvarliga olyckor som skulle hota stora delar av kustområdena och djur och växtliv till havs.

Alltför många allvarliga olyckor med utsläpp av olja har redan skett, måhända inte i Sverige. Men som jag sade inledningsvis känner vatten inga nationsgränser. Kontentan blir att oljeutsläppen till sist drabbar alla, om de får fortskrida.

Vi ser en stor potential i godstransporter med sjöfart. Vi tror att stora möjligheter finns att överföra vägtransporter till sjövägen. Ett normalstort tankfartyg kan ersätta 600 lastbilar till en proportionellt sett mycket mindre energiåtgång. Med de säkerhetskrav vi föreslår och investering i katalysatorer samt ekonomisk styrning för miljöeffektivisering av sjöfarten, är sjöfarten en stor framtidstransport på godssidan och kanske även på passagerarsidan.

Vi vill gärna förorda en expansion av sjöfarten och se att den lyckas avlasta vägarna. Vi menar att det finns fler attraktiva hamnar i Sverige som inte utnyttjar hela sin kapacitet och som skulle kunna avlasta storstädernas hamnar. Ett känt och tydligt exempel är hamnen i Oxelösund, som skulle kunna avlasta Stockholms hamn.

Vi tror att flera hamnar gynnar konkurrensen och sjöfarten generellt. Fler verksamma hamnar skulle dessutom decentralisera hamnintäkterna och avlasta känsliga delar av skärgården.

Vi menar att sjöfarten är mycket viktig. Men dess expansion är även förknippad med ansvar. Därför är det nödvändigt att agera politiskt och använda sig av de tillgängliga instrumenten och den teknik som finns för att minska den negativa miljöpåverkan och öka säkerheten.

Med detta vill jag yrka bifall till reservationerna 3, 5 och 7 men tillägga att jag och Miljöpartiet givetvis står bakom alla våra reservationer och våra två särskilda yttranden. För att spara tid yrkar vi inte bifall till alla reservationer.

Anf. 72 TOM HEYMAN (m)

Herr talman! I anslutning till sjöfartspolitiken finns en rad moderata motionsyrkanden. Men eftersom merparten av dessa frågor nu behandlas i någon av de fem utredningar som arbetar med sjöfartsfrågor för närvarande behöver vi inte ta upp dem i dag. Moderata samlingspartiet har dock en reservation när det gäller förslaget till medelsanvisning för rederistödet.

Herr talman! Alldeles nyligen har vi fått en ny ESO-rapport. Den har titeln Företagsstödet, vad kostar det egentligen?. I denna rapport, som Finansdepartementet har gett ut, konstaterar man bl.a. att "studier om stödens effekter ger i sin helhet en pessimistisk bild. De flesta studier visar på svaga effekter av stöden, ibland negativa effekter som åtminstone ibland motverkar vissa av stödens mål. Mot bakgrund av dessa studier framstår företagsstöden som alltför omfattande. Samhällsekonomiskt negativa effekter konstateras oftast för de konserverande

stöden som subventionerar produktion eller som håller företag vid liv som annars hade gått i konkurs."

Expertgruppen har visserligen inte studerat just rederistödet. Men det finns ingen anledning att tro att det skulle skilja sig från de andra stödformer som man har studerat.

När rederistödet infördes 1989 befann sig den svenska handelsflottan i en akut kris, delvis – men bara delvis – beroende på konkurrens från bekvämlighetsflaggade lågkostnadsbesättningar. Genom krondevalveringen sänktes i realiteten de svenska lönekostnaderna med 25 %. I ett europeiskt perspektiv kan man inte längre hävda att svensk arbetskraft på något sätt är att betrakta som högavlönad.

Konkurrensen från lågkostnadsbesättningar finns visserligen kvar, men detta är inget som är unikt för sjöfarten. Liknande kostnadsrelationer finns även inom andra näringsgrenar, t.ex. skogs- och malmnäringarna.

Dess värre är det så att krondevalveringen och rederistödet har medfört att svenska redare numera, i varje fall delvis, konkurrerar med en arbetsintensiv och omodern utrustning – ett konkurrensmönster som svensk industri i övrigt sedan länge lämnat. Så är t.ex. medelåldern för det svenska tonnaget, speciellt för torrlastarna, förfärande hög.

Problemen för svensk sjöfart är, på samma sätt som för all annan svensk industri, i stället att hänföra till en alltför hög skattebelastning av arbetskraften, alltför höga räntekostnader, som beror på en otillräcklig ekonomisk politik, och till en rigid arbetsrättslig lagstiftning. Men dessa missförhållanden löser vi inte med skattefinansierade stödåtgärder.

Konkurrensen inom den europeiska sjöfarten måste givetvis ske på rimliga och likvärdiga villkor, något som regeringen och den sittande sjöfartspolitiska utredningen närmast får begrunda. En avveckling av det direkta stödet bör däremot påbörjas. Denna slutsats styrks av ESO-rapporten.

Jag yrkar därför bifall till den moderata reservationen om en reducering av stödet med 150 miljoner för nästa budgetår.

Herr talman! Slutligen vill jag säga att Moderata samlingspartiet inte har ändrat uppfattning när det gäller behovet av ett statligt båtregister. Jag instämmer därför i det yrkande som Folkpartiet och Centern har framfört när det gäller reservation 10.

Anf. 73 HÅKAN STRÖMBERG (s)

Herr talman! Det går inte att föra sjöfarten på tal utan att tänka på de senaste årens katastrofala sjöfartsolyckor. Icke minst vårt land och vi själva har drabbats oerhört hårt. Vi minns januarinatten 1993 då färjan Jan Heweliusz sjönk i södra Östersjön. Vi kommer ej heller att glömma färjan Estonias förlisning i utloppet av Finska viken på väg från Tallinn till Stockholm den 28 september förra hösten, då enligt uppgift 852 personer omkom i samband med att Estonia kantrade och sjönk till botten.

Vi kan inte helt förhindra att det kommer att inträffa sjöolyckor även i framtiden. Oftast är sjöolyckor, framför allt de svåra, en kombi-

nation av naturens väsen, tekniska brister och den mänskliga faktorn. Men vi måste ha som mål att göra vad vi kan för att olyckor liknande de som hände med Jan Heweliusz och Estonia aldrig mer kommer att inträffa. Vi kan förbättra sjösäkerheten och höja säkerhetsmarginalerna.

Orsaken till olyckor får aldrig vara att man inte har tid eller råd att åtgärda brister eller ta till sig ny teknik. Det är när olyckorna inträffat som man gör de största tidsförlusterna. Det är också då de största kostnaderna uppstår. Därför måste vi fortsätta att förbättra sjösäkerheten både i vår egen fartygsnäring och på det internationella planet.

Det finns glädjande nog en bred samstämmighet i dessa frågor och ett stort intresse för dem bland riksdagens ledamöter. Det visar inte minst betänkandet. Vi har haft inte mindre än 42 motioner med tillsammans 85 delyrkanden. De handlar till en övervägande del om förbättringar i sjösäkerheten och en renare och bättre miljö. Här är vi eniga. Även om det till betänkandet har fogats elva reservationer kan jag vid min läsning inte finna någon större skillnad i ambitionsnivå vad det gäller sjösäkerhet, fartygs- och sjömiljö. Det är mer detaljer som man vill peka på i reservationerna.

Jag vill också peka på att det finns en stor samstämmighet mellan utskottet och regeringen när det gäller synen på svensk sjöfartsnärings framtida utveckling, förbättrad sjösäkerhet och miljö.

Jag kan inte heller undgå att påpeka att det finns en skillnad i synen på sjöfartspolitiken mellan den nuvarande socialdemokratiska regeringen och den förutvarande borgerliga fyrpartiregeringen. Nu är det inte längre halvårslånga framförhållningar som skall prägla sjöfartspolitiken. Den nuvarande regeringen inser vad vi socialdemokrater i utskottet sedan länge påpekat, att sjöfartspolitiken med dess kostnadskrävande investeringar måste ha en långsiktig framförhållning.

Den förutvarande regeringen och den borgerliga riksdagsmajoriteten bidrog till att den svenska handelsflottan flaggades ut. Man satte andra flaggor i aktern på fartygen än den svenska. Jag kan i viss mån förstå redarnas svårigheter, om de får politiska direktiv från riksdag och regering halvårsvis. Det var just den politiken som Tom Heyman tog upp, som gjorde att det inte skedde några investeringar under den förra regeringsperioden.

Jag är också tillfredsställd med att regeringen har tillsatt två utredningar. Det är först och främst den sjöfartspolitiska utredningen, som skall utreda sjöfartsnäringens långsiktiga perspektiv och se hur man skall kunna främja den svenska sjöfartsnäringen. Dessutom kommer kommunikationskommittén att behandla sjöfarten, hur man kan integrera och koordinera sjöfart, luftfart och landtransporter.

Även om det för närvarande ser ljust ut för den svenska sjöfarten och det sker en återgång till svenska akterflaggor, beror det på den ökade utrikeshandeln och också på kronans låga värde. Vi är mycket beroende av sjöfarten, eftersom Sverige praktiskt taget är en ö när det gäller utrikeshandel. Både export- och importgods fraktas till över 96 % vid något tillfälle på båt eller färja. Då kan man inte förlita sig på att svensk sjöfartsnäring i framtiden skall klara sig på grund av en låg kronkurs.

Jag nämnde två utredningar som nu arbetar med sjöfartsnäringens framtida utveckling. Jag vill också påpeka att det finns ytterligare kommittéer som nyligen tillsatts och som skall arbeta med såväl sjömiljö som sjösäkerhet. Dessutom kommer Gotlandsutredningen att snarast lägga fram sitt betänkande om hur man skall förbättra och effektivisera sjötrafiken med Gotland.

Eftersom motionerna i huvudsak tar upp de frågor som kommer att behandlas i de nu pågående utredningarna, blir motionerna i stort sett tillgodosedda.

Därför ställer sig utskottet bakom förslaget i budgetpropositionen, med undantag av en punkt. Det gäller frågan om Handelsflottans kultur- och fritidsråd, HKF. Här har regeringen föreslagit att HKF skall inordna sin verksamhet under Sjöfartsverket. Det är i och för sig riktigt att man sammanför verksamheter inom samma område, för att effektivisera och spara administration.

När det gäller Kultur- och fritidsrådet finns en internationell överenskommelse om att man skall kunna ge sjöfarande besättningar kultur- och fritidsaktiviteter i svenska hamnar. Förutom bidrag från staten till verksamhet bidrar också de ombordanställdas fackliga organisationer och likaså rederierna till verksamheten. Dessutom finns det en del fonder, som också bidrar och stöttar verksamheten ekonomiskt.

Om verksamheten skulle inordnas under Sjöfartsverket, finns det en oro bland de ombordanställda och deras organisationer för att dessa frivilliga bidrag skulle kunna upphöra. Vi tror från utskottets sida att det kan ligga någonting i detta. Därför säger vi, att om man kan effektivisera verksamheten och administrationen så att man uppnår samma besparingar som ett inordnande under Sjöfartsverket skulle innebära, kan Kultur- och fritidsrådet även i fortsättningen bedrivas i nuvarande organisationsform. Detta vill vi ge regeringen till känna.

Vi gör också ett tillkännagivande av motionerna om återinförande av båtregistret.

Båtregistret infördes 1987 och var obligatoriskt för båtar över en viss längd och med en viss motorstyrka. Det avskaffades 1992. Alla som var i beröring med sjösäkerhet och övervakningsfrågor tyckte att registret var bra och underlättade deras arbete. I stället infördes ett frivilligt register, som handläggs av försäkringsbolagen. Enligt uppgift ingår ca 60 % av fritidsbåtarna i registret. 40 % står alltså utanför registret, och man kan anta att det bland dessa finns sådana båtägare som vållar besvär både för myndigheter och för dem som skall vidmakthålla ordningen till sjöss.

Det finns inte heller någon lag som säger att båtar skall vara ansvarsförsäkrade. Man får således framföra båtar av alla storlekar, t.o.m. stora passagerarfärjor, utan obligatorisk försäkring. Även flygplan får flygas utan ansvarsförsäkring. Däremot får inte en moped med högsta tillåtna hastighet av 30 km framföras utan att den är ansvarsförsäkrad. Det finns motioner till årets riksdag om införande av en obligatorisk försäkring.

Det finns också motioner om att införa en båtskatt. Det är tre utskott som behandlar dessa frågor. Det är trafikutskottet, som handlägger

frågor om båtregistret, lagutskottet, som behandlar ansvarsregler och skatteutskottet, som behandlar skattefrågor. Vi säger i betänkandet att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett samlat förslag om båtregister, ansvarsförsäkring och eventuell skatt när de andra utskotten har behandlat sina motioner.

Vad gäller de reservationer som har fogats till betänkandet, inryms också de förslag som framställs i reservationerna i de utredningar som har tillsatts och som arbetar med sjöfartspolitiken. Det gäller såväl stöd till sjöfartsnäringen som miljö- och säkerhetsfrågor.

Reservation 6 gäller katalysatorer på fartyg. Vi som i går var med vid besöket på Silja Lines färja Symphony fick besked om att det är praktiskt taget omöjligt att installera katalysatorer i befintliga fartyg av utrymmesskäl. En katalysator på denna färja skulle kräva ett utrymme om ca 50 kubikmeter, och ett sådant utrymme finns inte i maskinrummet. Däremot finns katalysator under de dieselmotorer som svarar för elförsörjningen under den tid som fartyget ligger i hamn. Det är en helt annan sak. Utrymme för att sätta in katalysatorer på fartyg för drift finns inte på många båtar. Däremot arbetar man för att hitta annan teknik för att få en bättre rening av dieselavgaserna.

Vad gäller elförsörjningen i hamn, som Miljöpartiet har ett särskilt yttrande om, fick vi i går också beskedet att det för Silja Lines del i Värtahamnen skulle innebära en investering på mellan 8 och 9 miljoner kronor. Miljöpartiet har inte yrkat på detta, men riksdagen kan näppeligen anta ett förslag om att det skall vara obligatoriskt med elförsörjning som är landbaserad utan att skicka med pengar för det.

Därför kan jag, herr talman, föreslå avslag på samtliga reservationsyrkanden och yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 74 SIVERT CARLSSON (c) replik

Herr talman! Håkan Strömberg argumenterar för ett statligt fritidsbåtsregister, och skrivningen från utskottet pekar i samma riktning. Jag tror att det behövs någon form av fritidsbåtsregister, men jag är inte lika övertygad om att det skall vara ett statligt sådant. Om det föregående, statliga registret summerade in 287 000 båtar under fem år och det frivilliga 160 000 på ett år, tycker jag att takten i det frivilliga registret är så rejäl att det inte finns någon anledning att avbryta det i dag, utan det bör få fortsätta ett tag till.

Därför yrkar jag bifall till reservationen.

Anf. 75 HÅKAN STRÖMBERG (s) replik

Herr talman! Vi säger inte att det skall vara ett statligt register, utan vi säger i utskottsbetänkandet att det måste vara ett register som omfattar samtliga båtar med en viss storlek och en viss ordning. Jag håller med om att det förra registret kanske var administrativt krångligt, men det var också mycket motstånd mot det. Jag tror att man kan hitta en mycket bättre administration för ett kommande register. Det är ingenting som säger att försäkringsbolagen inte kan handlägga det i fortsättningen också, men det måste vara ett obligatoriskt register, där alla båtar av en viss storlek skall vara med.

Anf. 76 SIVERT CARLSSON (c) replik

Herr talman! Det var ett hugnesamt besked. För att konfirmera det skall jag läsa vad utskottet säger, vilket jag kan instämma i:

"Trafikutskottet anser – – – att ett fritidsbåtsregister innebär stora fördelar främst från sjösäkerhets- och ordningssynpunkt. Dessa fördelar kan tillvaratas inom ramen för ett frivilligt register – under förutsättning att ett sådant register når samma anslutning som ett statligt, enligt lagregler därom."

Vi är i så fall överens i sak.

Anf. 77 KARL-ERIK PERSSON (v) replik

Herr talman! Håkan Strömberg tar upp frågan om katalysatorer, som vi har en reservation om till detta betänkande. Vi i trafikutskottet var, som Håkan Strömberg sade, på Silja Line i går. Vi delades där upp i två grupper, och jag var inte med i den grupp som hörde den här diskussionen.

Det påminner mig om diskussionen om katalysatorer på bilar, när olyckskorparna var ute och gafflade. De sade att det var omöjligt, att man skulle få bygga om bilarna, att det var fråga om gigantiska summor pengar och att de inte fick plats. Nu för man samma diskussion igen. Man har varit på en båt och hört en part, och då är det hela sanningen. Detta är fantastiskt.

Håkan Strömberg borde kunna komma med en bättre motivering för att avslå en motion. Det här var en av de sämsta motiveringar som jag har hört i den här kammaren.

Anf. 78 HÅKAN STRÖMBERG (s) replik

Herr talman! Det var inte många som byggde om sina bilar och satte in katalysatorer, utan det var framför allt på de nya bilarna som man började införa katalysatorer. Det är samma sak med fartyg. Det är självklart att man när man bygger en ny båt kan ge utrymme för en katalysator. Men att bygga om dessa båtar för att placera en sådan är praktiskt taget omöjligt, därför att det inte finns utrymme. Jag nämnde att det på Finlandsfärjorna behövs ett utrymme på ungefär 50 kubikmeter för denna åtgärd.

Anf. 79 KARL-ERIK PERSSON (v) replik

Herr talman! Håkan Strömberg hakar upp sig på 50 kubikmeter. Det verkar som om det är den enda katalysator som finns. Såvitt jag förstår har sjöfarten på många andra områden diskuterat och kommit fram till andra lösningar. Låt oss inte tvista om det. Men om man skall ha en motivering, kom då inte och säg att detta är omöjligt! Man satte in katalysatorer på gamla bilar – detta var inte omöjligt. Så mycket borde Håkan Strömberg veta.

Anf. 80 HÅKAN STRÖMBERG (s) replik

Herr talman! Det är helt riktigt, som Karl-Erik Persson säger, att man arbetar väldigt intensivt för att rena dieselolja på fartygen. Men det är inte genom katalysatorer, utan det är andra metoder som man är

inne på. Man har gjort verkligt framgångsrika försök, även om man inte har gjort dem i full skala. Det kommer inom en snar framtid ny och bättre reningsteknik utan att man behöver ha katalysatorer på fartygen.

Anf. 81 PER LAGER (mp)

Herr talman! Vi har ett utvecklat och obligatoriskt registreringssystem för bilar och husvagnar, med skatter och försäkringar. Varenda fritidsfastighet är registrerad och beskattad. Tyvärr togs det tidigare införda obligatoriska registret för fritidsbåtar bort med beslutet i december 1992, och därmed försvann fördelarna vad gäller ökad sjösäkerhet, stävjande av ekonomiskt fiffleri, identifiering av stöldgods och miljöförorenare. Frivillighet är väldigt bra, men duger lika litet för fritidsbåtar som för bilar och husvagnar.

En avgiftsbelagd registrering av fritidsbåtar bör, enligt vår mening, göras obligatorisk igen och ligga till grund för ett övervägande om beskattning och en eventuell ansvarsförsäkring. Det gäller att kunna bestrida sjöräddningens kostnader, men i ännu högre grad de ökade miljökostnaderna. Våra känsliga kuster och kusthav stressas och påverkas negativt av de stora fritidsbåtarnas framfart. Det gäller både fauna och flora. I dag är det en allmänt vedertagen tanke att förorenaren skall stå för kostnaderna. Varför skulle då inte båtägarna göra det?

I enlighet med de tidigare registreringsreglerna anser vi att det är rimligt att de mindre båtarna, under 5 meter och med motorer mindre än 14 hästkrafter, undantas.

Herr talman! Det gläder mig att utskottets majoritet i denna fråga har i stort sett identisk inställning. Jag vill därmed yrka bifall till utskottets förslag vad gäller fritidsbåtsregister i mom. 20.

Anf. 82 GUDRUN LINDVALL (mp)

Herr talman! Jag skall ta upp några motioner som jag har väckt tillsammans med flera andra ledamöter från Miljöpartiet. Jag börjar med en motion om reserverade platser på Gotlandsbåtar. Det är ett motionskrav som Miljöpartiet tidigare har fört fram men inte har fått gehör för. Det gäller en mycket berättigad motion.

Gotland är som bekant en mycket uppskattad turistö, och för den som skall ta sig dit och framför allt därifrån på somrarna gäller det att i god tid boka biljett. Man måste vara ute en eller två månader i förväg för att veta att man skall kunna ta sig dit.

Detta innebär naturligtvis problem för gotlänningarna. Om man skall resa från ön under sommarhalvåret, under julen, vid nyåret eller på Kristi Himmelsfärdsdag, måste man vara ute i god tid för att veta att man kan ta sig därifrån. Har man en släkting som bor på fastlandet och akut behöver komma över dit, finns det som regel ingen plats på färjan.

Det här är alltså ett problem för gotlänningarna, och ni kan tänka er hur det skulle vara om det vore likadant i Storstockholm, dvs. att alla som bor i Storstockholm för att kunna komma ut ur staden under sommarhalvåret skulle vara tvungna att boka plats på vägen ett par månader i förväg. Jag undrar om en Stockholmsfamilj skulle acceptera att t.ex. om man har en sjuk dotter i Linköping bli hänvisad till flyget eller till

att man får vänta ett par månader med att hälsa på hos henne. Då skulle det nog bli ganska mycket liv i skällan, och man skulle inse att detta är fullständigt omöjligt. För gotlänningarna är situationen precis sådan.

Det här skulle mycket lätt kunna undanröjas, om man såg till att några platser på linjen, kanske 10 eller 15, alltid fanns reserverade för gotlänningar. Dessa platser kunde kanske hållas upp till ett dygn före färjans avgång eller kanske ända fram till sex timmar före färjans avgång. Det skulle man få se närmare på. Men det borde finnas en möjlighet för bofasta gotlänningar att komma ifrån ön, om de så behöver, även under den tid när den är invaderad av turister.

Det här är ett mycket berättigat krav, och jag hoppas att vi får stöd för motionen i varje fall från de två socialdemokratiska riksdagsledamöterna från Gotland. De borde inse att det inte handlar om diskriminering utan om något som nödvändigt behövs därför att ön i dag är så frekventerad.

Ni kan tänka er en motsvarande situation i er egen stad! En Karlstadsbo tycker att det är självklart att kunna använda vägen även under sommartiden, men för gotlänningar är det alltså annorlunda.

Motionen har beteckningen T607. Jag yrkar bifall till vår reservation 11.

Vi har också väckt en motion om bl.a. svavelhalten i fartygsbränslen, vilken har berörts av Elisa Abascal Reyes. I motionen anförs att det borde finnas möjlighet för fartyg som ligger i hamn att ansluta sig till elnätet. Detta är bl.a. ett Gotlandsproblem. Som bekant är de flesta byggnaderna på Gotland uppförda i kalksten, och Visby finns med på Unescos lista över världskulturarv, men detta kulturarv vittrar sönder. Det beror på att vi använder mycket av oljeprodukter som släpper ut svaveldioxid och begagnar motorer som avger kväveoxider. Dessa ämnen fräter sönder kalkstenen, och det leder till att detaljerna i de kulturvärden som finns i Visby blir allt otydligare. Kulturarvet håller alltså på att vittra sönder.

Ett problem är därvid sjöfarten. När man ligger i hamn låter man ofta hjälpmotorerna gå. Hade man i stället möjlighet att ansluta fartyget till ett eluttag, skulle åtminstone föroreningarna därifrån kunna undvikas. På Gotland stänger man t.ex. Visbys innerstad för biltrafik under sommaren för att försöka motverka den försurning som tär så hårt på kulturskatterna.

Jag är Södertäljebo, och som sådan är jag faktiskt ganska beroende av sjöfarten. Genom Södertälje kanal går ungefär 4 000 båtar per år, och genom den kanalen sker mycket av försörjningen av de stora industrierna i t.ex. Västerås och Köping. Många av transporterna innehåller farligt gods, och Mälaren är som bekant reservvattentäkt för hela Stockholmsregionen.

Vi har fått en lag som säger att de oljetransportfartyg som går över Mälaren och Vänern skall ha dubbla bottnar, men för gamla fartyg gäller en övergångstid om 30 år. Vi menar att det är en alldeles för lång tid. Det skulle räcka med två år för att dessa fartyg skulle kunna byggas om för att få dubbla bottnar.

Det konstiga är att de båtar som finns vid inloppet till kanalen utanför Landsort omfattas av en annan bestämmelse. För dem krävs inte dubbel botten. De går ut i Östersjön, och där finns inget krav på dubbel botten. Det känns litet märkligt att man utanför Landsort vid infarten till Södertälje kanal kan gå med enkel botten men att det inne i kanalen krävs dubbel botten. Samma bestämmelse borde naturligtvis gälla för alla fartyg som tar sig genom kanalen. Faktum är att det inträffar ganska många incidenter. Under åren 1985–1993 förekom 19 incidenter i farleden, och vid två av dem var oljefartyg inblandade.

Det finns alltså stor anledning att se till att den nuvarande övergångstiden mellan Mälaren och Vänern för införande av dubbel botten minskas från 30 till 2 år. Det finns också all anledning för Sverige att se till att det internationellt införs en bestämmelse som säger att de transporter av framför allt olja som sker på Östersjön borde ske enbart med dubbelbottnade fartyg. Det är en säkerhet som Östersjön behöver. Östersjön är en mycket speciell biotop, ett känsligt brackvattenshav vars djur och växter ofta befinner på överlevnadsgränsen.

Vi har också en motion som handlar om de stora båtarna i Stockholms skärgård. Det är ett mycket uppmärksammat problem. Transporterna med de stora båtarna ger svåra erosionsskador på stränderna. Stockholms skärgård, som har en mycket känslig biotop, påverkas rejält av dessa stora båtar. Det skulle gå mycket lätt att flytta dessa transporter till andra hamnar, t.ex. Hargshamn och Kappelskär eller varför inte Oxelösund och Södertälje.

Om dessa hamnar användes i stället för Värtahamnen, skulle de här transporterna genom en känslig skärgård försvinna. Bl.a. skulle det påverka Dennispaketet, som diskuteras så mycket i Stockholms stad och Stockholms län, framför allt den s.k. Norra länken, som just är till för att ta hand om de tunga transporter som går till och från Värtahamnen.

Med en annan trafikpolitik när det gäller hamnarna, genom vilken vi såg till att hamnarna bortom Värtahamnen utnyttjades, skulle vi kunna få en mycket bättre trafiksituation, framför allt i Stockholms innerstad. Vi kan här alltså slå två flugor i en smäll. Jag är förvånad över att inte flera partier än Miljöpartiet har tillstyrkt motion T613. Jag yrkar bifall till reservation 9, där det hemställs om bifall till denna motion.

Sammanfattningsvis yrkar jag än en gång bifall till reservationerna 11 och 9.

Anf. 83 HÅKAN STRÖMBERG (s) replik

Herr talman! Jag har när det gäller Gotlandstrafiken ingen annan uppfattning än Gudrun Lindvall. Självklart skall gotlänningar och andra som vill besöka Gotland ha möjligheter till bra transporter och även att få sittplatser. Men Gotlandsutredningen kommer under de närmaste dagarna att avlämna sitt betänkande. Den är i slutjusteringsskedet, och den har i uppgift att lösa just dessa frågor. De andra frågor om färjetrafiken som Gudrun Lindvall tar upp ligger i den nyligen tillsatta utredningens uppgifter. Är det inte bättre att de som nu sätter sig ned och

verkligen skall borra sig in i dessa detaljer och problem som man har konstaterat får jobba färdigt? Låt dem lägga fram ett förslag till en långsiktig och enhetlig lösning på detta.

Jag håller självklart också med om att det vore bättre om fartyg som ligger i hamn hade möjlighet till landbaserad elström, men för detta erfordras mycket kostnadskrävande investeringar. Riksdagen kan inte fatta beslut om detta utan att också skicka med pengar till detta, och de finns som bekant inte i statsbudgeten i dag.

Anf. 84 GUDRUN LINDVALL (mp) replik

Herr talman! Jag är glad över att Håkan Strömberg i alla fall kan sträcka sig så långt att han inser att gotlänningarna har problem. Jag är övertygad om att om flera partier hade representanter på Gotland, skulle Gotlands problem diskuteras mycket mera.

I det betänkande som vi nu behandlar hänvisas det tyvärr inte till Gotlandsutredningen utan till att den bestämmelse som vi krävt skulle vara diskriminerande. Jag undrar om Håkan Strömberg skulle tycka att det vore diskriminerande om hans bostadsort skulle vara avskärmad under sommarhalvåret och om han som boende där skulle behöva begära möjlighet att ta sig fram på vägen. Jag skulle tro att han tycker att det är en medborgerlig rättighet. Jag menar också att det handlar om en medborgerlig rättighet för gotlänningarna att när de behöver det kunna ta sig därifrån och att de inte skall behöva planera sitt resande flera månader i förväg.

Jag är förvånad över att ett så enkelt krav, som gotlänningarna har drivit i så många år, skall vara så svårt att få tillgodosett. Jag anser inte att det handlar om diskriminering utan om att göra livet lättare för dem som bor på en ö som Gotland. Färjan är faktiskt deras väg.

Anf. 85 HÅKAN STRÖMBERG (s) replik

Herr talman! Jag tycker inte att det är tillfredsställande att man i Gotlandstrafiken skulle göra skillnad på människor på grundval av var de bor. Självklart skall alla människor som har intresse av att resa till eller från Gotland ha möjlighet att resa, oavsett om de bor där hela året eller tillfälligt under sommaren eller kommer dit för ett kort besök. Man bör inte säga att en viss kategori skall ha företräde framför andra. Vi måste lösa Gotlandstrafiken så att alla har möjlighet att inom rimlig tid, till skälig kostnad och med god bekvämlighet besöka Gotland.

Anf. 86 GUDRUN LINDVALL (mp) replik

Herr talman! Om det vore så bra, Håkan Strömberg, att alla människor fick plats på Gotlandsfärjan varje gång de ville åka, vore det här inget problem. Men det skulle inte vara ekonomiskt möjligt för en firma som trafikerar Gotland att ständigt ha så många båtar i gång att det alltid finns plats. Det kommer alltid att finnas vissa trafiktoppar, till vilka man måste vara ute i god tid för att få plats. Detta är ett problem för gotlänningarna. Jag kan inte förstå att en reservering av 15 platser för gotlänningarna på båtarna från Gotland skulle utgöra en så diskriminerande ordning att vi inte kan tillgodose detta rättmätiga krav från

deras sida. På det sättet kan man enkelt utnyttja den "väg" som finns från ön.

Jag tycker att det är småaktigt och konstigt att krångla till det genom att kalla detta diskriminerande. Jag hoppas att denna diskussion skall leda till att vi kan tillgodose detta mycket viktiga krav från gotlänningarna. Gotlandslinjen kan kanske frivilligt gå gotlänningarna till mötes. Det råder tydligen en stor ovillighet hos riksdagsledamöterna här i kammaren att inse att det här är ett stort problem för den som är bosatt på en ö.

Anf. 87 HÅKAN JUHOLT (s)

Herr talman! Vi utsätts dagligen för den risk för katastrof som ett haveri med en oljetanker kan innebära. Utmed våra kuster har vi ett otal mycket svårnavigerade farleder. Det finns farleder där det under särskilda omständigheter borde vara förbjudet för oljetonnage att framföras utan lots.

Enligt min mening är det rimligt att allt oljetonnage som framförs på svenskt vatten åläggs anmälningsskyldighet till myndighet.

I dag förekommer en generell dispens från lotsplikt. Det kan gälla enskilda hamnar men också hela kuststräckor. Frågan om lotstvång prövas med utgångspunkt i farledsförhållanden, fartygets storlek, konstruktion, utrustning och beskaffenhet, bemanning samt lastens miljöfarlighet. Undantag från lotstvånget får medges med hänsyn bl.a. till befälets kännedom om farleden och språkkunskaper i den nödvändiga kommunikationen med lotsplats och trafikinformationscentral. Allt detta beskrivs alldeles utmärkt i utskottets beslutsförslag.

Verkligheten är dock också den att det kan inträffa situationer där ett befäl med miljöfarlig last ombord kommer till en för honom eller henne helt ny hamn; detta på grund av regeln om generell dispens från lotsplikt för en hel kuststräcka.

Enligt min mening bör den generella dispensen för mer än en hamn avskaffas. Jag förutsätter därför att utskottet bevakar dessa krav i samband med de nu pågående utredningarnas arbete och också i samband med att man behandlar de pågående utredningarnas slutsatser senare i utskott och i kammare.

Anf. 88 HÅKAN STRÖMBERG (s)

Herr talman! Vi har här talat om uppgiften att se över detta, så att vi får en bättre sjösäkerhet. Självfallet ingår där också frågor om hur lotstvång och obligatorisk lotsning av fartyg på svenska vatten skall behandlas. Sådana frågor kommer alltså att tas upp. I övrigt har Sjöfartsverket också att ständigt se över detta och att följa upp vad som händer på det här området.

Överläggningen var härmed avslutad.

JoU17 Ändringar i lagen (1994:1704) om lageravgift på socker och ris

Mom. 1 (lagförslagen)
1. utskottet
2. res. (m, c, fp, mp)
Votering:
153 för utskottet
140 för res.
56 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet:	134 s, 18 v, 1 kds
För res.:	67 m, 24 c, 24 fp, 1 v, 16 mp, 8 kds
Frånvarande:	27 s, 13 m, 3 c, 2 fp, 3 v, 2 mp, 6 kds

Mom. 2
Kammaren biföll utskottets hemställan.

SkU32 Ändrad ansökningstid för skattereduktion för reparation och ombyggnad av bostadshus
Kammaren biföll utskottets hemställan.

TU13 Trafikpolitikens inriktning
Mom. 2 (trafikpolitikens inriktning i övrigt)
Yrkanden:
1. utskottet
2. res. 1 (m)
3. res. 2 (c)
4. res. 3 (v)
5. res. 4 (mp)
6. utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till mot. T239 yrk. 1 (kds)
Förberedande votering 1:
17 för res. 4
12 för mot.
270 avstod
50 frånvarande
Kammaren biträdde res. 4.
Förberedande votering 2:
20 för res. 3
16 för res. 4
261 avstod
52 frånvarande
Kammaren biträdde res. 3.
Förberedande votering 3:
25 för res. 2
19 för res. 3

255 avstod
50 frånvarande
Kammaren biträdde res. 2.
Förberedande votering 4:
66 för res. 1
26 för res. 2
207 avstod
50 frånvarande
Kammaren biträdde res. 1.
Huvudvotering:
170 för utskottet
68 för res. 1
61 avstod
50 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet:	137 s, 23 fp, 10 v
För res. 1:	68 m
Avstod:	25 c, 1 fp, 9 v, 16 mp, 10 kds
Frånvarande:	24 s, 12 m, 2 c, 2 fp, 3 v, 2 mp, 5 kds

Mom. 3 (besparingar budgetåren 1997 och 1998)
1. utskottet
2. mot. T239 yrk. 6 (kds)
Kammaren biföll utskottets hemställan genom uppresning.

Övriga moment
Kammaren biföll utskottets hemställan.

TU14 Banverket
Mom. 1 (Banverkets verksamhet)
1. utskottet
2. res. 1 (m)
Votering:
217 för utskottet
80 för res. 1
52 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet:	137 s, 21 c, 24 fp, 19 v, 16 mp
För res. 1:	68 m, 2 c, 10 kds
Frånvarande:	24 s, 12 m, 4 c, 2 fp, 3 v, 2 mp, 5 kds

Mom. 7 (anslaget Drift och vidmakthållande av statliga järnvägar)
1. utskottet
2. res. 3 (v)
Votering:
276 för utskottet
19 för res. 3

4 avstod
50 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 137 s, 68 m, 25 c, 24 fp, 12 mp, 10 kds
För res. 3: 19 v
Avstod: 4 mp
Frånvarande: 24 s, 12 m, 2 c, 2 fp, 3 v, 2 mp, 5 kds
Elisa Abascal Reyes (mp) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Mom. 8 (anslaget Nyinvesteringar i stomjärnvägar)
1. utskottet
2. res. 6 (mp)
Votering:
243 för utskottet
15 för res. 6
38 avstod
53 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 136 s, 36 m, 25 c, 24 fp, 11 v, 1 mp, 10 kds
För res. 6: 15 mp
Avstod: 31 m, 7 v
Frånvarande: 25 s, 13 m, 2 c, 2 fp, 4 v, 2 mp, 5 kds
Göran R Hedberg (m) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.
Kia Andreasson (mp) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 16 (planeringsinriktning)
1. utskottet
2. res. 7 (mp)
Votering:
268 för utskottet
30 för res. 7
1 avstod
50 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 137 s, 68 m, 25 c, 24 fp, 4 v, 10 kds
För res. 7: 14 v, 16 mp
Avstod: 1 v
Frånvarande: 24 s, 12 m, 2 c, 2 fp, 3 v, 2 mp, 5 kds

Mom. 21 (omaxlingsstation i Haparanda)
1. utskottet
2. res. 8 (v, mp)

Votering:
262 för utskottet
35 för res. 8
1 avstod
51 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 137 s, 67 m, 24 c, 24 fp, 10 kds
För res. 8: 19 v, 16 mp
Avstod: 1 c
Frånvarande: 24 s, 13 m, 2 c, 2 fp, 3 v, 2 mp, 5 kds

Övriga moment
Kammaren biföll utskottets hemställan.

TU12 Sjöfart
Mom. 1 (medelsanvisning för Bidrag till svenska rederier)
1. utskottet
2. res. 1 (m)
Votering:
230 för utskottet
67 för res. 1
52 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 137 s, 1 m, 25 c, 23 fp, 19 v, 15 mp, 10 kds
För res. 1: 67 m
Frånvarande: 24 s, 12 m, 2 c, 3 fp, 3 v, 3 mp, 5 kds

Mom. 6 (konstruktionskrav för tankfartyg m.m.)
1. utskottet
2. res 2 (mp)
Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 7 (förbud mot sjötransport av miljöfarliga ämnen m.m.)
1. utskottet
2. res. 3 (mp)
Votering:
282 för utskottet
16 för res. 3
51 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 137 s, 68 m, 25 c, 23 fp, 19 v, 10 kds
För res. 3: 16 mp
Frånvarande: 24 s, 12 m, 2 c, 3 fp, 3 v, 2 mp, 5 kds

Mom. 12 (emissioner)
1. utskottet
2. res. 5 (mp)
Votering:
281 för utskottet
16 för res. 5
52 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 137 s, 68 m, 24 c, 23 fp, 19 v, 10 kds
För res. 5: 16 mp
Frånvarande: 24 s, 12 m, 3 c, 3 fp, 3 v, 2 mp, 5 kds

Mom. 14 (statligt investeringsstöd för installation av katalysatorer på fartyg)
1. utskottet
2. res. 6 (v)
Votering:
274 för utskottet
20 för res. 6
1 avstod
54 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 135 s, 68 m, 23 c, 23 fp, 15 mp, 10 kds
För res. 6: 19 v, 1 mp
Avstod: 1 s
Frånvarande: 25 s, 12 m, 4 c, 3 fp, 3 v, 2 mp, 5 kds

Mom. 16 (förbud mot försäljning av vissa fartygsbränslen)
1. utskottet
2. res. 7 (mp)
Kammaren biföll utskottets hemställan genom uppresning.

Mom. 19 (färjor och farleder i Stockholmsregionen)
1. utskottet
2. res. 9 (mp)
Votering:
278 för utskottet
17 för res. 9
54 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 135 s, 68 m, 24 c, 23 fp, 18 v, 10 kds
För res. 10: 1 s, 1 v, 15 mp
Frånvarande: 25 s, 12 m, 3 c, 3 fp, 3 v, 3 mp, 5 kds

Mom. 20 (återinförande av det statliga fritidsbåtsregistret)
1. utskottet
2. res. 10 (m, c, fp)
Votering:
173 för utskottet
124 för res. 10
52 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 137 s, 1 c, 19 v, 16 mp
För res. 10: 68 m, 24 c, 22 fp, 10 kds
Frånvarande: 24 s, 12 m, 2 c, 4 fp, 3 v, 2 mp, 5 kds

Mom. 28 (reserverade platser på Gotlandsfärjorna)
1. utskottet
2. res. 11 (mp)
Votering:
279 för utskottet
17 för res. 11
1 avstod
52 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 136 s, 68 m, 23 c, 23 fp, 19 v, 10 kds
För res. 11: 1 c, 16 mp
Avstod: 1 s
Frånvarande: 24 s, 12 m, 3 c, 3 fp, 3 v, 2 mp, 5 kds

Övriga moment
Kammaren biföll utskottets hemställan.

Arbetsmarknadspolitik

11 § Arbetsmarknadspolitik

Föredrogs
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1994/95:AU11
Arbetsmarknadspolitik (prop. 1994/95:100 delvis)

Anf. 89 PER UNCKEL (m)

Herr talman! Några nya jobb skapas förvisso inte av regering och riksdag. Arbeten uppkommer när företag växer och möjligheter öppnas för att få viktiga uppgifter utförda. Arbetsuppgifterna måste finna dem som är beredda att sörja för att de utförs.

Regering och riksdag kan alltså inte skapa några jobb, men man kan väl och viktigt nog medverka till att andra kan göra det. I det senare hänseendet finns det skäl att enligt min mening vara ytterligt kritisk mot vad regeringen har gjort sedan den tillträdde i höstas. Låt mig exemplifiera vad jag menar.

När den nödvändiga saneringen av statsfinanserna knappt ens föreslås, än mindre förefaller klara sig igenom riksdagens utskott, då stiger räntan.

När räntan stiger och underminerar statsfinanserna ytterligare, samtidigt som detta bromsar angelägna framtidsinvesteringar, förhindras uppkomsten av de jobb som de arbetslösa i dag behöver.

När skattehöjningar med stor precision sätts in mot just de företag som måste stå för nyanställningarna förstärks också arbetslöshetsproblemet. Att högbeskatta i synnerhet små företag är att göra precis tvärtom mot den politik som skulle gagna tillväxten av flera arbeten.

Återregleringen av arbetsrätten slår lika och särskilt hårt mot de småföretag som också regeringen säger sig vilja sätta sådan tilltro till. Oavsett motiven för den genomförda återställarpolitiken är och förblir det ett ofrånkomligt faktum att den har gjort företag som skulle ha velat nyanställa mindre benägna att göra detta.

Den nedrustning av Sveriges forskningsambitioner som regeringen dess värre vill genomföra slår kanske inte mot jobben precis nu men gör det med desto större kraft på litet sikt. Redan i dag skickar emellertid en sådan politik signaler till de mest avancerade företagen att man, om än inte annat så för säkerhets skull, bör investera i andra länder än i Sverige.

När företrädare för regeringen mot allt förnuft anser sig böra underminera energiförsörjningen genom att mitt under en allvarlig ekonomisk kris börja stänga kärnkraftverk, måste dessa företrädare också inse att företagens reaktioner blir att investera någon annanstans, eller att inte investera alls. Energipolitiska dumdristigheter kommer med nödvändighet att gå ut över jobben.

Till sist: Också själva arbetsmarknadspolitiken, med dess åtgärder, ersättningsnivåer och ersättningsperioder, påverkar möjligheterna att få fler i arbete. Det gångna året har vittnesbörden varit särskilt talrika om bristerna i en arbetsmarknadspolitik som förvisso har gamla anor men som är illa anpassad såväl till dagens arbetslöshetsnivåer som till nya villkor på arbetsmarknaden som vi möter. Klientifieringen av de arbetslösa undergräver deras möjligheter att komma tillbaka till reguljärt arbete.

Resultatet av allt detta, herr talman, är en arbetslöshet på en oacceptabelt hög nivå. I dag sjunker visserligen arbetslösheten, framför allt till följd av den tidigare deprecieringen av kronan, men långsammare än vad som tidigare antagits. Också med dessa tidigare mera optimistiska antaganden förväntades arbetslösheten 1998 ligga på nästan 10 %.

Arbetsmarknadsminister Anders Sundström har tidigare karskt förklarat att han "är på väg att föra landet ur massarbetslösheten". Många skulle gärna vilja tro att han har rätt. Allt fler börjar nog emellertid fråga sig om Sundström egentligen vet vad han talar om.

De problem som politiken faktiskt rår på förstärks av att parterna på arbetsmarknaden låst in Sverige i en lönestruktur som gör att viktiga arbeten inte kan utföras mot ersättning. Också av detta skäl är arbetslösheten i dag högre än vad den skulle ha behövt vara.

En regering som menar allvar med jobben gör någonting åt de företeelser som jag här har talat om. Dess värre finns det få, om ens några, tecken på att socialdemokraterna ens är i närheten av att förstå hur en politik för nya jobb egentligen borde se ut. Medan villkoren för en expansion av företagen görs sämre tyr sig Sundström och hans regeringskolleger till en arbetsmarknadspolitik som aldrig, även om den skulle lyckas, kan bli annat än reparativ till sin karaktär.

Fortsätter regeringen så här, herr talman, kommer det att sluta illa.

Moderaterna har en annan syn än socialdemokraterna på hur en politik för riktiga jobb egentligen skall se ut. Denna syn har vi sammanfattat i ett program i sju punkter som lyder som följer.

1. Företagen måste kunna växa och flera företag etableras. Det kan bl.a. ske genom att avdragsrätt för riskkapital införs.

2. Skattesystemet måste ge goda förutsättningar för arbete och företagande genom att skatterna sänks. Det gäller i särskilt hög grad skatt på jobb.

3. Lönebildningen måste främja rekrytering av ny arbetskraft, men också karriär och arbetsbyten.

4. Arbetsmarknaden måste bli en verklig marknad. Dagens arbetsmarknadslagstiftning måste reformeras och generella möjligheter öppnas för enskilda anställningsavtal mellan företag och medarbetare.

5. Socialförsäkringarna måste ändras så att de befrämjar arbete men också medger nödvändigt skydd när rörligheten på arbetsmarknaden tilltar. Arbetslöshetsförsäkringen skall vara allmän.

6. Utbildningen skall vara av hög kvalitet. Den bör kunna fortgå under hela yrkeslivet, bl.a. med hjälp av vad vi kallar personliga utbildningskonton.

7. Arbetsmarknadspolitikens effektivitet måste förstärkas. Det kan ske bl.a. genom sådana ersättningsregler som främjar ett aktivt arbetssökande.

Kring dessa sju områden måste, herr talman, enligt vår mening en politik för förnyelse av Sverige byggas. Att avstå från den utmaning som ligger i programmet – eller att misslyckas – är detsamma som att låsa arbetslösheten vid en nivå som inte är acceptabel, att inte dra nytta av all möjlig mänsklig förmåga och att acceptera ett lägre välstånd än vad vårt samhälle skulle kunna prestera.

Herr talman! Den politik jag här har skissat skulle också kunna beskrivas på följande sätt. Skall Sverige klara kampen för jobben måste företagsamhet bli vårt lands kompromisslösa kultur och livsstil. Att ta sig något för måste ges företräde framför andra värden. Att arbeta och anstränga sig måste alltid löna sig bättre än att inte göra det. Företag och företagare skall ges förtur när de politiska prioriteringarna läggs fast. Görs inte detta, eller dras företagandet in i den politiska debattens oändliga jämlikhets- och rättvisetrauma, kommer kampen mot arbetslösheten att misslyckas.

Företagen är arbetets första frontlinje. De avancerade kunskaperna är den andra.

Få tendenser är så internationellt tydliga som att kunskapsintensiteten världen över tilltar. Det ställer krav på alla medarbetares utbildning

och kompetens. Men det ställer också krav på sådana förutsättningar för den industriella utvecklingen att det allra bästa kan hävda sig särskilt väl.

Sverige har i dag dess värre en industristruktur som inte är tillräckligt anpassad för den nya tidens kunskapskrav. För få företag finns i den internationella kunskapsmässiga fronten. Läkemedels- och elektronikindustrin är för ensamma.

Orsakerna till att det blivit på det här sättet är flera. På staten faller emellertid åtminstone uppgiften att förstå, och helst dessutom att handla i enlighet därmed.

Dagens regering, herr talman, förefaller att inte ens förstå. Handlingarna blir därefter. I stället för att ge sitt stöd till det mest avancerade brännmärks just sådant som osund elitism. Forskningen dras ner som om denna kunde jämföras med sjukförsäkringen, barnbidraget eller karensdagarna.

Sveriges långsiktiga konkurrenskraft, och därmed de riktiga jobben, hänger på att denna blindhet för vad som händer runt omkring oss förbyts i en klarsyn om inte minst små länders, som Sverige, konkurrensvillkor. Och klarsynen brådskar. Inte minst informationsteknologin accelererar den industriella och samhälleliga utvecklingen. Det blir lättare att halka efter och svårare att halka i kapp om man släppt taget.

En högkunskapspolitik är nödvändig för att upprätthålla vårt lands konkurrenskraft. En sådan politik leder emellertid inte automatiskt – det är viktigt att understryka – till att arbetslöshetsproblemen löses. Industrin kommer inte, hur gärna den än skulle vilja det, att kunna engagera alla som vill och skall arbeta.

Högkunskapspolitiken gör emellertid vårt land rikare och vidgar därmed möjligheterna för var och en av oss att ta i anspråk service och tjänster i en sådan utsträckning att arbetslösheten radikalt kan pressas tillbaka. I frigörelsen av den s.k. tjänstesektorn går den tredje frontlinjen för fler jobb.

På få områden som i fråga om tjänsterna är det så tydligt att det inte saknas arbetsuppgifter som behöver utföras. Vad som saknas är emellertid villkor som gör att dessa arbeten kan utföras på marknaden. Arbetet och de som vill arbeta förhindras att finna villkor som gör att arbetet kan utföras avlönat och beskattat.

Herr talman! För att detta skall vara möjligt krävs en annan syn på skatterna men också på lönestrukturen. Förändras skatte- och lönevillkoren för privata tjänster kan många som i dag är på väg in i sysslolöshetens alla risker beredas riktigt arbete, förvisso på ett annorlunda sätt än t.ex. det traditionella industriarbetet men likväl riktigt och meningsfullt.

Också på detta område är emellertid socialdemokraterna uppenbarligen ideologiskt blockerade. Privata tjänster blir plötsligt nästan förnedrande, som om den arbetslöshet som är de nya tjänsternas alternativ skulle vara mänskligt rimligare. Den som säger nej till en angelägen expansion av enskild tjänsteverksamhet säger i praktiken ja till arbetslöshet, inte minst för unga. Någon tredje väg finns dess värre inte tillgänglig.

Mellan de två utvecklingslinjerna, högkunskapssamhället och de enskilda tjänsterna, finns utbildningen som kitt. På en alltmer rörlig arbetsmarknad skall det vara naturligt och utvecklande att byta jobb oftare än i dag. Utbildningsmöjligheter livet igenom ger den enskilde möjligheten och chansen att utvecklas, att göra karriär och att öka sin lön. Det är utbildningen som kan förhindra en skiktning av arbetsmarknaden och ett otillräckligt tillvaratagande av varje människas potential och utvecklingsförmåga.

För att förverkliga en utveckling i denna riktning måste emellertid utbildningsstrukturerna göras annorlunda och de personliga utbildningsincitamenten starkare. Utbildning, förkovran, måste vara en viktig del av den enskildes eget ansvar. På staten faller uppgiften att göra det möjligt för var och en att axla detta.

Också på detta område går regeringen, tyvärr, åt fel håll. Ett nödvändigt utbildningspolitiskt nytänkande har ersatts med en idémässig rigiditet som har mycket litet gemensamt med de villkor det svenska samhället nu möter.

Herr talman! Om de verkliga åtgärderna för fler jobb säger arbetsmarknadsutskottets socialdemokrater nästan ingenting. Allt skall bli vid det gamla. Vetenskaplig kritik mot arbetsmarknadspolitiken viftas undan.

En sådan politik, herr talman, kommer inte att klara de uppgifter man nu står inför. Den är en kapitulation, som dessutom medverkar till att ytterligare underminera tilltron till regeringen, till vårt lands ekonomiska styrka och till Sverige.

I ett viktigt hänseende gör utskottets hantering av budgetpropositionen ont till och med ännu värre.

När det visat sig att arbetsmarknadsministern räknat fel med nästan en och en halv miljard kronor rycker socialdemokraterna på axlarna. Budgeten försvagas. Det är precis ett sådant förhållningssätt som gör att räntan stiger och kronan faller. Och det är precis ett sådant förhållningssätt som Sverige minst av allt behöver.

Herr talman! Det är svårt att frigöra sig från intrycket att regeringen är på väg att tappa kontrollen över ekonomin och att man saknar förmåga att leva sig in i de förhållanden som för framtiden kommer att vara avgörande för hur de nya jobben kommer till. Det första beror nog dessutom i hög grad på det andra.

Tiden är nu mycket knapp för tillnyktring. Frågan är emellertid om regeringen är kapabel till detta. Alltför många tecken tyder på, säger jag mig och många med mig, att återställlarna redan har blivit för många.

Jag ber, herr talman, med understrykande av det som framhålls i de moderata reservationerna i detta sammanhang, att få begränsa mig till att yrka bifall till den första.

(forts.)

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av tredje vice talmannen medgav kammaren att pågående ärende samt de ärenden som hann debatteras färdigt under dagens sammanträde fick avgöras vid morgondagens arbetsplenum.

11 § (forts.) **Arbetsmarknadspolitik** (forts. AU11)

Anf. 90 ELVING ANDERSSON (c)

Herr talman! Den socialdemokratiska sysselsättningspolitiken är på väg att haverera. Regeringen har blivit fånge i sin egen retorik, och priset för detta betalas av de arbetslösa. Om det inte mycket snabbt sker en förändring av den förda politiken kommer vi i Sverige att permanenta en massarbetslöshet på drygt 10 %.

Jag vill mycket starkt varna för en utveckling där vi ser en 10-procentig arbetslöshet som ett normaltillstånd. Vi har en mycket stark uppgång i stora delar av ekonomin. Företagens vinster är stora, och exporten ökar. Trots detta ökar inte sysselsättningen.

Under hösten hade vi en starkt positiv utveckling när det gäller antalet sysselsatta. Ökningen varierar något men var i storleksordningen 13 000 per månad.

Men sedan årsskiftet har ökningen av antalet människor i arbete upphört. Detta anser jag är en direkt följd av socialdemokraternas felaktiga politik under hösten, dels de kraftigt ökade skatterna på lönearbete, dels de s.k. återställarna. Den tidigare regeringen hade lagt en grund för tillväxt, bättre villkor för småföretagen och ökad sysselsättning. Dessa förutsättningar är nu till stor del på väg att raseras. Utvecklingen har gått i stå.

Det är ett skrämmande framtidsscenario som kan målas upp. Hur skall det gå om vi skall möta nästa lågkonjunktur om två tre år med en arbetslöshet på 10 % redan vid ingången i en sämre konjunktur?

Vi måste gemensamt slå fast att arbetslöshet på denna nivå är fullständigt oacceptabel. Socialdemokraterna måste lägga retoriken på hyllan, glömma dogmerna och i stället se verkligheten sådan den är. Förslag som RAS och arbetsföretag är ingen framgångsrik väg för att skapa nya jobb.

Grunden för en full sysselsättning bestäms främst inom andra politikområden än inom arbetsmarknadspolitiken. Det sker genom den ekonomiska politiken, näringspolitiken, regionalpolitiken, miljöpolitiken, utbildningspolitiken och skattepolitiken. Vi måste inom dessa områden skapa förutsättningar för en ekonomiskt hållbar utveckling som leder till välstånd och full sysselsättning i hela vårt land.

Skatteväxling med permanent sänkta arbetsgivaravgifter för de mindre företagen, som finansieras med avgifter på miljöskadliga utsläpp och förbrukning av ändliga naturresurser, är en sådan åtgärd som snabbt kommer att ge nya jobb och samtidigt föra in miljöns utveckling i rätta banor. Inom den s.k. gröna sektorn kan också många nya jobb tillskapas.

Vidare måste vi anpassa arbetsrätten till de små företagens förutsättningar. Vi måste få bättre villkor för provanställningar och en allmän arbetslöshetsförsäkring som undviker ständig rundgång. Detta är exempel på andra åtgärder som måste till.

Herr talman! Jag vet inte om man kan tolka antalet reservationer i det föreliggande betänkandet som ett betyg på regeringens politik. Om så skulle vara fallet är det ett kraftigt underbetyg. Inte mindre än 62 reservationer och 19 särskilda yttranden är fogade till arbetsmarknadsutskottets betänkande om arbetsmarknadspolitiken.

Det omfattande betänkandet och det mycket stora antalet reservationer gör det naturligtvis omöjligt att kommentera allt som förtjänar att kommenteras, så jag kommer att koncentrera mig till några få punkter.

Jag vill börja med ungdomarnas situation på arbetsmarknaden. Arbetslösheten för åldersgruppen 16–24 år är mer än dubbelt så hög som för hela den arbetsföra befolkningen. I januari i år var 82 000 ungdomar utan ordinarie jobb.

I valrörelsen var ett av de socialdemokratiska slagnumren en ungdomsgaranti som skulle garantera alla ungdomar jobb eller utbildning inom 100 dagar. Detta vallöfte har nu devalverats till en målsättning utan något konkret innehåll.

Ungdomspraktiken, som är en väl fungerande åtgärd, skall enligt socialdemokraterna avvecklas och bytas ut mot en ungdomsintroduktion. Det rådande systemet med ungdomspraktik fungerar bra och har i princip räddat en hel ungdomsgeneration från passivitet och bidragsberoende. Drygt 25 % av dem som lämnade ungdomspraktiken under 1994 gick direkt över i arbete och efter tre kvartal hade 44 % fått arbete.

I december beslöt en majoritet i riksdagen att ungdomspraktiken skall avvecklas. En successiv neddragning sker nu, ser vi i arbetsmarknadsstatistiken. För närvarande är 49 000 ungdomar engagerade i ungdomspraktiken.

Men ungdomsintroduktionen, som skall ersätta ungdomspraktiken, har av lätt förklarliga skäl inte blivit någon succé. I förra månaden uppgick antalet personer i ungdomsintroduktion bara till 2 800 stycken. Vad skall hända med alla dessa ungdomar när ungdomspraktiken upphör till halvårsskiftet och ungdomsintroduktionen inte förmår komma upp i tillnärmelsevis erforderliga volymer? Detta tycker jag är en fråga som förtjänar ett svar i dagens debatt.

Håller socialdemokraterna fast vid tabellerna i propositionen om att i genomsnitt 24 000 ungdomar per månad skall vara engagerade i ungdomsintroduktion under nästa år? Hur skall man i så fall nå upp till de här volymerna? Är det egentligen inte hög tid att lägga prestigen åt sidan och bibehålla ungdomspraktiken, i stället för att kasta ut en stor mängd ungdomar i en destruktiv öppen arbetslöshet?

Akademikerpraktiken är ett annat sådant här exempel. Akademikerpraktiken är också en mycket väl fungerande arbetsmarknadspolitisk åtgärd som majoriteten nu skall avveckla. Visserligen har inte akademikerpraktiken nått särskilt stora volymer, men för dem som har del-

tagit i åtgärden har mycket positiva resultat uppnåtts. Varför skall akademikerpraktiken avvecklas?

Utskottets majoritet underkänner också indirekt sina egna åtgärder när det gäller ungdomarna. Man säger att om inga andra åtgärder finns att tillgå skall s.k. särskilda utvecklingsprogram inrättas för arbetslösa ungdomar i åldern 20–24 år om de inte fått arbete, utbildning eller annan åtgärd inom 100 dagar.

Både regeringen och utskottsmajoriteten betonar mycket starkt att detta skall vara en sistahandsåtgärd när allting annat har prövats. Trots detta beräknar man att 53 000 personer i genomsnitt skall omfattas av dessa särskilda utvecklingsprogram varje månad. För att vara en sistahandsåtgärd, när allting annat har prövats, är det en mycket stor volym. Men det beror väl på att inte ens socialdemokraterna själva tror att ungdomsintroduktionen kommer att bli särskilt omfattande.

Arbetslivsutveckling, ALU, är en annan väl fungerande åtgärd som regeringen nu drastiskt vill minska – från drygt 40 000 personer per månad till 10 000 per månad – utan att några egentliga alternativ finns.

AMS förespråkar i sin senaste framställning att en volym på i storleksordningen 40 000 måste finnas kvar bara för att klara att de akuta utförsäkringsfallen kan kvalificeras för en ny a-kasseperiod.
Även LO, som jag har förstått numera dikterar en stor del av arbetsmarknadspolitiken, föreslår kraftigt höjda volymer för ALU-åtgärderna jämfört med regeringens förslag. På detta område har vi i Centern samma grunduppfattning som AMS och LO.

Jag tycker att det är viktigt att vi i så stor utsträckning som möjligt arbetar med redan kända, och väl fungerande, åtgärder inom arbetsmarknadspolitiken. Ungdomsintroduktion, ALU och akademikerpraktik är sådana exempel. Fördelen med dessa är att de är kända. Man är väl förtrogen med dem t.ex. inom AMS och på arbetsförmedlingarna. Därför kan man arbeta mycket effektivt med dessa åtgärder. De är också kända av arbetsgivare och enskilda arbetssökande. Att av dogmatiska skäl ändra system gör att vi förlorar tempo och effektivitet. Fler människor kommer därigenom att hänvisas till den öppna arbetslösheten.

En växande grupp långtidsarbetslösa hamnar i ett läge där det mer gäller att de själva skall ges möjlighet att finna vägar till arbete än att de ensidigt skall låtas vara beroende av arbetsförmedlingens resurser och bedömningar. Särskilt gäller detta för den äldre arbetskraften. Centern föreslår därför att det skall införas ett s.k. personligt rekryteringsstöd, PR. Det personliga rekryteringsstödet skall knytas direkt till den som har varit inskriven på arbetsförmedlingen i två år och är inne på sin andra a-kasseperiod. Stödet utgår utan arbetsförmedlingens beslut under sex månader så snart personen i fråga har fått en anställning med avtalsenliga villkor. För den enskilde innebär det att denne själv, med sitt rekryteringsstöd i ryggen, kan argumentera med arbetsgivaren för sitt återinträde på arbetsmarknaden.

Herr talman! Som jag nämnde inledningsvis är det i mycket stor utsträckning inom andra politikområden som grunden för tillväxt i sysselsättningen läggs fast. Genom arbetsmarknadspolitiken kan man förstär-

ka eller försvåra en sådan utveckling. För oss i Centern är regional balans ett viktigt mål för den ekonomiska politiken. Dess värre finns nu ett antal förslag som i stället leder till ökad obalans. Indragningen av CSN-kortet för högskolestuderande är ett sådant förslag som ytterligare befäster betydelsen av geografisk närhet till den högre utbildningen.

Inom arbetsmarknadspolitikens område finns ytterligare ett exempel som kommer att leda till centralisering och ökad regional obalans, nämligen förslaget om att medelst s.k. starthjälp återigen sätta fart på flyttlassen i Sverige. Det torde vara odiskutabelt att dessa flyttlass i huvudsak kommer att gå i endast en riktning, nämligen från de mest utsatta regionerna till de mest expansiva. I vårprognosen från AMS konstateras nu att de regionala skillnaderna när det gäller tillväxten av nya jobb ökar och kommer att fortsätta öka.

Om vi skall ha en regionalpolitik värd namnet krävs en helhetssyn över olika politikområden. Det går inte att med ena handen försöka stimulera företagsutveckling i skogslänen samtidigt som man med den andra handen driver resebyråverksamhet för att avfolka samma bygder. Därför är förslaget om att återigen låta flyttlassen börja rulla mycket olyckligt, men tyvärr är det inte särskilt förvånande eftersom den nuvarande regeringen redan på olika sätt har manifesterat sin centralistiska politik och sin ovilja att söka skapa regional balans i vårt land.

Herr talman! Om vi inte skall hamna i en oacceptabel situation med en permanent massarbetslöshet måste socialdemokraterna nu lägga retoriken på hyllan. Det måste till en politik för en ekonomisk tillväxt och en lägre ränta. Vi måste få ett väsentligt bättre klimat för små- och nyföretagande i vårt land, och vi behöver en effektiv arbetsmarknadspolitik.

Fru talman! Jag står självfallet bakom samtliga de reservationer till arbetsmarknadsutskottets betänkande som jag har undertecknat, men med hänsyn till arbetssituationen i kammaren nöjer jag mig med att konkret yrka bifall till reservationerna nr 2 och 55.

Anf. 91 ELVER JONSSON (fp)

Fru talman! Arbetsmarknadsutskottets betänkande, som vi nu har att ta ställning till, kan med fog betraktas som utskottets viktigaste dokument. Man skulle kunna säga att det är ett dyrt dokument. 98 miljarder kronor kostar den svenska arbetsmarknadspolitiken just nu, inklusive a-kassorna. Det är nästan 100 miljarder kronor. Tanken svindlar. Det är nödvändiga men alltför stora belopp.

Detta betänkande kommer att beröra de hundratusentals människor i vårt land som nu går utan arbete och inget hellre önskar än att få ett jobb att gå till. Dagens beslut borde innebära en uppfyllan av en sådan önskan. Men trots den stora satsningen på arbetsmarknadspolitiken har vi inga garantier för en hög sysselsättning och en låg arbetslöshet. Detta är säkerligen någonting som också regeringen önskar, men åtgärderna och förändringarna har sådana uppenbara brister att en hög arbetslöshet kommer att gälla under en lång tid. Socialdemokraterna hade valbudskap om den alltför höga arbetslösheten, som man då lastade den förra regeringen för. Den ser ut att cementeras på ett mycket olyckligt sätt.

Problemet för den socialdemokratiska regeringen är tvåfaldigt. Det handlar självfallet om den svåra konjunkturen men framför allt om de många illusionerna, det myckna önsketänkandet och de många fiendebilderna. Verkligheten har blivit regeringens svåraste fiende.

I dag har räntan gått i höjden. Kronan är på väg ner, om inte riktigt i avgrunden så alltför djupt. Man kan fråga sig, fru talman, vad det har med dagens ärende och debatt att göra. Jo, det här slår mycket hårt mot statens budget och alla hushållsportmonnäer. Förtroendet för Sveriges förmåga att häva sig ur vågdalen betvivlas av omvärlden. Detta slår hårt mot vår arbetsmarknad. Det är de långtidsarbetslösa, de många ungdomarna utan arbete och de handikappade och invandrarna, som har svårt att få fotfäste på arbetsmarknaden, som främst får betala det höga priset.

Fru talman! Det finns ändå anledning att erinra om den gemensamma syn på arbetsmarknadspolitiken som finns inom utskottet, främst när det gäller den s.k. arbetslinjen. Vidare handlar det om andra politikområden. Den ekonomiska politiken blir ändå högst avgörande för sysselsättningen. Arbetsmarknadspolitiken i sig skapar inga nya långsiktiga riktiga jobb. Men den har en avgörande betydelse för att människor skall kunna behålla kontakten med arbetslivet och genom utbildning, praktik och på annat sätt bli bättre rustade för en framtida arbetsmarknad.

Arbetsmarknadsutskottet har sedan många år haft en tradition att i texten lägga fast en gemensam grund för en framgångsrik arbetsmarknadspolitik. Jag tror, fru talman, att det har varit en styrka. Därför beklagar jag att inte alla har kunnat ställa upp på denna traditionella linje. Moderata samlingspartiet har valt att gå loss redan i upptakten av detta betänkande.

Folkpartiet anser att arbetslösheten går att bringa ned men endast med en politik för tillväxt kombinerad med en offensiv arbetsmarknadspolitik. Hindren för företagande, särskilt för små och nya företag, måste undanröjas. I den delen bör alltså arbetsrätten återgå till den ordning som rådde under förra året, just i syfte att underlätta för små och nystartade företag. Vi liberaler anser att rörligheten på arbetsmarknaden är viktig för arbetsmarknadspolitiken. Genom utbildningsinsatser underlättas den yrkesmässiga rörligheten. Men den geografiska rörligheten behöver också öka i landet, även om det inte får ske till priset av en gammaldags flyttlasspolitik.

Låt oss se på den framtida arbetsmarknaden! Jag tror att den kommer att ställa helt andra krav på oss i arbetslivet. Man får räkna med att praktiskt taget ständigt utbilda sig. Den tekniska utvecklingen går nu så snabbt att det, om man skall ha en plats på den framtida arbetsmarknaden, blir nödvändigt att i verklig mening vara flexibel, att kunna byta arbetsuppgifter och anpassa sig till nya tekniska rön och tillämpningar.

Fru talman! Många grupper har det svårt på arbetsmarknaden. Det gäller framför allt invandrare, handikappade, långtidsarbetslösa och ungdomar som inte har fått fotfäste på arbetsmarknaden. Vi vet att alla dessa grupper har mycket svårt att komma in på en öppen arbetsmarknad. Detta blir högst påtagligt i en lågkonjunktur. Andelen medelålders

och äldre arbetslösa har t.ex. blivit allt större. Det är viktigt att alla dessa gruppers behov uppmärksammas genom en aktiv politik. Därför är det också med tillfredsställelse som vi kan notera att man på ideell och facklig väg aktualiserar de äldre arbetstagarnas problem och möjligheter. Projektet 50+ är därför värdefullt, inte minst när det gäller att motarbeta en attityd som innebär att man också i arbetslivet drabbas av en slit-och-släng-mentalitet.

Det kan inte sägas för ofta att en fungerande arbetsmarknad kräver tre rejäla ben för att kunna stå stadigt. Det krävs först och främst en aktiv arbetsmarknadspolitik men också ett positivt näringsklimat och sanerade och sunda statsfinanser. Därför är det så ödesdigert att förtroendet för svensk ekonomisk politik är i fallande. Därmed dras också kronans värde nedåt, som jag nyss sade. Detta leder i sin tur till ökade räntor, allt dyrare kostnader för investeringar och lån. Till detta kommer det exempel som jag nämnde, nämligen återställaren inom arbetsrätten. Det är en inte alltför stor förändring, men psykologiskt är den mycket negativ när det gäller företags möjligheter att nyanställa och expandera. I dagsläget måste vi konstatera att situationen är mycket allvarlig. Arbetslösheten har bara marginellt gått ned under det dryga halvår som den nya regeringen har styrt landet. Några snabba förändringar till det bättre, som man bibringats uppfattning om i valrörelsen, har vi inte sett till.

Socialdemokraterna säger sig ha försökt hitta nya sätt att möta arbetslösheten. Det talas om ungdomsintroduktion, arbetsföretag, Riktat arbetsmarknadsstöd, RAS, m.m. I sin iver att hitta nya arbetsmarknadspolitiska åtgärder föreslår man slopande av redan väl etablerade och med gott resultat prövade åtgärder såsom ungdomspraktik och akademikerpraktik och en kraftig neddragning av ALU-platser.

Dessa kast mellan olika åtgärder är definitivt inte bra, varken för dem som ytterst berörs, de arbetslösa, eller för arbetsgivaren eller tjänstemännen inom arbetsförmedlingen. Nu har vi en flora av åtgärder, och de är svåra att hålla isär. En del är byråkratiskt tunga, och det hela blir minst sagt förvirrande för de inblandade parterna. Jag tror, fru talman, att det är en förenkling vi behöver, färre åtgärder men enkla och tydliga och med bevisligen god effekt. Det är sådana åtgärder som nu behöver sättas in.

Folkpartiet har på vitala punkter i arbetsmarknadspolitiken en annan uppfattning än den som utskottsmajoriteten nu förordar. Det gäller rekryteringsstödet, som vi anser har varit en mycket effektiv åtgärd. Vi anser att stödet skall kunna lämnas till samtliga arbetslösa, och därför har vi föreslagit drygt 1,8 miljarder kronor ytterligare i rekryteringsstöd.

Folkpartiet vill också öka volymen av invandrarpraktiken till att omfatta 8 000 platser i månaden. Invandrarpraktiken är en viktig åtgärd, som syftar till att få ut invandrarna i arbetslivet. Skall vi bryta segregationen på arbetsmarknaden krävs det att vi aktivt satsar på att få ut de många nya svenskarna på den öppna arbetsmarknaden, och den vägen går ofta över just invandrarpraktiken.

För ungdomar föreslår regeringen att särskilda utvecklingsprogram införs. Vi säger nej till programmen och föreslår i stället att ungdomspraktiken skall vara kvar. Den har fungerat väl, och en allt större del av praktikanterna har kunnat gå direkt från praktiken till riktigt arbete. Utan ungdomspraktiken hade vi haft en mycket svårare situation för de unga på arbetsmarknaden i dag. Därför är det förståeligt att många arbetsförmedlare, socialarbetare och föräldrar, för att inte tala om ungdomarna själva, bävar inför sommaren och hösten, då regeringen avskaffar ungdomspraktiken.

Detsamma gäller den akademikerpraktik som regeringen vill ta bort fast arbetslösheten bland just akademikerna fortfarande är osedvanligt hög. Siffror från AMS visar att 40 % av dem som lämnade akademikerpraktiken under det senaste halvåret gick direkt till ett riktigt jobb. Det är en mycket bra siffra, som klart och tydligt visar att just denna praktik borde få vara kvar.

Arbetslivsutveckling, ALU, tillkom under lågkonjunkturens svåraste punkt under hösten 1992. Det skedde i samband med krisuppgörelsen mellan dåvarande regeringen och den socialdemokratiska oppositionen. ALU är tänkt som en sista åtgärd när arbetslösheten är hög, och det är mot den bakgrunden som ALU skall ses. Folkpartiet kan acceptera att volymen dras ned när sysselsättningen förbättras, men den kraftiga neddragning som regeringen nu förordar är alltför häftig.

Så till en fråga som har mycket av ideologisk laddning i sig. Det gäller den statliga a-kassan, som den förra regeringen föreslog och riksdagen ställde sig bakom. Socialdemokraterna hade drivit en hård kampanj mot denna a-kassa, och det ledde också till att man i valet band upp sig mycket hårt för att avskaffa den obligatoriska och allmänna arbetslöshetskassan i statlig regi. Det var, fru talman, olyckligt att Socialdemokraterna genomdrev en återgång till det system som gällde före den 1 juli 1994. Vi hade ju äntligen fått en allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Nu är vi tillbaka till den första rutan.

Den andra frågan med ideologisk laddning gäller egenavgifterna till a-kassan. Den förra borgerliga regeringen beslöt att införa egenavgifter om två procentenheter. Också detta beslut återställdes, som så mycket annat, av den nytillträdda regeringen i höstas. Men, fru talman, arbetstagarna och medborgarna slipper för den skull inte att betala egenavgifter. De två procentenheterna belastar i stället sjukförsäkringsavgiften, detta för att regeringen förmodligen är rädd för att stöta sig med en facklig topphierarki genom att ta ut egenavgifter i arbetslöshetsförsäkringen.

Folkpartiet anser att det vore mer ärligt mot medborgarna att ta ut egenavgiften i a-kassan i stället för att dölja avgiften i en annan social försäkring. Människor får ju betala lika mycket i egenavgift oavsett var avgiften tas ut. Den obligatoriska a-kassan har ett stort värde i sig. När nu regeringen och arbetsmarknadsministern grubblar på dessa frågor gäller det att övervinna den ideologiska motvilja som finns inom partiet mot att reformera a-kassan. Det vore en saklig, god insats att ompröva detta beslut i positiv riktning. När alla andra socialförsäkringar i Sveri-

ge är allmänna och obligatoriska borde också a-kassan ha samma grundfundament i sin konstruktion.

Också återställandet av arbetsrätten måste betraktas som ett olyckligt beslut. Faktum var ju att en mycket måttfull ändring av LAS basunerades ut som ett allvarligt hot mot hela arbetsrätten, och därför blev detta en av de återställare som raskt måste genomdrivas efter regeringsskiftet.

Nu tror jag, fru talman, att det både inom det egna ledet och i fackföreningsrörelsen i stort finns människor som i dag beklagar dessa återställare. Det har t.o.m. sagts att det från många synpunkter hade varit bra för sysselsättningen om t.ex. arbetsgivarna hade kunnat fortsätta att provanställa i upp till tolv månader i stället för att tiden har halverats till att åter bli sex månader.

Jag har i många sammanhang från denna talarstol påmint om betydelsen från social och mänsklig synpunkt av att människor känner sig efterfrågade och behövda i arbetslivet. Läget är bekymmersamt för många grupper. Ett särskilt stort ansvar vilar på riksdagen när det gäller ungdomarna. Det är nödvändigt att ge dem chansen att komma ut på arbetsmarknaden, och därför borde ungdomspraktiken omprövas och behållas. Ungdomsintroduktionen har ju inte tillnärmelsevis fått den omfattning som regeringen påstod att den skulle få när åtgärden infördes vid senaste årsskiftet.

Fru talman! Det finns knappast någonting i vår tillvaro som är isolerat. Det gäller relationen med andra länder och andra människor, men det gäller också i vårt land på arbetsmarknadens område. Näringspolitikens upprustning och aktivering är angelägen för en god arbetsmarknad. En satsning på småföretag och nyföretagande är där en kungsväg. Det är viktigt att vi återskapar förtroendet för svensk ekonomi. Det löses inte med inhemska skattehöjningar eller pålagor för företagen. Tillväxten behöver komma till stånd och därmed också en sysselsättningsökning.

Inom Folkpartiet tror vi att det också på arbetsmarknadspolitikens område behövs åtgärder som bygger på en socialliberal grund. Detta kan man utläsa av de alternativförslag som Folkpartiet lägger fram på vissa områden och särskilda punkter i detta stora betänkande. Sammantaget handlar det om en starkt socialt präglad syn på arbetsliv och på människor. Det är en arbetsmarknadspolitik som sätter individen i centrum och inte låter grupp eller kollektiv få företräde. Men det är också en politik som inser den sociala marknadsekonomins värde och nödvändighet, som hävdar att tillväxt är nödvändig för att vi skall orka bära kostnaderna för en ekonomisk välfärd. Men denna tillväxt måste klart kopplas till ett ekologiskt ansvar med tydliga miljöpolitiska förtecken.

Folkpartiet står bakom de reservationer vi har fogat till betänkandet, men jag vill särskilt yrka bifall till reservationerna nr 3, 18, 33, 41 och 55.

Fru talman! Vi behöver en arbetsmarknadspolitik som står för kontinuitet och solidaritet men också för den goda förnyelsen.

Anf. 92 HANS ANDERSSON (v)

Fru talman! Det här betänkandet har 62 reservationer och 20 särskilda yttranden. Jag tror att det beror på att det är ett kontroversiellt område, det är grundbulten för landets utveckling när vi talar om arbete. Här finns ett fokus på de politiska motsättningarna. Det är den ena förklaringen.

Den andra förklaringen tror jag är att vi har varit otillfredsställda över dåligt beredda förslag, och utskottet har varit oförmöget att, bortsett från en del mindre frågor, rätta till olyckliga förslag.

För Vänsterpartiet är arbetsmarknadspolitik och politik för arbete själva grundbulten. Utan arbete har vi ingen försörjning, vi har ingen tillväxt, vi kan inte skapa den välfärd som människorna kräver. Vi har högre ambitioner, vi lider av att se att socialdemokratin i finansplanen accepterar 6 % öppen arbetslöshet, kanske 10 % total arbetslöshet 1998. Vi ligger hittills sämre till än prognosen. I AMS senaste prognos ligger arbetslösheten högre än den gjorde i prognosen höstas.

Då behöver vi större volymer. Det är det som håller människor utanför den öppna arbetslösheten. Vi kan höja kompetensen genom att dra in människor i ett arbete för tillväxt och för deras egen försörjning.

Vi behöver effektivare åtgärder. Vi har talat nog i denna sal om en del åtgärder som vi betraktar som rent spill: ineffektiva och slösaktiga.

Och vi behöver rättvisa. Vänsterpartiet vill inte gärna se fler förslag liknande förslaget om åldersdiskriminering inom a-kassan. Där lyckades faktiskt utskottet sätta sig emot ett orättvist och dåligt förslag.

Jag kan i olika sammanhang se att regeringen trots allt till slut, efter all kritik som har kommit, verkar vara beredd att tänka om. Det kommer titt som tätt pressmeddelanden från departementet, och de uttrycker ofta hurrarop över hur lyckad politiken är och vilka nya idéer arbetsmarknadsministern har. Men när AMS lade fram sin anslagsframställan inför sysselsättningspropositionen skrev man i pressmeddelandet: Arbetsmarknadsministern säger avslutningsvis att AMS lägger fram en rad olika intressanta förslag som regeringen kommer att beakta i det fortsatta arbetet. Det gläder mig, inte minst därför att Arbetsmarknadsstyrelsen till utomordentligt stor del ansluter sig till Vänsterpartiets motion från i januari och de synpunkter vi där lade fram och den kritik vi där riktade mot propositionen.

Fru talman! Även jag skall vara snäll mot kammaren och i någon mån också mot talmännen. Trots att jag naturligtvis ställer mig bakom den stora mängd reservationer som vi har fogat till betänkande nöjer jag mig med att yrka bifall till reservationerna nr 4, 8, 35, 45 och 53 samt reservation nr 61, för den händelse kammaren skulle ansluta sig till reservation 53. Det innebär att jag här inte kommer att yrka bifall till en massa konkreta förslag av mycket stor betydelse, men jag kommer att ta upp en del av dem i argumentationen.

Fru talman! Arbete är något som är mycket väsentligt för människors värde. Jag vill referera några rader ur inledningen till LO:s sysselsättningsprogram, som kom alldeles nyligen:

Vårt krav är ett rättvist samhälle, där människor inte stängs ute från en social gemenskap. Att stänga människor ute från produktionen är att

beröva dem en del av deras värde. Vi hatar arbetslösheten därför att den minskar människornas valmöjligheter. Den gör människor svaga gentemot arbetsgivarna. Rädslan används som disciplinering när positiva drivkrafter till utveckling, förkovran och förtjänst borde styra. Massarbetslöshet innebär att arbetsgivarna ställer ökade krav på arbetskraften och vill sortera ut dem av oss som har krämpor och åldras.

Jag ansluter mig fullt ut till det uttalandet. Arbete är grundläggande för människans värde. Det handlar om försörjning, om oberoende, om människans frihet, men det handlar också om vår delaktighet, den sociala gemenskapen. Det handlar om att bidra till den ekonomiska tillväxten och därmed skapa resurser för att täcka samhällets behov. Det handlar om rättvisa. Inget skapar större klyftor i ett samhälle än arbetslöshet.

Per Unckel utvecklade däremot i sitt anförande den borgerliga synen. Han sade att arbetsmarknaden skall vara en riktig marknad. En riktigt marknad styrs av utbud och efterfrågan, och mekanismen som styr heter priset. Handlar det om äpplen kan det bli äpplen över, och då får de ruttna bort. Arbetslöshet handlar om att människor slås ut. Eller också kan man ha rea, sänkt lön.

En avreglerad arbetsmarknad betyder att avtal kring löner och arbetsvillkor inte spelar så stor roll – avtal är ett problem, ett hinder. Det betyder att arbetsrätt, som ger löntagarna delaktighet och vissa rättigheter, är ett besvär. Det innebär att arbetslöshetsersättning och arbetsmarknadspolitik, som är ett alternativ, ett stöd för dem som kastas ut ur arbetsgemenskapen, skall urholkas, sänkas och, som det heter, göras mer flexibel.

Slutsatsen blir att det är individens fel. Det är ditt fel att du är arbetslös. Var god konkurrera på den fria marknaden, och klarar du dig inte, så begär mindre, flytta, begär lägre lön.

Det är en syn på marknadskrafterna på arbetsmarknaden som vi aldrig kan acceptera. Arbetskraft är ingen vara vilken som helst, det är människans förmåga att vara delaktig, att göra sin insats, att göra nytta. Den skall inte befrias från de hinder jag nämnde. Tvärtom skall vi utöka den produktiva rättvisan, utöka delaktigheten och demokratin på arbetsmarknaden, utöka kompetensen hos löntagarna. Då tror jag också att vi har möjlighet till den kompetensinriktade tillväxt som även Per Unckel drömmer om.

Det finns en mängd orsaker till arbetslösheten. Tiden medger inte att jag går in på dem. Låt mig bara säga att det rör sig om både efterfrågekris och strukturfrågor.

Det är helt klart att det ras i efterfrågan som vi har haft på svensk hemmamarknad är av utomordentlig betydelse när det gäller att förklara arbetslösheten.

Men vi får inte glömma strukturfrågorna. Titta på den volym av människor som vi förtidspensionerar, som vi inte klarar av att ta hand om i arbetslivet, som ställs vid sidan därför att det anses bli för dyrt. Vi lägger ned bortåt 40 miljarder kronor i förtidspensionssystemet. Titta på vad som komma skall i och med neddragningarna inom den offentliga sektorn, inom vård, omsorg och utbildning, där kvinnor arbetar.

Detta anser vi inte att vi har råd med på samma sätt, och dessa kvinnor saknar kompetensen som behövs i andra sektorer. Vem skall betala för det? Vem skall stå för kostnaderna när kvinnorna skall utbildas?

Många äldre har inte kompetens på datorer. Många invandrare kan inte språket bra och marginaliseras, diskrimineras på arbetsmarknaden. Många nytillkommande ungdomar får aldrig en chans utan startar sitt vuxna liv i arbetslöshet. Vi kan se stora regionala skillnader, och dessa förstärks nu i konjunkturuppgången.

Det här är strukturella förhållanden, och politiken har här ansvar för att gå in och försöka styra den framtida utvecklingen. Det behövs en ny syn. Det behövs nya idéer, som arbetsmarknadsministern brukar säga. Jag vill säga att det behövs ett nytt socialt ansvar. Arbetsmarknadspolitiken ensamt kan inte lösa massarbetslöshetens problem. Det är en svår balansgång mellan sysselsättningsexpansion, att sanera budgeten och att minska arbetslösheten. Det finns inga enkla lösningar.

Vänsterpartiet har i olika motioner ett batteri av förslag. Det handlar om en ekonomisk omfördelning, att höja köpkraften genom att inte spara för mycket på just dem som inte har några reserver, utan som använder varenda krona och därmed bidrar till efterfrågan på den svenska marknaden.

Se till att sänka övertiden nu. Inför åtgärder, begränsningar i form av ett tak och gör övertidstimmar dyrare, som vi har föreslagit. Jag vill påstå att det är en skandal att år efter år ha rekordövertidsuttag samtidigt som massarbetslöshet.

Starta arbetstidsförkortningen. Det krävs lag om ny normalarbetstid. Det krävs avtalsmässiga anpassningar, och det krävs redan nu försöksverksamhet som gör att vi får bättre kunskap om vad arbetstiden innebär när det gäller sysselsättningseffekter, produktivitetsförändringar och välfärdsvinster.

Det behövs skatteväxling. Se till att det blir billigare att ha människor i arbete i förhållande till det energislöseri och det resursuttag som förekommer i produktionen.

Satsa rejält på miljöinvesteringar, investeringar i trafiksystem, investeringar i energisystem som måste ställas om och miljö-ROT-satsningar. Där har vi ett exempel som redan är beslutat.

Satsa på kommunsektorn. Kommunerna står för välfärden för människorna. Vi måste utöka resurserna där. Vänsterpartiet föreslår att vi särskilt satsar pengar till en kommunakut.

Vad skall vi göra åt vinsterna, arbetsmarknadsministern? Jag såg nu att i de stora verkstadsföretagen har vinstnivån ökat med 495 % sedan förra året. På skogssidan har vinsterna ökat med 332 %, och inom övriga stora företag har vinsterna ökat med endast 269 %. Det är hittills 100 miljarder i redovisade vinster från börsbolagen.

Vi måste få en vinstdelning, en vinstdisposition, så att pengarna används till att förkovra arbetskraften, kompetensutveckling och förbättra arbetsmiljöerna så att vi inte får rena inflationsbrasan när avtalsrörelsen på allvar drar i gång.

Ställ krav på företagen. De kan inte få ta ut övertid och samtidigt vägra att anställa. De kan inte låta bli att kompetensutveckla som de

gör i dag, och låta bli att rehabilitera de människor som har exploaterats på arbetsplatserna. De kan inte låta bli att erbjuda praktikantplatser till ungdomarna som ännu inte har kommit in.

Massarbetslösheten är till stor del ett marknadsmisslyckande. Staten kan inte bara muta, komma med bidrag och göra arbetskraften gratis. Det håller inte. Vi måste ställa krav. Det har kommit flera förslag av den typen. Vi i Vänsterpartiet har fört fram flera som gäller ungdomar, kompetensutveckling, osv.

Jag såg ett förslag om arbetsmarknadspooler som också var av intresse som Carsten von Otter, professorn på Arbetslivscentrum, hade en artikel om i Dagens Nyheter. Idén är att arbetslivets naturliga organisation måste skapa nya arbetstillfällen och ge människor chans att delta.

Arbetsmarknadspolitiken måste koncentreras på platsförmedling och kompetenshöjning. Då måste arbetsmarknadsmyndigheterna få tillräckligt med resurser och mer personal. De måste ha större volymer, ALU och beredskapsarbeten för att hindra utförsäkring. De måste ha mer resurser för arbetsmarknadsutbildning för att kompensera för den kompetensutveckling som aldrig kommer till stånd inom näringslivet.

Vi måste verkligen ta utförsäkringsgarantin på allvar så att inte människor hamnar i ett rent socialbidragsberoende. Elver Jonsson nämnde riktade insatser för invandrare och handikappade. Där finns det mycket mer att önska än vad propositionen har givit oss. Det krävs aktivitet, och vi måste bort från passivitet. Det måste vara huvudlinjen.

Regeringen har för låga mål. De målen ser ändå ut att leva farligt just nu. Regeringen har för få krav och för få förslag när det gäller en näringslivspolitik som gynnar investeringar och har över huvud taget en för liten investeringspolitik.

Arbetsmarknadspolitiken är för passiv. Regeringen anger i sin proposition riktigt stora volymer för RAS. Det har vi diskuterat tidigare. Jag tycker att det är ineffektivt och passivt. Jag är mycket tveksam till arbetsföretag. Vi får se vad som kommer i regeringens proposition. Volymerna är helt otillräckliga.

Det finns positiva saker. Kunskapslyft, satsningar på högre utbildning och annan utbildning. Det stödjer vi helhjärtat. När det gäller kontraktet mellan de arbetslösa och samhället finns det mycket att hämta.

Ungdomssatsningarna däremot tycker jag lever i ett töcken. A-kasseförslaget var bedrövligt. När det gäller det ansvar som kommunerna skall ta är det mycket oklart. När det gäller ungdomsintroduktionen finns det anledning att se om man inte behöver ändra på den.

AMS vårprognos har tyvärr givit oss rätt. Den säger just att volymerna är för små och att flera regelförändringar motverkar sitt syfte. Anders Sundström kan ju fundera på vad det betyder att ta bort reseoch traktamentsersättning i ett län som Norrbotten när man skall ha till stånd arbetsmarknadsutbildning.

Det finns naturligtvis en lång rad konkreta frågor som jag kunde ta upp. Låt mig bara nämna permitteringslöneersättningen. Jag finner det gåtfullt att regeringen avskaffar den. Det vill jag kraftigt protestera emot. Likaså att man tar bort traktamente och reseersättning. Detsamma

gäller att man inte tittar mera på obligatorisk praktikantförmedling inom det ordinarie arbetslivet.

Man gör mindre för invandrare än vad man borde göra om man skall komma åt de oerhört höga arbetslöshetsnivåerna. Man kan inte ge arbetsförmedlingarna personal nog så att de dels skall kunna ägna sig åt vägledning, dels platsförmedling och hålla rejäla kontakter med företag och andra arbetsgivare.

Det är en del av de förslag som vi har reserverat oss för. Jag förutsätter att regeringen beaktar våra förslag i nästa vända, när sysselsättningspropositionen kommer. Jag ser fram emot konkreta förslag som kan bringa ned massarbetslösheten så att den kommer ned rejält under 5-procentsnivån fram till 1998. Men då krävs det också en huvudinriktning som är baserad på den ideologi som säger: Arbetslöshet – aldrig! Ekonomisk tillväxt – ja, men se då till att det är en tillväxt där alla regioner lever, där vi inte förbrukar miljön och där vi inte förbrukar energin utan tar till vara människans resurser.

Anf. 93 BARBRO JOHANSSON (mp)

Fru talman! Miljöpartiet de gröna har en vision om ett ekologiskt och social samhälle där människor känner delaktighet och där människovärdet finns i att leva och uppleva sin omgivning som någonting man själv är med och skapar och där inte naturen lider skada av ett alltför stort uttag av resurser och råvaror.

Effektivitet skall i framtidens samhälle kunna mätas i ekologiska och sociala värden. Energi- och materialomvandlingen skall användas på ett för naturen, och därmed för människan, långsiktigt effektivt sätt.

Miljöpartiet föreslog 1982 en skatteväxling. Det innebär att arbetsgivaravgiften sänks, och skatten på energi och utsläpp av miljöfarliga ämnen höjs i samma grad.

Energiskatten på fossila bränslen och uran samt koldioxid skall höjas till en nivå på 100 miljarder kronor under en tid av tio år.

Vi vill att skatteväxlingen skall ske på lång sikt så att näringslivet får långsiktiga spelregler för att kunna investera i rätt tid.

En skatteväxling som sker på det sätt Miljöpartiet vill beräknas kunna generera ca 300 000 nya jobb. En generellt sänkt arbetsgivaravgift medför att det blir ekonomiskt lönsamt för företag att anställa mer människor.

Effektivisering och rationalisering har inneburit, att även om industrin och främst då exportindustrin får fler order och mer att göra kommer det ändå bara fram marginellt fler jobb.

Höjda energiskatter gör att alternativ energiproduktion med biobränslen, vindkraft och solvärme stimuleras.

Energieffektivisering är ett viktigt instrument för att komma till rätta med överuttag av naturresurser, och energieffektivisering stimuleras också av höjda energiskatter.

Återvinning av material kommer att löna sig, och tillsammans med återanvändning av produkter för det det kretsloppsanpassade samhället närmare.

Fru talman! Miljöpartiet vill verka för att s.k. gröna jobb kommer att utvecklas. En miljövänlig produktion skapar arbetstillfällen och ger bättre arbetsvillkor än t.ex. energiproduktion i kärnkraftverk.

Vid produktion av varor och tjänster inom områden som solvärme, lågenergilampor, kraftvärmeverk och återvinningsanläggningar hotas inte arbetares hälsa och närliggande samhällen genom radioaktiva utsläpp och strålning och risk för Tjernobylliknande olyckor.

World Watch Institute visar att kärnkraft är den energiform som skapar minst antal arbetstillfällen i förhållande till spenderat kapital. Att producera 1 000 gigawattimmar el per år kräver 100 arbetare i ett kärnkraftverk, 116 i ett kolkraftverk men 248 i ett solvärmekraftverk, således en och halv gång mer i alternativ energiproduktion än i ett kärnkraftverk.

Flera undersökningar visar inte bara på ekonomiska fördelar utan också på en potential för nya arbetstillfällen vid alternativ energiproduktion innefattande gröna jobb.

En summa som är investerad i energieffektivisering är tre gånger så effektiv vad gäller BNP och arbetstillfällen som samma summa investerad i ökad energiproduktion.

En grön offentlig sektor skulle kunna skapas genom att resurser överförs från traditionella arbeten till gröna arbeten i statliga företag inom t.ex. energisektorn och militära sektorn.

Gröna arbeten ger jobb inom byggbranschen genom satsning på ekologisk byggnation, reparation och ombyggnad.

Arbetsintensiva och meningsfulla jobb byggs upp genom återvinningsanläggningar, nyproduktion av lågenergiförbrukande och miljövänliga produkter.

Fru talman! Flyttbidragen som föreslås i propositionen medverkar till att människor flyttar ut från den egna regionen, som då oftast är svagare och i stället skulle behöva stöd till en satsning på fler arbetstillfällen.

Svagare kommuner mister en framtida arbetskraft, och arbetskraften flyttar till storstadsregionerna. Miljöpartiet säger därför nej till en sådan flyttlasspolitik.

Ett bidrag till att få ner den höga arbetslösheten är att införa ett sabbatsår under en arbetsperiod i livet. Under ett år skall det kunna ges tjänstledighet för att ge någon arbetslös arbete, och den som gör detta skall kunna uppbära 80 % av ordinarie arbetslöshetsförsäkring. Men arbetsgivaren måste då enligt Miljöpartiets förslag anställa någon som är anmäld arbetslös i stället. Detta blir en besparing för staten, då tjänstledigheten kostar 20 % mindre än arbetslöshet. Tjänstledigheten skall kunna utnyttjas till att vara hemma hos sina barn, till att studera eller resa. Valet skall vara den tjänstlediges eget. I storleksordningen 70 000 jobb skulle på detta sätt kunna genereras.

Fru talman! Åtgärden att ta bort a-kassan för ungdomar under 20 år vill inte Miljöpartiet medverka till. Utskottet har ju i denna fråga tänkt gå emot regeringens förslag och föreslår att a-kassan får vara kvar.

För att bekosta den tänkta besparingen på 250 miljoner kronor under ett år vill utskottet i stället sänka ersättningen för de deltidsarbets-

lösa som av arbetsbrist tvingats gå ner till fyra dagar i veckan. Då säger reglerna att det är tillåtet att få arbetslöshetskassa för den femte dagen. Hälften av dagersättningen vill utskottet ta bort. Detta inkomstbortfall betyder mycket för de grupper som drabbas.

SKTF visar i en nyligen utgiven rapport hur deltidsarbetslösheten ökar i Sverige. Deltidsarbetet kommer, fruktar man, att bli 90-talets kvinnofälla.

Deltidsarbetet finns inom typiska lågt betalda kvinnoyrken – städning, äldrevård och på handelns område. 45 % av kvinnorna arbetar deltid, medan motsvarande siffra för männen är 10 %.

Privatiseringen inom kommunal verksamhet har medfört att deltidsarbetet har ökat inom denna sektor. För att spara pengar och kunna komma i ett bra förhandlingsläge minskar man arbetstiden, och det blir i stor utsträckning kvinnorna som drabbas och som inte kan få heltid.

Miljöpartiet har i ett särskilt yttrande tagit upp konsekvenserna av att spara på dem som tvingats bli deltidsarbetslösa, och vi skulle vilja se en analys av denna besparing och konsekvenserna av den, kanske i den utredning om arbetslöshetsförsäkringen som pågår.

Ett sätt att få arbetsgivare att anställa ungdomar är att slopa arbetsgivaravgiften under det första året. Det föreslår Miljöpartiet i sin arbetsmarknadspolitiska motion.

Fru talman! En verkningsfull reform för att sänka de stora arbetslöshetstalen är att införa en arbetstidsförkortning. Arbetstiden förändrades i och med industrialismens inträde. Då började människorna att arbeta allt längre tid.

Det dröjde ända till 1919 innan arbetstiden lagreglerades. På 50- och 60-talen sänktes tiden, och 1970 fick vi 40-timmars normalarbetsvecka. På 25 år har inget hänt på detta område i Sverige men däremot internationellt. Sverige ligger nu på tolfte plats i Europa när det gäller bl.a. arbetstiden inom metallindustrin.

Miljöpartiet har sedan 1981 drivit kravet om sänkt arbetstid, och flera andra partier har det på sitt program. Genom att dela på jobben skapar man ca 130 000 nya arbeten, beräknat på att ungefär en tredjedel av den frilagda tiden ersätts med nya jobb.

Arbetstidsförkortningar inom flera länder i Europa visar att balansen i samhället ökar och att människor mår bättre av sänkt arbetstid. Livskvaliteten ökar när normalarbetstiden sänks. Detta gäller både för arbetslösa och för dem som hotas av arbetslöshet. Ökad fritid ökar möjligheterna för egenarbete, reparation, m.m. Detta upplevs som en ökning av välfärden genom att tiden för familj och vänner också blir större.

Fru talman! En arbetstidsförkortning är en bra förutsättning för ökad jämställdhet. Den jämnar ut skillnaderna i arbetstid mellan kvinnor och män. Kvinnorna arbetar ofta deltid, och männen kan då genom en sänkt arbetstid ta mer ansvar för hem, barn och familj.

Viktigt är att arbetsskadorna i form av belastningsskador minskar. Sjukskrivningarna minskar och medför på så sätt besparingar för samhället.

En arbetstidsförkortning innebär en besparing på ca 2,8 miljarder. Miljöpartiet kan därför sänka bidragsandelen till arbetslöshetsersättningen med denna summa.

Miljöpartiet vill inte att arbetslösheten låses fast på en hög nivå utan vill med hjälp av en arbetstid som sänkts till 35 timmar i veckan från hösten 1995 få en effekt av ökad sysselsättning. Genomförs en skatteväxling med sänkta arbetsgivaravgifter blir det också lättare för företagen med en arbetstidsförkortning.

Fru talman! Jag vill härmed yrka bifall till reservationerna 7, 22, 34, och 58. För att spara tid har jag då inte yrkat bifall till alla Miljöpartiets reservationer.

Anf. 94 DAN ERICSSON (kds)

Fru talman! Läget på arbetsmarknaden är ju fortfarande synnerligen allvarligt. När hög arbetslöshet består och AMS prognoser blir dystrare inser ju var och en att vårt land står inför utomordentliga svårigheter om ingenting händer innan nästa lågkonjunktur kommer – för att inte tala om alla arbetslösa vars hopp om att i en högkonjunktur få ett jobb nu kan komma att grusas.

Läget är så allvarligt att vi från de olika partiernas sida borde lägga åt sidan vad som varit och på ett bättre sätt söka ta till vara och göra någonting konstruktivt av den gemensamma strävan som ändå finns att skapa förutsättningar för att få fram fler jobb.

Jag skulle i och för sig i den här debatten – precis som tidigare talare – kunna redovisa mitt eget partis ståndpunkt och plädera för olika reservationer som jag och kristdemokraterna står bakom. Det saknas inte anledning att klandra regeringen och arbetsmarknadsministern för den politik som har förts efter regeringsskiftet, inte minst mot bakgrund av vad som sades i valrörelsen. Jag skulle kunna räkna upp den senaste tidens tidningsrubriker som handlar om fiaskon för ministerns olika åtgärder och att regeringen inte skapar några nya jobb. Jag har en hel mapp med tidningsurklipp i min bänk. Men vad gagnar det i dag?

Om ord kunde få flera i arbete – ord som uttalats i denna kammare – skulle vi inte ha så stora problem. Det är faktiskt handling som gäller.

I det sammanhanget måste jag också säga att det var litet patetiskt att höra Per Unckel här i dag. För någon dag sedan föreslog han ett politiskt samarbete mellan Moderater och Socialdemokrater. I dag skåpar han ut regeringens politik på samtliga de politikområden han hann med att avverka. Skapar det ett förtroende? Ger det signaler till marknaden om vilja till samarbete för landets bästa? Menade Per Unckel något när han talade om samarbete, eller var det bara ett spel för gallerierna?

Delar av regeringens arbetsmarknadspolitik ställer vi kristdemokrater upp på, och det framgår också av betänkandet. Men det är den generella politiken gentemot företagen som är skadlig, och tunga inslag i arbetsmarknadsåtgärderna är misslyckade. Men vad gagnar det de arbetslösa om vi som vanligt står här och träter? Det ger faktiskt inga jobb.

Fru talman! Jag skulle önska att regeringen och arbetsmarknadsministern här i dag skulle kunna säga något i stil med att alla deras förslag kanske inte är så lysande och att det kanske finns anledning att fundera över en del av oppositionens synpunkter. Tänk om Anders Sundström kunde säga att vi tillsammans med oppositionen nu snabbt måste få ett annat klimat i det politiska systemet så att företagarna kan känna trygghet och framtidstro. Vi måste helt enkelt skapa ett nytt förtroende för politiken, så att vi får stabila spelregler som gör att man investerar och vågar anställa.

Arbetsmarknadsministern har haft en tuff tid med berättigad kritik av de förslag han har lagt fram. Samtidigt skall ändå sägas att just hans arbetsområde är besvärligt. Jag tror inte att någon i denna kammare med säkerhet kan säga att han eller hon skulle kunna klara det här arbetet bättre.

Tänk om ministern nu kunde bjuda till ett slags rundabordssamtal om sysselsättningen, där vi från de olika partierna får ge och ta med ambitionen att göra något sammanhållet gemensamt som är bra för företagen och som kan skapa bättre förutsättningar att få arbetslösa i arbete.

Fru talman! Från kristdemokraternas sida har vi en rad förslag när det gäller den generella ekonomiska politiken som kan skapa ett bättre företagsklimat. Vi har en rad förslag på arbetsmarknadspolitikens område. Jag kan gärna redovisa dem här i kammaren. Jag har gjort det förr. I dag önskar jag dock att debatten mera skulle kunna handla om vilka möjligheter som finns att gemensamt skapa ökat förtroende för politiken – både den generella politiken gentemot företagarna och den allmänna arbetsmarknadspolitiken. Vårt land befinner sig i en svår ekonomisk kris.

Precis innan jag gick ner till debatten tog jag ut de senaste nyhetstelegrammen. Det talas om att den svenska kronan har rasat till nya bottennivåer. Det talas om fritt fall. Det sägs att de finansiella marknaderna nu väntar på nya politiska initiativ för att vända på utvecklingen. Det sägs att det här landet blöder och att det behövs allt större plåsterlappar för att stoppa blodflödet. Man säger i kommentarerna i dag att de prognoser som släpps nu, senast av Konjunkturinstitutet, är skrattretande. De utgår från valutakurser och räntor som ligger långt ifrån dagens verklighet. Men det är dagens verklighet som gäller.

Verkligheten är att vi fortsatt har alltför höga arbetslöshetstal. Det krävs nu handling för att bryta det dödläge som har uppstått.

Fru talman! Innan jag avslutar mitt anförande vill jag i det här sammanhanget lyfta fram ett par aspekter ur kds reservationer till betänkandet.

När det gäller arbetsmarknadspolitikens inriktning yrkar jag bifall till reservation 6, där kristdemokraternas samlade politik har redovisats summariskt. På en punkt i den reservationen är jag synnerligen angelägen om att få ett besked.

Det gäller länsarbetsnämndernas möjlighet att kunna erbjuda personal inom kommuner och landsting utbildning när de annars skulle friställas. Detta är något som den tidigare riksdagsmajoriteten stod för.

Jag har också tidigare fört en frågedebatt med arbetsmarknadsministern i denna fråga. Det hänvisades då till kommande kompletteringsproposition. Redan då påpekade jag att det är för sent, eftersom avtal går ut under våren.

Fru talman! I Norrköping, som jag kommer ifrån, har den socialdemokratiska kommunledningen nu deklarerat att det krävs omfattande uppsägningar. Om inget görs innebär det tvärtemot vad Socialdemokraterna sade i valrörelsen att kommunalt anställda körs ut i öppen arbetslöshet. I dag har ministern en möjlighet att ge ett besked. På den här punkten brådskar det. Vi kan inte vänta på kompletteringspropositionen för att se om den innehåller något positivt.

Det vore ett steg på väg mot ökat samförstånd om det kunde ges ett besked här om att ministern är beredd att arbeta för att den här utbildningsmöjligheten för uppsägningshotad offentligt anställd personal kommer att finns kvar.

Fru talman! I övrigt står vi kristdemokrater bakom ytterligare sju reservationer, även om jag för tids vinnande inte yrkar bifall till dem alla. Bland reservationerna vill jag lyfta fram de som handlar om ungdomsåtgärderna och akademikerpraktiken.

Det är beklagligt att regeringen avvecklar fungerande arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Det är denna, som jag ser det, onödiga ryckighet som man måste ifrågasätta. Dessutom skadar den ungdomars möjlighet att få arbete.

I den frågedebatt om ungdomsåtgärder som hölls här i går med Rose-Marie Frebran från kds sida, hänvisade arbetsmarknadsministern till den kommande sysselsättningspropositionen. Också på denna punkt har ministern nu en möjlighet att skapa ett ökat samförstånd genom att säga att det kanske inte var så lyckat att avskaffa dessa praktikåtgärder och att man kanske skall se över detta igen och utveckla praktiksystemet för att säkerställa att ungdomar verkligen får sysselsättning. Den här typen av litet ändrad attityd från regeringens sida skulle kunna innebära det slags besked som skulle kunna öka förutsättningarna att åstadkomma samling kring vår gemensamma vision, nämligen att med alla till buds stående medel pressa tillbaka arbetslösheten. Vi måste lyckas med detta för landets ekonomis skull, men framför allt för att alla de som i dag går arbetslösa skall kunna känna framtidstro och få möjlighet att få ett arbete.

Anf. 95 JOHNNY AHLQVIST (s)

Fru talman! Arbetsmarknadspolitiken har under den senaste tiden debatterats mycket flitigt här i kammaren. Den har också debatterats utanför riksdagen. Debatterna skulle egentligen ha handlat om förslaget om ett riktat anställningsstöd, men de utvecklades i stället till att gälla andra områden inom arbetsmarknadspolitiken. Skälet till detta, vilket jag nämnde i debatterna, är med all sannolikhet att oppositionen stod ganska tomhänt utan något eget alternativ. Då blev naturligtvis anfall bästa försvar. På så sätt undviker man att bli granskad själv och föremål för kritik. I stället fokuserades debatten på person och inte på sak.

Fru talman! Jag har inte tänkt starta en ny debatt om riktat anställningsstöd, men låt mig ändå kortfattat upprepa vad jag har sagt tidigare. När 350 000 människor är öppet arbetslösa måste alla nya vägar prövas, och vi socialdemokrater är inte ensamma om att pröva den här idén.

I Frankrike har det blivit en stor fråga i valrörelsen. I Tyskland utökas det riktade anställningsstödet. Den tyska regeringens mål är att 180 000 människor skall få jobb till en kostnad av 15 miljarder kronor. Detta, fru talman, sker i politisk enighet. Det verkar vara en viss skillnad mellan borgerliga företrädare i Tyskland och i Sverige. I Tyskland verkar det som om omsorgen om de arbetslösa är viktigare än politiskt käbbel.

Fru talman! Förra veckan läste jag t.o.m. att länsarbetsnämndsdirektören nu tycker att det riktade anställningsstödet är bra.

Det är dock inte bara här i kammaren som det har förts en debatt om arbetsmarknadspolitiken. I januari presenterade en grupp amerikanska ekonomer, på beställning av Studieförbundet Näringsliv och Samhälle – SNS, en rapport där men menade att den svenska arbetsmarknadspolitiken är onödig.

I Dagens Nyheter har det hävdats att AMS-program för tiotals miljarder kronor borde halveras.

För några veckor sedan presenterade tre utländska forskare en rapport för den arbetsmarknadspolitiska utredningen. I rapporten slås fast att ersättningen i arbetslöshetsförsäkringen skall sänkas till 60 %, att arbetsmarknadsutbildningen skall läggas ner och att ungdomslöner och kollektivavtal för ungdomar skall avskaffas.

Fru talman! Man vet inte om man skall skratta eller gråta när man läser en sådan här rapport. Rapporten är gjord av utländska forskare som representerar länder som ligger ljusår efter svensk arbetsmarknadspolitik och som inte har lyckats klara av att lösa sina egna problem på hemmaplan. Det är forskare som inte ens bryr sig om att sätta sig in i hur den svenska arbetsmarknaden fungerar innan de gör uttalanden i stor skala. Det är forskare som tar förhållandena i USA som exempel på hur det går till att få ner arbetslösheten. Men fattigdomstalen i USA är avskräckande. Precis som i det gamla Fattigdomssverige skyfflar man där arbetslöshet och fattigdomsproblem från delstat till delstat.

Nog är ambitionen från den arbetsmarknadspolitiska utredningen god, men det dokument som har lämnats till utredningen utstrålar endast ett löjets skimmer som ingen mer än möjligen moderaterna och Per Unckel kan ta på allvar. Jag tror att det hade varit bättre att använda 100 000-tals kronor till vettigare forskningsobjekt än detta.

Det är bra att arbetsmarknadspolitiken diskuteras. Det tycker vi socialdemokrater är bra. En av de viktigaste politiska uppgifterna är nu att få ner arbetslöshetstalen. Det tror jag att alla är överens om. Vi står nu vid ett vägskäl när det gäller svensk arbetslöshet och arbetsmarknadspolitik. Det är nu vi har chansen att pressa ner arbetslöshetstalen. Missar vi den chansen och går in i nästa lågkonjunktur med fortsatt hög arbetslöshet blir konsekvenserna förödande. Då riskerar vi att hamna i

en massarbetslöshet som får ohållbara sociala och samhällsekonomiska konsekvenser.

Fru talman! Dagens stora arbetsmarknadspolitiska betänkande bygger på regeringens program En nation i arbete. Det redovisades i budgetpropositionen. Det är förslag som bygger på en omläggning av arbetsmarknadspolitiken så att vi går från passivitet till aktivitet och från upprätthållande försvar till åtgärder för att stärka sysselsättning, tillväxt och företagande.

Jag vill erinra en del av ledamöterna här om att under den borgerliga regeringen användes ungefär två tredjedelar av arbetsmarknadsmedlen till kontantstöd och bara en tredjedel till aktiva åtgärder. Nu blir proportionerna omvända. Ungefär 75 miljarder kronor satsas på att få ner arbetslösheten. Av dessa medel går drygt 50 miljarder till aktiva åtgärder och resten till kontantstöd.

Av både mänskliga och samhällsekonomiska skäl är det viktigt att arbetslösa inte förs in i ett passivt bidragsberoende utan på olika sätt är aktiva, t.ex. i utbildning, praktik eller annat som så småningom leder till ordinarie jobb. Majoritetsskrivningen i utskottets betänkande slår också fast detta.

Grunderna för den svenska arbetsmarknadspolitiken ligger sedan lång tid tillbaka fast. En av grundpelarna är, som jag nämnt, en aktiv arbetsmarknadspolitik. Det som vi i många år kallat för arbetslinjen gäller alltjämt för alla grupper i samhället, oavsett om det handlar om invandrare, handikappade eller andra grupper.

Vi är också överens i utskottets betänkande om att arbetsmarknadspolitiken i sig själv inte är ett tillräckligt instrument för att ge sysselsättning och tillväxt. Här måste vi samverka med andra politikområden. Det gäller inte minst den ekonomiska politiken. Konjunkturerna går nu uppåt, och antalet människor som är arbetslösa eller omfattas av s.k. åtgärder minskar, visserligen långsamt men ändå. Det är nu dags att sätta in åtgärder för att bryta den onda cirkeln i ekonomin och ta till vara konjunkturuppgången så att bl.a. tillväxten stärks.

Näringslivet ges faktiskt förutsättningar att kunna expandera. Därigenom kan vi få en uthållig tillväxt och öka sysselsättningen. Tillväxten är grunden för den ekonomiska utveckling som ger människor arbete och ökar välfärden. Det är dock viktigt att relatera denna tillväxt till en miljöinriktad arbetsmarknadspolitik. Det finns t.ex. önskemål om överföring av resurser från traditionella arbeten till s.k. gröna arbeten. Detta ligger väl i linje med den förda politiken när det gäller miljöinvesteringar.

När det gäller jämställdhetsdelen i betänkandet och i arbetslivet finns det ännu mycket att göra. Målet finns klart uttryckt i budgetpropositionen. Utskottet förutsätter att regeringskansliet såväl som AMS tar tag i problemet med diskriminerande löneskillnader. Utskottet har även gett Riksdagens revisorer förslag om att granska jämställdhetsarbetet inom arbetsmarknaden.

Hur sysselsättningen kommer att utvecklas är, som jag sade, en ödesfråga. Långtidsutredningen har gjort den bedömningen att det finns en påtaglig risk för att arbetslöshetens återgång kommer att ta längre tid

än en konjunkturcykel. Deras prognoser ger vid handen att arbetslösheten år 2010 uppgår till 5 %, därtill kommer 2,5 % i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Långtidsutredningen säger att denna nedgång av arbetslösheten till 2010 förutsätter åtgärder både på samhällsekonomins och på arbetsmarknadspolitikens område.

Jag har inte tänkt att ytterligare kommentera dessa siffror. Eftersom nästa talare är arbetsmarknadsministern förutsätter jag att han själv kan redovisa regeringens bedömningar.

Utskottet ansluter sig till regeringens handlingsplan som innebär en balanserad förskjutning av de arbetmarknadspolitiska åtgärderna i takt med konjunkturuppgången. Kompetensnivån höjs med en satsning på arbetsmarknadsutbildning och utbildningsvikariat. Kompetensutveckling är en nyckelfråga inför framtiden beroende på den snabba tekniska utvecklingen. Därmed underlättas också övergången till områden där det är arbetskraftsbrist. Det är områden där det ur arbetsmarknads- och välfärdssynpunkt är viktigt att de kan dra till sig tillräckligt med arbetskraft.

Man ställer sig onekligen frågan hur det är ställt med alternativen i svensk arbetsmarknadspolitik. Ser man på de motioner från oppositionspartierna som vi har behandlat i utskottet finns det inte längre något gemensamt borgerligt alternativ. Det som fram till våren 1994 var en borgerlig regering har numera olika uppfattningar om det mesta. Och detta har ju speglats i de inlägg som vi redan har hört i debatten i dag.

Tydligast går linjen mellan moderaterna och de tre övriga borgerliga partierna. I Centerns, Folkpartiets och kds motioner kan vi hitta förslag som ligger nära vad vi socialdemokrater vill åstadkomma. Hos moderaterna finns inga sådana beröringspunkter.

Fru talman! Under många år har vi i arbetsmarknadsutskottet alltid haft en gemensam syn på inriktningen av arbetsmarknadspolitiken i de betänkanden som gäller arbetsmarknadspolitiken. Jag betonar än en gång att det har varit en gemensam syn. Det har funnits en bred uppslutning för en aktiv arbetsmarknadspolitik. Men i detta betänkande gick det inte att få denna gemensamma syn, som Elver Jonsson sade.

Moderaterna vill inte ha någon samsyn. De har nu börjat sin ökenvandring. Arbetsmarknaden skall vara en riktig marknad. Så lyder stridsropet här i dag från moderaternas arbetsmarknadspolitiske talesman Per Unckel.

Bakom dessa slagord – jag vill inte kalla dem något annat – döljer sig en hård verklighet för dem som drabbas av arbetslöshet. I sin förlängning handlar det om att moderaterna vill ha ett samhälle där den arbetslöse klarar sig själv utan någon form av stöd från staten – ett tvåtredjedelssamhälle.

Moderaternas riksdagsmotion om arbetsmarknadspolitiken låter som ett eko från nyliberala ekonomer. De vill bl.a. gröpa ur arbetsrätten, försämra arbetslöshetsersättningen, öka löneskillnaderna och sänka ungdomslönerna.

Moderaterna vill också öppna för individuella avtal mellan arbetsgivare och löntagare. "Arbetsgivaren och arbetstagaren skall välja

huruvida de vill utnyttja det regelverk – lagar och i förekommande fall kollektivavtal som finns" skriver Per Unckel och hans medmotionärer i riksdagsmotionen.

Fru talman! Detta är en direkt krigsförklaring mot hela arbetarrörelsen. Kollektivavtal har haft en stor betydelse för stabiliteten på den svenska arbetsmarknaden och bidragit till att den svenska fackföreningsrörelsen har haft en positiv inställning till förnyelse, modernisering och omstrukturering. Detta skall enligt moderaternas uppfattning underordnas individuella uppgörelser. Udden är direkt riktad mot löntagarna och mot deras fackliga organisationer.

Verkligheten är, för att använda ett uttryck från Elver Jonsson, moderaternas värsta fiende. Det finns inget stöd någonstans i några teorier om att ökad lönespridning, urgröpt arbetsrätt eller sämre sociala villkor leder till fler jobb.

Tack och lov är moderaterna isolerade i denna syn. Det gäller inte bara i förhållande till övriga partier här i Sveriges riksdag utan också i relation till aktuella strömningar inom EU.

Det är naturligtvis ett av skälen till att moderaterna och Per Unckel skäller som bandhundar på den socialdemokratiska sysselsättningspolitiken. Det är ett uttryck för att moderaterna börjar känna en allt större ensamhet och ett sätt att dölja att det saknas ett samlat borgerligt alternativ. Tomma tunnor brukar ju som bekant skramla mest.

Moderaternas utvecklingsplan är oacceptabel för socialdemokratin. Socialdemokratin vill inte att Sverige utvecklas till en ekonomi där jobben baseras på låga löner och lågt värderad valuta. Vi vill basera produktionen på högkompetent arbetskraft, ständig utveckling, ny teknologi, produktförnyelse och hög förädlingsgrad.

Därför handlar vår politik om mer aktiv näringspolitik, insatser, kompetensutveckling och en aktiv arbetsmarknadspolitik. Vi är inte beredda att medverka till en högerpolitik som leder till fördjupade klyftor mellan människor och mellan olika regioner i landet.

Fru talman! Det är socialdemokratins uppgift att städa upp efter de borgerliga regeringsåren. Det kommer inte att bli någon lätt uppgift, och det kommer att ta tid innan våra insatser ger resultat. Ambitionen och inriktningen är klar.

Första steget var insatserna i den ekonomisk-politiska propositionen i november. Där fanns investeringsprogram, större insatser inom utbildningsväsendet och särskilda insatser för ungdomar.

Det andra och tyngsta steget var programmet En nation i arbete. Det presenterades bl.a. i budgetpropositionen och behandlas i utskottets betänkande.

Det tredje steget är de propositioner som skall komma under våren.

Mitt intryck är att det finns en bred uppslutning i riksdagen för att nå målet full sysselsättning och pressa ner arbetslösheten, och det är bra. Vi behöver breda lösningar om vi skall kunna lösa Sveriges problem. Här gäller det att samverka i både den ena och den andra riktningen om vi skall nå resultat i kampen för jobben.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till hemställan i betänkandet i dess helhet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 96 HANS ANDERSSON (v) replik

Fru talman! Johnny Ahlqvist nämnde att många partier slåss för full sysselsättning. Gör även Johnny Ahlqvist tolkningen att 10 % total arbetslöshet 1998, enligt bedömningen i finansplanen, skulle kunna tillfredsställa kravet på full sysselsättning?

Johnny Ahlqvist sade att oppositionen saknar alternativ. Jag kan hålla med om att en borgerlig opposition över huvud taget saknas som en enhet i denna fråga. Jag ser heller inte alternativen. Men jag tror att man kan säga att Vänsterpartiet har lagt fram ett alternativ som senare också har fått ett mycket starkt stöd i LO:s sysselsättningsprogram och i AMS bedömningar när nya äskanden gjordes.

Hur ser Johnny Ahlqvist på det förhållandet att beredskapsarbetena är för få och ALU-nivåerna alldeles för låga för att klara utförsäkringarna och att arbetsmarknadsutbildningen inte kommer att kunna genomföras på det sätt som avses eftersom särskilda bidrag tas bort? Sådana frågor har vi diskuterat, men jag tycker inte att vi har kommit någon vart i utskottet.

Jag vill också fråga Johnny Ahlqvist vilken besparing han anser att reformen att ta bort permitteringslöneersättningen egentligen innebär. Det är, som jag ser det, motsatsen till en besparing. Det blir högre arbetslöshet när vi kommer i nya permitteringslägen som kostar mer, och dessutom bryter man i förtid mot en trepartsöverenskommelse.

Om jag har tid, fru talman, vill jag slutligen ifrågasätta att man på sittande stjärt snabbt genomför regeländringar i t.ex. a-kassesystemet, som nu utskottet har gjort, utan riktiga konsekvensanalyser för de deltidsarbetande. Jag hoppas att vi skall komma bort från det och att vi går in för metoden att utreda först och besluta sedan.

Anf. 97 JOHNNY AHLQVIST (s) replik

Fru talman! Jag hörde Hans Anderssons tidigare inlägg i debatten här i dag. Det är klart att det är lätt att kräva större volymer av allt och alla. Det är bara på det viset att kronan för närvarande flyter och håller på att sjunka ännu djupare, och Carl Bildt gick för en liten stund sedan ut och pläderade för nyval. Hans Andersson kräver större volymer. Det måste finnas någon realism i det man kräver om man skall genomföra det.

Hans Andersson för en debatt som om Socialdemokraterna hade suttit i regeringsställning sedan 1991. Man kan säga att vi har suttit i regeringsställning under tre månader. Det är vad vi har gjort. Naturligtvis kan vi inte bryta tillbaks allting på en enda gång.

Jag skall besvara Hans Anderssons fråga om sysselsättningen. Nej, jag är inte nöjd med en utveckling som leder till 10 % arbetslöshet 1998. Det var den frågan Hans Andersson ställde.

Vi har faktiskt inte beslutat om några regeländringar vad gäller arbetslöshetsförsäkringen i betänkandet, Hans Andersson. Vi har pekat ut en möjlighet för regeringen att ta hem motsvarande besparing. Per Unckel säger i varenda debatt att vi inte har gjort det. Vi pekar på detta. Det är upp till regeringen att göra regeländringen och ta hem besparingen. Arbetsmarknadsutskottet har inte utformat några regler.

Förslaget om permitteringslöneersättningen kommer sig av ett rent besparingskrav. Vi har fått ta vår del i arbetsmarknadspolitiken, liksom alla andra departement och utskott. Jag tror att det är en bra linje. Utfallet av permitteringslöneinstitutets utbetalningar är mycket litet – ca 30 miljoner – vilket Hans Andersson själv brukar åberopa. Det är nu vi kan avskaffa permitteringslöneinstitutet och ta hem den besparing som finns i budgetförslaget.

Anf. 98 HANS ANDERSSON (v) replik

Fru talman! Jag är mycket medveten om hur statsfinanserna ser ut. Jag är mycket medveten om att vi inte har så mycket pengar att slänga ut. Det var ett av skälen till att jag var så kritisk till att man slängde ut så många miljarder på RAS.

När det gäller fördelningen mellan aktiva och passiva åtgärder och att förhindra utförsäkring vill jag säga följande: Det handlar om att antingen ha aktiva åtgärder som får människor att vara med, göra ett jobb eller utbilda sig eller att ha passiva åtgärder som bara kostar. Det är grunden för LO:s resonemang, och det är också grunden när AMS begär extra medel. Man flyttar egentligen pengar från konton. Jag tycker att det är en sund aktiv arbetsmarknadspolitik.

Det Johnny Ahlqvist säger om deltidsarbete är rätt. Utskottet påpekar möjligheter att ta hem vissa besparingar. Vad jag ville slå fast, och jag förutsätter att Johnny Ahlqvist är överens med mig, är följande: Att snabbt göra regeländringar som påverkar människors försörjningsmöjligheter inte är något lämpligt sätt. Man skall utreda förslaget och se exakt vilka konsekvenser det kan få.

Jag har påpekat att permitteringslöneersättningen gäller 30 miljoner kronor och inte de 300 miljoner som departementet har föreställt sig. Det är desto större anledning att inte tro att man sparar 300 miljoner när man sparar 30 miljoner och dessutom går in i ett system som förmodligen innebär högre kostnader på sikt och ett minskat förtroende från parternas sida. De har ställt upp i ett ömsesidigt avtal på grundval av att staten gick in. Det är mycket möjligt att parterna skall ta mer ansvar, men då skall man låta dem ta chansen innan politikerna avskaffar grunden för ett avtal.

Anf. 99 JOHNNY AHLQVIST (s) replik

Fru talman! Låt mig börja med det som sades om permitteringslöneinstitutet. Det är en besparing på 300 miljoner, Hans Andersson. Varken Hans Andersson eller jag kan veta om kostnaden utfaller. Den är beroende av omfattningen av permitteringarna. Blir omfattningen stor kostar det 300 miljoner kronor. Regeringen använder precis samma teknik för att beräkna detta som alla andra tidigare regeringar har gjort – inklusive den borgerliga, som satt förra mandatperioden.

Jag tycker att fördelningen mellan aktiva och passiva åtgärder är bra. Utskottet ställer upp på propositionen i betänkandet. Hans Andersson har lätt för att glömma bort och säger att volymerna minskar. Men lägger vi till satsningen på RAS och de satsningar som görs på en aktiv utbildningspolitik är det faktiskt ingen minskning av åtgärdsvolymen

som föreslås i betänkandet. Jag tror att man har kommit fram till att den socialdemokratiska regeringen fortfarande bedriver en aktiv arbetsmarknadspolitik.

Anf. 100 PER UNCKEL (m) replik

Fru talman! Jag skall avstå ifrån att gå i polemik med Johnny Ahlqvist om hans karakteristik av den moderata arbetsmarknadspolitiken och i stället börja med att hålla med honom när han säger att konsekvenserna blir förödande om vi missar chansen nu och går in i nästa lågkonjunktur med hög arbetslöshet. Ja, Johnny Ahlqvist, precis så är det. Problemet är ju bara att regeringen redan har gett upp i detta hänseende. Enligt budgetpropositionen skall vi gå in i nästa lågkonjunktur med förfärande 10 % arbetslöshet.

Jag beklagar att Johnny Ahlqvist väljer att med den utgångspunkten säga att allt det moderater föreslår är en stridsförklaring gentemot arbetarrörelsen. Det är inte det sätt med vilket de 10 % arbetslösa kan hjälpas. Sättet är att våga pröva också det som ibland kan förefalla strida mot den gamla partiortodoxin, men som kan innebära räddningen för många av dem som annars skulle riskera att gå utan jobb.

Min fråga till Johnny Ahlqvist måste mot denna bakgrund bli vad han avser att föreslå för att rätta till den eftersläpning i förhållande till den redan dåliga ursprungsprognosen som vi har råkat ut för sedan budgetpropositionen presenterades i januari. Arbetslösheten sjunker långsammare än vad t.o.m. regering och arbetsmarknadsverk då förutsatte.

Vilket är Johnny Ahlqvists svar till de 10 % som skulle bli kvar 1998 utan ett vettigt arbete även om regeringens prognos skulle slå in? Det hjälper inte att skälla på Moderaterna för allt vad tygen håller om man själv inte har någonting att sätta i stället. Vilken är den politik som regering och socialdemokrater i denna kammare avser att hjälpa de 10 % arbetslösa med?

Anf. 101 JOHNNY AHLQVIST (s) replik

Fru talman! Man slutar aldrig att förvånas när man hör Per Unckel. Det är gott och väl ett halvår sedan Per Unckel satt i en regering och hade ansvar för Sveriges ekonomis utveckling och även för de arbetslöshetstal som rådde under regeringen Bildts period.

Nu kräver Per Unckel med buller och bång att vi skall få ned arbetslösheten så fort vi har kommit tillbaks i regeringsställning. Jag ställer en motfråga, fru talman, till Per Unckel: Vad har Moderaterna för alternativ? Gäller det försämring av a-kassan och arbetsrätten?

Jag vet inte varför Per Unckel så lätt går upp i tonart varje gång vi diskuterar dessa frågor. Är det kanske för att Per Unckel för en gångs skull tvingas vara med och höja skatten? Jag har ställt frågan till Per Unckel tidigare och inte fått något svar.

När jag lyssnade på Per Unckels inlägg från talarstolen hittade jag inte ett enda alternativ till hur man skulle klara sysselsättningen, mer än att man vill göra försämringar för löntagarna.

Per Unckel säger också att vi är ensamma och att Socialdemokraterna inte har några förslag. Jag vill åter påminna om att det vad gäller inriktningen av arbetsmarknadspolitiken finns en bred samsyn mellan de partier som är representerade i arbetsmarknadsutskottet – utom Moderaterna. Moderaterna med Per Unckel i spetsen har valt att ställa sig utanför den traditionella svenska arbetsmarknadspolitiken till förmån för försämringar för löntagarna.

Anf. 102 PER UNCKEL (m) replik

Fru talman! Det må vara att Johnny Ahlqvist aldrig upphör att förvånas över mig i synnerhet och moderater i allmänhet. Det får vi väl i så fall lära oss att leva med.

Om Johnny Ahlqvist berömmer sig av att ha en bred samsyn i arbetsmarknadsutskottet bakom en politik som skulle lämna 10 % av våra medborgare utan jobb 1998 beklagar jag inte bara Johnny Ahlqvist. Det är inte acceptabelt att använda 10 % arbetslösa som något slags nivå till vilken man strävar. Ambitionerna måste var högre än så.

Det är mot just den bakgrunden, att regeringens ambition är så otillständigt låg, som Moderaterna presenterat sitt sjupunktsprogram för flera jobb, vilket jag utvecklade från talarstolen tidigare i dag. Johnny Ahlqvist må hävda att det skulle innebära försämringar för löntagarna. Jag köper inte den beskrivningen. Det medverkar till att tillväxten i vårt samhälle ökar och att arbetstillfällena blir fler. Varje människa vi kan sätta i ett riktigt avlönat arbete innebär en välfärdsvinst för det svenska samhället. Det accepterar inte Johnny Ahlqvist, och det beklagar jag. Jag tror inte att det finns någon annan utgångspunkt för en politik som skall fungera både på kort och på lång sikt än denna.

Jag beklagar, fru talman, den kapitulation inför arbetslösheten som socialdemokraterna i denna kammare debatt efter debatt visar så tydliga tecken på.

Anf. 103 JOHNNY AHLQVIST (s) replik

Fru talman! Tyvärr har Per Unckel inte fler repliker. Det hade varit mycket intressant att få reda på vilka studier han stöder sig på när han säger att sänkta löner och sänkta ersättningsnivåer ger fler arbetstillfällen. Det finns ingen sådan utredning i Sverige. Däremot finns det en studie om detta i Danmark som pekar på att man för att få en sänkning på 1 % av arbetslösheten måste sänka lönerna med mellan 10 och 15 %. Jag tolkar Per Unckel som att hans syn på hur man skall lösa arbetslöshetsproblemet i Sverige är att löntagarna skall sänka sina löner med 15 %. Det var bra att vi fick det dokumenterat och att man för en gångs skull vågar säga vad man tycker.

För att påverka sysselsättningen genom att sänka bidragen måste sänkningen enligt motsvarande beräkning ligga på 13 %. Jag tolkar då Per Unckel som att man skall sänka a-kassans nivå med minst 13 % för att klara detta.

Jag skjuter in mig på Per Unckels sjupunktsprogram därför att det är det stora program som Per Unckel och moderaterna i alla tider har

hävdat skall lösa problemen. Det är skattesänkningar och sänkta ersättningsnivåer. Men det är bara att tänka tillbaka en mandatperiod och komma ihåg hur det var då – sänkta a-kasseersättningar och sänkta skatter. Men inte blev det fler arbetstillfällen i Sverige 1991–94, när vi praktiserade den politik som Per Unckel pläderar för här i dag.

Anf. 104 ELVER JONSSON (fp) replik

Fru talman! Johnny Ahlqvist sade, mycket riktigt, vilket flera har instämt i, att vi har att nu välja väg. Vi är vid ett vägskäl. Men då är det också oerhört viktigt vilken väg som väljs. Då finns det inga genvägar. Endast en väg som gynnar arbete, nyanställningar och nyföretagande kan bli framgångsrik i en svår arbetsmarknadssituation.

Sedan hade vår värderade ordförande bekymmer för att det inte fanns något samlat borgerligt alternativ. Jag tackar för den omsorgen. Men det är väl lika illa, höll jag på att säga, att det inte heller finns något samlat socialistiskt alternativ.

Fru talman! Om vi skall få en samling kring en god arbetsmarknadspolitik som gynnar det vi säger oss vara överens om, måste det bli en samling mittåt, inte en samling ut mot kanterna. Då är det splittring, och inte längre samling. Jag utesluter inte heller att det finns sådana möjligheter. Jag har talat väl om den gemensamma grundplatta vi står på, där den aktiva arbetsmarknadspolitiken är ett oerhört viktigt inslag.

Johnny Ahlqvist var inne på den beryktade boken En nation i arbete, som regeringen har lutat sig mot och fortfarande använder, både i Sverige och i andra länder, vad jag förstår av pressmeddelanden. Där talas det också om att bryta den onda cirkeln. Problemet med den skriften är inte de stora förhoppningarna och de goda önskningarna. Det är att metoderna inte bär. Jag försökte i mitt inlägg säga vad jag ifrågasatte. Jag menar att socialdemokraterna borde pröva att återställa flera av återställarna.

Anf. 105 JOHNNY AHLQVIST (s) replik

Fru talman! Jag noterade att tonen i Elver Jonssons inledningsanförande i debatten var mycket hovsam. Om jag läser i det betänkande vi behandlar här i dag ser jag bara tre punkter där Folkpartiet har en annan syn än regeringen på den förda politiken. Det gäller bl.a. arbetslivsutvecklingen, arbetslöshetsförsäkringen och arbetsrätten.

Vi har från socialdemokraterna den synen att man inte kan lösa arbetsmarknadspolitiska problem genom att göra löntagarna rättslösa. Elver Jonsson nämnde själv att man skulle ta bort de hinder som arbetsrätten utgör, enligt honom. Men Elver Jonsson vet lika väl som jag att en arbetsrättskommission har tillsatts, som skall lösa dessa problem. Det är inte, som jag uppfattar det, någonting man skall lösa här i riksdagen. Finns det sådana hinder borde det lämpligen lösas mellan arbetsmarknadens parter, som också skall ingå i denna arbetsrättskommission. Därför tycker jag inte att vi skall föregripa det arbete som skall göras där. Man får ge kommissionen den tid som behövs för att se över de förändringar som behövs, så att arbetsrätten passar i Sverige.

När det gäller arbetslöshetsförsäkringen finns också en utredning på gång. Jag tror att det är viktigt att vi, som den socialdemokratiska regeringen gör och som den förra borgerliga regeringen faktiskt inte gjorde, får en ordentlig översyn av hela arbetslöshetsförsäkringen.

Anf. 106 ELVER JONSSON (fp) replik

Fru talman! För att ta det sista först: Johnny Ahlqvist talar väl om en översyn av dessa frågor. Jag tycker att det är värt att notera att socialdemokraterna i det förgångna har varit starka motståndare till det. Jag ser den öppningen som så värdefull att den bör räknas Johnny Ahlqvist och socialdemokraterna till godo.

Johnny Ahlqvist sade att jag var hovsam i tonen. Om det var ett beröm eller något annat var litet svårt att uttolka. Det var ju egentligen bara på tre punkter som Folkpartiet hade en annan mening, sade Johnny Ahlqvist. Men jag tycker att de är vitala, och det var fint att Johnny Ahlqvist repeterade dem.

Förändringarna i arbetsrätten var teoretiskt inte särskilt stora, men de var psykologiskt viktiga. Det är därför det blir så olyckligt när man nu återställer dem.

Det har dokumenterats att den statliga a-kassan fyllde en viktig funktion. Jag har faktiskt förhoppningar om att det kan komma en omprövning som gör att den formen räddas också för framtiden.

Vi skall inte sätta slutgiltigt betyg i dag när det gäller ungdomsintroduktionen som ett medel för att hjälpa ungdomar in i arbetslivet. Men allting talar för att det blir en flopp. Det tycker jag vore illa, inte i något slags skadeglädje från oppositionen över att regeringen misslyckas med en åtgärd, utan därför att de unga som skulle kunna komma in på arbetsmarknaden får en betydligt sämre chans än med den förra regeringens modell. Ungdomspraktiken blev ändå väldigt framgångsrik.

Johnny Ahlqvist sade att arbetsmarknadspolitiken ligger fast. Jag tror inte att det är så illa. Det skulle innebära att socialdemokratin satt fast, och det vore allvarligt. Den cementeringen skall vi hoppas att regeringspartiet inte fullföljer.

Anf. 107 JOHNNY AHLQVIST (s) replik

Fru talman! Man kan alltid göra en bedömning av om förändringarna i arbetsrätten var så små som Elver Jonsson vill göra gällande här. För de människor som sparkades ut från sin arbetsplats beroende på de förändringar man gjorde i turordningsreglerna, tror jag inte att förändringarna var så små.

Den statliga arbetslöshetskassan var ingen succé, Elver Jonsson. Det finns i dag inte någon borgerlig företrädare som kan gå upp och plädera och säga att den statliga arbetslöshetsförsäkringen var så bra. Elver Jonsson säger också att den var allmän och obligatorisk. Men den var varken allmän eller obligatorisk, Elver Jonsson. Utformningen av regelverket i hela arbetslöshetsförsäkringen innebar att fler människor ramlade ut ur systemet än vad som kom in. Då tycker jag inte att man med bästa vilja i världen kan säga att detta var en allmän försäkring.

Det är en kort tid som ungdomsintroduktionen har verkat. Jag förmodar att arbetsmarknadsministern själv kommer att redovisa de förslag till förändringar av regelverket som skall komma. Det är förslag som vi diskuterade även i utskottet, när vi godkände detta betänkande. Vi hade alla samma farhågor inför det. Jag tror att man kommer att återkomma ganska snabbt. Jag tror säker att ungdomsintroduktionen volymmässigt kommer att bli lika bra som ungdomspraktiken.

Anf. 108 ELVING ANDERSSON (c) replik

Fru talman! Jag kan också hålla med Johnny Ahlqvist när han uttrycker sina farhågor om de stora riskerna för att vi hamnar i en konstant massarbetslöshet. Men frågan är vad man från regeringens sida, från socialdemokratins sida, vill göra för att vi inte skall hamna i denna situation. Under senare delen av förra året hade vi en positiv utveckling av statistiken, då antalet sysselsatta i vårt land ökade rätt rejält. Men denna utveckling bröts vid årsskiftet, enligt den statistik som finns. Efter årsskiftet har antalet anställda i vårt land inte ökat. Det vore intressant att få reda på vilka slutsatser Johnny Ahlqvist drar av det.

AMS vårprognos har citerats här tidigare. Den kom häromdagen. Där pratas om att man räknar med 12,12 % arbetslöshet under 1995. Under 1996 förutser AMS motsvarande andel till 11,4 %. Det är alltså en nedgång med mindre än 1 % under ett år, i ett läge då vi de facto är inne i en ganska kraftig konjunkturuppgång. Trots detta sjunker alltså inte arbetslösheten mer än mycket marginellt. Om vi då inte skall hamna i en situation där vi varken lever upp till AMS prognoser eller finansplanens prognoser om en 10-procentig arbetslöshet 1998, måste det till nya radikala åtgärder. Det skulle vara intressant att få reda på vad socialdemokraterna har för hemliga kort i rockärmen, som kan göra att vi undviker att hamna i denna situation.

Anf. 109 JOHNNY AHLQVIST (s) replik

Fru talman! Det är fantastiskt att höra Elving Andersson efterlysa nya, radikala åtgärder. Det är så som jag sade inledningsvis. Vilka alternativ har oppositionen? Om man ser på vad som skiljer Centerpartiets förslag från den politik som regeringen föreslår, är det precis samma punkter som jag räknade upp för Elver Jonsson när det gällde Folkpartiet. Det är mera ALU, den statliga a-kassan och ungdomspraktiken. Jag har efterlyst oppositionens förslag. Tyvärr kan vi konstatera att det enda som finns är de punkter som jag har räknat upp.

Varför avbröts den positiva utvecklingen i januari? Det kan finnas många skäl till det. Jag tror att ett av skälen var att företagare valde att avvakta de beslut som skulle komma i riksdagen, som kunde innebära att de fick hjälp med att anställa folk genom bättre bidrag.

Elving Andersson tog också upp att man ville stoppa rundgången i arbetslöshetsförsäkringen. Det är dags för Elving Andersson att presentera vad han vill göra. I det ena andetaget säger han att vi skall ha flera ALU-platser, därför att vi måste stoppa utförsäkringsriskerna, och samtidigt ondgör han sig över att det är en rundgång i den återställare

som vi gjorde med a-kasseförslaget. Det är dags för Elving Andersson att försöka komma ned på det ena eller det andra benet i debatten.

Anf. 110 ELVING ANDERSSON (c) replik

Fru talman! Jag är ganska trött på Johnny Ahlqvists sätt att argumentera när han debatterar de här frågorna. I varje debatt – inte bara med mig utan också med andra – när man frågar vilka åtgärder som Socialdemokraterna vill vidta för att bryta utvecklingen, för att inte leva upp till de mycket dystra framtidsprognoserna, får man i stället för svar ständigt en motfråga, nämligen vilka alternativ oppositionen har.

Vem är det som har regeringsansvaret i det här landet för närvarande och därmed skyldighet att ta initiativ?

Vi har dessutom, herr Johnny Ahlqvist, från Centern och övriga oppositionspartier redovisat våra alternativ. Men Johnny Ahlqvist har tydligen utvecklat ett mycket avancerat system för selektiv hörsel, så att han bara väljer det han vill höra. När vi redovisar våra alternativ, inte minst i den ekonomiska politiken och på andra områden för att få fart på jobben i vårt land, väljer han att inte höra.

Låt oss nu äntligen få reda på vilka förslag och åtgärder som Socialdemokraterna har, vilka hemliga kort de har i rockärmen, för att vi skall få en utveckling som går åt rätt håll!

Det är också intressant att höra Johnny Ahlqvist dra slutsatserna av att den positiva utvecklingen bröts vid årsskiftet. Han ser inte något som helst samband mellan de kraftigt höjda löneskatterna och alla återställarna på arbetsrättens område. Jag ser däremot ett ganska tydligt samband.

Anf. 111 JOHNNY AHLQVIST (s) replik

Fru talman! Jag beklagar om Elving Andersson är trött på att höra mig i debatterna. Vi kanske får göra så i framtiden att han och jag tar varannan debatt. Jag kan inte sätta mig över det demokratiska valet, där jag är vald till Sveriges riksdag fram till 1998. Det får Elving Andersson ha överseende med.

Våra alternativ är redovisade i det betänkande som vi skall fatta beslut om här i dag. Betänkandet bygger på dem.

Jag har efterlyst ytterligare alternativ från Elving Andersson. Han hade ett förslag i sin motion, om ett personligt rekryteringsstöd. Det är vad Centern har presenterat, utöver det som finns i budgetpropositionen. Vi bygger våra arbetsmarknadspolitiska förslag på budgetpropositionen. Det kommer naturligtvis ytterligare förslag från den socialdemokratiska regeringen.

Jag säger till Elving Andersson som jag sade till Hans Andersson: Vår politik har haft genomslag i ungefär tre månader. Det som annars gäller är tidigare fattade beslut. Jag tycker att även den socialdemokratiska regeringen skall få en rimlig möjlighet att lägga fram förslag och se vad som kommer att hända med sysselsättningspolitiken.

Jag påstår inte att det finns något samband mellan höjda skatter och bromsningen av arbetstillfällena. Jag bygger det på precis samma antagande som den borgerliga regeringen byggde sin ekonomiska politik

på. Det var att sänkta arbetsgivaravgifter och sänkta skatter ger flera arbetstillfällen. Det gjorde de inte under den förra mandatperioden. Jag tycker att Elving Andersson skall vara litet försiktig, eftersom han tillhör det parti som hade arbetsmarknadsministerposten under den förra regeringsperioden.

Anf. 112 BARBRO JOHANSSON (mp) replik

Fru talman! Jag tackar Johnny Ahlqvist för förståelsen för min framställning om att skapa en grön offentlig sektor med gröna jobb. Men jag vill bara fråga hur man kombinerar detta med höjda arbetsgivaravgifter, som Socialdemokraterna införde tillsammans med Vänsterpartiet i januari i år. Vi ville införa en skatteväxling, med sänkta arbetsgivaravgifter, för att stimulera bl.a. gröna jobb och för att få fram en energi- och miljövänlig produktion.

Jag vill också höra hur Johnny Ahlqvist ställer sig till en arbetstidsförkortning, som jag pratade om. Det skulle ge 130 000 nya jobb, som säkert skulle vara välkomna, när arbetslösheten är så hög. Vi vet att det skulle ge besparingar i form av mindre arbetsskador och mindre sjukskrivningar. Jag har tidigare pratat om byggbranschen och att en arbetstidsförkortning skulle hjälpa till att minska arbetsskadorna. Vi vet att belastningsskadorna, bl.a. i byggbranschen, utgör 74 % av antalet registrerade sjukskrivningar.

Anf. 113 JOHNNY AHLQVIST (s) replik

Fru talman! När det gäller de höjda arbetsgivaravgifterna, återställde vi dem till den nivå som vi tyckte var rimlig.

Jag vet inte hur Miljöpartiet gör sina beräkningar om arbetstidsförkortningen. Jag förmodar att Miljöpartiet menar att löntagarna skall kompenseras för arbetstidsförkortningen med högre lön. När man läser Miljöpartiets förslag verkar det som om det inte kostar någonting alls att genomföra arbetstidsförkortningen. Jag vill inte föregripa Arbetstidsutredningen, som skall titta på frågan om arbetstidsförkortning. Är Barbro Johanssons lösning att det är de människor som har de höga lönerna, de som kan klara detta, som skall få en arbetstidsförkortning? Jag tror inte att ett vårdbiträde med 8 000-10 000 kr i månaden kan undvara de 2 500 kr som en sänkning till den nivå ni föreslår skulle innebära.

Det skulle vara intressant om Miljöpartiet ville redovisa de positiva rapporterna från Europa om ett direkt samband mellan förkortad arbetstid och fler arbetstillfällen. Jag har inte kunnat hitta de rapporterna, varken från Tyskland eller från Frankrike, som tidigare åberopats.

Anf. 114 BARBRO JOHANSSON (mp) replik

Fru talman! När det gäller beräkningen av de 130 000 nya jobben, har vi beräknat att ungefär en tredjedel av den frilagda tiden skall ge nya jobb. Det är inte så att vi har räknat med 100 % täckning, därför att det skulle bli tre gånger så mycket.

Vi vet att det har gjorts försök med arbetstidsförkortning bland offentliganställda, bl.a. i Kiruna och Södertälje. Det är huvudsakligen

kvinnor med låga löner som arbetar där. På Södertälje lasarett och även i Kiruna har man sett att sjukskrivningarna har minskat. Försöken har gjorts inom befintlig budget, så man har verkligen lyckats.

När jag pratar om hur man skall finansiera detta, menar jag att det naturligtvis är arbetsmarknadens parter som måste komma överens om hur detta skall betalas.

Anf. 115 JOHNNY AHLQVIST (s) replik

Fru talman! Skall jag då tolka Miljöpartiets förslag så att Sveriges riksdag skall fatta beslut om en generell arbetstidsförkortning men att frågan om hur man skall överleva därefter överlämnas åt arbetsmarknadens parter? Det är ett nytt sätt att diskutera politik i kammaren.

Jag har ännu inte sett någon utvärdering från Kiruna. Enligt direktiven skall den arbetstidsutredning som vi har tillsatt titta på detta, på de tyska exemplen och på de förslag om arbetstidsförkortning som Metall i Sverige har. Skillnaden är att Barbro Johansson kräver att vi genom beslut här i kammaren, vid omröstningen om betänkandet i morgon, skall säga att vi förkortar arbetstiden. Jag har inte tillräckligt bra underlag för att föreslå det direkt här, men det är vad Miljöpartiet kräver.

Anf. 116 DAN ERICSSON (kds) replik

Fru talman! Jag reagerade när Johnny Ahlqvist i sitt anförande talade om att man nu höll på att städa upp efter de tidigare regeringsåren. Det var just den attityden som jag ville att vi skulle komma bort från i den här debatten.

Alla vet ju att ansvaret för vad som har hänt under de senaste åren, för den situation som vi har i dag när det gäller både den ekonomiska politiken och arbetslösheten, får spridas ut över ett antal tidigare år, både under 70- och under 80-talet, på de regeringar som då hade ansvaret. Varför inte erkänna att allt man gjorde på den tiden kanske inte var så lyckat? Varför inte försöka ta ett ansvar också för detta? Det var också under 1991, då Socialdemokraterna till största delen hade regeringsansvaret, som kurvorna verkligen stack i väg åt fel håll på alla punkter.

Det är just attityden att socialdemokratin står för allt rätt, medan övriga gör allt fel, som vi måste komma bort från, om vi skall försöka finna de gemensamma lösningarna.

Varför inte försöka bryta sig ur retoriken och diskutera dagens situation och vad vi kan göra tillsammans? Varför inte ta upp just ungdomsintroduktionen, som redan har diskuterats i ett replikskifte? Vi kan ju redan börja skönja facit, dvs. att det här inte är så lyckat. Det kan göra att vi förvärrar situationen för ungdomar. Varför inte ta möjligheten att säga att det här inte var så bra och att vi skall gå tillbaka eller utveckla tidigare system? Varför inte ha en sådan attityd, Johnny Ahlqvist?

Anf. 117 JOHNNY AHLQVIST (s) replik

Fru talman! Vi förde många debatter om ungdomsintroduktionen, som var vårt alternativ även under den förra mandatperioden. Jag upp-

fattade då inga signaler om att man var beredd att vidareutveckla ungdomspraktiken, som var ert alternativ till anställning, så att ungdomarna där skulle få samma skydd som övriga löntagare. Det är därför som vi lägger fram förslaget om ungdomsintroduktionen. Där gör man inte ungdomarna rättslösa, som man faktiskt gör inom ungdomspraktiken.

Det är kanske dumt att hänga upp sig på uppstädningen efter den borgerliga regeringen, men det är bara att konstatera att arbetslösheten när vi lämnade regeringsmakten ifrån oss var 2 % men att det faktiskt var ett något högre tal när vi kom tillbaka.

Jag kan inte säga annat än att vi får ta på oss en del av ansvaret för 80-talet. Dan Ericsson gick ända tillbaka till 70-talet, då en borgerlig regering styrde och ställde i landet. Det är lätt att säga att det var vår politik under 80-talet som skapade problemen, men jag satt här i riksdagen även under 80-talet, och jag kan inte komma ihåg att det när vi försökte genomföra de nödvändiga åtstramningarna fanns stöd från några av de övriga partier som är representerade i kammaren i dag.

Anf. 118 DAN ERICSSON (kds) replik

Fru talman! Johnny Ahlqvist talar om att ungdomarna är rättslösa i ungdomspraktiken. Jag tycker att det är litet vårdslöst. Varje system eller åtgärd kan naturligtvis missbrukas på något sätt, men ungdomspraktiken har ändå medfört att vi har tiotusentals ungdomar i sysselsättning, och den har också i många fall lett till fasta anställningar. Det var ett bra och etablerat system, som nu dess värre avvecklas till förmån för något som enligt vad vi kan se i dag inte har blivit vad regeringen räknar med. Jag menar att man då måste ha förmåga att ompröva sina ställningstaganden.

Kristdemokraterna har väl vidare, Johnny Ahlqvist, inte något större ansvar för de beslut som togs här i riksdagen under 70- och 80-talen. Då fanns vi inte här som enskilt parti och i form av en riksdagsgrupp. Jag skulle alltså kunna friskriva oss helt från detta, men det är inte så den politiska debatten inför framtiden skall föras i dag, utan vi måste se till dagens problem och på vilka punkter vi skall kunna komma överens för att skapa ett större förtroende, ute på marknaden och ute bland folk, för den politik som bedrivs. Jag tror att det är det som är väsentligt i dag.

Anf. 119 JOHNNY AHLQVIST (s) replik

Fru talman! Jag skall inte avvisa Dan Ericssons utsträckta hand. Jag tror nog att vi i utskottsarbetet även under våren och resten av den här mandatperioden kommer att hitta konstruktiva lösningar för en så långt som möjligt aktiv och bra arbetsmarknadspolitik.

Anf. 120 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)

Fru talman! Ärade riksdagsledamöter! Jag har lyssnat på den diskussion som har förts, och jag har stor respekt för det arbete som arbetsmarknadsutskottet har lagt ned på att gå igenom regeringens proposition, för att samla ett så brett stöd som möjligt i riksdagen för de åtgärder som denna sedan skall bestämma sig för.

Jag tänker i mitt anförande säga något om framtiden, men jag skulle först vilja säga att när den nya regeringen tillträdde i oktober månad 1994 var läget i Sverige rätt bekymmersamt. Vi hade en massarbetslöshet och en gigantisk och snabbt växande statsskuld. Underskottet i statens finansiella sparande uppgick 1993 till 237 miljarder kronor – 237 miljarder! Kanslihusets prognoser pekade på ett liknande budgetunderskott och upplåningsbehov för 1994.

Detta var de två arbetsuppgifter som regeringen och även den nya riksdagen hade att ge sig i kast med. Ansvaret för att det såg ut på det här sättet vilade mycket tungt på alla de ledamöter i riksdagen som fram till dess hade haft möjlighet att påverka både arbetslösheten och statsskulden. Det var utgångsläget för vårt arbete.

Vi har gjort en del, ofta i mycket bred enighet i Sveriges riksdag, med ordentliga majoriteter. De beslut som har tagits av riksdagen och som är på väg genom riksdagen pekar enligt Konjunkturinstitutets bedömning på att vi från ett utgångsläge med ett budgetunderskott om ca 240 miljarder kronor kommer att gå ned till under 100 miljarder, i storleksordningen 96 miljarder år 1996.

Detta är ingen idealisk situation. Vi har fortfarande ett upplåningsbehov om nästan 100 miljarder, men jag tycker ändå att alla ni som sitter i parlamentet kan säga att vi har åstadkommit något under de gångna fem, sex månaderna. Vi har gått från ett underskott om 240 miljarder till ett underskott om 96 miljarder. Det är ingen liten arbetsinsats som Sveriges riksdag har gjort under dessa månader.

På samma sätt kan man säga om arbetslösheten. Den var i utgångsläget i storleksordningen 13 – 14 %, och den kommer 1996 att vara alldeles för hög men kommer att ha minskat lika snabbt som den minskade under de bästa åren på 80-talet. Det är den kraftigaste sysselsättningsökning som vi har haft under någon period på mycket länge. Detta har riksdagen kunnat ena sig om. Förhoppningsvis är det också ett resultat av det som regeringen har försökt föra fram till riksdagen och fått dennas stöd för.

Jag vill ändå säga att vi fortfarande har en mycket lång väg kvar. Vi har gjort en del under dessa månader med budgetunderskottet och arbetslösheten, men vi har långt kvar, och läget är fortfarande väldigt allvarligt. Vi har en svår uppgift.

Det hör till att alla skall berätta om det svåra och besvärliga. Jag tänker också säga någonting om det ljusa och hoppfulla. Det finns mycket viktiga inslag som ändå går åt rätt håll, och jag tycker att vi skall lyfta fram dem just i dag.

Bytesbalansen visar ett enormt överskott. Enligt Konjunkturinstitutets bedömning kommer bytesbalansen för 1995 och 1996 att ge ett överskott om 112 700 miljoner kronor. Sverige säljer för mycket mer än vi vad vi köper för. Från att ha haft en bytesbalans på ungefär noll har vi nu en mycket stark bytesbalans. Sverige lever inte på lån. Vårt land är i dag en kapitalexporterande nation.

Däremot har vi fortfarande en obalans mellan den privata och den offentliga sektorn. Vi har ett stort och allvarligt underskott i den offentliga sektorn men samtidigt ett ännu större sparande i den privata

sektorn. Det gäller nu att se till att denna sparvilja omvandlas till en vilja att investera. Även därvidlag finns mycket tydliga positiva signaler.

Enligt den senaste prognosen för industriinvesteringarna beräknas dessa i år stiga med 35 %. I basindustrin väntas investeringarna öka med 60 % under 1995. Sammantaget beräknas investeringarna i Sverige under 1995 stiga med 11½ % och fortsätta med nästan samma volymökning också under 1996.

Sverige är också starkt rustat när det gäller det nya samhälle som växer fram. Den nya teknologi som nu får sitt genombrott i världen ligger långt framme i Sverige. En internationell studie som nyligen presenterades i Financial Times visade att IT-investeringarna i Sverige uppgår till 2,76 % av bruttonationalprodukten. Det är långt mer än EU-genomsnittet, och Sverige ligger faktiskt i topp i världen när det gäller investeringar i informationsteknik.

Också när det gäller infrastrukturen i stort ligger vi långt framme. Enligt de senaste undersökningarna rörande vad som kallas företagsrelevant infrastruktur är vi i det avseendet på ledarplats i Europa.

Vi har också trots stora besparingar i statsbudgeten fortfarande ett välfärdssamhälle som vi kan känna oss stolta över. De amerikanska ekonomer som dömde ut arbetsmarknadspolitiken som en dyrbar lyx hade innan de kom fram till den slutsatsen ändå på vägen tvingats konstatera, att denna dyrbara lyx hade gjort att Sverige var en allmänt erkänd välfärdsstat och att dess kanske främsta bedrift är att den har avskaffat fattigdomen i Sverige.

Om arbetsmarknadspolitiken sade dessa arbetsmarknadsekonomer att vad som är unikt i ett internationellt perspektiv, och särskilt i jämförelse med USA, är att en så stor del av välfärdsstatens förmåner är betingade av arbetsinsatser. De såg kopplingen mellan välfärdsstatens knytning till arbetsinsatsen och möjligheten att avskaffa fattigdomen, som inget annat land hade lyckats med på det sätt som Sverige hade åstadkommit.

Ibland har debatten skymts av deras kritik, nämligen när de fallit in i de gamla värderingarna. Men när de i analysen funderade över hur det såg ut för Sverige sade ändå dessa ekonomer att vi avskaffade fattigdomen. Orsaken var att vi hade en stark koppling mellan välfärdssystemets försäkringslösningar och arbetslinjen. Det var den starka koppling som vi hade. Arbetslinjen är alltså central, och den har gett Sverige stora sociala fördelar.

Hur ser det då ut då det gäller sysselsättningen?

Som jag sade inledningsvis så ökar sysselsättningen kraftigt. Ungefär 75 000 jobb har tillkommit under det senaste året, men fortfarande är arbetslösheten mycket hög. Enligt den senaste arbetskraftsundersökningen står drygt en halv miljon människor fortfarande utanför den ordinarie arbetsmarknaden.

Det är långt kvar till att blåsa faran över när det gäller budgetunderskottet, och i samma situation är vi när det gäller arbetslösheten. Dagens debatt här i kammaren handlar ju om arbetsmarknadspolitiken och

det behandlingsprogram mot arbetslösheten som regeringen har lagt fram.

Vad vi har presenterat i det handlingsprogrammet är en gradvis omläggning av den aktiva arbetsmarknadspolitiken, en stark koppling till just det som de amerikanska ekonomerna berömde oss för: den starka kopplingen mellan arbetslinjen och välfärdssystemet. Där ligger också idén om att vi med en stark koppling mellan välfärdssystemet och arbetslinjen snabbare åstadkommer ekonomisk tillväxt.

I "En nation i arbete" säger vi att arbetslöshetsbekämpningen inte bara är en fråga för arbetsmarknadsministern – och för den delen också för arbetsmarknadsutskottet i riksdagen – utan också för hela parlamentet, liksom för hela regeringen. Alla politikområden måste involveras i arbetslöshetsbekämpningen.

Därför tycker jag att det är viktigt att säga att det är naturligt för oss att arbetslöshetsbekämpningen skall vara en betydande del av den ekonomiska politiken, som skall handla om arbetslöshetsbekämpning. På samma sätt skall näringspolitiken syfta till minskad arbetslöshet. Även investeringarna, satsningen på utbildning och skattepolitiken skall dra åt samma håll.

Det är i förvissningen om att endast en samlad politik mot arbetslösheten kan ge resultat som regeringen har samlats kring detta program. Därför tycker jag att det finns anledning att säga några ord om den aktiva arbetsmarknadspolitiken, som under de senaste månaderna har ifrågasatts av ett antal debattörer. Det gäller då den aktiva arbetsmarknadspolitik som har gjort att Sverige avskaffat fattigdomen och som har inneburit just att vi har en mycket hård och stark koppling mellan välfärdssystemet och arbetslinjen.

Några delar har blivit hårt kritiserade. Arbetsmarknadsutbildningen är en sådan del. För mig framstår det som orimligt att arbetsmarknadsutbildningen inte skulle vara en väsentlig del av arbetsmarknadspolitiken. Jag tycker att det finns mycket som stödjer den uppfattningen.

För 15 år sedan kunde en person som saknade speciell kompetens söka hälften av de lediga jobben. I dag är motsvarande siffra så låg som 7 %. Det är klart att vi behöver arbetsmarknadsutbildningen för att kunna ge de människor som saknar ett riktigt jobb en chans att komma tillbaka. Arbetsmarknadsutbildningen behövs för övrigt av många skäl.

En annan sak som kritiserats är nivåerna i arbetslöshetsersättningen. Man säger att de är för höga och att människor passiviseras. Där har man fel. Just därför att vi i Sverige har en så stark koppling till inkomsten för att klara en bra sjukförsäkring, pension och arbetslöshetsförsäkring har vi en enorm drivkraft när det gäller att söka sig tillbaka till ett jobb. Regeringen har lagt ner tid och kraft just på att stärka arbetslinjen i alla de här försäkringssystemen under de månader som vi har jobbat.

Vi har alltså en mycket starkare koppling till jobbet när det gäller pensionerna. Vi får det när det gäller sjukförsäkringen, och genom det program som riksdagen nu tar ställning till får vi också en starkare knytning till arbetslinjen i arbetslöshetsförsäkringen. Det är viktigt att framhålla detta.

Sammantaget kan jag säga att den här typen av aktiv arbetsmarknadspolitik också förhindrar att människor länge står utan ett riktigt jobb.

Jag uppskattar den breda uppslutning som ändå finns i riksdagen kring den aktiva arbetsmarknadspolitiken. Det är viktigt att vi är många som sluter upp kring denna och att vi alla engagerar oss för att bekämpa arbetslösheten. Faran finns nämligen just nu när konjunkturen vänder uppåt att de som har jobb inte längre känner sig engagerade i att bekämpa arbetslösheten. Varslen är nu på rekordlåg nivå, och hoten för dem som är i arbete är just nu mycket mindre än vad de var när varslen var mycket omfattande. Därför kan det också hända att solidariteten urholkas. Jag ser dock inte att det är på det sättet, för det finns en bred uppslutning i parlamentet bakom just denna idé. Det är jag väldigt glad över.

Med detta vill jag avslutningsvis säga att den aktiva arbetsmarknadspolitiken är, som jag ser saken, en förutsättning för att Sverige skall kunna behålla en hög ekonomisk tillväxt och förhindra att vi i vårt land får en grupp fattiga som slås ut.

Anf. 121 PER UNCKEL (m) replik

Herr talman! Jag kan inte låta bli att säga att det känns lite overkligt när jag lyssnar på arbetsmarknadsministern. I dag har långräntan överskridit 11 %. Vi ligger på ett ecuindex på över 1,30.

Alla vet att detta beror på att omgivningen nu har ledsnat på vad regeringen gör. Inte minst har man tröttnat på Anders Sundströms fögderi. Vad gör Anders Sundström i det läget? Jo, han säger att det finns väldigt mycket positivt att ta fasta på. Jag håller med Anders Sundström om detta, men jag tror att alla de som nu underkänt vad regeringen gjort hade väntat sig att Anders Sundström skulle säga vad regeringen skall göra för att få ned räntan.

För varje dag långräntan ligger på den nivå där den ligger slås nya arbetstillfällen ut.

För varje dag långräntan ligger där den ligger brakar regeringens budgetprognoser genom alla tänkbara tak.

För varje dag långräntan ligger där den ligger undergrävs våra möjligheter att hålla sysselsättningen uppe i det ögonblick konjunkturen ofrånkomligen vänder neråt.

Arbetsmarknadsministern är skyldig oss ett svar på frågan om vad regeringen gör nu. Det som regeringen presenterade i januari ägnar ju marknaden timme efter timme åt att försöka upplysa regeringen om att den inte längre har förtroende för.

Anders Sundström citerar, som ett svagt litet halmstrå, amerikanska och andra rapporter där man har värderat hans fögderi. Det slår en med viss häpnad hur ensidigt Anders Sundström läser den kritik som riktas mot honom. Varje del av de rapporter som säger att det finns någonting i det socialdemokratiska förgångna som vi har förståelse för ropar arbetsmarknadsministern hurra och citerar det i all oändlighet. Men de slutsatser som säger att denna politik inte längre fungerar förtränger Anders Sundström.

Anders Sundström är skyldig oss ett svar på frågan: Vad tänker regeringen göra nu för att ge de människor nytt hopp som i dag är drabbade av arbetslösheten?

Anf. 122 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)

Herr talman! Det är inget fel på Per Unckels retorik.

Jag tänkte tala om dagsläget, men först måste vi titta tillbaka. Under den tid Per Unckel satt med i regeringen fördubblades statsskulden. Arbetslösheten tredubblades, långtidsarbetslösheten femdubblades och budgetunderskottet sexdubblades. Marknaden gillade naturligtvis inte detta.

Under de månader som vi har varit i regeringställning har vi tillsammans med parlamentet åstadkommit åtgärder som förstärker statsbudgeten. Budgetunderskottet minskar från i storleksordningen 240 miljarder till under 100 miljarder.

Det behövs ingen större pedagogisk talang för att beskriva skillnaden i färdriktning mellan det vi gör och det ni gjorde. Arbetslösheten går nu ner. När det gäller statsbudgetunderskottet blir det en förbättring. Det här är vad vi gör. Men sedan är frågan om det vi gör är tillräckligt.

Att söka råd hos Per Unckel, som under sin period i regeringen lyckades med konststycket att sexdubbla budgetunderskottet, tror jag inte är speciellt klokt.

Att söka råd hos Per Unckel då det gäller arbetslöshetsbekämpning genom att ifrågasätta kollektivavtalet är heller inte en speciellt bra väg att vandra.

För vår del går det åt rätt håll. För er del gick det åt fel håll.

Anf. 123 PER UNCKEL (m) replik

Herr talman! Jag börjar med att tacka arbetsmarknadsministern för berömmet av min retoriska förmåga. Jag är ledsen att jag inte kan säga samma sak om Anders Sundströms förmåga att svara på frågor.

Anders Sundström beskrev vad som hände under de år som jag hade förmånen att sitta i regeringen. Han glömde att säga att arbetslösheten började öka och budgetunderskottet med denna långt innan moderaterna var i närheten av kanslihuset. Han glömde också att säga att vi vände ekonomin åt rätt håll våren 1994. Precis som Elving Andersson i ett tidigare replikskifte har påpekat har vi efter tre månaders socialdemokratisk skattehöjningspolitik fått erfara att det vände åt fel håll igen.

Anders Sundström har glömt att upplysa kammaren om att hans prognoser, dystra som de var från januari 1995, nu har blivit ännu dystrare i AMS vårprognos. Detta, Anders Sundström, är inte att vandra åt rätt håll.

De därute som bedömer vad regeringen gör behöver ett svar på frågan vad regeringen skall göra nu. Anders Sundström behöver alls inte ta något råd från mig. Han får gärna ta politiken och kalla den sin egen. Han får egentligen ta vilken politik som helst, bara han kan visa att den leder till resultat och att människor kommer i arbete. Han kan inte bara sitta på statsrådsbänken och säga att saker och ting går åt rätt håll och

att ljusningen finns bakom dörren, därför att marknaden därute har redan berättat hur den faktiskt bedömer det som Anders Sundström gör.

Med Anders Sundströms egna prognoser skall 10 % av svenska folket vara arbetslösa under 1998, om den prognosen nu till äventyrs skulle hålla. Vad är Anders Sundströms besked till de människor som i det stora antal som de tio procenten representerar riskerar att förlora, det mest meningsfulla av allt, nämligen ett ordentligt arbete.

Vårt program finns i vår motion. Anders Sundström må tycka som han vill om det, men vi vet att den politiken kommer att fungera.

Anf. 124 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)

Herr talman! Vi vet att den politiken kommer att fungera, sade Per Unckel. Ja, Per Unckel, var det inte den politiken ni bedrev, som ni visste skulle fungera? Den politiken resulterade i en gigantisk statsskuld, en massarbetslöshet och en krona som vi var tvungna att släppa.

Jag tror att vi alla skulle tjäna på att inte vara lika tvärsäkra som Per Unckel är, för sanningen är ju att det inte finns någon mirakelmedicin som på två månader, ett år eller två år återställer det som parlamentet försatt oss i, nämligen massarbetslöshet och gigantisk statsskuld.

Jag håller gärna med om att 10 % arbetslöshet, 5 % öppen arbetslöshet och 5 % i åtgärder är alldeles för mycket. Jag håller gärna med om att det är helt oansvarigt att släppa i väg ett budgetunderskott till 240 miljarder kronor. Men jag är samtidigt så realistisk att jag inser att det tar litet tid att rätta till det som blev galet. Hur lång tid det tar är svårt att veta. Det kommer att ta tid. Det kan gå fortare, och det kan ta längre tid.

AMS prognoser liksom för övrigt andra prognoser som har presenterats har alla ett gemensamt, att det blir bättre. Sysselsättningen ökar, budgetunderskottet minskar, investeringarna ökar, tillväxten kommer tillbaka efter att ha varit i ekonomisk tillbakagång.

Låt oss resonera, Per Unckel, om vad vi kan göra för att få denna kraft att gå snabbare i stället för att leta oss tillbaka till den period då det gick åt fel håll.

Anf. 125 ELVING ANDERSSON (c) replik

Herr talman! Låt mig först instämma i ett par uttalanden som arbetsmarknadsministern gjorde i sitt inlägg, dels behovet av en helhetssyn – det är inte inom arbetsmarknadspolitiken som man främst skapar grunden för nya jobb – dels behovet av en aktiv arbetsmarknadspolitik. I de principiella inställningarna finns det ingen skillnad oss emellan. Däremot har vi olika uppfattningar om vilken väg man skall välja och hur vi skall tackla de konkreta sakfrågorna.

Anders Sundström redovisar ett antal positiva trender i bytesbalansen, industriinvesteringarna osv. Det är naturligtvis viktigt att ta till vara de positiva strömningar som finns. Men dessa strömningar är ju inte resultatet av den socialdemokratiska regeringspolitiken, utan de började en ganska lång tid före regeringsskiftet. Det är resultatet av den förra regeringens politik på ett antal områden, som kritiserades mycket

hårt och konsekvent av den dåvarande socialdemokratiska oppositionen.

När vi sedan kommer över till arbetslösheten och de dystra prognoserna vill jag ställa en fråga till arbetsmarknadsministern, liknande den jag tidigare ställde till utskottets ordförande. Vad drar arbetsmarknadsministern för slutsatser av att den positiva trenden när det gäller sysselsättningen i vårt land nu har brutits och att AMS i sin vårprognos har fått revidera de tidigare prognoserna? Vilka åtgärder är han beredd att vidta för att inte de mer dystra prognoserna som nu kommer skall förverkligas?

Anf. 126 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)

Herr talman! När det gäller den förra regeringens insatser vill jag börja med att säga till Elving Andersson att den förra regeringen inte hade någon lätt arbetsuppgift. Men jag tycker ändå att jag kan vara kritisk på en punkt. Jag anser nämligen att den regeringen hanterade konjunktursituationen på ett dåligt sätt. Man försvårade konjunkturen i stället för att förbättra den. Det blev en onödigt djup konjunkturnedgång i Sverige. Det var ju det som skilde Sverige från många andra länder, och det tycker jag att det finns anledning att vara väldigt kritisk mot.

Sedan tycker jag att Elving Andersson, medvetet eller omedvetet, använder arbetslöshetsstatistiken på ett felaktigt sätt. Det är ju allmänt känt att det är kallt på vintern och varmt på sommaren i Sverige och att arbetslöshetstalen ökar på vintern och minskar på sommaren. Så har det varit under alla år. Även 1995 inträffade denna fantastiska händelse. Men om man så att säga säsongsrensar arbetslöshetsstatistiken, finner man att sysselsättningen fortsätter att öka. Den ökar inte lika snabbt som vi bedömde under de senaste månaderna år 1994, vilket framför allt sammanhänger med att räntenivån fortfarande är alldeles för hög och att den naturligtvis bromsar sysselsättningsökningen. Men det är ändå en mycket stadig uppgång. Den reala ekonomin fungerar mycket bra. Investeringarna ökar kraftigt, bruttonationalprodukten växer, tillväxten i hela ekonomin är god och därmed sysselsättningsökningen. Det är viktigt att komma ihåg att det är på det sättet.

Däremot skulle jag vilja säga till Elving Andersson att steget därifrån till att känna sig nöjd är väldigt långt.

Anf. 127 ELVING ANDERSSON (c) replik

Herr talman! När det gäller vädret och temperaturen hade jag inte klart för mig att det var så mycket kallare i januari än i december, men det kanske är fallet. Men jag tvivlar på att det haft så stort genomslag i arbetsmarknadsstatistiken för de två månaderna.

Oavsett vilken statistik man läser visar den ett ganska tydligt trendbrott kring årsskiftet. Vi hade en relativt god ökning under hösten som planade ut. Någon statistik visar en svag minskning, medan någon visar en svag ökning. Men den visar ett ganska tydligt trendbrott. Jag tycker att arbetsmarknadsministern bör dra vissa slutsatser av statistiken liksom av AMS vårprognos.

Nu säger Anders Sundström att han inte är nöjd med nivåerna. Därför hoppas jag att arbetsmarknadsministern använder sin återstående repliktid för att tala om för mig vad man skall göra, eftersom man inte är nöjd med de prognoser som man ser framför sig. Slutsatsen måste ju bli att man vidtar ett antal åtgärder.

Jag har ju lyssnat på arbetsmarknadsministern tidigare. Tyvärr saknar jag i alla dessa diskussioner förslag till åtgärder för att inte massarbetslösheten i denna högkonjunktur skall cementeras fast på drygt 10 % så att vi går in i nästa lågkonjunktur med samma höga nivå, för då blir situationen fullständigt oacceptabel.

Jag vill avslutningsvis låna en replik ur en artikel i LO-tidningen den 27 januari i år. Arbetsmarknadsministern hade deltagit i ett möte i Småland, där han av den arbetslösa Ulrika Lundberg, som var besviken efter mötet, fick kommentaren: Han kommer bara med en massa tomma ord.

Tyvärr tvingas jag erkänna att jag instämmer i Ulrika Lundbergs kommentar.

Anf. 128 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)

Herr talman! Det är faktiskt så, Elving Andersson, att sysselsättningen varierar under året. Den är lägre under vinterhalvåret. Så har det varit under alla år under just dessa två månader. Det har Elving Andersson möjlighet att ta reda på, om han inte tror på vad jag säger. Sysselsättningen fortsätter alltså att öka, vilket är viktigt.

Är jag nöjd med vad vi hittills har åstadkommit? Ja, jag är nöjd med det vi har klarat av under de här månaderna. Men naturligtvis trodde ju ingen i regeringen att vi i mars–april 1995 skulle kunna sätta oss med armarna i kors, luta oss tillbaka och säga att vi nu har åtgärdat arbetslöshetsproblemet och budgetunderskottet. Naturligtvis trodde vi inte det. Problemen var alldeles för stora för att dessa månader skulle räcka.

Just nu jobbar vi med kompletteringspropositionen. Och i det sammanhanget är det självklart – och det vill jag gärna säga – att vi lyssnar på och tar intryck av de synpunkter som framförs här i parlamentet. I den mån vi finner dessa synpunkter riktiga kommer vi att ta till oss dem. Detta gäller också för den övriga arbetsmarknadspolitiska debatten.

Det som gläder mig är ändå att det finns en mycket stor majoritet i Sveriges riksdag som argumenterar för en aktiv arbetsmarknadspolitik. Vi pratar om vilka åtgärder vi skall använda oss av, och det är positivt. Som tur är, är det en rätt liten grupp i parlamentet som argumenterar mot en aktiv arbetsmarknadspolitik. Den gruppen kommer jag inte att lyssna på när vi jobbar med kompletteringspropositionen.

Anf. 129 ELVER JONSSON (fp) replik

Herr talman! Med tanke på hur det ser ut på arbetsmarknaden och de svårigheter som finns där skulle man egentligen bli ganska högröstad. Men arbetsmarknadsministern uppträdde ju så timitt och vänligt att man nästan kommer av sig när det gäller decibeltalen. Han talade om

ljuspunkter, förhoppningar och annat, men han glömmer en del av verkligheten.

Det är ganska intressant att lyssna på den terminologi som arbetsmarknadsministern använder. Han säger att arbetslösheten är mycket hög och att han har upptäckt en rad ljuspunkter. Strax före valet – siffrorna då och nu är ganska identiska – lät det att det rådde massarbetslöshet. Men tydligen väljer man att bedöma verkligheten olika beroende på de olika roller man har.

Jag vill anknyta till det som arbetsmarknadsutskottets ordförande sade, att det gällde att välja väg. Min fråga blir då: Vilken väg väljer socialdemokraterna och regeringen?

Det var mycket hoppfullt att arbetsmarknadsministern i sin senaste replik sade att man inför kompletteringspropositionen skall ta till vara det som har sagts i detta hus och som man finner värdefullt. Det finns en hel del i de reservationer som har avgivits i arbetsmarknadsutskottet som det finns anledning att ta fasta på. Man förordar bl.a. en mer socialt inriktad åtgärdsarsenal än vad regeringen hittills har föreslagit. Det skall inte vara exportindustrin – som man sade här för några veckor sedan – som skall få en extraskjuts, en verksamhet som går så oerhört bra att Anders Sundström talar om den i berömmande ordalag.

Jag vill understryka det som arbetsmarknadsministern säger, att det inte handlar om att man skall ta itu med arbetslösheten bara i Arbetsmarknadsdepartementet och i arbetsmarknadsutskottet, utan det är en fråga som gäller alla politikerområden. Då är det bekymmersamt att regeringen på det ekonomiska området har tappat greppet och att statsministern nu bagatelliserar och bortförklarar. Jag tror att arbetsmarknadsministern och regeringen måste ta problemen på betydligt större allvar än vad man hittills har gjort.

Anf. 130 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)

Herr talman! Låt mig börja med att säga att statsministern redan i sitt installationstal inför riksdagen sade att den här regeringen skall vara en samarbetsregering. Efter de månader som har gått tycker jag mig kunna säga att det ändå finns ett sådant klimat här i riksdagen att det är möjligt att träffa uppgörelser med olika partier i en anda som präglas av samarbete och dialog.

Det är klart att en så viktig politisk fråga som arbetslöshetsbekämpningen kräver ju breda lösningar och starkt stöd i parlamentet. Jag vill återigen säga att jag uppfattar att det finns en väldigt bred uppslutning kring den aktiva arbetsmarknadspolitiken. Det är egentligen bara ett parti som mejslar sig ur på den punkten och som går emot den aktiva arbetsmarknadspolitiken.

Den andra stora politiska uppgiften att få ordning på ekonomin är starkt kopplad till möjligheten att bekämpa arbetslösheten. Regeringen har tillsammans med riksdagen – det har ju krävts samarbete med något riksdagsparti för att få igenom de stora delarna av den ekonomiska politiken – gjort ett fantastiskt jobb under de månader som har gått. Man har under denna korta tid ändå lyckats att förstärka statsbudgeten med ca 115 miljarder kronor. Det är en gigantisk arbetsinsats som

riksdagen har gjort. Jag tycker att det finns anledning att vara stolt över den insatsen. Men den hade bara varit möjlig under förutsättning att det fanns ett samarbetsklimat. Vi är oerhört angelägna om att behålla det klimatet.

Anf. 131 ELVER JONSSON (fp) replik

Herr talman! Återigen: Visst betyder det oerhört mycket hur det går med den ekonomiska politiken. Det är ju därför som det är så illavarslande att omvärlden nu har tappat mycket av den gamla tilltron till Sveriges möjligheter att häva sig ur den molndal som är så förödande. En procentenhets försämring innebär ett hårt slag mot räntekostnader och småhushyror och allt vad löntagarna nu har stora bekymmer med.

Arbetsmarknadsministern sade att statsministern redan i sitt installationstal talade om en samarbetsregering. Vad det har blivit av detta finns det naturligtvis skilda synpunkter på. Men jag tror att det är olyckligt att man söker sig fram genom ett tuvhoppande och en politik som Ingvar Carlsson i opposition betecknade som à la carte-politik. Den politiken leder inte till fasthet, och då hjälper det varken med vänstergirar eller högersvängar. Det är därför som jag tidigare sagt att det behövs en samling mot mitten som är betydligt stabilare.

Anders Sundström kommenterade inte det som jag sade om att arbetsmarknadspolitiken borde ha en mera socialt präglad inriktning, där vi ger mer pengar till dem som har det svårt på arbetsmarknaden och betydligt mindre till dem som har det välbeställt.

När det gäller varslen bör Anders Sundström inte glömma bort att i oktober 1994 var antalet varsel rekordlågt till skillnad från oktober 1991, när Anders Sundströms partikamrater lämnade över ansvaret till den borgerliga regeringen. Då var antalet varsel rekordhögt, vilket tydde på att den politik som tidigare hade förts hade misslyckats.

Vad vi nu behöver göra, utöver att driva en aktiv arbetsmarknadspolitik, är att här i riksdagen underlätta så att utvecklingen av räntorna dämpas, att kronan går upp och att de åskmoln som finns arbetsmarknadshimlen kan skingras.

Anf. 132 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)

Herr talman! Jag vill börja med den avslutande frågan om socialt präglad arbetsmarknadspolitik. Utifrån utskottsbehandlingen kan jag inte se att Folkpartiet skiljer sig från regeringen på den punkten. Folkpartiet föreslår ett rekryteringsstöd som – om jag har uppfattat det rätt – skall vara väldigt generellt. Egentligen skall det vara mera generellt än det riktade anställningsstödet. Man ställer inga krav på långtidsarbetslöshet. Det är ett större ekonomiskt stöd som ger en väldig frihet. Jag kan inte se att vi där skiljer oss. Om vi skiljer oss på någon punkt är det att Folkpartiet har en mer generell subvention för nyanställning än vad regeringen har föreslagit.

Den andra frågan gäller den ekonomiska politiken. Där kan man mäta resultat på olika sätt. Ett sätt är att mäta den reala ekonomin. Vad händer i verkligheten? Jo, i verkligheten presenteras prognoser som säger att inflationen blir mycket låg, lägre än de tidigare prognoserna

angav. Budgetunderskottet blir mindre än vad man tidigare har presenterat. Tillväxten blir starkare. Investeringsökningarna i näringslivet blir snabbare än vad man tidigare redovisade.

Sedan kan det hända att de som värderar dessa besked ändå inte är nöjda. De vill se en ännu bättre utveckling. Därför sätter de riskpremier på Sveriges valuta eller Sveriges räntor. Men faktum när det gäller den reala ekonomin är ju att utvecklingen går snabbare uppåt än vad som förutsågs bara för någon månad sedan.

Anf. 133 HANS ANDERSSON (v) replik

Herr talman! Arbetsmarknadsministern sade i ett pressmeddelande att AMS hade intressanta förslag i sina nya äskanden. Eftersom dessa förslag är nästan identiska med Vänsterpartiets motionsförslag skulle det intressera mig att höra vilka delar som regeringen då tänker på.

Jag pläderade i mitt anförande för att vi måste ha ett större socialt ansvarstagande i arbetslivet från näringslivets sida. Jag tänker på att man måste anställa i stället för att folk jobbar övertid, på rehabiliteringen som släpar efter och på eftersläpande kompetensutveckling. Många har kommit med idéer som går i samma riktning. Har regeringen några riktigt förnyande idéer?

Vi har lagt fram våra förslag. Vi är beredda att diskutera med många andra. Det måste till en revolution på arbetsmarknadens område av socialt ansvarstagande. Staten kan inte bara muta med bidrag.

Dessutom efterlyser jag förslag som drastiskt skulle nedbringa övertiden. Jag skulle vilja höra synpunkter på den vinstexplosion inom exportindustrin som förekommer och hur man skulle kunna dra nytta av dessa resurser genom ett aktivt utvecklande av näringslivet. Jag skulle vilja höra synpunkter när det gäller kommunsektorn, där man hotar att inte kunna ge jobb till speciellt kvinnor, något som skulle kunna bidra till att upprätthålla en god välfärd.

Jag undrar över de investeringar som måste till för att få i gång den svenska hemmamarknaden. Det finns mycket att göra kring miljöomställning och energiomställning. Jag efterlyser alltså mer aktivitet. Jag tyckte kanske att arbetsmarknadsministerns inlägg inte bara var timitt. Jag skulle nästan vilja påstå att det var näst intill innehållslöst.

Anf. 134 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)

Herr talman! Jag hade blivit förvånad om jag hade fått beröm av Hans Andersson – det var ju ett tag sedan.

Låt mig ta frågorna en efter en och försöka svara på dem. AMS budgetäskande bereder vi just nu i departementet inför kompletteringspropositionen. Det finns några synpunkter som jag tycker att det finns anledning att ta fasta på. En är att försöka att ha mer av målstyrning också i arbetsmarknadspolitiken, som ju genomförts inom många andra politikområden.

Den andra frågan gällde kompetens. Det är en fråga som framför allt skall hanteras av parterna. Samhället har ett ansvar för de arbetslösa och ungdomar, dem som inte fick en chans till en utbildning. Där satsar

vi väldigt kraftfullt just nu. Vi slåss för det. Vi slåss mot de krafter som nu angriper den aktiva arbetsmarknadspolitiken. Men det behövs naturligtvis också i arbetslivet mer av kompetens. Där har Ulf Westerberg på regeringens uppdrag kommit med ett förslag i anledning av det EU-stöd som kommer att utgå till Sverige.

I övrigt vill jag säga att vi för diskussioner med parterna på arbetsmarknaden om hur vi skall gå till väga när det gäller satsningar för dem som inte kommer i åtnjutande av kompetensen i företagen därför att de inte är tillräckligt starka.

Den tredje frågan handlade om övertiden. Jag tror inte att vinstexplosionen är något bekymmer. Som jag kunde redovisa i mitt anförande följs den av kraftigt ökade investeringar. Basindustrin ökar sina investeringar med 60 % i år. Det visar om något att det händer väldigt mycket.

Sist frågan om kommunsektorn. Regeringen återkommer om statsbidragen till kommunerna i samband med kompletteringspropositionen.

Anf. 135 HANS ANDERSSON (v) replik

Herr talman! Låt mig säga att i våra motioner och i många anföranden finns det, om inte beröm, så klara utsagor som går ut på att vi har samma huvudsakliga strategi som regeringen. Det gäller att utnyttja möjligheter till tillväxt när konjunkturuppgången är stark. Det gäller att gå från passivitet till aktivitet. Det gäller att utveckla kompetensen. Men på många områden saknar vi initiativ. Investeringar är ett. Jag kan nämna ROT-program – för att nu gå ifrån industriinvesteringarna. Där blev utvecklingen precis sådan som vi förutsåg när vi sade nej till särskilda industriinvesteringsprogram. Men vi behöver göra oerhört mycket för att få till stånd en miljöomställning, energiomställning och för att utveckla våra trafiksystem, över huvud taget göra saker som drar hemmamarknaden, exporten så att det fullständigt blåser på oss.

Fortfarande saknar jag idéer som skulle kunna vara uttryck för kraven på ett socialt ansvarstagande från arbetsgivarsidan. Det gäller anställning, kompetensutveckling och rehabilitering. Vi måste ta ett jättekliv på det området för att inte stora mängder löntagare skall halka efter.

Jag har en fråga som gäller den budgetbehandling som vi egentligen skulle ägna oss åt nu på arbetsmarknadspolitikens område. AMS föreslår precis som vi volymökningar för att klara utförsäkringsmålet. ALU är beräknat till hälften av vad det förmodligen skulle behövas. Det finns ett antal felräkningar. Kommer regeringen att klara ut de brister som fanns i budgetpropositionen inför sysselsättningspropositionen?

Anf. 136 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)

Herr talman! Jag har vid olika tillfällen den senaste tiden mötts av människor som är bekymrade över att exportindustrin går så bra och tjänar så mycket pengar. Jag är litet förvånad över sådana bekymmer. Vad Sverige behöver nu är faktiskt en betydligt större industrisektor. Under de svåra åren slogs en väldigt stor del av industrin ut. Industrisektorn behöver tjäna oerhört mycket pengar för att den skall kunna

investera framåt, ha mer av förädlingsvärde och omfatta mer av framtidsprodukter.

Låt oss titta på sådana företag som Ericsson. Vi ser att trots höga vinster plöjs i stort sett alla pengar ned i nya investeringar, till glädjande stor del i Sverige. Att regeringen understöder industrins tillväxt med skatterabatter för utbyggnad av maskiner och byggnader, för nyanställningar i företagen, det gagnar i förlängningen också vår gemensamma sektor.

Det är i och för sig riktigt att vi också måste vårda folkhemmet, underhålla våra anläggningar, våra bostäder och offentliga lokaler. Vi tog fram ett program i höstas, och där diskuterar vi med anledning av uppgörelsen med Miljöpartiet vad som krävs i vår, i kompletteringspropositionen. Det återkommer vi till, så det kommer att finnas tillfälle att diskutera förslagen i riksdagen litet senare i vår.

Anf. 137 DAN ERICSSON (kds) replik

Herr talman! Efter att ha hört Anders Sundströms anförande blev jag litet mera bekymrad än vad jag var när jag gick in i kammaren. Jag citerade i mitt anförande de senaste nyhetsbulletinerna om vad som händer ute i verkligheten. Man kommenterar bl.a. Konjunkturinstitutets senaste rapport som presenterats i dag. Den är skrattretande på sitt sätt. Man utgår från valutakurser och räntor som ligger långt ifrån dagens verklighet. När Anders Sundström nu på något sätt flyr från denna verklighet och försöker måla en annan bild blir jag bekymrad.

Jag inser att regeringen inte ser riktigt allvarligt på situationen. Då kanske den inte heller har någon önskan om att försöka finna bredare gemensamma lösningar för att få ner arbetslösheten. Det bekymrar mig.

Jag ställde två konkreta frågor till arbetsmarknadsministern i mitt anförande. Den ena handlade om den möjlighet som länsarbetsnämnderna har i dag att sluta avtal med kommuner och landsting för att erbjuda utbildning i stället för att offentligt anställd personal skall behöva gå ut i öppen arbetslöshet. Det är viktigt inte minst för oss i Östergötland – vi har talat om en Östgötamodell – att få ett besked för avtalen går snart ut. Kan ministern ge ett besked om att detta är någonting som man vill ha kvar och kanske återkommer med i kompletteringspropositionen?

Den andra frågan handlade om ungdomsintroduktionen och ungdomspraktiken. Finns det ändå inte anledning att ompröva ställningstagandet och faktiskt ta vara på det positiva som fanns i ungdomspraktiken?

Anf. 138 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)

Herr talman! Vad som är verkligheten kan man fundera över. Titta på Konjunkturinstitutets rapport. Vad är det den redovisar för någonting? Ja, den redovisar konsumentpriserna, arbetskraftskostnaden, exporten och importen mätt i kronor och ören, produktionen, den offentliga sektorns inkomster och utgifter. Är inte det verkligheten? Är det verklighet att raljera med de varor och tjänster som är producerade? Jag tycker faktiskt att det är verkligheten.

Jag tycker att det finns anledning för oss i parlamentet att någon gång då och då berätta om verkligheten. Och verkligheten är den att det tillverkas varor som aldrig förr, att det skapas privata tjänster i större omfattning än på mycket länge, att inflationen är oerhört låg och att lönekraven är små i Sverige. Jag tycker att det är viktigt att säga detta, för det är faktiskt en del av verkligheten, som Dan Ericsson och jag har en skyldighet att berätta om.

När det gäller eventuella justeringar av regeringens förslag till regelverk över arbetsmarknadspolitiken är det rimligt att vi väntar med att diskutera frågan till dess att vi har fått in synpunkter inför kompletteringspropositionen och inför behandlingen av kommunernas ekonomi. Jag har gett det svaret vid flera tillfällen i riksdagen tidigare, och jag ger samma svar i dag. Hur vi skall förhålla oss till kommunerna avgörs i väldigt hög grad av riksdagens ställningstagande i fråga om skatteutjämningssystemet. Det är den viktigaste enskilda åtgärden som bestämmer kommunernas ekonomiska utrymme. I samband med den är det också rimligt att ta ställning till hur vi skall behandla kommunerna när det gäller arbetsmarknadspolitiken.

Anf. 139 DAN ERICSSON (kds) replik

Herr talman! Verkligheten kan naturligtvis beskrivas på olika sätt. Det kommer vi väl aldrig ifrån. Men när man bedömer olika prognoser måste man också ta hänsyn till vilka ingångsvärden som funnits i prognoserna. Det allvarliga i dagens läge är att man i rapporter talar om att den svenska kronan rasar till nya bottennivåer. Man har talat om ett fritt fall. Instabiliteten och osäkerheten i regeringens politik om vilka åtgärder som skall vidtas för att lägga om kursen och kanske lätta litet för företagarna så att de får större möjligheter att anställa fler sopar undan det positiva som finns. Vi skall ta vara på det positiva. Jag är inte ute efter att måla allt i svart, men vi måste ändå se hur verkligheten är runt omkring oss. Ministern bekräftar i sin replik att man kanske inte tar situationen riktigt på allvar.

Det är en tuff situation ekonomiskt och det är en tuff situation som visar fortsatt höga arbetslöshetssiffror. Det var därför jag i mitt anförande efterlyste litet mer av en sådan attityd från regeringens sida att man vill ta vara på en del av oppositionens förslag, att man vill söka ett sorts gemensamt synsätt som kan skapa ökad stabilitet och en ökad framtidstro också hos företagen. Jag har inte fått riktigt de beskeden. Det är därför jag faktiskt känner en större oro nu, efter den här debatten.

Beskedet om länsarbetsnämndernas möjlighet att sluta avtal med kommuner och landsting om utbildning, arbetsmarknadsministern, kommer för sent när kompletteringspropositionen läggs fram. En del avtal upphör redan nu. Det är därför det vore så värdefullt att få ett besked just i dag om att den här verksamheten kanske skulle kunna fortsätta.

Anf. 140 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)

Herr talman! Jag vill understryka en gång till, så att det inte blir något missförstånd, att regeringen ser oerhört allvarligt på sin arbetsuppgift. Det är därför regeringen har gått till riksdagen med förslag om förstärkningar av statsbudgeten på 115 miljarder kronor under sina första månader. Det är därför regeringen säger att vi i kompletteringspropositionen också skall fortsätta den precisering som vi gav uttryck för i budgetpropositionen då det gäller besparingar. Det är därför som ni i morgon skall ta ställning till det mest omfattande arbetsmarknadspolitiska program som har legat på riksdagens bord. Vi hade inte lagt fram det programmet om vi inte trodde att situationen var allvarlig.

Återigen, vi tror inte att vi har gjort det som skulle göras de här första fem månaderna. Det krävs mer för att vi skall lyckas, när det gäller både budgetförstärkningen och arbetslöshetsbekämpningen. Men det är oerhört omfattande program som ni har haft att ta ställning till under den korta tid som hittills har gått av mandatperioden.

På fråga två kan jag bara ge samma svar igen. Förhållandet till kommunerna regleras i samband med kompletteringspropositionen. Det har också kommunerna respekt för.

(forts.)

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 17.50 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

11 § (forts.) **Arbetsmarknadspolitik** (forts. AU11)

Anf. 141 KENT OLSSON (m)

Fru talman! Den 27 mars kunde man i ett pressuttalande läsa att arbetsmarknadsministern i Bryssel hade sagt att han vid ministerrådets möte skulle redovisa de insatser som görs i Sverige för att öka sysselsättningen och bekämpa arbetslösheten.

I Sverige hävdar vi arbetslinjen, ingen skall behöva gå sysslolös under arbetslösheten. Programmet En nation i arbete innehåller över 50 konkreta förslag till hur man får fart på sysselsättning, tillväxt och företagande i Sverige.

Men hur är det då med detta? Av AMS statistik kan man konstatera att 456 100 människor var utan arbete föregående vecka. Räknar man samman dem som var utan arbete med dem som befann sig i åtgärder var det 648 300.

Till det här skall läggas att de två mest lyckade åtgärderna för att minska arbetslösheten, dvs. ungdomspraktiken och ALU, motsvarar ca 50 % av åtgärderna. De här åtgärderna har Socialdemokraterna tänkt ta bort eller minska, och man har tänkt ersätta dem med RAS, dvs. det som vi fattade beslut om för ett par veckor sedan här i riksdagen. Kostnaden i det sammanhanget är 5 miljarder för 1 000 nya jobb.

Jag skall inte gå in i en RAS-debatt, men med tanke på att arbetsmarknadsutskottets ordförande för en stund sedan nämnde RAS, vill jag ändå bara referera vad som skrevs i Göteborgs-Posten i förra veckan. Det handlar om ett företag som får nyanställningar. I artikel skriver man:

Roland Alm, som nu skall nyanställa kan dra nytta av RAS, det omdiskuterade arbetsmarknadsstödet som första anställningsåret ger rabatt på sociala avgifter. Stöd eller inte, säger Roland Alm. Jag skulle ha anställt ändå, men det är klart att får jag viss ekonomisk hjälp så vore jag dum om jag tackade nej.

Det är alltså så Socialdemokraterna använder sina pengar, dvs. de ger mer pengar till företagare som ändå skulle anställa.

Ett annat intressant projekt som man kan konstatera har misslyckats och som har kommit upp tidigare i debatten i dag är ungdomsintroduktionen. Denna skulle ge 24 000 jobb samt 26 000 som omfattas av kommunalt ansvar. Hittills har detta gett mellan 2 000 och 3 000 nya jobb.

I min lilla hemkommun Lysekil hade för tio dagar sedan sju stycken placerats i ungdomsintroduktion, att jämföra med 280 i ungdomspraktik under fyrpartiregeringen. Tala om misslyckade satsningar!

De nya förslagen RAS och ungdomsintroduktionen innebär knappast några nya jobb, och de åtgärder som bidrog till att minska arbetslösheten, ALU och ungdomspraktik, minskar man eller tar man bort.

Det är inte att förundra sig över att ABF i morgon bjuder in till ett seminarium där man talar om massarbetslösheten. I programmet står: Från att ha varit en mönsterstat när det gäller allmän välfärd är Sverige i dag ett massarbetslöshetens och nedskärningens land. Valet mellan massarbetslöshet och full sysselsättning är en ödesfråga.

Det här är ju ändå den fråga som Socialdemokraterna vann valet på, dvs. att arbetslösheten skulle minskas, och det har nu blivit en av Socialdemokraternas största misslyckanden. Man vill inte debattera den här frågan i någon större omfattning. I utskottet föreslog vi moderater att vi skulle ha två utskottsrundor, med tanke på att arbetslöshetsfrågan är så viktig, men socialdemokraterna i utskottet tyckte att det räckte med en utskottsrunda.

Jag kan väl i och för sig förstå det, med tanke på att vi i en så sällan skådad högkonjunktur som den vi nu är inne i har över 600 000 arbetslösa. I sina mest optimistiska kalkyler, dvs. när man tänker sig en BNP-ökning på över 3 %, räknar AMS ändå med en arbetslöshet på 12,2 % 1995 och 11,1 % 1996.

Anledningen till den höga arbetslösheten är enligt AMS hög realränta och skattehöjningar. AMS påpekar också att långtidsarbetslösheten kommer att fortsätta att vara ett stort problem under de närmaste

åren. I november 1994 hade mer än 200 000 personer en sammanlagd inskrivningstid vid arbetsförmedlingen på två år eller mer.

Den socialdemokratiska arbetsmarknadspolitiken har alltså haverat. Ingen tror på den.

Först tog man, mot företagarnas vilja, bort förändringarna i arbetsrätten, vilket har gett ett mindre antal jobb. Man har då tillsatt en arbetsrättskommissionen, som inte är parlamentariskt sammansatt utan som på ett kooperativt sätt skall ha företrädare från arbetsgivare och arbetstagare, och så skall regeringen stå mittemellan. Jag har tänkt återkomma till den frågan vid ett senare tillfälle.

Sedan höjde man skatter och arbetsgivaravgifter, vilket också har gett ett mindre antal jobb.

Därefter föreslog man RAS, en stor kostnad i högkonjunkturen. Det gav få jobb men kostade stora pengar. Företag som ändå skulle ha anställt fick, som jag redan har påpekat, på det här sättet pengar.

Ungdomsintroduktionen har heller inte gett några jobb.

Man kan konstatera att LO anser att den här politiken är fel, företagarna anser att den är fel, amerikanska forskare anser att den är fel, och nu i veckan sade man också från ESO att den här politiken är helt fel. Man konstaterar att stödet till företag på ca 50 miljarder nästan är verkningslöst och säger: Arbetsmarknadspolitiska stöd ger som regel inga mätbara effekter.

I stort sett alla anser alltså att den socialdemokratiska politiken riktad mot arbetslösheten är fel. Socialdemokraterna befinner sig på ett slags ökenvandring i sin arbetsmarknadspolitik. Med tanke på vad Johnny Ahlqvist sade tidigare kan man säga att det är trångt i öknen.

Vi ser i dag hur räntan stiger och kronan faller mot rekordlåga nivåer, och vi kan konstatera vad det betyder för förtroendet för den övriga s-politiken. Men enligt Johnny Ahlqvist kan Socialdemokraterna inte göra så mycket åt detta, eftersom man bara har regerat i tre månader. Många förstår att Socialdemokraterna regerar på halvtid, men ni har faktiskt regerat i sex månader. Ser man på vad som presteras förstår man att det inte bara är arbetsmarknadsministern som är på halvtid i Stockholm utan att också den socialdemokratiska regeringspolitiken går på ett slags halvfart.

Mot den socialdemokratiska politiken står vår politik, redovisad i parti- och kommittémotioner, som kan sammanfattas i de sju punkter som Per Unckel tog upp tidigare i debatten. Jag skall därför inte upprepa dem.

Låt mig, fru talman, ändå kortfattat gå in på någon av de moderata reservationerna. Vi har i reservationerna 52, 54, 56, 59 och 60 tagit upp a-kassan och ersättningsnivåerna i den. För några år sedan, när fyrpartiregeringen sänkte ersättningsnivån i a-kassan från 90 till 80 %, beräknade vi att det stod ca 30 000 människor utanför Riksdagshuset och skällde på den borgerliga fyrpartiregeringens politik och över hur hemskt det var att vi ville sänka ersättningen till 80 %. I den här kören ingick både den nuvarande statsministern och den nuvarande vice statsministern. Vi har ju noterat att vi inte fick någon höjning av er-

sättningen efteråt. Men det är väl som det ofta är, socialdemokraterna säger en sak före valet, sedan blir det något annat efteråt.

Nu föreslår regeringen att ersättningen i sjukförsäkringen sänks till 75 %. Vi anser att det är ganska naturligt att vi har ersättningsnivåerna både i socialförsäkringarna och i a-kassan på 75 %. Vi kan konstatera att vi inte är ensamma om detta. Det tyckte t.o.m. vår tidigare finansminister. I en intervju i en tidning häromdagen sade han att vi måste sänka a-kasseersättningen ytterligare för att få incitament för folk att börja arbeta. Han delade den synen med de amerikanska forskarna och en hel del andra.

Socialdemokraterna satte oss moderater på ökenvandring, men vi befinner oss inte på någon ökenvandring. Det är snarare socialdemokraterna som befinner där genom att de inte är beredda att ompröva sin politik alls.

I våra reservationer vill vi också ha en återgång till den allmänna obligatoriska a-kassan. Elver Jonsson har tidigare här i kammaren redogjort för varför vi vill ha det. Därför skall jag inte uppta kammarens tid ytterligare med att ta upp detta. Men det är självklart för oss att en a-kassa skall vara för alla oberoende av om man är med i facket eller inte.

Fru talman! Med det ber jag att få yrka bifall till den första moderata reservationen även om jag givetvis står bakom alla våra reservationer.

Anf. 142 JOHNNY AHLQVIST (s) replik

Fru talman! Jag skall inte gå in i någon sakdebatt med Kent Olsson. Men han påstår att socialdemokraterna i utskottet beslöt att det bara skulle vara en utskottsrunda. Det måste bemötas. Vi var totalt överens med övriga partier i utskottet om att vi skulle ha det på det här viset.

Kent Olssons inlägg styrker mig ytterligare i att det var ett riktigt beslut som utskottet fattade.

Anf. 143 KENT OLSSON (m) replik

Fru talman! Jag förstår att Johnny Ahlqvist tycker att det var ett riktigt beslut. Socialdemokraterna vill inte diskutera arbetsmarknadspolitik. De befinner sig på defensiven. Från att tidigare ha varit en av era starkaste frågor är det nu en av era svagaste frågor. Vi har inte hört något här i kammaren i dag om hur socialdemokraterna tänker sig att lösa arbetslöshetsfrågan.

Vi har enbart hört att man vill fortsätta med de åtgärder som samtliga forskare och en större del av de övriga partierna säger är fel. Det vill man göra trots att vi har en rekordhög arbetslöshet. Jag har full förståelse för att Johnny Ahlqvist inte vill ge sig in och debattera med mig. Vi moderater debatterar däremot väldigt gärna i många etapper kring arbetsmarknadspolitiken.

Anf. 144 ISA HALVARSSON (fp)

Fru talman! Den kanske största utmaningen här hemma möter vi just nu i de overksamma händerna eller de frågande ögonen hos de

hundratusentals svenskar som i dag saknar arbete på den ordinarie arbetsmarknaden.

"De ä bättre att göre de en mäkter än å prate om de en alri mäkter", så säger man i Värmland. Det passar på socialdemokraternas löften och utfästelser i valrörelsen om att arbetslösheten snabbt skulle minska. Det var löften som har blivit målsättningar. De berömda pärmarna med förslag var tomma.

I finansplanen konstaterar Göran Persson att den totala arbetslösheten ännu 1998 kommer att ligga på närmare 10 %. För Värmlands del skulle detta erfarenhetsmässigt betyda betydligt högre procenttal. Antalet arbetssökande utan arbete och utan åtgärder i Värmlands län har inte minskat sedan regeringsskiftet.

Hur skall vi då få fler jobb? Jobben har försvunnit framför allt inom den privata sektorn. Det är också där som de nya jobben måste komma till stånd. Alla tycks vara överens om att det inte blir särskilt många nya jobb i de stora företagen. Vårt hopp måste ställas till de mindre företagen och till de nya företagen. Det går inte att administrera fram nya företag. Socialdemokraterna har försökt och misslyckats. De klarar inte att skapa ett bra företagarklimat i Sverige. Socialdemokraterna vill gärna ha företag men vill helst slippa företagare. Men om vi skall få bättre fart på företagandet i Sverige, och därmed få fram fler jobb, måste vi tro på och släppa loss den skapande människan. Det räcker inte att bara önska att det skall bli så. Det krävs också konkreta åtgärder.

Då och då har det tyckts som om socialdemokraterna skulle vara på väg att tänka om. Men när småföretagarnas intressen kommer på kollisionskurs med LO är det fortfarande självklart för socialdemokraterna på vems sida de står. Så var det med Göran Persson.

På en presskonferens hösten 1993 konstaterade han att arbetsrätten är skapad för de stora företagen och att den fungerar mindre bra för företag med tre fyra anställda. Han förklarade att han kunde tänka sig förändringar med inriktning på de små företagen. Det gällde bl.a. turordningsreglerna och rätten till provanställning. Men då röt LO till och Göran Persson, så stor och pompös han än försöker göra sig, meddelade att socialdemokraterna minsann inte ville ha några som helst ingrepp i lagstiftningen.

Så var det också nyss med Anders Sundström. Efter LO:s protester fick han dra tillbaka direktiven om en utredning av en från facken fristående a-kassa.

Just nu är det över en kvarts miljon människor som går runt mellan arbetslöshet och arbetsmarknadsåtgärder sedan mer än två år. Hur skall dessa människor kunna ta sig in på arbetsmarknaden igen? Regeringens insatser hittills tyder inte på någon ljusning. Man ger t.ex. 7 miljarder till det riktade anställningsstödet som ingen ville ha. Återställandet av arbetsrätten och framför allt borttagandet av rätten till tolv månaders provanställning försvårar möjligheterna för människor som varit borta länge från arbetsmarknaden att få en ny chans. Återgången till evig rätt till a-kassa varvad med åtgärder riskerar att permanenta problemet snarare än att lösa det.

Så håller det på, och så kan det fortsätta att hålla på så länge någon vill låna pengar till den ständigt stigande statsskulden. Långtidsinskrivningarna hos AMS riskerar att permanentas. Har vi råd med det, ekonomiskt, mänskligt och socialt?

Om gruppen långtidsinskrivna skall minska ordentligt före nästa lågkonjunktur krävs det politiska insatser av helt andra slag än vad den här regeringen hittills visat. Då krävs en arbetsrätt som gör att företag vågar försöka anställa. Då krävs också litet mindre lagstadgad trygghet. Om rätten till a-kassa begränsas i tiden tvingas både de arbetslösa och arbetsförmedlingarna att intensifiera sina ansträngningar att hitta riktiga jobb. Lätta på strypsnaran runt företagens hals, som Maria Leissner uttryckte det.

Att regeringen vilat i vänsterns famn har gett en företagarfientlig politik. Det krävs att regeringen byter kurs och slutar se företagare som fula kapitalister. Den bör i stället utnyttja det öppna mandatet till att stödja Folkpartiets förslag för tillväxt och forcerad budgetsanering. Det skulle både ge nya jobb och sänka räntan.

Många invandrarföretag bidrar till förnyelsen av näringslivet genom att de verkar i nya nischer och ger upphov till ett utbud av tjänster och produkter som inte tidigare fanns på den svenska marknaden. Många invandrare tillför också nytänkande och nya kunskaper, t.ex. hantverksskicklighet. Nu gäller det att vi ser den här resursen och tar den till vara och utvecklar den. Många invandrare har kvar värdefulla kontakter i sina hemländer och goda språkkunskaper som borde utnyttjas vid export till dessa länder. Även vid biståndS- och hjälparbete borde invandrare vara en viktig resurs.

När invandrare med en akademisk examen eller en kvalificerad yrkesutbildning går arbetslösa eller har lågkvalificerade arbeten gör samhället en förlust. Den arbetsmarknadsutbildning som erbjuds invandrare måste ta sin utgångspunkt i den enskilda personens yrkesbakgrund. Vi föreslår att akademikerpraktiken skall finnas kvar. Den praktiken är särskilt lämplig för akademiker med invandrarbakgrund. Vi tycker att den nuvarande åldersgränsen på 29 år inte skall tillämpas för invandrare. Invandrarpraktiken måste användas mycket aktivt inom arbetsmarknadspolitiken.

Regeringens kraftiga neddragning av antalet ALU-platser är inte motiverad. NUTEK gjorde en utredning och fann att ALU hjälpte deltagarna att bibehålla kontakten med arbetslivet. Huvudmålet med ALU är ju att bibehålla de arbetslösas kontakt med arbetsmarknaden för att öka möjligheterna till ordinarie arbete.

Man mätte alltså hur de arbetslösa uppfattade ALU-arbetet, och det var hela 80 % av dem som fann att arbetsuppgifterna var stimulerande. De flesta kände att de fått stort ansvar för sina uppgifter. Mer än 75 % tyckte sammanfattningsvis att ALU gett dem ökad arbetslivserfarenhet. Mest positiva är deltagarna i näringslivet.

För att förebygga att långtidsarbetslösheten permanentas är det viktigt att de arbetslösa är aktiva och inte hamnar i dålig psykisk kondition.

Fru talman! När det gäller arbetslösheten bland ungdomar är risken stor att våra ungdomar slås ut för mycket lång tid. Den ungdomspraktik som infördes av den förra regeringen har visat sig vara ett bra instrument i kampen mot arbetslösheten. Genom en praktikperiod har ungdomarna fått chanser att pröva sin förmåga och dessutom kunnat knyta kontakter med arbetsgivare. I genomsnitt har en tredjedel av dem som haft ungdomspraktik fått arbeten på den reguljära arbetsmarknaden efter praktikperioden.

Regeringen väljer att avskaffa ungdomspraktiken och ersätta den med en form av ungdomsintroduktion. Vi anser att en åtgärd som i stort sett fungerat väl och etablerats som arbetsmarknadspolitisk åtgärd bör finnas kvar.

Det finns inga enkla lösningar. Politiska ledare har ansvar för välstånd och välfärd, men ingen utom människor och företag kan skapa jobb. En framsynt politik för att stärka individer på arbetsmarknaden skall framför allt skapa bästa tänkbara förutsättningar för människors kompetensbildning.

Fru talman! Läget är allvarligt. I andra länder har hundratusentals människor kommit att varaktigt skiljas från arbetslivet eller blivit fastlåsta i låglönejobb med otillräcklig försörjning. Politiker och intresseföreträdare behöver slakta heliga kor och enskilt och gemensamt försvara och artikulera människors skapande arbete i företag – små och stora, privata och offentliga – som grund till välstånd, välfärd och värdighet.

Fru talman! Jag står naturligtvis bakom alla de reservationer som Folkpartiet står bakom, men av hänsyn till kammarens arbete yrkar jag bifall till dem som Elver Jonsson yrkat bifall till tidgare.

Anf. 145 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds)

Fru talman! Jag minns min första tid som kommunpolitiker. Då hörde man demonstrationerna: Ropen skalla! Barnomsorg åt alla!

Det gick vägen. Där lyckades vi. Där har vi kommit långt. Men nu myntar vi ett nytt uttryck: Ropen skalla! Kompetensutveckling åt alla!

En lösning för att få ned arbetslösheten, åtminstone om man tittar på en tredjedel av de 62 reservationerna i betänkandet, är faktiskt utbildning och kompetens på något sätt. Utbildning har en fundamental roll.

Varför har arbetsmarknadspolitiken nu blivit en så het potatis? Den är det dagliga samtalsämnet, och arbetsmarknadsministern jagas som en hare efter jägarens bössa av oss alla. Svaret är givetvis att vi vill ha fart på honom. Vi vill att det snabbt skall hända något på det arbetsmarknadspolitiska området därför att det är den enskilda människan och familjerna som berörs. Tillgång till arbete ingår i vår svenska välfärd. Arbetslöshet i familjen leder till oro för barnen i skolan. Spåren märks faktiskt t.o.m. på mödravårdscentralerna. När båda är arbetslösa vågar man inte skaffa barn.

Det var denna problematik som Socialdemokraterna i valrörelsen lovade lösa. Det är denna problematik som den förbättrade konjunkturen gör sitt till för att lösa, men som regeringen inte tycks ha konstruk-

tiva idéer för. Det ligger snarare prestige i att göra så många återställare som möjligt. Många av den förra regeringens kreativa idéer har snabbt förpassats till byrålådan, där nyckeln tycks heta s och ingenting annat.

Mitt i detta vakuum träder arbetsmarknadsministern fram, till synes inte i samarbete med näringsministern som lyckas hålla sig undan kritiken. Man kan fråga om det är detta som är Socialdemokraternas kompisanda. Här behövs hela riksdagens kompisanda för individens skull.

I dag är Långtidsutredningens scenario en fortsatt arbetslöshet på 5 % år 2010, och till detta kommer 2,5 % i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Utgifterna enbart för arbetsmarknadsåtgärder 1993/94 steg till 5,7 % av BNP. Det kan man jämföra med 2,9 i Norge, 1,75 i Storbritannien och 0,69 i USA. Vad får vi för de nästan 100 miljarder vi lägger på arbetsmarknadspolitik och a-kassa?

En framgångsrik politik för nya jobb inbegriper en sund näringspolitik, har vi hört i dag. Det krävs rimliga förutsättningar för att nya företag skall kunna startas och för att befintliga företag skall kunna växa.

Regeringens beslut att införa dubbelbeskattning på riskvilligt kapital, att försämra flexibiliteten i arbetsrätten och inte minst att höja arbetsgivaravgiften har i stället försämrat villkoren för företag och företagare. Avkastningen på riskvilligt kapital får inte beskattas hårdare än annan kapitalavkastning. Olika statliga och regionala aktörer måste samarbeta för att stödja de mindre företagens exportsatsningar.

Vi kristdemokrater menar att innovationer inte tas tillräckligt om hand i Sverige. Patent som skulle kunna tas till vara av den svenska industrin exporteras till andra länder. I USA kanaliseras minst 1 % av all statlig teknikupphandling till små och medelstora företag. Det bör prövas också i Sverige. Författarna till Finansdepartementets ESO-rapport konstaterar att innovationsstöden relativt inte är större än för 10 år sedan. Ändå har företagarstödet ökat med 18 miljarder på den tiden.

Det finns också all anledning att fortsätta arbetet med att inventera och kartlägga vad som bedöms som byråkrati och krångel för att finna olika former att minska byråkratin och krånglet för företagen.

Vi kristdemokrater vill också ha ett nytt gymnasieprogram – ett företagarprogram.

Arbetsmarknadspolitikens och regeringens viktigaste uppgift är ändå att bryta långtidsarbetslösheten. Samverkan med den reguljära utbildningen, med arbetsmarknadsutbildning, med folkhögskolornas utbildning osv. måste intensifieras. I dag är det för plottrigt på många håll. Den ena intressenten vet faktiskt inte vad den andra gör. Jag har exempel på detta.

Jag ser mycket fram emot den nya yrkeshögskola som jag försökte ställa en fråga till utbildningminister Carl Tham om på den muntliga frågestunden. Jag måste tydligen vänta på svaret tills utredningen nått fram. Det måste finnas många vägar att ta till vara arbetsmarknadens erfarenhetsbaserade kunskap och få ett gediget samarbete med högskolorna i regionerna.

Det är också intressant, tycker jag, att följa upp det tyska exemplet. Företagen där är mycket välvilligt inställda till ungdomens fortsatta möjligheter till arbete, oberoende av konjunkturer.

Andra viktiga förslag som vi kristdemokrater har gäller möjligheten till ett sabbatsår för dem mellan 45 och 55 år – det skulle leda till arbetstillfällen – personliga utbildningskonton osv.

Regeringens kraftiga neddragning av ALU-platser är inte motiverad.

Vi vill ha tillbaka det system med allmän obligatorisk arbetslöshetsförsäkring som gällde under andra halvåret 1994. Med en sådan ordning förhindras en evig rundgång mellan a-kassa och olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Dan Ericsson har berört reservation nr 6. Vi kristdemokrater vill ha en annan tingens ordning för kommuner och landsting. Kds budgetförslag innehåller ett riktat bidrag för vård och omsorg till kommuner och landsting på 4,8 miljarder utöver regeringens förslag. I kommunsektorns framtidsbild för de närmaste två åren finns 24 000 färre tjänster. Detta kommer speciellt att drabba kvinnor.

Vi kan inte acceptera avslaget på en utvecklingsplan för möjligheten till utbildning för personal som annars friställs i kommuner och landsting. Min egen erfarenhet som tidigare ordförande för Omvårdnadsnämnden i Skövde, äldre och handikappade, är att utbildningsvikariaten har gett dubbel belöning – inte bara att arbetslösa har fått arbete och anställda kompetenshöjning i utbildning, utan också att attityder på sikt förändras. Det blir ett lyft för hela omvårdnadstanken, sättet att arbeta med äldre människor. Detta måste fortsätta och utvidgas med särskilda projekt tillsammans med länsarbetsnämnder, arbetsförmedlingar, landsting, kommuner, folkrörelser och flera av de regionala intressenterna.

Landstingen har personal med god kompetens. Det är svårt för allmänheten att förstå att sjukvårdspersonal går arbetslös medan kollegerna får springa benen av sig och att de då skall ersättas från en annan kaka, så att säga.

Sedan har vi tjänstesektorn. Under de senaste två decennierna har en halv miljon arbetstillfällen försvunnit i den privata sektorn, medan 600 000 jobb har tillkommit i den offentliga sektorn. Jag behöver inte kommentera varför de nya jobben måste komma i den privata sektorn. Det är alla som inte vill ha ett plansamhälle i dag införstådda med. Jobb i den privata sektorn behövs för att kunna bevara den offentliga välfärd vi har byggt upp i vårt land. Det räcker inte med en stark utveckling i industrisektorn för att trygga de framtida jobben. Den privata tjänstesektorn måste ges rimliga förutsättningar för att få fram de hundratusentals nya jobb netto som krävs för att få nödvändiga resultat i kampen mot arbetslösheten. Ett stort problem är alla skattekilar som förhindrar sysselsättning.

Den privata tjänstesektorn rymmer allt från kvalificerad tjänsteproduktion – datakonsulter, jurister, revisorer – till s.k. hushållstjänster. För att främja den kvalificerade tjänstesektorn krävs en ambitiös satsning på utbildning, kompetensutveckling och forskning. Men detta

räcker inte. Förändringar i skattesystemet är nödvändiga för att öppna marknaden för tjänster riktade direkt mot hushållen.

Varje år utförs mer än 2,7 miljoner heltidsjobb i den informella sektorn. Det är mer än i hela det privata näringslivet och nästan lika mycket som i den formella ekonomin, men det räknas inte. Det är obetalt och osynligt och ofta utfört av dubbelarbetande kvinnor.

Vi kristdemokrater vill ha en särskild ungdomsskattesedel, som skulle vara ett verkningsfullt sätt att skapa arbetstillfällen för en grupp ungdomar under en kortare tid i dagens svåra arbetsmarknadsläge. Dessutom skulle de få lära sig att bli egna företagare.

Vi tycker också att det är positivt med EU:s sociala fond och utbildningscheckar till företagen. Här kan fördelningen bli en fråga inte bara för Arbetsmarknadsverket. Också kommunerna skulle kanske kunna göra samlade insatser.

Vi säger att regeringens ungdomsintroduktion inte alls har visat sig vara speciellt lyckosam. En bättre modell är att utveckla det tidigare systemet med ungdomspraktikplatser till praktik- och lärlingsplatser för ungdomar under 25 år. Dessa platser bör inriktas mot utbildning och ses som en övergång mellan studier och arbetsliv.

Vi tycker också att arbetslösa akademiker skall kunna ta till vara sina kunskaper när de är färska. Därför måste akademikerpraktiken få vara kvar och utvecklas.

Slutligen kan vi säga att vi kristdemokrater i vårt budgetalternativ har en finansiering för att en åldersgräns på 20 år för a-kassa inte införs.

Anf. 146 PATRIK NORINDER (m)

Fru talman! Det har varit mycket diskussioner om öknar i dag. När jag ställer mig i talarstolen tycker jag mig känna öknens ödslighet, när jag blickar ut över läktare och åhörare i salen. Men det är inte det jag skall tala om.

Fru talman! Jag har för avsikt att i mitt debattinlägg behandla avsnittet om ungdomsåtgärder.

Som flera talarae har påpekat är ungdomsarbetslösheten som mått av den totala arbetslösheten större i Sverige än i många andra länder. Särskilt tydligt syns detta vid en jämförelse mellan Sverige och USA, där arbetslöshetsskillnaden är i storleksordningen fem procentenheter. Risken finns att om inte ungdomarna får möjlighet till inträde på den reguljära arbetsmarknaden hamnar vi i den situationen att dagens unga blir en "förlorad generation".

Orsakerna till den stora ungdomsarbetslösheten finner vi inte bara i konjunkturläget och den statsfinansiella kris vi nu befinner oss i. En stor del av orsakerna är strukturella, som höga ingångslöner, höga skatter och arbetsgivaravgifter, rigid arbetsrättslig lagstiftning, generöst stöd vid arbetslöshet och nu även arbetsmarknadspolitiska åtgärder som är felbedömda och som kommer att leda till onödigt stor arbetslöshet för ungdomar.

När regeringen avskaffade ungdomspraktiken i höstas och beslutade om ungdomsintroduktion gjorde den det trots kraftiga varningar om att

åtgärden inte skulle vinna något genomslag. I skriften En nation i arbete, som beskriver den socialdemokratiska regeringens handlingsprogram mot arbetslöshet och som lades fram så sent som i januari 1995, beräknas ungdomsintroduktionen omfatta 50 000 ungdomar. Vecka 12 har endast 4 657 ungdomar fått del av ungdomsintroduktion. I de sex nordligaste länen är summan så anmärkningsvärt låg som 672 ungdomar.

Det som förvånar mig är den totala brist på lyhördhet som arbetsmarknadsministern och det socialdemokratiska partiet visar när man genomdriver en åtgärd som nästan ingen tror på, inte ens AMS. AMS bedömer att under 10 000 ungdomar kommer att erbjudas plats i ungdomsintroduktion. Det är mycket långt ifrån de 50 000 som statsministern beräknade i den allmänpolitiska debatten i februari.

Vad har hänt med det socialdemokratiska löftet att ingen ung människa under 25 år skall behöva gå arbetslös mer än 100 dagar? Det har nu gått snart 200 dagar sedan regeringen tillträdde, och mer än 21 000 ungdomar är långtidsarbetslösa.

En arbetslös flicka i Anders Sundströms eget hemlän, Maria Bergmark 21 år, uttryckte sig i Norrbottens-Kuriren för några veckor sedan angående ungdomsintroduktionen på ett något drastiskt sätt. Hon sade : "Hur har den där gubben tänkt ut det här?" Jag tycker inte att arbetsmarknadsministern är någon "gubbe", snarare en man som har långt kvar till sina bästa år. Men det Maria visar genom sin kommentar är generationsklyftan mellan henne och ministern.

Dagens samhälle är inte det samhälle som Anders Sundström växte upp i. I dag lever ungdomen i en mer gränslös tillvaro. IT-samhället minskar avstånd. Resandet är en naturlig del av ungdomens liv. TV-mediet förmedlar dagligen intryck och internationella trender. Berlinmurens fall visar att det planstyrda samhället inte fungerar, utan ungdomen föredrar de fria marknaderna.

Ungdomen ser i dag inte framtiden som att man utbildar sig ung och därefter väljer yrke för livet. Den nya generationen lägger andra värderingar i sin livsföring och kommer säkert att varva eller kombinera arbete och utbildning under hela sin aktiva levnadsperiod. Yrkesbyten kommer att bli allt vanligare. Det är detta jag läser in i Marias formulering när hon säger "gubbe" om arbetsmarknadsministern – generationernas olika synsätt på arbete och livsföring.

Socialdemokratin verkar inte ha förstått den förändring som skett i samhället utan tror fortfarande att allt går att styra genom politiken. Det är inte ett detaljerat åtgärdssystem som ungdomsintroduktionen som skall ge ungdomen inträde på en reguljär arbetsmarknad. Politisk styrning ger inte arbetstillfällen. Det var bara politisk klåfingrighet eller kanske ett missriktat försök att visa s.k. handlingskraft som födde den socialdemokratiska ungdomsintroduktionen. Det hade varit betydligt bättre att ha kvar ungdomspraktiken och dra ned ambitionen något, då konjunkturen nu är i uppåtgående. Ungdomspraktiken gav platser åt ungdomen och bidrog också till varaktiga arbeten.

Moderata samlingspartiet har i motionerna A215 och A281 föreslagit ett ungdomsprogram som riktas till arbetslösa ungdomar och är

öppet för alla i åldern 18–24 år. Programmet omfattar två beståndsdelar: dels praktik i företag som begränsas till sex månader och där företagen bidrar med 2 000 kr i månaden, dels en utbildningsdel med IT-introduktion.

Detta förslag har flera fördelar jämfört med det socialdemokratiska.

1. Det bygger vidare på ett system som är beprövat och har visat sig fungera både för ungdomar och för arbetsgivare, nämligen ungdomspraktiken.

2. Det är tidsbegränsat och ger därmed ungdomarna en tydlig signal, att de efter att de har fått praktik och erfarenhet från en arbetsplats måste ta tag i sin situation och med alla krafter aktivt söka arbete.

3. Även om ungdomen inte får anställning på den arbetsplats som de praktiserat på har hon eller han fått praktik som underlättar en anställning. 33 % av ungdomarna fick anställning efter avslutad åtgärdsperiod med ungdomspraktik.

4. IT-introduktionen kan ingå som en integrerad del av ungdomsprogrammet.

5. IT-introduktionen och utbildning kan ersätta delar av eller hela företagspraktiken och kan vara av särskild betydelse för ungdomar som av olika skäl har svårighet att fullfölja en hel praktikperiod.

Fru talman! Det finns anledning att poängtera att arbetsmarknadspolitiska åtgärder inte skapar några nya jobb, utan endast är en tillfällig åtgärd för att hjälpa arbetslösa att komma över en besvärlig period och motverka en passivisering. Skall ungdomarna komma ur arbetslöshetens grepp, måste vi politiker se till att få balans på statens finanser och skapa en företagsvänlig miljö. Det är i företagsamheten som de nya arbetstillfällena kommer att finnas. Och skall ungdomarna få en reell chans till arbete, måste det skapas en betydligt flexiblare arbetsmarknad och en framtidstro bland företagare. Jag tänker då inte bara på en förändring av de arbetsrättsliga reglerna som bidrag till en flexiblare arbetsmarknad, utan även på att skapa en flexiblare lönesättning.

Det är för mig helt obegripligt att socialdemokratin inte förstår, att med alla "återställare" och företags- och företagarfientliga skattehöjningar motverkar man den tillväxtpotential som finns i Sverige och permanentar en hög arbetslöshet. Men det är kanske så att ni socialdemokrater i alla fall förstår, och att det är förklaringen till att målsättningen inte är högre än att vid denna mandatperiods slut skall arbetslösheten vara så hög som 10 procentenheter. Det är bl.a. ungdomarna som får betala priset för en dålig socialdemokratisk politik.

Fru talman! Det är inte bara ungdomar mellan 18 och 24 år som utsätts för en oduglig socialdemokratisk politik, utan även unga akademiker som inte fått möjligheten att etablera sig på arbetsmarknaden får nu känna av den oförståelse som regeringen visar för ungdomens möjligheter till inträde på en reguljär arbetsmarknad.

Regeringens förslag att ersätta akademikerpraktik med ett aspirantår visar att man inte förstått vad saken gäller. Aspirantår är ingen ersättning för akademikerpraktik, utan ett helt nytt förslag, som vänder sig till en helt annan kategori människor, nämligen arbetslösa invandrare med akademisk bakgrund. Det är bra att även denna kategori får en

förbättrad möjlighet till inträde på arbetsmarknaden, men åtgärden ersätter inte akademikerpraktik.

Motivet för att avskaffa akademikerpraktiken är inte verklighetsanpassat. Visserligen finns en efterfrågan på tekniskt utbildade akademiker, men stora grupper med inriktning på samhällsvetenskap och ekonomi har svårt att finna ett arbete. Särskilt gäller detta unga kvinnor. Akademikerpraktiken har visat sig ha en mycket god effekt för att underlätta unga akademikers inträde på arbetsmarknaden. Enligt AMS har i storleksordningen 45 % med akademikerpraktik fått anställning efter praktikperioden. Detta är ett mycket gott resultat, och med en hög akademikerarbetslöshet är det befogat att förlänga åtgärden även nästa budgetår.

Fru talman! Jag vill avslutningsvis säga att jag givetvis står bakom de moderata reservationerna till betänkandet.

Anf. 147 CARINA MOBERG (s)

Fru talman! Med anledning av den motion om ungdomsintroduktion för alla, som jag skrivit tillsammans med en partikamrat, vill jag under denna debatt passa på att framföra några synpunkter.

Som vi skriver i motionen, är det ingen nyhet att ungdomar med funktionshinder har problem att få ett arbete på den reguljära arbetsmarknaden. Vilka skulle vara mer medvetna om det än de själva? Utifrån sina egna erfarenheter och sin egen livssituation diskuterar de detta faktum på ett konstruktivt och levande sätt. Jag har lyssnat på deras argument.

Den sedan tidigare beslutade ungdomsintroduktionen tycker jag är ett steg i rätt riktning. Det är bra att företag ges möjlighet att utan egen kostnad introducera ungdomar i arbete under fyra månader, och det är ännu bättre att förutsättningen för detta är att arbetsgivaren förbinder sig att anställa den unge under sex månader efter praktikens slut.

Det absolut viktigaste för unga människor i arbetsför ålder är att de släpps in i samhället, känner sig nyttiga och får en möjlighet att göra rätt för sig. Detta gäller lika för alla. Därför har jag svårt att förstå att man undantar grupper från denna möjlighet, trots att de själva vill slippa särlösningar och bidragsberoende i möjligaste mån.

Förra veckan diskuterades här i kammaren arbetslivspolitik. Där framfördes följande ord av min partikamrat Sonja Fransson:

"I dag har vi högre krav än tidigare på att den enskilda personens förmåga, kunskaper och intressen tas till vara. Strävan är att var och en så långt möjligt skall ingå i arbetsgemenskapen och ha lön för det man faktiskt utför. Lönebidragets syfte är att ge arbetsgivaren kompensation enbart för den minskning av arbetsförmågan som orsakas av funktionshindret."

Jag håller helt och fullt med henne om detta; ett funktionshinder betyder långtifrån alltid ett arbetshandikapp. Men jag tycker utifrån detta att man för ett ganska inkonsekvent resonemang från arbetsmarknadsutskottets sida just i denna fråga.

Å ena sidan understryker utskottet en strävan att man skall ha lön för det man faktiskt utför. Å andra sidan inför utskottet ännu en särlös-

ning för funktionshindrade som innebär raka motsatsen, genom att reglerna för provanställning eller anställning skall kunna frångås om det finns särskilda skäl, när det gäller arbetshandikappade och utomnordiska ungdomar. Arbetshandikappade ungdomar kan även få möjlighet till längre praktiktid än fyra månader, alltså en fortsatt ren bidragsanställning.

Jag tycker att detta är att ge efter för argument som egentligen inte finns. Visst är det så att arbetsgivarens intresse beror på den introduktion som arbetsförmedlingens personal ger och de olika stödåtgärder som ungdomar med funktionshinder kan erhålla.

Den slutsats jag drar av detta är: Om dessa insatser fungerar bra behöver inte ett funktionshinder vara liktydigt med ett arbetshandikapp, och då bör heller inte de föreslagna särlösningarna vara nödvändiga.

Fru talman! Jag tänker inte yrka på att vår motion tas upp till ytterligare prövning. Däremot vill jag härifrån talarstolen framhålla vikten av att man för ett konsekvent resonemang vad gäller dessa frågor i den utredning som enligt uppgift avses att tillsättas av regeringen och som skall se över vilka hinder som möter funktionshindrade i arbetslivet.

Tack för ordet!

Anf. 148 PATRIK NORINDER (m) replik

Fru talman! Jag tänkte bara fråga vad Carina Moberg menar när hon säger att ungdomsintroduktionen är ett steg i rätt riktning. Vi har sett det kompakta motståndet mot ungdomsintroduktion.

AMS sablar ned den. Ungdomarna själva vill inte ha den. Arbetsförmedlingarna tycker att det är en dålig åtgärd. Vi ser också att det är svårt att få in ungdomar i ungdomsintroduktion. Enligt en uppgift från Norrländska Socialdemokraten kräver Kiruna undantag från ungdomsintroduktion. Ändå säger Carina Moberg att detta är ett steg i rätt riktning. Vilken riktning vill Carina Moberg då gå i? Gäller det att ungdomarna över huvud inte skall få någon chans till hjälp med att komma in på arbetsmarknaden?

Anf. 149 CARINA MOBERG (s) replik

Fru talman! Det som Patrik Norinder återgav överensstämde med det som jag sade från talarstolen, men bara till hälften. Jag tycker att ungdomsintroduktion är ett steg i rätt riktning, eftersom företagen ges möjlighet att utan egen kostnad introducera ungdomar i arbete under fyra månader. Om Patrik Norinder hade fullföljt sitt återberättande, hade han också nämnt att jag från talarstolen sade att något som är ännu bättre är att förutsättningen för detta är att arbetsgivaren förbinder sig att anställa en ungdom under sex månader efter praktikens slut.

I och med att jag nu helt har återgivit det som jag sade tycker jag att jag har förklarat varför jag tror att ungdomsintroduktionen är ett steg i rätt riktning.

Anf. 150 PATRIK NORINDER (m) replik

Fru talman! Carina Moberg anser att det är bra att arbetsgivarna förbinder sig att anställa. Det är självfallet bra om vi kan få till stånd

fasta anställningar, men det är inte troligt att vi kommer att få sådana på denna väg. Vi har sett exempel på att man från socialdemokratiskt håll har försökt glida undan med att säga att det skall vara fråga om provanställningar och rekryteringsstöd, inte alls om fasta anställningar.

Vi har också sett att det stora hindret för ungdomsintroduktionen är att arbetsgivarna skall förbinda sig att anställa. Kommunerna säger att de inte ställer upp för det.

Jag vill fråga Carina Moberg varför ni inte kunde ha kvar den gamla ungdomspraktiken. Vad var det för fel med ungdomspraktiken som gjorde att ni ville sätta in ungdomsintroduktionen i stället? Vi ser att det är en dålig åtgärd, som ingen vill ha, eftersom den inte ger någon effekt. Det är ungdomen som blir lidande av en dålig åtgärd. Ungdomarna får inte möjlighet att bli intresserade av arbetet.

Anf. 151 CARINA MOBERG (s) replik

Fru talman! I vissa fall krävs det särlösningar, och vi tycker i vårt parti att ungdomarna helt enkelt måste särbehandlas. Det är viktigt att man inte skall vara rättslös bara därför att man är ung, och i det avseendet är det i förhållande till ungdomspraktiken en mycket viktig skillnad i den nu införda ungdomsintroduktionen, som jag tror kommer att vinna i längden.

Anf. 152 LENNART ROHDIN (fp)

Fru talman! Denna debatt har nu pågått i över fyra timmar. Det märks kanske på temperaturen i debatten, men jag tror ändå att det är rätt förståeligt att en debatt om arbetsmarknadspolitiken här i riksdagen får ta det utrymmet i anspråk, med tanke på den ganska rekordbetonade arbetslöshet som vi fortfarande har i Sverige, trots att vi befinner oss i en rejäl konjunkturuppgång.

Jag tror att de av oss som företräder partier som hade regeringsansvaret under den gångna mandatperioden är benägna att hålla med om att arbetsmarknadspolitik inte är alldeles lätt och att det förvisso tar tid att vända både på en supertanker och på arbetslöshetsproblem. Men det som är allvarligt och som bör vara föremål för dagens debatt är att den nya regeringen har valt att gå åt fel håll när det gäller att angripa problemen.

Socialdemokraterna har valt en återställarpolitik både när det gäller den politik som skall medverka till att främja tillkomsten av nya jobb inom näringslivet och när det gäller de medel som man ställer till förfogande inom arbetsmarknadspolitiken för hanteringen av de problem som en hög arbetslöshet medför.

När jag i förra veckan besökte arbetsförmedlingskontoret hemma i Ljusdal fick jag närmast en chock vid beskrivningen från personalens sida. Den visade mycket tydligt hur den socialdemokratiska arbetsmarknadspolitiken leder helt fel. Denna har påtagligt inskränkt möjligheterna för arbetsförmedlingen att hantera den fortfarande svåra arbetslöshetssituation som råder. Det går inte heller att ta fel på den ton av besvikelse som även präglar AMS-chefen Göte Bernhardsson när denne uttalar sig i medierna.

Vad man kunde beskriva på arbetsförmedlingen var att man under hela den tid som man arbetade med ungdomspraktik tämligen kontinuerligt hade ca 200 ungdomar placerade i ungdomspraktik, många hos kommunen. I stort sett hela tiden hade man ett resultat innebärande att ca 30 % av ungdomarna hamnade i någon form av jobb eller anställning efter denna åtgärd. I dag med ungdomsintroduktionen har man fyra ungdomar placerade, ingen hos kommunen, och ungdomsarbetslösheten ökar.

Om RAS konstaterade man uppgivet att man redan visste vilka som kommer att få del av detta. De jobb som kommer känner vi ju redan till. De har ju ingenting att göra med våra åtgärder. Arbetsgivarna i fråga skulle ha anställt ändå.

En annan aspekt som man tog upp och som jag tycker att det är viktigt att få lyfta fram här i dag är förändringarna i arbetslöshetsersättningen till deltidsarbetslösa. Vad man kunde påvisa från arbetsförmedlingen i Ljusdal var att de deltidsarbetslösa till mer än 80 % är kvinnor. Av ett par hundra registrerade arbetslösa byggnadsarbetare är det tre som är deltidsarbetslösa, och de är byggstäderskor. När kommun och landsting fortfarande i dag inrättar jobb i vård och omsorg är det huvudsakligen deltidstjänster som inrättas, även om Kommunal protesterar.

Jag är helt införstådd med de försök som görs att använda deltidsarbetslöshet för att åtgärda nuvarande arbetslöshetssituation, men jag tycker ändå att de signaler som man får, i det här fallet från arbetsförmedlingen i Ljusdal, bör ge oss en tankeställare. Det får inte vara så att dessa förändringar ensidigt drabbar den kvinnliga arbetskraften. Riskerna är, som jag bedömer det, klart stora. Det är därför bara att hoppas att man, när den här reformen genomförs, mycket noga följer utvecklingen och har en hög beredskap för att reagera, om de effekter som man kan befara också blir de som inträffar.

Fru talman! Jag vill till slut yrka bifall till de reservationer som Elver Jonsson tidigare i dag för Folkpartiets räkning har tillstyrkt.

Anf. 153 BIRGITTA GIDBLOM (s)

Fru talman! Jag skall beröra motion A248, som handlar om efterlevandepension i samband med utbildningsbidrag.

En efterlevande make eller maka får efterlevandepension även om han eller hon förvärvsarbetar eller är arbetslös och uppbär a-kasseersättning. Så långt är allting gott och väl. Men om personen påbörjar en utbildning som berättigar till utbildningsbidrag, samordnas utbildningsbidraget och efterlevandepensionen. Det innebär att den ekonomiska situationen försämras om personen påbörjar en utbildning.

Både ekonomin och tryggheten borde vara densamma när man går en utbildning som när man uppbär arbetslöshetsersättning. Jag skall ta ett exempel från verkligheten för att visa hur den enskilde kan drabbas.

En kvinna i mina hemtrakter har en efterlevandepension om 5 000 kr i månaden. Hon är arbetslös och har 450 kr per dag i a-kassa. Den här kvinnan vill börja på en utbildning för att ha större möjligheter att få ett arbete, men då händer följande. Pensionen, 5 000 kr, delas med

22 dagar, dvs. en period. Summan blir då 227 kr. Utbildningsbidraget minskas med den summan och blir 223 kr per dag i stället för de 450 kr som hon skulle ha haft om hon hade haft ersättning från a-kassan.

Kvinnans inkomst minskar alltså med nästan 5 000 kr i månaden, därför att hon vill utbilda sig i stället för att vara passiv. Många andra med mindre pension och a-kassa får ännu mindre pengar att röra sig med om de väljer att gå en utbildning.

Med den nuvarande lagstiftningen minskar motivationen att utbilda sig, eftersom de ekonomiska förutsättningarna försämras.

Fru talman! Jag har inget annat yrkande än utskottets. Men jag förutsätter att utskottet nogsamt följer frågan och att man i den utredning som enligt uppgift skall tillsättas arbetar för en lagändring, så att nämnda effekter inte uppstår.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 30 mars.)

Byggnaders inomhusmiljö m.m.

12 § Byggnaders inomhusmiljö m.m.

Föredrogs
Bostadsutskottets betänkande 1994/95:BoU18
Byggnaders inomhusmiljö m.m. (prop. 1994/95:100 delvis)

Anf. 154 INGA BERGGREN (m)

Fru talman! Bostadsutskottets betänkande nr 18 handlar om byggnaders inomhusmiljö. Diskussionen om bostäders och andra lokalers inomhusmiljö har under senare år blivit allt intensivare. Olika aspekter på människors hälsa relaterad till inomhusmiljön, exempelvis fukt och mögel i skolor och daghem eller förekomst av radon i småhus, har inte bara en gång varit föremål för meningsutbyten.

Flera gånger tidigare har bostadsutskottet uppmärksammat dessa för människors hälsa och välbefinnande mycket viktiga frågor. Som ett led i arbetet med uppföljning och utvärdering av det tidigare riksdagsbeslutet från 1988 om byggnaders inomhusmiljö beslutade utskottet redan i höstas att göra en förstudie.

Förstudien skulle användas som ett kunskapsunderlag i arbetet med de aktuella frågorna och som utgångspunkt för en offentlig utfrågning. Någon offentlig utfrågning blev det inte, vilket jag beklagar. Då hade förstudien nämligen kunnat bekantgöras bredare, vilket den enligt min mening också förtjänar.

I stället blev det en intern redovisning av förstudien och samtidigt en kortare utfrågning inom utskottets ram. Skälet för detta är den brådska som präglat majoriteten i utskottet efter socialdemokraters och miljöpartisters överenskommelse om det ofinansierade allergisaneringsprogrammet inom RAS!

Mycket har gjorts sedan 1988. Årligen har frågor om byggnaders inomhusmiljö diskuterats i riksdagen. Ställningstagandena i dessa frågor har präglats av stor enighet. Beslut har fattats om obligatorisk

ventilationskontroll för flertalet hus, obligatoriskt samrådsförfarande i byggprocessen, byggfelsförsäkring m.m.

På förslag av den borgerliga regeringen beslutade riksdagen 1993 om en ändring i plan- och bygglagen på så sätt att det numera i inledningsparagrafen talas om att planläggning skall främja en långsiktigt hållbar livsmiljö.

Fru talman! Dessutom har i betänkandet Miljö och fysisk planering föreslagits ändringar i PBL som syftar till en ökad miljöhänsyn vid planering och byggande. Det handlar bl.a. om en förstärkt översiktsplanering med tydligare krav på redovisning av miljöförhållandena. I samma betänkande tas också förslag upp om en utvidgning av kravet på miljökonsekvensbeskrivningar och åtgärder för att säkra återanvändning och återvinning av byggmaterial.

Jag vill påstå att redan beslutade och föreslagna lagändringar uttrycker en ökad ambitionsnivå när det gäller att anpassa bebyggelsen till de krav som miljön ställer.

Den första reservationen i detta betänkande är en moderat reservation som handlar om ett miljö- och hälsoriktigt byggande och boende. Vi tar upp det som jag nu sagt om beslutade och föreslagna ändringar av plan- och bygglagen. Vi menar att det därmed får anses vara en självklarhet att staten och kommunerna verkar för att bebyggelse och byggnadsprojekt av skilda slag förverkligas så att lagen uppfylls. Framtidens byggande skall ske på ett sådant sätt att det tryggar en långsiktig och hållbar utveckling.

Inte minst viktigt att poängtera är att alltmer medvetna bostadskonsumenter kommer att efterfråga bostäder med hälso- och miljökvalitet. Byggherrar och fastighetsägare kommer då också att svara upp till sådana krav samt bygga och förvalta bostäder i enlighet med uppställda krav – annars blir det vare sig uthyrt eller byggt!

En hel del har redan gjorts vad gäller ekologiskt byggande, bl.a. genom stödet till byggnadsforskning och experimentbyggande. Bygg- och bostadsföretag har på skilda sätt bidragit med projekt där olika inriktningar på miljö/hälsa, exempelvis allergihusbyggande, och olika energisparande åtgärder har prövats.

Byggforskningsrådet poängterar starkt att experimentbyggandet på ett effektivt sätt förde ut kunskaper om tekniska lösningar och planeringsmetoder. På det sättet kan dessa kunskaper omsättas i praktisk tillämpning. Enligt min mening är en branschmedverkan bästa sättet att utveckla ett både hälsosamt och ekologiskt byggande och att ta fram metoder och material.

Byggbranschens ökande och engagerade deltagande i forskning och utveckling är tecken på att kraven från bokonsumenter och lagparagrafer på att bygga hälsosamma hus har gått fram. Det finns anledning att tro att sådan bygg- och boforskning framdeles kommer att bli ett prioriterat område.

I reservation nr 2 ger vi moderater uttryck för att återanvändning och återvinning i byggandet måste öka. Det är något som det i dag råder stor samstämmighet om. Ett exempel på detta är byggsektorns

kretsloppsråd som nyligen bildats av företrädare för byggherrar, konsulter, byggindustrin och byggmaterialindustrin.

Vid bostadsutskottets interna utfrågning framkom också bra exempel på det tänkande som i dag finns bland byggare och fastighetsägare, helhetssynen. Hela processen måste hänga samman – från beställaren/konsumenten, via planering, projektering, byggande och färdigställande av byggnaden fram till användandet och skötseln. Man menar att hela kedjeresonemanget är viktigt.

Som jag redan tagit upp finns det förslag till ändringar i plan- och bygglagen, vilka syftar till att säkra återvinningen och återanvändningen av byggmaterial.

Dessutom bör det vara intressant att inhämta erfarenheter från länder som kommit längre inom detta område, exempelvis Tyskland och Danmark. Utskottets studieresor i höst ger ett utmärkt tillfälle till fördjupade kunskaper om detta.

Då det gäller elöverkänsligheten vill jag framföra följande. Riksdagens beslut våren 1994 innebar att en bred översyn skulle göras i frågor om elöverkänslighet. Det är naturligtvis inte tillfredsställande att människor har besvär som allvarligt inskränker deras möjligheter att leva och verka i den normala miljön. De insatser som utskottet våren 1994 förordade innefattar bl.a. en inventering av pågående utrednings- och forskningsinsatser. Uppdraget då innebar också frågan om bostadsanpassningsbidrag vid elöverkänslighet skulle behandlas. Riksdagens beslut skall genomföras utan dröjsmål, sade vi då, och på ett sådant sätt att vunna erfarenheter snabbt kan komma i praktisk tillämpning.

Jag menar att uppdraget till regeringen redan är tydligt formulerat. Därför behövs det inget nytt tillkännagivande. Det som är av vikt är att upprepa att åtgärder som riksdagen tidigare förordat verkligen skyndsamt genomförs.

Reservation nr 11 handlar om bidrag till förbättring av inomhusmiljön. Där avstyrker vi moderater förslaget om att införa en ny bidragsform. Motivering: Det kan inte anses rimligt att staten återigen skall subventionera åtgärder som borde ingå som en självklar del i en normal fastighetsförvaltning.

Vi vill betona fastighetsägarens ansvar för reparation, underhåll och upprustning av sina egna lokaler, oavsett om ägaren är en kommun eller någon annan, och att fastigheterna sköts på ett sådant sätt att de inte blir hälsovådliga.

Till slut till reservation nr 13, som handlar om ytterligare satsningar på att förbättra inomhusmiljön. Bakgrunden känner vi alla till: det ofinansierade statliga stöd på 2 miljarder kronor till allergisanering som aviserats efter uppgörelsen mellan s och mp. Även i några motioner förs förslag fram om ytterligare stödåtgärder.

Det kan definitivt inte anses ansvarsfullt att i det läge som Sveriges ekonomi befinner sig i lägga fram sådana förslag. Därför avvisar vi det aviserade förslaget och motionerna i samma frågor.

Gemensamt för de moderata motionerna är att inomhusmiljön i våra bostäder och byggnader måste visas stor uppmärksamhet. Utgångspunkten för vårt resonemang är och kommer framdeles att vara att

fastighetsägaren själv skall ta ansvar för reparation, underhåll och upprustning av sin fastighet och därmed även ansvara för finansieringen av åtgärderna.

Det är vidare viktigt att fortsätta med forskning och utveckling, låt mig säga det praktiska forsknings- och utvecklingsarbete som branschen och forskarna bedriver. Utvecklingen sker bäst utan detaljregler, enligt vår mening.

Härmed yrkar jag bifall till reservation nr 1 och ställer mig naturligtvis också bakom de andra moderata reservationerna utan att därmed yrka bifall till dem.

Anf. 155 INGRID SKEPPSTEDT (c)

Fru talman! Detta betänkande behandlar byggnaders inomhusmiljö. Men utskottet har också tagit upp frågor ur ett bredare perspektiv med anledning av en rad motioner, nämligen om miljö- och hälsoaspekter på byggande och boende.

Under den förra mandatperioden beslutades om en ändring i PBL, plan- och bygglagen, som innebär att all planering skall främja en långsiktigt hållbar livsmiljö, vilket har stor betydelse för den framtida miljöanpassningen av samhällsbyggandet.

Dessutom finns ytterligare förslag till ändringar i PBL från betänkandet Miljö och fysisk planering i SOU 1994:36 innebärande förstärkt översiktsplanering med tydligare krav på redovisning av miljöförhållanden m.m., utvidgning av kravet på miljökonsekvensbeskrivningar samt åtgärder för att säkra återanvändning och återvinning av byggmaterial.

Bland de frågor som nu behandlas är frågan om elöverkänslighet. Trots att en del insatser på området har gjorts upplever många människor i dag problem med elöverkänslighet. Den översyn som beslutades om i april 1994 skulle genomföras utan dröjsmål, men någon rapport har inte presenterats.

Elöverkänslighet innebär att många mår dåligt. Man vet inte vad som pågår. Men intresset för problemet finns hos många politiker. Därför har Centern i en motion föreslagit att en parlamentarisk utredning om elöverkänslighet skall tillsättas.

Vidare anser vi att det behövs mer forskning kring sambandet mellan elektromagnetiska fält och påverkan av metaller. Vi tycker att det är positivt att utskottet gör ett tillkännagivande till regeringen i denna fråga.

Centern tar i en annan motion upp värdet av forskning om grönområden i tätorter, s.k. grönyteforskning. Fyrklöverregeringen har i ett antal olika sammanhang arbetat för ett ökat skydd för grönområden, bl.a. i översynen av PBL, propositionen om biologisk mångfald, propositionen om genomförande av besluten vid Riokonferensen, propositionen om nationalstadspark samt i ett antal uppdrag, redovisningar och beslut rörande transportsektorn och enskilda trafikobjekt.

Som en konsekvens av riksdagsbesluten måste forskningen om grönområden i tätorter upprätthållas och utökas. Kunskaper behövs om hur parker och natur kan skapas och bibehållas, så att deras miljöer

bidrar till en bärkraftig tätortsutveckling med kretsloppsinriktning och biologisk mångfald. Vidare behövs kunskaper om betydelsen av parker och natur för människors hälsa och välbefinnande.

Finansieringsansvaret för grönyteforskning har flyttats från BFR, Byggforskningsrådet, till Skogs- och jordbrukets forskningsråd, vilket avsågs vara en rent administrativ åtgärd som inte skulle påverka satsningen på forskningsområdet. Det har nu visat sig att överflyttningen inneburit dels att anslagen minskat, dels att inriktningen ändrats till grundforskning med naturvetenskaplig tyngdpunkt. Vidare riskerar Movium att upphöra, en organisation som betyder mycket för forskningen och kunskapsspridningen.

Det är angeläget att de hittills uppnådda forskningsresultaten kommer samhället till godo. För en samhällsutveckling mot ett långsikt bärkraftigt samhälle krävs kunskapsunderlag om grönområdenas roll, om kopplingen till samhällsutbyggnad, fysisk planering och den byggda miljön som helhet. Centern föreslår därför i motionen att 13 miljoner kronor avsättes till grönyteforskning och Movium.

När det gäller ytterligare satsningar för att förbättra inomhusmiljön och den överenskommelse som träffats av Socialdemokraterna och Miljöpartiet om att satsa ytterligare 2 miljarder på ett allergisaneringsprogram är vi starkt kritiska till förfaringssättet. Överenskommelsen har träffats utan att man visat hur åtgärderna skall finansieras – det är först i kompletteringspropositionen som förslagen redovisas. För övrigt måste kommuner och organisationer själva ställa upp med den största finansieringen. En siffra på totalt 6 miljarder har nämnts.

Vi är medvetna om att det finns stora brister i inomhusmiljöerna som behöver åtgärdas, men de ekonomiska förutsättningarna måste också finnas.

Fru talman! Jag vill avsluta med att hänvisa till våra reservationer nr 14 och 15 samt ett särskilt yttrande angående inomhusmiljön.

Anf. 156 ERLING BAGER (fp)

Fru talman! I detta det första av årets betänkanden gällande inomhusmiljön från bostadsutskottet behandlas motioner om inomhusmiljön och regeringens förslag om att bl.a. försämra bidragen till radonsanering i bostäder.

Låt mig inledningsvis konstatera att utskottsmajoriteten vid behandlingen av motionerna i betänkandet i huvudsak varit positiv till ett flertal motioner med krav på åtgärder för bättre inomhusklimat. Detta innebär för Folkpartiets del att det endast återfinns en enda reservation som är fogad till detta betänkande. Reservationen handlar om användning av återluft. Vi i Folkpartiet kräver i reservationen att en översyn av gällande byggregler snarast bör genomföras med målet att införa förbud mot användning av återluft.

Inte minst med tanke på den särskilda hänsyn som vi måste ta till barnens sämre immunförsvar får det anses vara en självklarhet att en så god inomhusmiljö som möjligt garanteras. Ett förbud mot användning av återluft vid exempelvis barnstugor är därför extra viktigt.

Jag yrkar därför bifall till reservation nr 7.

Jag går vidare till frågan om åtgärder mot radon. Folkpartiet har under lång tid i olika sammanhang understrukit vikten av att radonsanering vidtas i betydligt större omfattning än vad som hittills skett. Radonsanering är en utomordentligt angelägen åtgärd för att förbättra inomhusmiljön i våra bostäder. Det är sedan länge känt att detta utgör en påtaglig hälsofara som sannolikt leder till många dödsfall per år. Jag vill minnas att Socialstyrelsen i en rapport har påpekat att 2 000–3 000 personer varje år får lungcancer beroende på att de bor i bostäder med höga radonhalter.

Saneringsprogram för bostäder har genomförts, men de är klart otillräckliga. En förklaring till att relativt få åtgärder har vidtagits av fastighetsägarna är förmodligen att de är rädda för att marknadsvärdena på fastigheterna skall sänkas.

Jag har mot bakgrund av denna situation i en motion fört fram olika förslag om hur radonsaneringsarbetet kan påskyndas. Utskottets övervägande i dessa frågor har i huvudsak inneburit att mina synpunkter beaktats, och regeringen har uppmanats av utskottet att komma med förslag i frågan. Det är viktigt att vi i utskottet har kunnat enas om att ta gemensamma tag för att få ordning på radonproblemen. Jag förutsätter att utskottets tillkännagivande innebär att regeringen återkommer med ett acceptabelt förslag om radonbidrag efter utskottets övervägande. Om så inte blir fallet kommer jag självfallet att aktualisera de krav som finns i motionen i den vidare behandlingen av frågan i vår.

Fru talman! Vi kommer senare i vår att behandla regeringens kommande förslag till ytterligare satsningar för att förbättra inomhusmiljön. I ett gemensamt yttrande från Centern, Folkpartiet och kds har vi kritiserat att överenskommelsen mellan Socialdemokraterna och Miljöpartiet träffats utan att man visat hur åtgärderna skall finansieras. Detta är märkligt, särskilt mot bakgrund av det rådande statsfinansiella läget. Mer om detta får vi all anledning att återkomma till i utskottets behandling av den kommande propositionen. Jag nöjer mig därför med det som jag nu tagit upp.

Anf. 157 OWE HELLBERG (v)

Fru talman! Fyra av tio barn har någon form av allergi, en fördubbling på ganska kort tid. Ett av de stora problemen är den inomhusmiljö som barnen vistas i. Det kan vara i hemmet, men också under deras dagliga vistelser i skolor, i daghem m.m.

Ett laborerande med nya oprövade byggmaterial, slarv i byggprocessen och ett kortsiktigt ekonomiskt tänkande är stora bovar i det här sammanhanget. Modern teknik som fungerar bra i teorin och brist på driftskompetens hos dem som skall hantera anläggningarna gör ju inte saken bättre.

Gamla väl beprövade kunskaper har fått ge vika för billigare konstruktioner och metoder som skyndar på byggprocessen – allt för att få ner kostnaderna och för att man skall tjäna pengar.

Detta skall nu betalas i form av allergisanering av sjuka hus-miljöer och rehabilitering av dem som har blivit sjuka av sitt boende.

Bostadsutskottet uppmärksammade problemet redan i slutet av 80-talet. Men det har inte gett något större resultat i form av åtgärdsprogram eller konkret handling från statens sida. Nu dyker dock frågan upp på bred front som en följd av uppgörelsen mellan Socialdemokraterna och Miljöpartiet, och detta som en arbetsmarknadsåtgärd som dessutom är ofinansierad, enligt Vänsterpartiets åsikt.

Trots oklarheterna kring finansieringsfrågorna har utskottshanteringen varit konstruktiv. Den bör vara en god vägledning för departementet vid den fortsatta hanteringen av ärendet. Socialdemokraterna har på ett positivt sätt tagit till sig alla Vänsterpartiets motioner om boendemiljön och de åtgärder som vi har föreslagit. Vi vill bl.a. införa sådana begrepp som kretslopp och återvinning i lagstiftningen och att Boverket skall få en mer progressiv roll när det gäller miljö- och energifrågor som rör boendet.

Utskottet har också tillkännagivit förslag om att göra det bättre för dem som lider av elallergi, trots att det inte är vetenskapligt bevisat, vilket är glädjande.

Flera av våra motionsförslag gäller åtgärder för att byggandet och boendet skall förändras på sikt. Därför är naturligtvis investeringsförslag av engångskaraktär inte bra. De måste framöver följas upp med stöd som återkommer kontinuerligt.

Enligt propositionen skall stödet användas "framtungt", och åtgärder skall i huvudsak påbörjas före september 1995. Det är inte realistiskt, utan det är t.o.m. dumdristigt.

Kunskaperna om vad som skall göras är otillfredsställande. De som skall utföra saneringarna måste få god tid på sig för att kunna inventera och gå igenom vilka åtgärder som skall utföras.

Boverket och länsstyrelserna bör ha hand om bidragsgivningen. Så få nya bidragsformer som möjligt bör tillskapas. För framtiden måste en renodling av olika bidragsformer komma till stånd så att de blir lätta att hantera och begripliga för dem som skall söka bidragen.

I dag skapas förvirring när bidrag av arbetsmarknadsskäl får olika start- och stoppdatum. Det kan tyvärr leda till att ytterligare misstag begås. Man kanske skyndar på byggprocessen för att hinna söka de bidrag som kan beviljas.

Forskningen kring byggandet är bristfällig. Det kunde vi som var på Stadshypoteks konferens om sjuka hus konstatera. Man använder sig av forskningsmetoder som mäter fel saker och inte ser till helheten. Det råder brist på tvärvetenskaplig forskning. Samarbetet mellan forskning och aktörer inom byggsektorn är dåligt. Det finns få exempel på fullskalemodeller som kan utgöra verkliga exempel att studera. Minskade anslag under mandatperioden är oroande.

Som någon uttryckte det under konferensen: Några miljoner till forskning om byggnaders inomhusmiljöer skall jämföras med den miljard som går till forskning om hur man botar symtomen i form av allergier av olika slag. Detta säger mycket om hur denna forskning värderas i samhället och hur vi agerar. Vi angriper inte roten till det onda, utan vi lindrar symtomen.

Trots de många positiva skrivningarna i betänkandet finns det åtskilligt mer att göra. Vänsterpartiet stöder därför flera av Miljöpartiets reservationer, som går ut på att förbättra kvaliteten på byggandet och boendet. Det framförs också krav på att man skall höja kvaliteten på det som redan är byggt.

Bostäder är ingen marknadsvara som kan hanteras hur som helst. Det är ett samhällsintresse och en skyldighet att se till att alla människor får ett kvalitativt boende fritt från miljöproblem som är skadliga för hälsan. Att husen byggs så att de får en så lång livslängd som möjligt och att de underhålls under tiden måste vara en självklarhet.

Att boendemiljön som en del av livet inte görs till en anonym förvaringsplats där man enbart skall äta och sova utan inbjuder till mänsklig samvaro och är tilltalande från estetisk och mänsklig synpunkt är mycket viktigt.

Stora delar av miljonprogramsområdena är exempel på hur man har misslyckats med att skapa goda boendemiljöer. Kvantitet fick gå före kvalitet. Felaktigt material och felaktiga konstruktioner fick kortsiktigt gå före beprövad kunskap och beprövade material för att man skulle kunna bygga så billigt som möjligt. Samhällsplanering och goda boendemiljöer fick stå tillbaka för att man snabbt skulle skaffa bostäder till dem som fick jobb och utbildning i storstadsområdena. Detta var krav delvis från näringslivet som politikerna snällt ställde upp på.

Dessa områden är nu grunden för den segregation och de sociala problem som finns i våra storstäder.

Att ha en bostad är en social rättighet. Men det är minst lika viktigt att man kan trivas där, att man får leva i en frisk och sund boendemiljö. Att rätta till fel i efterskott är dyrt, samtidigt som det har skapat onödigt mänskligt lidande.

Eftersom våra motioner i frågan har blivit tillgodosedda har jag inga yrkanden. Vi kommer att stödja vissa av Miljöpartiets reservationer. Däremot vill jag uppmärksamma på vårt särskilda yttrande i den här frågan.

Anf. 158 INGA BERGGREN (m) replik

Fru talman! Med anledning av det som Owe Hellberg tog upp när det gällde forskning om byggandet tycker jag nog att Owe Hellberg var en aning svartmålande i sin syn på den forskning som har bedrivits och som ligger i stöpsleven för att sedan sjösättas. Jag vill då gärna fråga Owe Hellberg om han inte har läst den rapport som finns i en bilaga till betänkandet. Enligt Byggforskningsrådet kan det allmänt konstateras att uppmärksamheten på inomhusmiljöfrågor i branschen börjar att bli betydande, delvis därför att det har skett av- och omregleringar – vilket jag påpekade i mitt anförande – som innebär att byggherren numera är entydigt ansvarig för byggnadsverks egenskaper.

Det är en orsak till att man har kunnat hitta ett nytt sätt att tackla det här med forskningen, nämligen att branschen och forskarna skall arbeta tillsammans. Jag ser här en möjlighet till en tvärvetenskaplig forskning som kan visa på goda lösningar inför framtiden, vilket jag tyckte att Owe Hellberg svartmålade i onödan. Jag skulle gärna vilja höra Owe

Hellbergs kommentarer till det som står något mer positivt angivet i den här rapporten. I den återfinns också en beskrivning av hur man fortsättningsvis tänker arbeta.

Anf. 159 OWE HELLBERG (v) replik

Fru talman! Det finns saker att läsa och det finns saker att höra. Jag fick en väldigt klar bild över läget under den konferens som jag var på. På det symposiet konstaterade man just att det faktiskt inte finns någon bra samverkan mellan byggare, entreprenörer och forskning. Delvis har man nog också olika intressen i dessa frågor.

Vi fick bl.a. en föredragning från JM Bygg om hur man laborerar med olika former av betong i syfte att förkorta byggprocessen, inte på grund av att miljön skulle bli bättre utan på grund av kostnadsskäl. Jag tror inte att samstämmigheten är så klar och tydlig som Inga Berggren vill hävda.

Anf. 160 INGA BERGGREN (m) replik

Fru talman! Jag skulle gärna vilja höra vidare vad Owe Hellberg anser om det projekt som har förverkligats i samverkan mellan JM Bygg, Byggforskningsrådet, Stockholms fastighetskontor och Svenska byggbranschens utvecklingsfond. Det gäller Söderberga gård i Stockholm där man har ett allergikeranpassat flerbostadshus med 13 lägenheter. Det är ett projekt som är väldigt bra att ta fram som ett exempel och som jag tror kommer att vara ett bra studieobjekt i framtiden. Det är ju sådana projekt som man behöver för att kunna visa på det som är positivt. Jag tycker att Owe Hellberg i onödan tar upp en detaljfråga i en stor och komplex bransch. Allting kan inte hända på en enda gång.

Anf. 161 OWE HELLBERG (v) replik

Fru talman! Det finns säkert bra exempel på där man kan samverka. Men frågan är på vems villkor man samverkar. Det är en väldigt viktig fråga att ställa sig.

Jag är oroad för att anslaget till forskningen kommer att minska under den här mandatperioden. Vi i Vänsterpartiet kommer framöver att återkomma till frågan om anslag till byggforskningen.

Anf. 162 PER LAGER (mp)

Fru talman! För de flesta människor är bostaden något av det allra viktigaste i livet. Det är där vi vistas den mesta tiden av våra liv. Det är där vi vilar, njuter, äter och sover, och det är där våra barn skall känna sig hemma och trygga. Därför är bostaden en stor fråga för oss inte bara ur ekonomisk utan lika mycket ur social och hälsomässig synpunkt. Det finns anledning att anlägga ett helhetsperspektiv, och jag vill gärna göra det när jag talar om bostäder och inomhusmiljön.

Det har varit en sällsam och oerhört positiv upplevelse att i bostadsutskottet finna så många gemensamma intressen i att försöka återupprätta bostadskvaliteten i vårt land. Miljonprogrammets avarter och allt det som följde av stressbyggen och ogenomtänkta och snabbt ihop-

rafsade byggplaner har äntligen nått slutet. En "låt-bygg"-epok är förhoppningsvis över.

Nu är det dags att återerövra kunskapen om det hållbara byggandet, det ekologiska byggandet, kretsloppsbyggandet. Med gammal och ny teknik och med rena material kan vi skapa friska hus som andas och är vackra. Det gäller också vid ombyggnad.

Vi skall använda försiktighetsprincipen, och vi skall ha det helhets- och långsiktiga perspektiv som ger huset ett livscykelvärde från tillblivelse till dess det plockats ned och återanvänts eller till slut återvunnits i annan energiform.

Miljöpartiets motioner om ekologiskt byggande har vunnit gehör i utskottet. Det handlar om kraven på klara definitioner av de byggnadsbegrepp vi använder men också om miljömedveten upphandling. Vid val av byggnads- och inredningsmaterial är fullständiga innehållsdeklarationer viktiga, och det är viktigt att gränsvärdena för kemiska ämnen sätts så lågt att astmatiker och allergiker utan obehag kan vistas i husen. Vidare skall ventilationsanordningarnas utformning och skötselinsatserna få de rätta proportionerna.

Utskottet har ställt upp på miljöklassning av hus som utgår från egenskaper som återanvändningsvärde, energisnålhet och hänsynstagande till ekologiskt hållbara principer. Det blir, som vi hörde på konferensen häromveckan om sjuka hus som bl.a. Owe Hellberg och jag deltog i, ett nytt värderingsinstrument för hus. Det blir vad man kallar för ny "rating".

Materialslöseriet inom svensk byggnadssektor är i dag hänsynslöst och oförsvarbart. Man räknar med bara 4 % återanvändning. 5 % förbränns, och resten, dvs. 91 %, deponeras till ingen nytta eller mening. Jämfört med länder som Holland, Tyskland och Danmark ligger vi mycket långt efter. Men nu måste det bli ändring, eftersom utskottet stöder Miljöpartiets krav.

Vi skall som i t.ex. Danmark utarbeta rivningsplaner och genomföra selektiv rivning. Det innebär att vi återanvänder så mycket av materialet vi kan, att vi omvandlar och återvinner i övrigt och att vi särskilt tar hand om de miljöfarliga resterna.

Enligt dessa specifierade planer måste vi också lära oss att ta hand om alla sammansatta och komplicerade material, ofta polymermaterial, som nu är inbyggda i en stor del av byggnaderna och som inte bara kan slängas på tippen. Här kommer det att finnas plats för en ny näringsnisch, byggsektorns återbruks- och återvinningscentraler.

När det gäller el och elektromagnetiska fält skall försiktighetsprincipen vara vägledande. Utskottet har visat förståelse för fortsatta och ökade insatser på det området.

Det framtida ombyggandet och nybyggandet handlar om ett betydligt större ansvar från planerare, beställare, byggare och brukare. Allt hänger ihop, och brukarna, vi som bor, skall så långt det är möjligt vara med från början. Vi har alla ett gemensamt ansvar för sambandet mellan en byggnads effekter på miljön i ett långsiktigt perspektiv och dess hälsoeffekter på dem som brukar den.

Fru talman! På några få punkter har utskottsmajoriteten inte haft tillräckligt intresse, eller mod om man så vill, att följa Miljöpartiets försök att ytterligare skärpa kvalitetskraven.

Det gäller t.ex. vårt förslag att införa obligatoriska energi- och miljörådgivare så att alla kommuner i Sverige täcks in. Så är inte fallet i dag. Med tanke på våra internationella överenskommelser om att drastiskt sänka energiuttaget och Agenda 21 kan jag inte se annat än att frågan går utöver enskilda kommuners ansvar. Det handlar om nationella åtaganden. En heltäckande, kvalificerad energi- och miljörådgivning skulle eliminera stora miljöproblem och fortsatt energislöseri. I ett litet längre och kretsloppsanpassat perspektiv tjänar vi alla på detta.

Det behövs inte mer tid för att utvärdera den tioåriga byggfelsförsäkringen för flerbostadshus som tillkom år 1993. Det är enligt Miljöpartiets mening dags för en utvidgning till att låta den omfatta också arbets-, fritids och skollokaler. Återkommande rapporter om fel och brister talar för detta.

Vi vill också ha en kontrollbesiktning, inte bara som nu av ventilationen, utan också av hela huset och dess närmaste omgivning. Det gäller emissioner från bygg- och inredningmaterial, fukt och mögel, energikällor och energieffektivitet, men också vatten och avlopp, komposterings- och eventuella odlingsmöjligheter. Det gäller hela listan av det som krävs för ett sunt, energisnålt och ekologiskt bygge.

Vi vill besiktiga huset av samma anledning som vi själva låter oss besiktigas hos läkaren eller besiktigar bilen på bilprovningen. En återkommande husbesiktning skulle ge ägaren anledning att hålla huset i trim. Det skulle också efter ett besök av kontrollorganet, låt oss kalla det Svensk Husprovning AB, kunna innebära krav på åtgärder och ombesiktning och i värsta fall "körförbud". En möjlig sanktionsåtgärd vid stora brister i miljön är att hyresgästerna betalar hyran till ett spärrat konto hos husprovningen tills rättelse skett. Tryggheten i boendet och stabiliteten i bostadssektorn ökar med en sådan åtgärd.

Apropå ventilationsanläggningar behöver ett sunt hus inte nödvändigtvis mekanisk ventilation. Självdrag är ofta en överlägsen metod och måste även den återerövras. Eftersom de föreskrifter till PBL som Boverket utfärdat med stöd av plan- och byggförordningen är utformade som funktionskrav finns egentligen inget hinder. Men Boverket bör ändå ges i uppdrag att se över reglerna, informationsinsatserna och övriga åtgärder som kan stimulera till en ökad användning av självdragsventilation.

Vi har pekat på problemet med återluft och vill att Boverkets byggregler skall ändras så att återluft inte tillåts i daghem, skolor och andra lokaler där barn vistas under längre perioder. Målet skall vara att återluft på litet längre sikt helt tas bort.

När man i januari 1994 ändrade mätningen av radon från tidigare radondotterhalt till radongashalt gjordes en uppräkning med faktor 2. Detta innebar att högsta tillåtna gräns för äldre hus ändrades från 200 becquerel till 400 becquerel per kubikmeter. För nya byggnader ändrades dock gränsvärdet från 70 becquerel ända upp till 200 becquerel i stället för till 140 becquerel per kubikmeter.

SSI, Sveriges strålskyddsinstitut, har ingen bra förklaring till att sänka kraven. Att 200 becquerel radongashalt per kubikmeter är mer internationellt gångbart och att hus i dag är betydligt bättre ventilerade duger inte som argument. Miljöpartiet vill därför skärpa regeln om högsta tillåtna gräns radongashalt i nya byggnader till 150 becquerel per kubikmeter. På sikt bör en sådan gräns gälla alla byggnader. Vi har tillräckligt med kunskap om radonets farlighet, och vi skall självfallet sätta hälsan i första rummet.

Fru talman! Jag vill till slut med tillfredsställelse konstatera att samsyn nu tycks råda i fråga om insatserna för inomhusmiljön, med betoning på allergisanering. Det är viktigt att snabbt få igång åtgärderna och att alla berörda, kanske framför allt kommunerna, tar ansvar och inventerar behoven samt att de statliga myndigheterna samordnar och förenklar bidragsreglerna. År 1995 har av Folkhälsoinstitutet proklamerats som allergiåret. Det ser ut som en tanke med Miljöpartiets och regeringens överenskommelse om de 2 miljarderna. Det innebär ett genombrott i kampen mot just denna nya och snabbt växande folksjukdom.

Fru talman! Jag står givetvis bakom alla mina reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bara bifall till reservationerna 3, 4, 5 och 9.

Anf. 163 INGA BERGGREN (m) replik

Fru talman! Jag har några kommentarer till Per Lagers anförande.

Per Lager talar sig varm för kommunala rådgivare och att det skall vara ett tvingande inslag för kommunerna att tillsätta sådana. Jag skulle vilja fråga Per Lager hur det går ihop med de tankar som ni utvecklar i er motion, där ni talar om att den kommunala självbestämmanderätten är en viktig rätt.

Dessutom har jag uppfattat att Miljöpartiet har tankar om decentralisering, att man så att säga skall bestämma själv hemma i sin kommun hur man skall ha det och att staten då inte skall lägga sig i detta. Jag tycker att det här verkar mycket motsägelsefullt.

Jag håller med så långt som att energirådgivning i sig är mycket värdefull. Många hushåll är i dag säkert medvetna om att de kan göra en hel del själva för att spara energi och därmed kostnader. Jag tror att människor läser energispartips i tidningar – i facktidningar, veckotidningar och specialtidningar. T.ex. småhusägare får då och då i sin brevlåda sådana här tips. Bostadsrättsinnehavare jagar kostnader, och då är förbrukning av el något som säkert diskuteras och åtgärdas.

Per Lager har dessutom enligt min mening en övertro på att detaljregler och mycket snäva styrningar, t.o.m. förbud, är metoder då det gäller att få till stånd ett boende och byggande som är miljömässigt och hälsomässigt gott. Verkligheten, Per Lager, är mycket mer mångfasetterad, och därmed behövs ramar som tillåter olika typer av lösningar.

En god utveckling inom detta område sker bäst utan detaljstyrningar. Då får kreativitet och nytänkande mycket bättre utrymme.

Till slut undrar jag varför Per Lager i det närmaste underskattar bostadskonsumenterna.

Anf. 164 PER LAGER (mp) replik

Fru talman! Att vi är intresserade av att få miljö- och energirådgivare i alla kommuner, Inga Berggren, beror på att vi tycker att detta är ett nationellt ansvar. Jag vet att det finns miljörådgivare och även energirådgivare i vissa kommuner. Men i alla kommuner finns de inte. Då blir det inte samma krav på de boende runt om i hela vårt land. Samma hjälp skulle jag väl säga i stället. Det är ju vad det handlar om.

Det handlar praktiskt om att få trimma in sina energikällor och att få hjälp med att välja rätt material. Friheten behöver ibland litet hjälp. Vi har väl sett genom byggandet och boendet under de tidigare decennierna att det kanske skulle behövts litet mer miljö- och energirådgivning. Vi hade i alla fall energirådgivning under en period. Jag vill alltså komplettera den med miljörådgivning.

Jag tycker visst att man skall ha många olika lösningar. Det ekologiska byggandet är egentligen en solfjäder av olika alternativ. Men vi skall hela tiden använda det vi kallar försiktighetsprincipen, så att vi till slut når fram till det bästa boendet. Jag tror att just med hjälp av miljö- och energirådgivare kan vi komma ganska långt på den punkten.

Anf. 165 MARIANNE CARLSTRÖM (s)

Fru talman! Vi har kommit långt från den verklighet som vi kan se när vi går på museum och försöker sätta oss in i hur människor levde förr, i mörka hus och med trångboddhet, med små möjligheter att hålla rent. Vi har byggt oss långt från Lubbe Nordströms Lortsverige. Men ibland gick det för fort. Alla material och tekniker var inte beprövade och nya problem skapades. I dagens inomhusmiljö utsätts vi för bl.a. radon, formaldehyd, husdammskvalster och andra bakterier som skapar allergier och andra problem.

En insikt om behovet att ta itu med problemen växte fram. 1988 hade utskottet frågan uppe till behandling med ett åtgärdspaket som resultat. Detta var en god början, men problemen kvarstår. Trots all forskning, allt debatterande och alla åtgärder, som väckt stort intresse både i branschen och bland bostadskonsumenterna, finns det alltså problem kvar.

En granskning av fackpressen under de senaste månaderna visar att Byggforskningen i sin tidning Bo Fast, Riksbyggen och NCC m.fl. i sin press tar upp frågan om byggnaders inomhusmiljö.

Trots att frågan inte är ny och att utskottet behandlat den vid ett flertal tillfällen har det under allmänna motionstiden väckts 30 motioner i frågan. Och även om det finns ett antal reservationer och särskilda yttranden i ärendet är enigheten stor om att det finns problem med byggnaders inomhusmiljö och att en del människor blir sjuka eller får olika symtom när de vistas i vissa bostäder och byggnader. Detta måste åtgärdas. Problemet är att vi inte alltid har de rätta kunskaperna om hur det skall gå till. Och ibland tar kortsiktiga ekonomiska intressen överhanden.

Forskningen måste intensifieras, och samarbetet mellan planerare, byggare, fastighetsägare och hyresgäster måste öka. Nya material skall

vara väl beprövade innan de används i produktionen. Erfarenheter från olika försök måste tas till vara i framtidens byggande.

Ett hus i vårt land har en livslängd på mellan 50 och 150 år. Miljöpåverkan under livstiden måste anses lika viktig som miljöpåverkan under byggtiden och vid rivningen.

Kraven på sunda hus är i dag alltmer samstämmiga. Så nog borde branschen och brukarna tillsammans kunna ge oss bättre boendemiljöer. Visst lönar det sig att bygga rätt från början när kunskapen faktiskt finns.

Det är glädjande att vi socialdemokrater har kommit överens med Miljöpartiet om att satsa 2 miljarder kronor för att förbättra inomhusklimatet i bostäder och offentliga lokaler. Detta kommer att bli till nytta för bostadskonsumenter som har problem och för de byggnadsarbetare som kommer att arbeta med åtgärderna.

I detta betänkande talar bostadsutskottet om för regeringen vad vi tycker är angeläget att satsa på när man slutligen fastställer åtgärdspaketet.

Det finns 15 reservationer till detta betänkande, och jag yrkar avslag på samtliga.

Moderaterna tillhör dem som utmärker sig särskilt. Trots att det finns några moderata motioner och att man under tidigare riksmöten har fattat liknande beslut reserverar sig Moderaterna på flera avgörande punkter i betänkandet. Moderaterna tycks inte se de problem som fortfarande finns inom detta område. Framför allt tycks man inte ha någon önskan om att skynda på så att de erfarenheter som faktiskt finns kan tas till vara på ett bättre sätt. Dessutom tror man att efterfrågan och marknaden löser alla problem.

Till reservationerna. När det gäller reservation 1, som handlar om miljö- och hälsoriktigt byggande, anser Moderaterna att det kommer att byggas sådana lägenheter som efterfrågas av de alltmer medvetna konsumenterna.

Men det är inte så lätt för en konsument att veta hur ett hus är byggt, vilka material som använts m.m. förrän man bor i lägenheten, och hur är det med valfriheten när man väl bor i ett "sjukt" hus?

Det är svårt att förstå vad moderaterna kan ha emot den nu förordade inventeringen av ekologiska och miljöanpassade byggnadsprojekt som kan tjäna som referensobjekt i det framtida sunda bostadsbyggandet, eller vad de kan ha emot en statlig satsning på ytterligare byggprojekt för att utnyttja den befintliga kunskapen. Är det inte viktigt att ta fram goda förebilder så att de hittills vunna erfarenheterna kan användas i praktisk tillämpning?

I reservation 2, som handlar om återanvändning och återvinning i byggandet, tycker Moderaterna att det räcker med de åtgärder som branschen redan på frivillig väg har startat. Men majoriteten anser att inventering bör göras av projekt som avser återvinning av byggmaterial. Inventeringen bör gälla alla typer av insatser, från information och utbildning till direkta återvinningsprojekt. Utskottet tycker också att det bör övervägas om man skall genomföra ett begränsat antal försöksprojekt av demonstrationskaraktär. I samband med det bör ansvarsfrågan

avseende återanvänt material belysas. Dessutom bör behovet av informations- och utbildningsinsatser beaktas.

I reservation 3, som handlar om kommunala energi- och miljörådgivare, där Vänsterpartiet och Miljöpartiet står som reservanter, anser man att det är viktigt med statligt stöd. Det tycker inte utskottets majoritet. Vi delar reservanternas uppfattning att det är viktigt med en kommunal rådgivning i dessa frågor, men vi anser inte att det är en obligatorisk kommunal uppgift. Varje kommun får utgå från de lokala behoven och se om de anser att förutsättningarna finns för att bygga upp en sådan verksamhet.

I reservation 4 föreslår reservanterna Vänsterpartiet och Miljöpartiet att byggfelsförsäkringen skall utvidgas. Utskottsmajoriteten menar att byggfelsförsäkringen har verkat under alldeles för kort tid och att det samtidigt har byggts väldigt litet under denna korta tid. Utskottet anser därför att man måste avvakta vidare erfarenheter innan man kan utvidga denna försäkring.

Det finns också en reservation om Svensk Husprovning AB, också den av Vänsterpartiet och Miljöpartiet. I reservationen föreslås ett kontrollorgan som gör återkommande besiktningar av olika typer av byggnader. Förslaget har tidigare behandlats och avstyrkts av utskottet, och vi står fast vid det tidigare ställningstagandet. Samtidigt vill jag påpeka att motionen delvis har tillgodosetts genom den obligatoriska ventilationskontrollen.

I reservation 6 av Miljöpartiet om krav på luftflöden ställs krav på att Boverket ges i uppdrag att se över byggreglernas utformning. Vi menar att den obligatoriska ventilationskontroll som finns efter riksdagsbeslutet 1991 har haft vissa nybörjarsvårigheter. Nu har det gått mer än tre år sedan förordningen trädde i kraft, och ytterligare eftersläpningar kan inte accepteras. Jag förutsätter ändå att regeringen följer utvecklingen och att man om det behövs återkommer till riksdagen. Särskilt viktigt är det att påtalade brister i lokaler där barn och ungdomar vistas dagligen avhjälps så snart som möjligt.

Miljöpartiets och Folkpartiets reservationer 7 och 8 handlar om återluften. Frågan behandlades faktiskt i kammaren så sent som i november 1994, och utskottet står fast vid sin uppfattning.

Vänsterpartiet och Miljöpartiet föreslår i reservation 9 att den tillåtna radonhalten sänks. Utskottsmajoriteten anser att det råder en ganska bred enighet om radonproblemets allvar och om nödvändigheten av saneringsåtgärder, men gällande gränsvärden för radon är bestämda utifrån dagens kunnande och avvägningar som ansvariga myndigheter har ansett bör göras. Utskottet har inte underlag för att ifrågasätta de gränsvärden som nu tillämpas, och det får förutsättas att gränsvärdena anpassas till eventuell ny kunskap på området om så anses befogat.

I reservation 10 om elöverkänslighet hävdar Moderaterna att det som förra riksmötet beslutade var tillräckligt. Utskottets majoritet anser däremot att det dessutom bör göras en kartläggning av i vilken utsträckning kommunalt eller annat ekonomiskt stöd utgått till elsanering. Man måste också se om de vidtagna åtgärderna har gett önskat resultat och försöka underlätta påbörjandet av några försöksprojekt som gör det

möjligt att se om den kända teknik som i dag används för att ta bort elektromagnetiska fält kan spridas till fler.

I reservation 11 avstyrker Moderaterna förslaget om en ny bidragsform för förbättring av inomhusmiljön. Utskottsmajoriteten anser att det är angeläget att en bättre miljö kommer till stånd i de lokaler där ungdomar och barn vistas, och de föreslagna bidragen kommer att påskynda detta arbete. Detta fråntar självfallet inte fastighetsägare och huvudmän i de aktuella verksamheterna deras ansvar för att åtgärderna vidtas.

I reservation 13 avstyrker Moderaterna de förslag som regeringen nu diskuterar med anledning av uppgörelsen med Miljöpartiet om ett ökat stöd till allergisanering. Utskottet anser att förslaget om byggnaders inomhusmiljö, med tonvikt på allergisanering, ligger väl i linje med vad utskottet tidigare har anfört. Utskottet förutsätter att de i motionerna och betänkandet diskuterade frågorna om bl.a. ventilation, sanering av mögelskador, utbyte av fuktigt och emitterande byggmaterial m.m. kommer att beaktas.

Jag tror heller inte att Moderaterna och ni andra behöver oroa er över finansieringen av det här paketet, utan detta kommer att redovisas i en proposition litet senare i vår, och då kan vi också ta upp en diskussion om det. Man skall också komma ihåg att de åtgärder som vi föreslår kommer att ge arbete åt arbetslösa.

Till sist reservation 14, som handlar om FOU-verksamhet i tätorternas yttre miljö. Centerpartiet framför där farhågor om en förändrad inriktning på grönyteforskningen. Utskottet anser att det ännu inte finns underlag för att bedöma dessa farhågor, eftersom den nya ordningen bara har tillämpats i mindre än ett år. Vi förutsätter att överflyttningen av ansvaret inte kommer att innebära någon förändring i det avseendet. Skulle så bli fallet får frågan uppmärksammas på nytt.

Fru talman! Det verkar som om vi är eniga om problemet och om målet, men när det gäller vägen till målet och takten har vi litet olika åsikter. En frisk och sund boendemiljö är ändå allas människors rättighet.

Fru talman! Jag yrkar än en gång avslag på samtliga reservationer och bifall till utskottets hemställan.

Anf. 166 INGA BERGGREN (m) replik

Herr talman! Jag vill starkt understryka att vi moderater även i fortsättningen vill och kommer att ägna väldigt stor uppmärksamhet åt inomhusmiljön i våra bostäder och byggnader, så att det blir en förbättring på den punkten när det behövs.

Jag vill i den här repliken inrikta mig på att bemöta några av Marianne Carlströms påståenden. Jag vill då anknyta till det seminarium om hälsa och inomhusmiljö som vi båda bevistade häromveckan. Jag tror att det var Lars Wohlin från Stadshypotek som sade ungefär så här: Den som är satt att förvalta ett värde kan inte gå ifrån sitt ansvar. Just så ser vi moderater på fastighetsägarnas ansvar för att själva ta hand om och ansvara för reparationer, underhåll och upprustning av sina fastigheter och också finansiera sådana åtgärder.

Vad gäller bra exempel har jag redan i kväll visat på ett sådant, nämligen Söderberga gård i Bromma, som är ett samverkansprojekt mellan forskare och bransch. Det är på det sättet jag tycker att man skall arbeta vidare. Det visar sig att det verkligen finns sådana projekt, och väldigt mycket är på gång.

Vi kunde också häromdagen läsa att Myresjöhus hoppas på en miljömärkning. Även det är ett samverkansprojekt mellan Institutet för träteknisk forskning, trähusfabrikanterna och NUTEK. Det är ytterligare ett bra exempel på ett gott initiativ.

Så mycket av forskning för framtiden, för en god och hälsosam miljö, är verkligen på gång.

Anf. 167 MARIANNE CARLSTRÖM (s) replik

Herr talman! Det är bra att Moderaterna tänker ägna sig åt inomhusmiljön i fortsättningen. Också jag var på det seminarium som Inga Berggren nämner, och även jag skulle kunna dra en del exempel som jag hörde där och som jag har läst om på olika ställen.

Vad vi påpekar i betänkandet är att man måste samla ihop de olika erfarenheterna och försöka dra litet slutsatser, så att de som verkligen vill bygga på ett seriöst och bra sätt har en chans.

Jag läste för någon vecka sedan en artikel om hur man kan använda självdrag tillsammans med nya material och viss ny teknik. Det visar sig då ibland att det plötsligt inte stämmer utan börjar mögla på vinden, trots att man tror att man gjort helt rätt. Sådana här erfarenheter måste samlas ihop, så att man har en chans att från början bygga sunda och bra hus på ett billigt och enkelt sätt.

Då måste vi satsa litet pengar. Jag tror nämligen inte att branschen gör det här själv. Vi måste här i riksdagen också ta hänsyn till konsumenterna och vara deras förespråkare.

Anf. 168 INGA BERGGREN (m) replik

Herr talman! Som jag sade kommer vi att arbeta med de här frågorna framöver. Jag är också av den uppfattningen att det är information och kunskapsuppbyggnad som behövs, inte minst hos oss själva som bostadskonsumenter. Då kan man komma till rätta med ganska mycket. Jag tänker bl.a. på att vi faktiskt kan göra en hel del själva.

Agneta Dreber, generaldirektören för Folkhälsoinstitutet, uppmärksammade oss på allergiåret 95. Överkänslighet eller allergier kan uppstå genom dålig städning, förekomst av kvalster, innehav av husdjur, rökning eller täta och fuktiga hus. Hon pekade på att vi faktiskt kan göra en hel del själva genom att ventilera, städa, tvätta kläder i minst 60 graders vatten och att avstå från att skaffa husdjur till små barn. Det är alltså fråga om förebyggande åtgärder i vardagslivet. Det är inte så dumt det heller.

Anf. 169 MARIANNE CARLSTRÖM (s) replik

Herr talman! Faktum kvarstår att Inga Berggren tror att branschen och forskningen klarar det här utan samhällsstyrning. Jag tror inte att vi får exakt den forskning som är nödvändig för ett sunt boende om bran-

schen får klara detta på egen hand. Jag tror att vi måste tala om vad vi tycker och vara med och hjälpa till att sprida den här informationen.

Anf. 170 ERLING BAGER (fp) replik

Herr talman! Min bänkkamrat Marianne Carlström och jag är ju ganska överens i det här betänkandet om de åtgärder som behöver göras. Men så har vi då reservationen om återluft, nr 7. Vi i Folkpartiet tycker att om vi skall komma till rätta med det dåliga inomhusklimatet nu borde vi ha en översyn om totalförbud för återluft.

Det var främst under 70-talet som det blev populärt med ventilationssystem och återluft, framför allt för att spara energi. Men så kom också problemen. 1993 försökte Boverket arbeta fram ett förbud för återluft. Det var ganska långt framme, men det blev milt sagt en kraftig diskussion mellan myndigheten och vissa ventilationstillverkare. Det blev alltså inte ett totalförbud utan man införde restriktioner som i och för sig var ganska hårda.

Jag tror att det är viktigt att vi nu får till stånd ett förbud mot återluft, inte minst när det gäller barnstugor och lokaler där barn vistas. Det är viktigt att detta kommer fram. Vi har ju bara haft de här systemen sedan 70-talet, men vi har märkt vilka nackdelar de har.

Jag yrkar återigen bifall till reservationen om att vi skall införa ett stopp för att använda återluft.

Låt mig också peka på de två miljarder som är aviserade från regeringens sida. Det är framtungt, precis som Owe Hellberg har angett. Byggforskningsrådet varnade för att det kommer slarv i byggandet om man hetsar fram reglerna. Då får vi just det vi skall undvika, nämligen sjuka hus, genom att dolda skador kommer fram.

Anf. 171 MARIANNE CARLSTRÖM (s) replik

Herr talman! Vi hade detta med återluften uppe i november, som jag sade förut. I det betänkandet kan man läsa att det finns betydande restriktioner när det gäller återluft. Man får inte återföra luft från kök och hygienutrymmen. Man får inte heller återföra luft till sovrum. Man får inte heller använda återluft utan en föregående utredning. Dessutom följer vi den här frågan. Boverket har den under uppsikt. Är det så att det behövs ytterligare åtgärder får riksdagen och regeringen återkomma i frågan.

Anf. 172 ERLING BAGER (fp) replik

Herr talman! Marianne Carlström har rätt i den bemärkelsen att det har hänt en hel del saker de senaste åren. Men varför kan vi inte ena oss om att försöka stoppa återluften när vi vet de negativa effekterna av den? I dag är det praktiskt taget förbjudet att använda återluft i djurstallar. Är det inte lika viktigt med människor, barn och miljön?

Jag yrkar återigen bifall till reservation nr 7.

Anf. 173 MARIANNE CARLSTRÖM (s) replik

Herr talman! Tyvärr har jag ingen erfarenhet av hur det är med djurstallar, men däremot är det så att det måste vara en särskild utred-

ning som visar att det är lämpligt med återluft. När man läser de här bestämmelserna kan man se att det måste vara så att Boverket har detta under uppsikt. Man anser att i de fall man får använda återluften finns det inga problem. Dessutom följer man detta med prov hela tiden. Om det i framtiden skulle visa sig att det här är ett större problem kommer vi att återkomma, Erling Bager. Då kan vi kanske bli helt eniga.

Anf. 174 PER LAGER (mp) replik

Herr talman! Egentligen har jag inte så mycket att säga till Marianne Carlström. Vi känner till var vi står i dessa frågor. Eftersom Socialdemokraterna avstyrker alla reservationer vill jag bara än en gång påpeka att vi ser energi- och miljörådgivningen som en nationell fråga. Det är ett nationellt åtagande gentemot internationella överenskommelser som t.ex. den i Rio. Det gäller framför allt energiuttaget.

Byggfelsförsäkringen är visserligen ganska ny, men vi tycker faktiskt inte att den behöver prövas. Vad jag förstått hittills är det en försäkring som fungerar. Därför tycker vi att en utvidgning är på sin plats.

Många har skojat om husprovningen och kallat den för AB Husprovning. Marianne Carlström hänvisar till ventilationskontrollen. Men ventilationskontrollen är bara en liten del av det som skall undersökas i ett hus när man skall titta om ett hus är friskt, om det är bra och om det är ett värdigt hus att bo i. Det är många andra saker som skall undersökas, t.ex. materialen och hela miljön inomhus. Därför behövs en litet större kontroll i vilken ventilationen självfallet ingår. Men det skall vara en utvidgad kontroll. Att ha det vart femte år skulle faktiskt bidra till att man håller sina hus i trim. Det är oerhört viktigt.

Vi tycker ungefär som Folkpartiet när det gäller luftflödena och återluften. Det är viktigt att framför allt nya daghem och skolor inte tillåts att ha återluft.

När det gäller radongashalten tror jag att tiden snart hinner i kapp oss.

Anf. 175 MARIANNE CARLSTRÖM (s) replik

Herr talman! Vi är eniga om att energirådgivningen är viktig. Jag tror också att det är viktigt att riksdagen uttalar att det är viktigt och påminner kommunerna om att de tar sitt ansvar för detta.

Vi tycker att vi behöver litet mer tid när det gäller byggfelsprövningen. Den frågan får vi återkomma till.

Jag tycker inte att det finns någon anledning att raljera över husprovningen. Men jag tycker att hela betänkandet tar upp dessa frågor. När vi kommit litet längre är det möjligt att vi finner att det kan behövas en besiktning av det slaget i framtiden. Men då tror jag att vi får samla ihop dessa kunskaper och arbeta vidare på detta. Sedan kan vi kanske återkomma till detta någon gång. Men i dag är vi inte beredda att tillstyrka det.

Anf. 176 PER LAGER (mp) replik

Herr talman! Det låter fint att vi går i samma riktning. Det är kanske bara en tidsfråga innan vi är i kapp varandra.

Anf. 177 ULF BJÖRKLUND (kds)

Herr talman! Vi har hört det förut, och vi skall få höra det igen. Var fjärde svensk har i dag någon form av allergi eller annan överkänslighet. I skolor och barnstugor är cirka en tredjedel av barnen drabbade av allergier. Det är naturligtvis viktigt att våra barn och ungdomar vistas i miljöer som är hälsosamma och att allergiker kan vistas i våra lokaler utan komplikationer. Kostnaderna för att bygga sunda hus behöver i dag inte bli högre än för konventionella byggnader under förutsättning att man utnyttjar den kunskap som redan finns på området.

I många kommuner finns t.ex. i dag ett antal gravt eftersatta skolor med så dålig arbetsmiljö att de fått vitesföreläggande av Yrkesinspektionen. I dessa kommuner finns ett stort behov av att renovera med varsamma, effektiva och ekonomiskt möjliga metoder så att man undviker att permanenta en redan dålig miljö eller, ännu värre, bygga in nya problem.

Flera kommuner har å andra sidan under de senaste åren tagit till vara all den erfarenhet som vunnits både inom forskning och praktiskt arbete med sanering av s.k. sjuka hus.

I den studie som Arbetarskyddsstyrelsen genomförde 1992 konstaterades att det råder stor skillnad i kvalitet mellan barns och vuxnas arbetsmiljöer. Medan ca 10 % av kontorslokaler i privat och offentlig verksamhet beräknas ha en dålig hälsostandard gäller att 40 % av dagislokalerna och hela 50 % av skollokalerna har en låg hälsostandard.

Kommuner har i dag en pressad ekonomisk situation. Resultatet blir ofta att man struntar i underhållsåtgärder i skolans och förskolans lokaler. Men det ekonomiskt kärva läge många kommuner befinner sig i får inte gå ut över barns och ungdomars hälsa.

Neddragningen av städningen är ur allergisynpunkt också allvarlig och i det långa loppet heller inte någon verklig besparing.

Under 1995 – allergiåret – kommer Folhälsoinstitutet tillsammans med Apoteksbolaget, Livsmedelsverket, Svenska Läkaresällskapet och Astma- och Allergiförbundet att genomföra en riksomfattande informations- och utbildningsinsats. I den satsningen kommer kommunerna att särskilt uppmärksammas. Det handlar bl.a. om att kommuner satsar aktivt på allergikommittéer och upprättar handlingsprogram med allergironder som ett arbetsredskap för att förbättra inomhusmiljön. Detta tycker vi är bra.

Herr talman! Det bör vara självklart att material som har en låg avgivning av ångor och är säkra först och främst skall användas som byggnads- och inredningsmaterial. Därför föreslår vi kristdemokrater åtgärder för att komma till rätta med dessa problem, som ju förorsakar astma- och allergiproblem. Dessutom bör vi utreda möjligheten att miljö- och hälsoklassa byggande och boende.

Vidare bör obligatoriska krav ställas på tillverkare och importörer av byggnads- och inredningsmaterial vad gäller råvaror, tillsatser och emissioner m.m. Sverige bör också som medlem i EU verka för strängare normer på bygg- och inredningsmaterial.

Det är också nödvändigt att vi tar problemen med elöverkänslighet på största allvar. Elöverkänslighet innebär ett handikapp som i de all-

varligaste fallen får stora konsekvenser för individen. Det är viktigt att stöd i form av elsaneringsbidrag kan erbjudas och att forskning och dokumentation kan fortsätta på ett högt och medvetet plan.

Herr talman! Vi hade också gärna sett en utökning av stödet till experimentbyggande, men vi har inte fått med oss utskottet den här gången. Experimentbyggande, inte minst på energiområdet, har i olika sammanhang visat sig vara ett effektivt sätt att implementera tekniska lösningar och planeringsmetoder.

Jag vill också understryka det som tidigare i kväll har sagts, bl.a. av Erling Bager, när det gäller radonsaneringsfrågorna.

I övrigt har kristdemokraterna i betänkandet fått stort gehör för flera motioner genom tillkännagivanden i ovanstående frågor. Till betänkandet har vi också fogat ett särskilt yttrande där detta påpekas.

Det innebär däremot inte att vi utan vidare kan säga ja till det kommande allergisaneringsprogram, omfattande ca 2 miljarder, som s och mp aviserat inför kompletteringspropositionen. Däremot har vi i våra motioner deklarerat att åtgärder för att rätta till missförhållanden som kan leda till allergiproblem måste ha hög prioritet trots det samhällsekonomiska läget. Vad detta kommer att innebära vill också vi återkomma till i samband med kompletteringspropositionen.

Herr talman! Jag vill härmed yrka bifall till hemställan i utskottets betänkande i sin helhet.

Anf. 178 MARIANNE CARLSTRÖM (s) replik

Herr talman! Kds har inte fått bifall för sitt krav på ökat experimentbyggande. Jag vill ändå påpeka vad utskottet säger om elsanering: "För att ge ytterligare underlag för vidare ställningstaganden bör det enligt utskottets mening dessutom övervägas att genomföra något eller några försöksprojekt där i dag känd teknik används för att nedbringa eller helt ta bort de elektromagnetiska fälten."

Det kan ändå vara en liten bit på väg mot samma mål.

Anf. 179 ULF BJÖRKLUND (kds) replik

Herr talman! Jag tackar för det, Marianne Carlström. Det krävs ändå pengar om man skall klara av att få i gång experimentbyggande i fullskaleprojekt. De neddragningar som har skett under de senaste åren gör att det inte är möjligt att jobba med experimentbyggande i fullskaleprojekt i samma utsträckning. Även Byggforskningsrådet varit kritiskt till att resurserna trots allt är begränsade.

Men självfallet skall vi ta till vara de möjligheter som ändå står till buds. Det går väl att återkomma framöver när det gäller nya pengar till experimentbyggande.

Anf. 180 LARS HJERTÉN (m)

Herr talman! Utskottet beskriver i det aktuella betänkandet den nuvarande situationen, som innebär att människor vistas 90 % av dygnets timmar inomhus. Bara av det skälet är det väldigt viktigt med en bra inomhusmiljö.

Jag har i motion Bo512 tagit upp ett speciellt problem som jag har mött under senare tid både i mitt ordinarie arbete och som ansvarig för barnomsorg och skola i min hemkommun. Problemet gäller ventilation i offentliga lokaler.

Mätningar av luftkvaliteten görs t.ex. i ett klassrum av representanter för den statliga myndigheten Arbetarskyddsstyrelsen. Ett rum där 25–30 elever har vistats under en lektionstimme eller mer uppvisar nästan alltid för hög koldioxidhalt, dvs. mer än de 1 000 ppm som är det godkända gränsvärdet.

Det skrivs ett föreläggande som innehåller en tvingande bestämmelse. Före ett visst datum måste luftkvaliteten påtagligt förbättras. Vid förfrågan meddelas att kommunen eller institutionen måste installera mekanisk ventilation.

Så installerar man mekanisk ventilation till höga kostnader och med ett ständigt brus som är mycket störande som följd. Ofta ger den nya anläggningen en ojämn temperatur. Ibland är det för kallt. Ibland är det för varmt. Vill det sig illa kan varken vaktmästare eller tekniker på plats behärska tekniken, utan expertis utifrån måste tillkallas. De som använder lokalerna som sin arbetsplats kan själva sällan påverka inomhusmiljön. Den enda regel de måste följa är att inte öppna fönstren. Gör man det sätter man nämligen ventilationen ur spel.

Till saken hör att undersökningar har visat att skolelever som vistas i klassrum med den moderna mekaniska ventilationen oftare drabbas av allergier än de elever som undervisas i rum med s.k. självdragsventilation.

Nu finns det dess bättre arkitekter och byggfirmor som arbetar med den nygamla ventilationen där luften ventileras via fönster och öppningar i anslutning till fönstren. Tekniken, dvs. den beprövade, urspungliga metoden att släppa in friskluft och släppa ut dålig luft, är dess bättre åter aktuell.

Något som är aktuellt i vår är den allergisanering som är en följd av uppgörelsen om RAS mellan regeringen och Miljöpartiet. Det vore väldigt olyckligt om det med anledning av de pengar som anslås för ändamålet blir en massa mekaniska ventilationsanordningar i skolor och andra offentliga lokaler.

Jag vill ändå säga att utskottet har gjort en mycket bra analys av min motion och andra motioner som tar upp samma problem. Man påpekar bl.a. Boverkets skyldighet att informera korrekt och objektivt och att det också finns en obligatorisk funktionskontroll av dessa anläggningar.

Det sägs i betänkandet att det i plan- och bygglagen och i Boverkets gällande regelsamling visserligen står att ett rum skall ha "kontinuerlig luftväxling", men det står inte att denna luftväxling skall åstadkommas med en speciell teknik, mekanisk ventilation. Den kan åstadkommas på annat sätt. Min erfarenhet säger att luften i många fall blir bättre och kostnaderna lägre om man använder sig av den gamla beprövade metoden att öppna fönster och utnyttja s.k. självdrag. Metoden är dessutom enklare, driftssäkerheten är större, elförbrukningen är obefintlig och metoden är helt bullerfri.

Eftersom utskottet har behandlat motionen på ett, tycker jag, mycket korrekt sätt och redogör för de olika omständigheterna, har jag i detta avseende inget särskilt yrkande.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 30 mars.)

Anslag till statschefen och regeringen

13 § Anslag till statschefen och regeringen

Föredrogs
Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU32
Anslag till statschefen och regeringen (prop. 1994/95:100 delvis)

Anf. 181 INGER RENÉ (m)

Herr talman! Detta betänkande behandlar statschefen och regeringen. Det jag skall ta upp handlar om regeringens fögderi, enkannerligen lantbruksråden.

Av de lantbruksråd som Sverige har runt om i världen är ungefär hälften stationerade i EU-länderna. Det var säkert nödvändigt när Sverige var en utanförstat i Europa. Men i dag är Sverige medlem, med 22 parlamentariker och en regering som deltar i ministerrådsmöten och andra aktiviteter.

Det går knappt en dag utan att vi i pressen kan ta del av t.ex. jordbruksministerns odysséer i olika EU-länder. Regeringen tillsätter också svenska tjänstemän i t.ex. kommissionen. Kontakterna på alla plan mellan EU-länderna är täta och kommer säkerligen att bli än tätare.

Mot bakgrund av alla dessa nya vägar för kontakter och informationsutbyte menar vi att det är möjligt att minska antalet lantbruksråd och då rimligen de som är stationerade i Europa. Anslaget till regeringen bör därför minska med 5 miljoner kronor. Jag yrkar bifall till reservation nr 2.

Anf. 182 KENNETH KVIST (v)

Herr talman! Vi lever i en tid då nedskärningar i statens utgifter anses nödvändiga. På vissa områden skärs det ganska hårt. Studerandes CSN-kort slopas helt, för att ta en besparing av den storleksordning som de jag tar upp i mina reservationer. Det är en nedskärning med 100 %. Barnfamiljer kommer förmodligen att få sina villkor försämrade, vilket betyder väldigt mycket för en del. Men Kungliga hov- och slottsstaten får åtminstone under den första budgetperioden under mandatperioden ett s.k. sparbeting som jag skulle beteckna som en pseudonedskärning.

Regeringen vill ge Kungliga hov- och slottsstaten ett sparbeting om 2 miljoner kronor under den kommande budgetperioden på ett och ett halvt år, men ger samtidigt hovet en pris- och lönehöjningskompensation om 3,4 miljoner kronor. Det blir en nedskärning som inte är någon nedskärning alls.

Jag tror att alla skulle tycka att det vore mycket märkligt om man gjorde en s.k. nedskärning eller besparing på t.ex. barnbidragen på 3 miljarder och samtidigt gav barnfamiljerna en pris- och lönehöjningskompensation om 3,4 miljarder. Det skulle man nog också tycka var en konstig besparing.

Studenter och lågavlönade får inget som vänder nedskärningar till plus. Vi menar i vår motion och i reservationen att hov- och slottsstaten kan bära en nedskärning om ca 10 %. Vi menar att detta måste vara möjligt att uppnå genom rationaliseringar utan att det behöver gå ut över de representativa uppgifter som tillkommer statschefen.

Det är med beklagande jag ser den räddhåga övriga partier visar när det gäller att göra besparingar på detta område. Men det kanske är linjen. Man skall skära på folket och låta kungligheter och överheten få besparingar som egentligen är ökningar.

Regeringen vill också öka sina egna anslag. Skälen till detta anges vara att man har avtal om s.k. fallskärmar med avgångna politiska tjänstemän från den borgerliga regeringens tid. Det är klart att ingångna avtal skall hållas. Ett annat skäl är att vi har kommit med i EU.

Det är klart att ingångna avtal skall hållas, vad man än må tycka. Vi har den traditionen, så det kanske inte är något att säga om. Men när det gäller ökade kostnader till följd av EU undrar jag om det är förenligt med vad man har sagt, att EU skulle innebära en så mycket bättre samhällsekonomi. Vi vill markera vårt missnöje med dessa kostnadsökningar som motiveras med EU-medlemskapet. Detta är kostnader man knappast knystade om i folkomröstningskampanjen. Vi anser att regeringen borde klara sig med 15 miljoner mindre än den vill ha beviljat.

Jag yrkar härmed bifall till reservationerna 1 och 3 som fogats till KU:s betänkande 32. Jag vill också säga att jag inte kommer att rösta emot den reservation som Inger René har talat för, vilket är anmärkningsvärt om man känner till diskussionerna i utskottet.

Anf. 183 BARBRO HIETALA NORDLUND (s)

Herr talman! I betänkande KU32 behandlar konstitutionsutskottet regeringens förslag om anslag till statschefen och regeringen. Inger René och Kenneth Kvist har argumenterat för sina respektive motioner och reservationer som är m- och v-märkta. I betänkandet behandlas fyra motioner och det finns tre reservationer.

Beträffande anslaget till statschefen ansluter sig utskottet till regeringens förslag om ett nytt samlat ramanslag med benämningen Kungliga hov- och slottsstaten. Därmed ersätts tre tidigare anslagstitlar.

Hov- och slottsförvaltningarna liksom övrig statlig förvaltning åläggs besparingar som skall genomföras under hela mandatperioden – 5,4 miljoner kronor. Det är närmare 9 %, enligt de beräkningar som Civildepartementet har gjort. En nödvändig omorganisation och en modernisering av Kungliga hov- och slottsstaten kommer också att påbörjas. Administrationen är gammalmodig och kostnadskrävande. Inledningsvis krävs investeringar för att genomföra bl.a. datorisering.

Utskottet påtalar också särskilt vikten av att anslagsberäkningen och uppföljningen av anslaget måste redovisas på ett sätt som underlättar för riksdagen att göra en bedömning av såväl medelsbehovet som hur tilldelade medel har använts.

Det är klart att det är en bestickande argumentering när Vänsterpartiet, genom Kenneth Kvist, sätter barn och studerande i motsatsställning till anslaget för Kungliga hov- och slottsstaten. Han säger att det är en nedskärning som inte är en nedskärning. Men i det här sammanhanget har jag förstått att det här kommer att bli nog så kännbart. Mig veterligen är det första gången som slottsstaten på det här sättet åläggs besparingar. Det är inte ett uttryck för räddhåga eller någonting av det som Kenneth Kvist antyder.

I anslagsförslaget beträffande regeringskansliet vill Vänsterpartiet, som Kenneth Kvist sade, anvisa en mindre summa än i regeringens förslag, med motiveringen att regeringen måste bära sin del av bördan när alla andra drabbas hårt.

Moderaterna anvisar 5 miljoner kronor mindre än propositionen. I Moderaternas motion och reservation anges t.ex. att EU-medlemskapet ger så goda och förbättrade internationella kontakter att främst Jordbruksdepartementets utgifter bör kunna minskas.

Ja, visst är det så att regeringskansliet skall ta sin del av budgeten. Besparingskravet på statsförvaltningen uppgår till 35 miljoner kronor, och dessutom sägs i propositionen att regeringen avser att återkomma med förslag på hur man ytterligare skall kunna sänka anslagsnivån till budgetåret 1998.

Det statsfinansiella läget är för mig ett argument för propositionens anslagsnivå. I denna tid, med stora och svåra omställningar och förändringar inom hela den offentliga sektorn och med avregleringar och bolagiseringar, måste regeringskansliets ledning och förvaltning kunna leva upp till mycket högt ställda krav. Självfallet är det då en fråga om kompetens och också om resurser.

Herr talman! Sveriges medlemskap i den europeiska unionen påverkar arbetet i hela den svenska statsförvaltningen. Sveriges intresse nu kräver ett aktivt och effektivt arbete, för att kunna hävdas på olika nivåer i det europeiska samarbetet.

Moderaternas besparingar riktar in sig på Jordbruksdepartementets arbetsområde och särskilt, som Inger René anförde, lantbruksrådstjänsterna. Verkligheten visar att den EU-gemensamma jordbrukspolitiken kräver den i särklass största arbetsinsatsen. EU-inträdet innebär sannerligen inte en gratisskjuts nu. Sverige deltar i över hundratalet arbetsgrupper inom jordbruksområdet. 54 % av EU:s resurser upptas av jordbrukspolitiken. Ambitionsnivån för svensk sida är och måste vara mycket hög, nu från början.

Herr talman! Som företrädare för utskottsmajoriteten yrkar jag avslag på motionerna och bifall till vad utskottet hemställer.

Anf. 184 INGER RENÉ (m) replik

Herr talman! Barbro Hietala Nordlund sade att regeringen avser att återkomma. Regeringen har en chans att redan nu vara kraftfull och

medverka i åtminstone denna besparing på 5 miljoner kronor. Det är aldrig någonsin glädjefyllt att skära i verksamheter och att spara, men det är någorlunda drägligt om man ser att en verksamhet till dels kan ersättas av en annan. Om vi ändå har jordbrukskompetens på plats – det har vi i dagens läge; mångfalt mycket mer än de lantbruksråd som vi avser att plocka bort – är det inte så smärtsamt att skära på jordbrukssidan.

Anf. 185 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik

Herr talman! Moderaternas besparingsförslag är för mig inte välmotiverat när det gäller inriktningen på lantbruksrådstjänsterna. Tvärtom behövs det en förstärkning i Bryssel med en attaché inom det här specialområdet. I Paris kommer det också att behövas förstärkning, bl.a. för att marknadsföra svensk mat. Jag finner att detta förslag till förstärkningar är motiverat i dag.

Anf. 186 KENNETH KVIST (v)

Herr talman! Barbro Hietala Nordlund säger att Civildepartementet har räknat ut att 5,4 miljoner kronor är en nedskärning på 9 %. Jag vet inte vilken matematisk teori som används i detta departement, men 5,4 miljoner av ett årsanslag på 71 miljoner kan knappast bli 9 %.

Om man läser utskottets text finner man att det står angivet att det skall bli en nedskärning på 2 miljoner kronor 1995/96 enligt regeringen. Det var 3 miljoner, men man gör omstruktureringar och minskar nedskärningarna med 1 miljon. Det står också: "Enligt regeringen har innevarande års anslag räknats upp inför nästa budgetår med pris- och löneomräkning (3,4 miljoner kronor)." Då bortfaller hela den s.k. nedskärningen, och det blir i stället en anslagsökning.

Jag menar alltså att det finns utrymme för och anledning att visa, i denna tid när man kräver av fattigt folk att de skall vara med och spara, att man sparar också högst upp på samhällsstegen. Det gäller också ökningen av antalet regeringstjänstemän med anledning av EU-medlemskapet.

Anf. 187 BARBRO HIETALA NORDLUND (s)

Herr talman! Jag behöver förtydliga litet, eftersom Kenneth Kvist i sin argumentering inte tycker att procentsatserna stämmer. Enligt de kontakter jag har haft med Civildepartementet, som främst har kontakter med kungliga hovstaten och riksmarskalken, för man diskussioner inför besparingskravet och mandatperioden. Man diskuterar, bl.a. när det gäller de investeringar som behöver göras, ett upplägg för lånefinansiering, avbetalning, ränta osv., för att det skall kunna klaras i ett inledningsskede. Jag har ingen anledning att säga att det jag har anfört inte stämmer, utan det är siffror och uppgifter som jag har fått i dag.

Jag tycker att Kenneth Kvist gör det litet lätt för sig i den här debatten. Det handlar inte bara om det som vi värnar om, dvs. att detta inte skall gå ut över kungens representativa uppgifter. Under detta kostnadsställe döljer sig, förutom det som är apanage och representativa uppgifter, också det som vi har ett gemensamt ansvar för i form av vad

vi äger när det gäller kultur- och konstskatter, inventarier och fastighetsunderhåll, som är den avgjort största posten, på 40 miljoner kronor.

Det rör sig också om människor i anställning i hela denna verksamhet. Det är alltså en summa på 20 miljoner kronor som omfattar personal och löner och sådana saker.

I ett arbete som nu inleds för vad jag vet första gången när det gäller besparingar måste man väl säga att vi låter också den delen av statsförvaltningen och verksamheten ta ett ansvar i besparingarna.

Anf. 188 KENNETH KVIST (v) replik

Herr talman! Jag kom att tänka på Bellmans sång Bröderna fara väl vilse ibland, när Barbro Hietala Nordlund stod i fel bänk. Här kanske man kan säga: Systrarna fara väl vilse ibland, om bänken och argumenten om än icke om orden.

Jag tror inte att jag gör det lätt för mig.

Jag menar att det gäller här att visa vägen genom ett tydligt sparbeting för kungligheter, hovhållning och allt som rör detta. Jag tror inte att ett ordentligt sparbeting under budgetåret i väsentlig mån drabbar verksamhetens kvalitet.

Även med den lilla krympningen av regeringens förslag har vi faktiskt accepterat en viss ökning av anslagen till regeringskansliet. Jag tycker ändå att den borde vara litet försiktigare än vad regeringen har förordat. Därför kvarstår min ståndpunkt, trots det vältaliga försvaret för utskottets linje. Jag yrkar alltså bifall till min reservation.

Anf. 189 INGER RENÉ (m)

Herr talman! Jag tar återigen till orda. Jag gör det därför att Barbro Hietala Nordlunds motiv för att vi skall bibehålla lantbruksråden i Europa var att de skulle marknadsföra svensk mat. Det reagerar jag starkt mot. Jag hävdar att det finns många andra intressenter inom branschen som har den uppgiften och som intensifierar arbetet med att föra ut sina produkter i Europa. Det är deras bord, inte lantbruksrådens.

Jag yrkar alltså bifall till reservation 2.

Anf. 190 BARBRO HIETALA NORDLUND (s)

Herr talman! Bara ett förtydligande, Inger René. Jag sade inte att huvuduppgiften beträffande de nya lantbruksrådstjänsterna generellt var att marknadsföra svensk mat. Om det jag sade uppfattades på det sättet så är det fel.

Jag ville beskriva att just tjänsten i Paris kommer att ha nämnda inriktning. I övrigt är inriktningen litet olika, beroende på vad man bedömer att behovet är i respektive land. För Paris gäller att man ser ett stort behov och en stor orörd marknad avseende svensk mat. Det krävs specialistkompetens för det. Det är, såvitt jag förstår, Jordbruksdepartementets arbete som har lett fram till det aktuella förslaget.

I övrigt handlar det om tolv nya tjänster. Två av de tjänster som finns skall bort. Det gäller då Rom och Moskva, såvitt jag förstår. Vidare förstärker man i Bryssel och Paris.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 30 mars.)

14 § Anslag till Patentverket m.m.

Föredrogs
Lagutskottets betänkande 1994/95:LU22
Anslag till Patentverket m.m. (prop. 1994/95:100 delvis)

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 30 mars.)

15 § Strålskydd

Strålskydd

Föredrogs
Försvarsutskottets betänkande 1994/95:FöU3
Strålskydd (prop. 1994/95:100 delvis)

Anf. 191 EVA GOËS (mp)

Herr talman! Jag vet att andre vice talman Görel Thurdin känner till Högbränna lägergård i Ångermanland. Det är en nyinvigd gård för Tjernobylbarn som kommer från Vitryssland och Ukraina. Alla dessa barn har opererats för sköldkörtelcancer.

Tjernobyl har hänt. Det är inte sannolikt utan sant, herr talman! Men varför förringas de katastrofala effekterna av denna olycka?

I måndagens DN skriver tre experter, bl.a. från SSI, om falska larmrapporter om Tjernobyl. De hävdar att såväl internationella som ryska rapporter visar att det inte finns några vetenskapliga belägg för påståenden om att strålningen från Tjernobyl orsakat cancersjukdomar i Vitryssland eller Ukraina.

Alla vetenskapliga rön talar om att barn är känsligare än vuxna. WHO har erkänt att sköldkörtelcancern har ökat drastiskt till följd av Tjernobyl. Redan för fem år sedan tog jag upp detta i kammaren efter att ha besökt och med egna ögon bevittnat barn som drabbats av följderna av Tjernobyl.

I Högbränna tog man i fjol emot 120 canceropererade barn, och i år skall man ta emot 320 fall. Man har ett avtal med Örnsköldsviks sjukhus om att byta kanyl i halsen och att göra hälsoundersökningar. En del av barnen måste bäras in när de kommer därför att de mår så dåligt. Efter någon vecka börjar de få tillbaka energin, och efter tre veckor spritter det i dem. Deras teckningar är emellertid väldigt mörka och vittnar om rädsla och oro. Teckningarna är grå och visar förspikade fönster m.m. Faktum är att olyckan i Tjernobyl har hänt!

Erik Gunnar Eriksson, Hoppets Stjärna, har många gånger rest genom de drabbade områdena. Han har sett nedgrävda byar och städer. Jag tror inte mina öron när han berättar vad han har sett. Men som tur är har han dokumenterat sina resor på videor, så sanningen kan komma

fram. Han har uppmätt 90 miljoner becquerel i markstrålning. Intet liv utom grönt gräs har synts till kvadratmil efter kvadratmil.

Erik Gunnar Eriksson och jag tycker att en delegation borde åka till någon av de delar som drabbats av Tjernobyl för att skapa sig en egen uppfattning. Frågan är: Skall man rätta sig efter kartan eller efter verkligheten?

Redan 1990 varnade jag här i riksdagen för att sarkofagen läckte. Den mår inte bättre i dag.

Hoppets Stjärna hade hela förra sommaren och hösten ett läger för 1 086 utanför Gomel för att hjälpa de lidande barnen. Men vad gör vi?

I Sverige verkar vi vilja förneka och glömma att Tjernobyl har hänt. Mina motioner om strålskydd och radikalbiologi baserade jag på verkligheten och nya rön inom det vetenskapliga fältet, radikalbiologi.

Runt Tjernobyl har allt och alla blivit levande experimentfall, och ett nytt experimentfält har uppstått. Konsekvenserna av denna katastrof är ofattbara.

I år är det 50 år sedan Hiroshima inträffade, och man har lärt sig en hel del av denna katastrof. Vad som skiljer Hiroshima och Tjernobyl åt är att den första var en brandstorm och den andra en explosion med radioaktivt utsläpp av tunga partiklar med en lång halveringstid. Eftersom dessa katastrofer har helt olika "utseende" har vetenskapsmän ganska nyligen omvärderat riskerna.

SSI:s generaldirektör Gunnar Bengtsson sade på en hearing här i riksdagen den 4 december 1992: Man började få uppskattningar av cancerriskerna på 50-talet och sedan har det undan för undan kommit bättre skattningar. Man har hela tiden kommit fram till högre siffror än tidigare så att dagens skattning av cancerrisken ligger ungefär 10 gånger högre än de skattningar som man gjorde när utsläppsföreskrifterna antogs 1977.

Miljöpartiets krav är striktare gränser för utsläpp, t.ex. vid normalutsläpp i våra kärnkraftverk. Vi anser att gränsvärdena skall sänkas med en faktor på 10. Vi måste ändra de föråldrade strålskyddsnormerna, eftersom de nya rönen talar om en tiofaldig risk för radioaktiv strålning.

Den totala strålningen ökar hela tiden genom utsläpp från s.k. normaldrift av kärnkraften. Hälsoriskerna kan bara anas. De smyger sig långsamt på även oss i Sverige.

Enligt rådande författning tillåts arbetsverksamma en stråldos på 100 millisivert under fem år mot tidigare 180 millisivert under uppemot 30 år. För gravida gäller 5 millisivert under ett år. Internationellt är gränsvärdet 1 millisivert. Alla vet att foster är mycket känsligare för strålning än vuxna och att en låg dosrat kan ge upphov till cancer. Därför anser vi att gränsen skall ligga så nära noll som möjligt och definitivt att den skall sänkas till 1 millisivert.

Dosgränser för normaldrift bestäms genom en avvägning mellan fördelarna med verksamheten och riskökningen till följd av verksamheten. Åtgärdsnivåer i händelse av olyckor bestäms genom avvägning mellan nackdelen med åtgärden och minskningen i stråldos och risk till följd av åtgärden.

Vid kärnenergiolyckor skall, enligt myndigheterna, strålskyddsåtgärderna vara "motiverade", "rimliga" och "möjliga" samt ge riktlinjer för åtgärdsval vid hot om eller osäkerhet om storleken på utsläpp. Under en viss stråldos är åtgärd inte berättigad, och över en viss stråldosnivå är åtgärd alltid berättigad. I spannet däremellan skall åtgärden optimeras, dvs. strålskyddsmyndigheten skall bedöma för- och nackdelar med åtgärden.

För allmänheten räknar man per månad i stället för per år, och man godkänner en årsdos under en kort intensiv period. Man räknar med att radioaktiviteten snabbt avklingar. Det kan betyda att optimeringen av skyddsåtgärden resulterar i att skyddsåtgärd inte vidtas.

SSI har i en skrivelse angett att det ofta är svårt att göra en optimering i förväg, eftersom många okända faktorer inverkar på resultatet.

Det är denna bedömning, "optimering", som allmänheten reagerade på efter Tjernobyl. Den "försumbara risken" och jämförelsen med cigaretter skulle lugna folket.

Miljöpartiet de gröna anser att hälsorisker måste gå före ekonomiska hänsyn och föreslår att gränsvärdena skall sänkas. Det är politikerna som har ansvaret för vilken dos som är rimlig.

Med dagens gränsvärden kan det i en förlängning betyda att allmänheten t.o.m. får högre dos än yrkesverksamma.

Att man höjer stråldosen ser vi som en klar anpassning till kärnkraftsindustrin, till intressenter runt kärnkraftsindustrin och till EU. Den kraftiga exponering detta innebär under en kort period medför att yrkesverksamma förbrukas i rask takt. Vi vet att vid reparation i Oskarshamn har stråldosen till arbetarna höjts med 50 % från 1985 till 1992.

Herr talman! Tjernobyls nedfall aktualiserade också debatten om radioaktiv föda. Man försökte bagatellisera det hela genom att säga att det var lika höga värden under kärnvapensprängningarnas dagar. Om så var fallet, blev det en ytterligare belastning på miljön – speciellt på lavar och mossor som har lång livslängd. Samerna blev i dubbel bemärkelse drabbade. Hela deras näring föll samman över en natt. Renar nödslaktades, och samerna själva blev mest utsatta för radioaktiviteten. Det visar också de helkroppsmätningar som utförts på samer. Men inte långt efter på skalan kom folk från Gävle- och Härnösandstrakten.

Det makabra är emellertid att Livsmedelsverket höjer den tillåtna gränsen fem gånger vad gäller kött från vilt. Exakt samma sak skedde i det forna Sovjet!

Vem skall avväga, och vem *kan* avväga?

Eftersom det uppenbarligen kan föreligga osäkerhet på flera avgörande och viktiga områden inom det etablerade strålskyddet – osäkerhet om dosens storlek, om riskens storlek, om riskens natur, om de mekanismer som leder till strålskada och om vad som är rätt åtgärd – kan det ifrågasättas om man i dag utifrån vetenskap och beprövad erfarenhet kan göra långsiktigt hållbara bedömningar av riskerna med glesjoniserande strålning.

Om man trots allt utgår från att strålskyddsmyndigheter är kompetenta att bedöma riskerna med glesjoniserande strålning reser sig frågan

om strålskyddsmyndigheter även kan anses kompetenta att bedöma de kostnader och nackdelar som åtgärderna kan medföra. Dessa kostnader och nackdelar är av så pass olika natur och är ofta så osäkra att expertis inom strålskyddet med stor sannolikhet inte har kompetens att göra relevanta bedömningar av kostnader och nackdelar som är förknippade med strålskyddsåtgärderna.

Dessa avvägningar borde endast få göras av politiker, eftersom ansvaret här inte ligger i den vetenskapliga utan i den politiska och etiska dimensionen.

Med detta yrkar jag bifall till reservationen i försvarsutskottets betänkande 3.

Anf. 192 BARBRO JOHANSSON (mp)

Herr talman! När det gäller radioaktiv strålning från skilda källor har vi genom Tjernobylolyckan, som inträffade för nio år sedan, nämligen den 26 april 1986, lärt oss en del ovedersägliga fakta. När jag den dagen tidigt på morgonen kl. 6 på nyheterna hörde att det hade upptäckts, detekterats, neptunium i Sverige förstod jag att en allvarlig kärnkraftsolycka nyligen hade inträffat.

Neptunium är ett radioaktivt ämne som i just denna isotop har en halveringstid på två dagar. Detta visar att ett utsläpp låg nära i tiden. Eftersom jag tidigare hade arbetat som strålskyddsingenjör var sambandet mellan neptunium och ett accelererat kärnsönderfall uppenbart.

Nyheterna under dagen blev allt knapphändigare. Men till slut, framåt kvällen, framstod det ändå att ett stort radioaktivt utsläpp hade skett från en rysk kärnkraftsreaktor.

Vid en kärnsprängning eller en härdsmälta kommer en mängd olika ämnen loss, närmare 200 stycken. Alla är radioaktiva och påverkar människan och naturen på skilda sätt.

Ett ämne som sprids är en s.k. isotop av jod, nr 131. Denna jodisotop har en halveringstid på tio dagar. Jod upptas mycket lätt av sköldkörteln och absorberas där. Strålningen påverkar celler i sköldkörteln så att sköldkörtelcancer uppstår.

Myndigheter i närheten av kärnkraftverk delar därför ut jodtabletter till närboende människor för att skydda åtminstone sköldkörteln. I fråga om verkningarna efter Tjernobyl har det, förutom att en stor mängd människor har dött av direkta strålskador och senare skador på blodsystemet m.m., visat sig att minst 10 000 barn har drabbats av sköldkörtelcancer.

Att barn drabbas hårdare och med snabbare effekt är nu ett ovedersägligt faktum. Vetenskapliga fakta visar att barn är betydligt känsligare än vuxna människor, och långt fler barn har drabbats än vad som först antogs 1986 vid Tjernobylolyckan.

Vid en fission, en delning av atomkärnor genom atombombssprängningar eller vid en härdsmälta, sprids således 200 olika ämnen. Alla är radioaktiva isotoper, och 50 av dessa upptas och anrikas biologiskt i växter och djur samt i våra kroppar.

När det gäller konsekvenser av s.k. lågdosstrålning visar det sig att där människor ständigt utsätts för strålning utvecklas olika cancerfor-

mer, leukemier m.m. På olika håll i världen, i USA och i Ryssland, har lågdosstrålning gett skador på befolkningen på grund av strålning från närliggande utsläppskällor. Små städer i USA visar höga värden beträffande cancer. I norra f.d. Sovjetunionen och i Sibirien är många orter drabbade, och befolkningen har genetiska skador och även skador i form av cancer.

Herr talman! Sammantaget visar rapporter och undersökningar att det inte finns någon ofarlig nivå. Det finns ett förhållande mellan effekterna, alltså uppkomna skador av strålning och doser, vilket är lika med mängden strålning som upptas i en kropp.

Det antogs tidigare finnas ett tröskelvärde, innan dosen blev tillräckligt hög för att medföra skador. Men förhållandet effekt–dos visar på ett icke-linjärt förhållande. Förhållandet är i stället en andragradskurva. Detta medför att ju högre dosen är, desto större blir skadorna och dödligheten till följd av radioaktiv strålning. Men det faktum att förhållandet inte är linjärt innebär också att det, även om dosen är mycket låg, inte finns någon ofarlig nivå, eftersom kurvan planar ut mycket långsamt.

Detta är den verklighet som är för handen. Därför vill Miljöpartiet sänka gränsvärdena. Det finns ju, som sagt, ingen ofarlig nivå.

Strålskyddsgränserna sägs ha sänkts på 80-talet. Men det som gjordes på 80-talet efter en undersökning och en rapport med underlag från Japan var att det infördes en medeldos för olika år, och den sattes till 20 millisivert. Denna medeldos gäller för anställda i radiologiskt arbete och har bara haft betydelse för någon enstaka person som har utsatts för väldigt hög strålning. Årsvärdet är fortfarande 50 millisivert, som det varit de senaste 30 åren.

I vår strävan att sänka gränsvärdena har vi i Miljöpartiet stöd av strålskyddsfysikerna, som vid remissrundan om gränsvärdessättningen ville har ner det allmänna gränsvärdet från 50 millisivert till 20 millisivert. Detta skulle gälla alla.

Motståndet till denna lägre gränsdragning fanns naturligtvis hos kärnkraftsindustrin.

Fakta som visar på effekter av lågdosstrålning gör att Miljöpartiets motion är högaktuell. Jag vill därför, herr talman, passa på att yrka bifall till Miljöpartiets reservation i försvarsutskottets betänkande nr 3.

Herr talman! I betänkandet behandlas också en miljöpartimotion om att försiktighetsprincipen bör användas vid exponering av elektriska och magnetiska fält.

S.k. radiofrekventa fält utsänds av ficktelefoner, vilka med stor sannolikhet har inverkan på människokroppen. Eftersom telefonerna har fått en sådan spridning kommer de s.k. SAR-värdena att öka. Det är bekant att Telia sålt 23 000 ficktelefoner under det senaste året och att försäljningen har ökat.

Vid låga nivåer har effekter på nervsystem, hjärnvävnad och ögon observerats. Ett förslag är att en varningstext lik den som finns på cigarettpaket sätts på telefonerna för att varna för alltför flitigt användande. I riksdagen kan vi också se att telefoner används jämt och ständigt. Själv är jag absolut inget undantag.

SSI har uppmärksammat att Miljöpartiet har väckt en motion i frågan och visat intresse. Om trots det inget händer återkommer vi i frågan.

Anf. 193 HÅKAN JUHOLT (s)

Herr talman! Strålskyddslagen reglerar skyldigheter, tillsyn, tillstånd m.m. Den är en ramlag, och det ankommer på regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela de föreskrifter som krävs till skydd mot strålning samt för att utöva tillsyn och kontroll av den verksamhet som lagen reglerar.

Det är SSI som är den myndighet som har ansvaret för att verka för att intentionerna i strålskyddslagen uppfylls. Institutet handlägger frågor om skydd för människor, djur och miljö samt frågor om skadlig verkan av joniserande och icke-joniserande strålning.

Huvuddelen av de motionsyrkanden som nu diskuteras behandlar frågor som riksdagen har delegerat till SSI. Trots det kan det finnas skäl att kommentera några av kraven i motionerna 801 och 802. Det är också uppgifter från SSI som ligger till grund för utskottets olika ställningstaganden.

Myndigheten redovisar att de nya bedömningarna av effekterna från låga stråldoser redan är tillräckligt beaktade. SSI genomför kontinuerligt helkroppsmätningar, och med vissa mellanrum genomförs också vissa specialmätningar exempelvis på jägare. En omfattande sådan mätning har just avslutats. Nya helkroppsmätningar är befogade och planeras också äga rum på samma sätt som hittills.

Det är viktigt att påpeka att resultatet av samtliga SSI:s mätningar av strontium, plutonium och "hot spots" redan är offentliga. Strålnivåer efter olyckor kan inte jämföras med verksamhet som planeras. Gränsvärden för en olyckssituation bör därför inte fastställas i förväg. Det ankommer på regeringen och myndigheterna att göra sådana avvägningar.

Så några ord om Tjernobyl. Det finns ett uttalat bevis för att ett stort antal barn har fått sköldkörtelcancer endast några få år efter tragedin. Men dessa barncancerfall är inte följden av bestrålning med låga doser. Barnen har utsatts för mycket höga doser till sköldkörteln. Där har vi orsaken till sköldkörtelcancern.

Beträffande gränsvärdena vid de svenska kärnkraftverken ger högsta tillåtna utsläpp stråldoser som är långt mindre än variationen i naturlig bakgrundsstrålning mellan olika svenska orter.

Herr talman! Eva Goës påstår att de omfattande reparationer som skett vid Oskarshamnsverket har medfört anmärkningsvärt stora utsläpp. Så är inte fallet.

Utsläppen från såväl Oskarshamnsverket som övriga kärntekniska anläggningar har ej varit högre än vad som kan betraktas som normalt. Alla i Sverige hittillsvarande utsläpp från kärnkraftverk har med betryggande marginal legat under det av SSI fastlagda normutsläppsvärdet för kärnkraftens normaldrift. Det innebär alltså stråldoser som är långt mindre än variationen i naturlig bakgrundsstrålning mellan svenska orter.

Avslutningsvis, herr talman, väcker Barbro Johansson frågan om varningstexter på mobiltelefoner. Den enda verkansform från mobiltelefoner på människokroppen är uppvärmning. Moderna ficktelefoner utstrålar 0,25 watt, 2 watt vid sändning, varför det inte finns några skäl att misstänka hälsorisker. Någon varningstext behövs inte heller. Undantaget för kontroll av apparater med mindre uteffekt än 7 watt är väl motiverat.

Herr talman! Som jag tidigare nämnde berör flertalet motionsyrkanden frågor som riksdagen delegerat till en kompetent myndighet.

Det finns alla skäl att bifalla utskottets hemställan, vilket jag också härmed avser göra.

Anf. 194 BARBRO JOHANSSON (mp) replik

Herr talman! Helkroppsmätningar gjordes på samer redan i slutet av 60-talet för att mäta hur utsläppen verkade från atomgassprängningen i Novaja Semlja. Men det hindrar ju inte att gränsvärdena för strålning skall sänkas i alla fall. All forskning visar att gränsvärdena är för höga, vilket vi vill få fram i vår motion.

När det sedan gäller varningstexter på ficktelefoner gäller att mätningar inte skall göras på utstrålning under 7 watt. Men forskning har visat att man inte kan bortse från att det kan bli skador. Man tror att detta kommer att bli en stor sak, just för att man så kraftigt har ökat antalet mobiltelefoner. De har ju sålts ut otroligt billigt för att de skall spridas. Därför vill vi att försiktighetsprincipen skall gälla och föreslår en varningstext. Allting visar ju att om man inte använder sig av försiktighetsprincipen kommer skador att visa sig senare, och då är det för sent.

Anf. 195 HÅKAN JUHOLT (s) replik

Herr talman! Det finns anledning att påminna om att dagens högsta tillåtna utsläpp vid de svenska kärnkraftverken ger stråldoser som är långt mindre än variationen i naturlig bakgrundsstrålning mellan svenska orter.

Barbro Johansson påtalar att all forskning visar och all forskning påstår. Jag tror att det är oförsiktigt att uttala sig så generellt i de här sammanhangen. Det gäller inte minst frågan om varningstexter på mobiltelefoner, där myndigheten SSI konstaterar att den påverkan mobiltelefonerna har på människokroppen beror på uppvärmningen från telefonerna. De utstrålar 0,25 watt, 2 watt vid sändning, vilket är långt under nivån 7 watt som motiverar varningstexter. Barbro Johanssons resonemang innebär ju i så fall att ytterligare teknisk utrustning med strålningsvärden på uppemot 7 watt skulle förses med varningstexter.

Det finns all anledning att än en gång yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 196 BARBRO JOHANSSON (mp) replik

Herr talman! Vad jag påpekar är att användningen ökar. Därför ökar också de s.k. SAR-värdena. Det är ju därför man vill utfärda var-

ningen. Om man hade en normal användning av ficktelefonerna, som man förr använde telefonen, hade det inte varit någon fara med uppvärmningen. Men i och med att användningen ökar så starkt – även jag bär jämt min ficktelefon – kan en varningstext vara befogad. Det är just försiktighetsprincipen som jag tycker skall gälla.

Även om Håkan Juholt säger att utsläppen från kärnkraftverken är så pass små, måste man ändå se vad lågdosstrålningen ger. Man får inte bortse från att det också kan ske ett utsläpp. Det har skett många utsläpp. Uppgifterna om det har inte jag, men det har nog Eva Goës.

Anf. 197 EVA GOËS (mp)

Herr talman! Ja, vad är naturlig bakgrundsstrålning? Om man hela tiden adderar utsläpp efter utsläpp så blir värdena högre och högre. Detta tycker jag är att föra på en smygande anpassning till högre stråldoser och kemikalisering.

Enligt SSI:s egna rapporter har det framkommit att stråldosen har ökat med 50 % från 1985 till 1992 i samband med reparationsarbeten, så det är inte mina egna uppgifter.

Håkan Juholt säger att SSI är en kompetent myndighet. Ja, men vetenskapen går framåt. Jag undrar hur långt de har kommit på det radikalbiologiska området. Jag försökte nå några på SSI i dag, men alla som håller på med detta är nu i Kina. De har knutit en man från Karolinska sjukhuset till Strålskyddsinstitutet, vilket lovar gott för framtiden. Det visar att de förstår att det finns ett samband mellan kroppen och det fysiska som kommer utifrån.

Det talades om att helkroppsmätning utförs. Jag kan tala om att det gjordes på bönderna i mina hemtrakter i Härnösand första året 1986, men sedan slutade man med det. Det tog bara slut. När man nu har stressat med att försöka att få dem att ta tag i detta igen, säger de att de skall fortsätta. Det viktigaste man hade kunnat göra 1986 hade varit att fortsätta med helkroppsmätningarna. Man kunde ha fått blodanalyser utförda i Tyskland, där man har erfarenheter av sådana här mätningar, för att se hur de vita blodkropparna utvecklas. Blodbilden har förändrats även hos oss som bor i Sverige. Vi är också drabbade.

Lågdosstrålningen som man talar om påverkar även hastigheten i ökningen av dosen hos människor. Detta är ett outforskat fält.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 30 mars.)

16 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Proposition
1994/95:151 Droit de suite och längre upphovsrättsligt skydd

17 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställts

den 28 mars

1994/95:93 av *Gudrun Schyman* (v) till miljöministern om Sverige och klimatkonventionen
1994/95:94 av *Siv Holma* (v) till statsrådet Mats Hellström om svenska som EU-språk
1994/95:95 av *Eva Johansson* (s) till utbildningsministern om flyttning av lärarutbildningen från Södertälje

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogas till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 4 april.

18 § Anmälan om fråga

Anmäldes att följande fråga framställts

den 28 mars

1994/95:405 av andre vice talman *Görel Thurdin* (c) till miljöministern om Gideälven

Frågan redovisas i bilaga som fogas till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 4 april.

19 § Kammaren åtskildes kl. 22.19.

Förhandlingarna leddes
av förste vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 8 § anf. 32 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 36 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 9 § anf. 62 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 11 § anf. 90 (delvis),
av talmannen därefter t.o.m. anf. 120 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. ajourneringen kl. 17.50,
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 12 § anf. 166 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

LISBETH HANSING ENGSTRÖM

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

1 § Aktuell debatt: Avvisning av bosnier med kroatiska pass 1

Anf. 1 ULLA HOFFMANN (v) 1
Anf. 2 Statsrådet LEIF BLOMBERG (s) 2
Anf. 3 ULLA HOFFMANN (v) 5
Anf. 4 GUSTAF VON ESSEN (m) 6
Anf. 5 RUNE BACKLUND (c) 8
Anf. 6 LARS LEIJONBORG (fp) 10
Anf. 7 RAGNHILD POHANKA (mp) 11
Anf. 8 ROSE-MARIE FREBRAN (kds) 13
Anf. 9 Statsrådet LEIF BLOMBERG (s) 14
Anf. 10 ULLA HOFFMANN (v) 16
Anf. 11 GUSTAF VON ESSEN (m) 18
Anf. 12 RUNE BACKLUND (c) 19
Anf. 13 LARS LEIJONBORG (fp) 20
Anf. 14 RAGNHILD POHANKA (mp) 21
Anf. 15 ROSE-MARIE FREBRAN (kds) 21
Anf. 16 Statsrådet LEIF BLOMBERG (s) 22
Anf. 17 ULLA HOFFMANN (v) 24
Anf. 18 Statsrådet LEIF BLOMBERG (s) 25

2 § Justering av protokoll 26

3 § Meddelande om ändringar i kammarens sammanträdesplan 26

4 § Hänvisning av ärenden till utskott 26

5 § Förnyad bordläggning 27

Meddelande om samlad votering 27

6 § Ändringar i lagen om lageravgift på socker och ris 27

Jordbruksutskottets betänkande 1994/95:JoU17 27
Anf. 19 EVA BJÖRNE (m) 27
Anf. 20 LENNART BRUNANDER (c) 28
Anf. 21 GUDRUN LINDVALL (mp) 29
Anf. 22 KAJ LARSSON (s) 29
Anf. 23 GUDRUN LINDVALL (mp) replik 30
Anf. 24 KAJ LARSSON (s) replik 30
Anf. 25 GUDRUN LINDVALL (mp) replik 31
Anf. 26 KAJ LARSSON (s) replik 31
Anf. 27 EVA BJÖRNE (m) replik 31
Anf. 28 KAJ LARSSON (s) replik 32
Anf. 29 EVA BJÖRNE (m) replik 32

Anf. 30 KAJ LARSSON (s) replik 32
Anf. 31 DAN ERICSSON (kds) 32
(Beslut fattades efter 10 §.) 33

7 § Ändrad ansökningstid för skattereduktion för reparation och ombyggnad av bostadshus 33

Skatteutskottets betänkande 1994/95:SkU32 33
(Beslut fattades efter 10 §.) 33

8 § Trafikpolitikens inriktning 33

Trafikutskottets betänkande 1994/95:TU13 33
Anf. 32 SIVERT CARLSSON (c) 33
Anf. 33 KARL-ERIK PERSSON (v) 35
Anf. 34 ELISA ABASCAL REYES (mp) 36
Anf. 35 WIGGO KOMSTEDT (m) 38
Anf. 36 MONICA ÖHMAN (s) 40
Anf. 37 KARL-ERIK PERSSON (v) replik 43
Anf. 38 MONICA ÖHMAN (s) replik 43
Anf. 39 KARL-ERIK PERSSON (v) replik 43
Anf. 40 ELISA ABASCAL REYES (mp) replik 44
Anf. 41 MONICA ÖHMAN (s) replik 44
Anf. 42 ELISA ABASCAL REYES (mp) replik 45
Anf. 43 MONICA ÖHMAN (s) replik 45
Anf. 44 WIGGO KOMSTEDT (m) replik 45
Anf. 45 MONICA ÖHMAN (s) replik 46
Anf. 46 WIGGO KOMSTEDT (m) replik 46
Anf. 47 MONICA ÖHMAN (s) replik 47
Anf. 48 Kommunikationsminister INES UUSMANN (s) 47
Anf. 49 ELISA ABASCAL REYES (mp) replik 51
Anf. 50 Kommunikationsminister INES UUSMANN (s) 52
Anf. 51 ELISA ABASCAL REYES (mp) replik 52
Anf. 52 Kommunikationsminister INES UUSMANN (s) 52
Anf. 53 KARL-ERIK PERSSON (v) replik 53
Anf. 54 Kommunikationsminister INES UUSMANN (s) 54
Anf. 55 KENTH SKÅRVIK (fp) 54
Anf. 56 ANNIKA NORDGREN (mp) 55
Anf. 57 TUVE SKÅNBERG (kds) 56
(Beslut fattades efter 10 §.) 58

9 § Banverket 58

Trafikutskottets betänkande 1994/95:TU14 58
Anf. 58 BIRGITTA WISTRAND (m) 58
Anf. 59 KARL-ERIK PERSSON (v) 60
Anf. 60 ELISA ABASCAL REYES (mp) 61
Anf. 61 ULRICA MESSING (s) 62
Anf. 62 PETER ERIKSSON (mp) 65
Anf. 63 ULRICA MESSING (s) replik 66
Anf. 64 PETER ERIKSSON (mp) replik 66
Anf. 65 ULRICA MESSING (s) replik 66
Anf. 66 PETER ERIKSSON (mp) replik 66

Anf. 67 ULF BJÖRKLUND (kds) ... 66
(Beslut fattades efter 10 §.) ... 68

10 § Sjöfart ... 68

Trafikutskottets betänkande 1994/95:TU12 ... 68
Anf. 68 SIVERT CARLSSON (c) ... 68
Anf. 69 KENTH SKÅRVIK (fp) ... 69
Anf. 70 KARL-ERIK PERSSON (v) ... 70
Anf. 71 ELISA ABASCAL REYES (mp) ... 70
Anf. 72 TOM HEYMAN (m) ... 72
Anf. 73 HÅKAN STRÖMBERG (s) ... 73
Anf. 74 SIVERT CARLSSON (c) replik ... 76
Anf. 75 HÅKAN STRÖMBERG (s) replik ... 76
Anf. 76 SIVERT CARLSSON (c) replik ... 77
Anf. 77 KARL-ERIK PERSSON (v) replik ... 77
Anf. 78 HÅKAN STRÖMBERG (s) replik ... 77
Anf. 79 KARL-ERIK PERSSON (v) replik ... 77
Anf. 80 HÅKAN STRÖMBERG (s) replik ... 77
Anf. 81 PER LAGER (mp) ... 78
Anf. 82 GUDRUN LINDVALL (mp) ... 78
Anf. 83 HÅKAN STRÖMBERG (s) replik ... 80
Anf. 84 GUDRUN LINDVALL (mp) replik ... 81
Anf. 85 HÅKAN STRÖMBERG (s) replik ... 81
Anf. 86 GUDRUN LINDVALL (mp) replik ... 81
Anf. 87 HÅKAN JUHOLT (s) ... 82
Anf. 88 HÅKAN STRÖMBERG (s) ... 82

Beslut ... 83

JoU17 Ändringar i lagen (1994:1704) om lageravgift på socker och ris ... 83
Mom. 1 (lagförslagen) ... 83
SkU32 Ändrad ansökningstid för skattereduktion för reparation och ombyggnad av bostadshus ... 83
TU13 Trafikpolitikens inriktning ... 83
TU14 Banverket ... 84
TU12 Sjöfart ... 86

11 § Arbetsmarknadspolitik ... 88

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1994/95:AU11 ... 88
Anf. 89 PER UNCKEL (m) ... 88

Beslut om uppskjuten votering ... 93

11 § (forts.) Arbetsmarknadspolitik (forts. AU11) ... **93**

Anf. 90 ELVING ANDERSSON (c) ... 93
Anf. 91 ELVER JONSSON (fp) ... 96
Anf. 92 HANS ANDERSSON (v) ... 101
Anf. 93 BARBRO JOHANSSON (mp) ... 105
Anf. 94 DAN ERICSSON (kds) ... 108
Anf. 95 JOHNNY AHLQVIST (s) ... 110

Anf. 96 HANS ANDERSSON (v) replik 115
Anf. 97 JOHNNY AHLQVIST (s) replik..... 115
Anf. 98 HANS ANDERSSON (v) replik 116
Anf. 99 JOHNNY AHLQVIST (s) replik..... 116
Anf. 100 PER UNCKEL (m) replik 117
Anf. 101 JOHNNY AHLQVIST (s) replik..... 117
Anf. 102 PER UNCKEL (m) replik 118
Anf. 103 JOHNNY AHLQVIST (s) replik..... 118
Anf. 104 ELVER JONSSON (fp) replik 119
Anf. 105 JOHNNY AHLQVIST (s) replik..... 119
Anf. 106 ELVER JONSSON (fp) replik 120
Anf. 107 JOHNNY AHLQVIST (s) replik..... 120
Anf. 108 ELVING ANDERSSON (c) replik..... 121
Anf. 109 JOHNNY AHLQVIST (s) replik..... 121
Anf. 110 ELVING ANDERSSON (c) replik..... 122
Anf. 111 JOHNNY AHLQVIST (s) replik..... 122
Anf. 112 BARBRO JOHANSSON (mp) replik 123
Anf. 113 JOHNNY AHLQVIST (s) replik..... 123
Anf. 114 BARBRO JOHANSSON (mp) replik 123
Anf. 115 JOHNNY AHLQVIST (s) replik..... 124
Anf. 116 DAN ERICSSON (kds) replik..... 124
Anf. 117 JOHNNY AHLQVIST (s) replik..... 124
Anf. 118 DAN ERICSSON (kds) replik..... 125
Anf. 119 JOHNNY AHLQVIST (s) replik..... 125
Anf. 120 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s) 125
Anf. 121 PER UNCKEL (m) replik 129
Anf. 122 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s) 130
Anf. 123 PER UNCKEL (m) replik 130
Anf. 124 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s) 131
Anf. 125 ELVING ANDERSSON (c) replik..... 131
Anf. 126 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s) 132
Anf. 127 ELVING ANDERSSON (c) replik..... 132
Anf. 128 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s) 133
Anf. 129 ELVER JONSSON (fp) replik 133
Anf. 130 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s) 134
Anf. 131 ELVER JONSSON (fp) replik 135
Anf. 132 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s) 135
Anf. 133 HANS ANDERSSON (v) replik 136
Anf. 134 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s) 136
Anf. 135 HANS ANDERSSON (v) replik 137
Anf. 136 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s) 137

Anf. 137 DAN ERICSSON (kds) replik 138
Anf. 138 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s) 138
Anf. 139 DAN ERICSSON (kds) replik 139
Anf. 140 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s) 140
(forts.) 140

Ajournering 140

Återupptagna förhandlingar 140

11 § (forts.) **Arbetsmarknadspolitik** (forts. AU11) **140**

Anf. 141 KENT OLSSON (m) 140
Anf. 142 JOHNNY AHLQVIST (s) replik 143
Anf. 143 KENT OLSSON (m) replik 143
Anf. 144 ISA HALVARSSON (fp) 143
Anf. 145 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds) 146
Anf. 146 PATRIK NORINDER (m) 149
Anf. 147 CARINA MOBERG (s) 152
Anf. 148 PATRIK NORINDER (m) replik 153
Anf. 149 CARINA MOBERG (s) replik 153
Anf. 150 PATRIK NORINDER (m) replik 153
Anf. 151 CARINA MOBERG (s) replik 154
Anf. 152 LENNART ROHDIN (fp) 154
Anf. 153 BIRGITTA GIDBLOM (s) 155
(Beslut skulle fattas den 30 mars.) 156

12 § Byggnaders inomhusmiljö m.m. 156

Bostadsutskottets betänkande 1994/95:BoU18 156
Anf. 154 INGA BERGGREN (m) 156
Anf. 155 INGRID SKEPPSTEDT (c) 159
Anf. 156 ERLING BAGER (fp) 160
Anf. 157 OWE HELLBERG (v) 161
Anf. 158 INGA BERGGREN (m) replik 163
Anf. 159 OWE HELLBERG (v) replik 164
Anf. 160 INGA BERGGREN (m) replik 164
Anf. 161 OWE HELLBERG (v) replik 164
Anf. 162 PER LAGER (mp) 164
Anf. 163 INGA BERGGREN (m) replik 167
Anf. 164 PER LAGER (mp) replik 168
Anf. 165 MARIANNE CARLSTRÖM (s) 168
Anf. 166 INGA BERGGREN (m) replik 171
Anf. 167 MARIANNE CARLSTRÖM (s) replik 172
Anf. 168 INGA BERGGREN (m) replik 172
Anf. 169 MARIANNE CARLSTRÖM (s) replik 172
Anf. 170 ERLING BAGER (fp) replik 173
Anf. 171 MARIANNE CARLSTRÖM (s) replik 173
Anf. 172 ERLING BAGER (fp) replik 173
Anf. 173 MARIANNE CARLSTRÖM (s) replik 173

Anf. 174 PER LAGER (mp) replik 174
Anf. 175 MARIANNE CARLSTRÖM (s) replik 174
Anf. 176 PER LAGER (mp) replik 174
Anf. 177 ULF BJÖRKLUND (kds) 175
Anf. 178 MARIANNE CARLSTRÖM (s) replik 176
Anf. 179 ULF BJÖRKLUND (kds) replik 176
Anf. 180 LARS HJERTÉN (m) 176
(Beslut skulle fattas den 30 mars.) 178

13 § Anslag till statschefen och regeringen 178

Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU32 178
Anf. 181 INGER RENÉ (m) 178
Anf. 182 KENNETH KVIST (v) 178
Anf. 183 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) 179
Anf. 184 INGER RENÉ (m) replik 180
Anf. 185 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik 181
Anf. 186 KENNETH KVIST (v) 181
Anf. 187 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) 181
Anf. 188 KENNETH KVIST (v) replik 182
Anf. 189 INGER RENÉ (m) 182
Anf. 190 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) 182
(Beslut skulle fattas den 30 mars.) 183

14 § Anslag till Patentverket m.m. 183

Lagutskottets betänkande 1994/95:LU22 183
(Beslut skulle fattas den 30 mars.) 183

15 § Strålskydd 183

Försvarsutskottets betänkande 1994/95:FöU3 183
Anf. 191 EVA GOËS (mp) 183
Anf. 192 BARBRO JOHANSSON (mp) 186
Anf. 193 HÅKAN JUHOLT (s) 188
Anf. 194 BARBRO JOHANSSON (mp) replik 189
Anf. 195 HÅKAN JUHOLT (s) replik 189
Anf. 196 BARBRO JOHANSSON (mp) replik 189
Anf. 197 EVA GOËS (mp) 190
(Beslut skulle fattas den 30 mars.) 190

16 § Bordläggning 190

17 § Anmälan om interpellationer 191

1994/95:93 av *Gudrun Schyman* (v) till miljöministern om Sverige och klimatkonventionen *191*
1994/95:94 av *Siv Holma* (v) till statsrådet Mats Hellström om svenska som EU-språk *191*
1994/95:95 av *Eva Johansson* (s) till utbildningsministern om flyttning av lärarutbildningen från Södertälje *191*

18 § Anmälan om fråga 191

1994/95:405 av andre vice talman *Görel Thurdin* (c) till miljöministern om Gideälven *191*

19 § Kammaren åtskildes kl. 22.19. ..... **191**

gotab 48674, Stockholm 1995